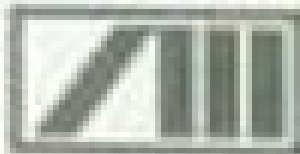
KEMAL TAHİR

KELLEÇİ MEMET



«— Canın sıkkın senin bugün Kelleci...

«— Sıkkın Hatip Emmi, sıkkın biraz...

«— Sevin köpoğlusu!'.. Mahpus damında canın sıkkını gevşeğinden iyidir, hoplayıp çıkmaz!»

I

Kelleci Memet, iri elleriyle pencere demirlerini tutmuş, kırmızı dilini, ağzının sağ yanından dışarı çıkarmıştı. Bu duruşuyla kendini asmış bir adama benziyor, biraz kısık gözleri, biraz bükük boynu, bu benzerliği büsbütün artırıyordu. Çingene milletinden Şeker Emin, gazeteci Murat'ın kolunu dürtüp fısıl fısıl konuştu:

— Bak bakalım beyim, bu oğlanın gözü kaçmakta değil mi? Dinime imanıma, kaçmakta... Köylü kısmı, dağa, bayıra alışık olduğundan, mahpus damında bunalır, yazının, yabanın yeşertisini davar gibi özler... - Dalgın dalgın dudaklarını yalayan Kelleci'ye gerçekten kızdı-: Yalanmayı gördün mü, yalanmayı!.. Nah şuraya yazdım! Bu oğlan, yakında savuşmaya kalkacak da sırtına kurşunları güzelce yiyecek... Geberdi-ğinde değilim! Dirliğimiz bozulur ki, gör nasıl bozulur!..

Biraz bekledi, Murat Bey, lafa koşulmayınca dargın dargın içini çekerek, sessiz adımlarla merdivene doğru yürüdü. Birini suçüstü yakalamaya gidiyor gibiydi. İstanbullu gazeteci Murat, Şeker Emin'in, «davar gibi yeşilliği özler» sözüne daldı.

Nisanın 15'i olduğu halde Çankırı Cezaevi revir

sofrasının penceresindeki geniş manzaradan, ilkbahar geçip gitmiş, görünürde el kadar yeşillik kalmamıştı. Karşı yamaçtaki ağaçsız Kavra köyü, sarı bir denizin ölü dalgaları üzerinde yüzen, dağılmış bir gemi leşini andırıyordu.

Kelleci Memet, tepenin arkasını görmek istiyormuş gibi, ayaklarının ucunda yükseldi, dişlerinin arasından homurdandı. Tüysüz çocuk suratına apansız çetin bir erkeğin öfkeli can sıkıntısı gelmişti.

— Şu karşıki yol mu, sizin köyün yolu, Kelleci? Kelleci Memet ellerini demirlerden çekip göbeğine

bağladı:

— Bizim köyün mü beyim?.. -Gözlerini kuşku ile kırpıştırıyordu-. İyi bildin, karşı yol!.. Yol dedimse, bildiğin susa değil... Teker izi... Yılanlı Kuyu'ya kadar sürer bu böylece... Yılanlı Kuyu bizim yarı yolumuz...

— Neden «Yılanlı Kuyu» demişler? İçinde yılan mı var?

— «Var» derler. Ben görmedim. Aslına bakarsan, kimse görebilemez! Çünkü

Yılanlı Kuyu derindir domuzuna... Attığın taş gider bir zaman uğuldayarak...

Suyu bulduğu, top gibi gümlemesinden bilinir. Yılanlı Kuyu Ceneviz'den kalma...

— Nereden belli?

— Bozkıra öyle kuyu salıp şu kadar urgan boyu yerden su çıkarmayı Ceneviz'den

başkası hak edemez. Bozkır, vaktin birinde, otlakmış öyle mi beyim?

— Bilmem!

— Otlakmış... Otunu değme aAtlı sökemezmiş... Günlerden bir gün, sürü sahiplerine öfkelenmiş nedense, iyice domuzlamış da, sularını yerin dibine çekmiş... İmansızlığına bakmalı ki, davar sahiplerini bunaltmak için, kendi gövdesinin yeşertisinden vazgeçi-

yor... - Düşündü bir zaman -: Yılanlı Kuyu'dan gün-doğuya yöneldin mi, gökle yerin kavuştuğu çizinin üstünde, bizim Eğriboğaz'm dağları, mor bulut gibi seçilir. Bizim Eğriboğaz olmasa, Deli Çay Kızılırmağa kavuşamaz... Trenin toneli gibi dağları delerse o başka... Bizim köy, Eğriboğaz'm beri ağzmdadır.

Cenevizli, Eğriboğaz'm ağzına bir kale kondurmuş vaktin birinde... Aklı sıra, geçidi tutacak da, kuş uçurmaya-cak... Ceneviz'den sonra Osmanlı, onarmamış da, kalenin şurası burası göçmüş... Göçmeseydi, bizim köye «Kaleköy» derlerdi öyle ya beyim, «Virankale» diyeceklerine !

Kelleci uzaklara bakarak daldı.

— Köyü özledin mi Kelleci?

— Köyü mü?.. Özlemek de neymiş?.. Hiç özleme-dik.

— Doğru söyle... Köyü özlemek ayıp değil... Bak, ben İstanbul'u özledim, daha on beş, yirmi gün olmadan...

— Özlemedik, dedimse... Eh özledik az biraz... -Gülmeye çalıştı-. Köydeyken, köyü hiç özlemezdim oysa...

— Köydeyken neyini özleyeceksin?

— Köylü kısmı köydeyken de köyü özler beyim!.. Köylü olsan, şurada otururken

hoplar kalkarsın da, «Gidiı> dam başına çıkayım da köye bir bakayım,» dersin!

Osman Ağamın oğlu Yusuf, bostan beklerken duramazdı. Saat başı, «Ben köyü özledim arkadaş,» derdi. «Sen de özledinse... Dolan gel, sonra da ben giderim,» derdi. Biizim içimiz istemezdi. Neden istemezdi? Özle-mediğimizden besbelli...

— Senin kâğıtlar Yargıtaya ne zaman gitti?

— Mahkeme kâğıtları mı? İki ay var? Töbe, iki 11

aydan beş gün eksik... Neden sordun beyim? Yakında gelir mi bizim kâğıtlarımız?

— Gelir ya... Gelir sanırım!

— Bozarlar mı bizim kâğıtları Ankara'da? Hatip Hoca dedi ki: Bozarlarmış yüzde yüz... Altı yılımızı on iki yıla çıkarırlarmış... Tüfeğin kendi başına patladığını göz önüne almazmış Ankara'nın Yargıtayı...

— Yok canım! Hatip Hoca seninle şakalaşıyor. Buranın Ağırcezası tüfeğin kendiliğinden patladığına inanmamış ki... Aslında sana tam ceza vermişler, on sekiz yıl... On altı yaşında olduğundan üçte ikisini çel-mişler de altı yıla indirmişler...

— Çeldiler evet...

— Yaşının küçüklüğünden çeldikleri için cezan artmaz, meraklanma!

— Tüfeğin kendi basma patladığını buranın koca reisi göz önüne alaydı, bizim cezamız ne kadardı beyim?

— Altı, yedi ay, bilemedin on ay...

— Ankara'nın Yargıtayı göz önüne almaz mı, tüfeğin kendi başına patladığını?

— Karakolda sıkı dursaydın, «Baltayla üstüme geldi de, korkudan çektim vurdum,» demeseydin, belki alırdı.

— Karakolda dedik ama, sopa yediğimizden dedik!..

— Hatip Hoca'ya bakarsan Savcıya da böyle demişsin... Savcı da sopa atmadı ya!...

— Sopa atmadı ama, okunmuş su içirdi bize Savcı Bey... «Uykunda söyledin! İnkârdan gelmek boş...» dedi. -Gözlerini kısarak bir şeyler hesapladı-. On iki yıla çıkarmasınlar da, varsın indirmesinler. Çalışma cezaevine gideriz... Cezasının altıda birini yatan çalışma

cezaevine gider. Bizim altıda birimiz bir yıl... Surda ne kaldı? Altı ay kaldı. Bizi Zonguldak'taki cezaevine mi salarlar beyim?

— Bilmem! Herhalde...

— Hatip Hoca'ya bakarsan, yağma yokmuş... An-kara'daki çocuk cezaevine salarlarmış bizi... Cinci Nezir Emmime geldin mi, Zonguldağa gitmenin yolu; zanaat öğrenmek bir, bir de okumayı bellemek... Biz burada zanaat öğrensek, bizi Zonguldağa salarlar mı?

— Neden ille Zonguldağa gitmek istiyorsun?

— Zonguldak bizim gurbetimizdir beyim! Zonguldak kuyularında bizim Virankale'den çok adam bulunur. .. - Gözlerini gazeteci Murat'ın araştırıcı bakışlarından kaçırdı -. Biz köylü olduğumuzdan Ankara'da barınanlayız... Cinci Nezir Emmim haklı... İşin başı zanaat bellemek... Yanı sıra okumayı da bellersen... -İçini çekti. Bu laftan usandığı belliydi. Birden elini kaldırdı

— : Hele şuna hele... Gördün mü beyim? Ufak oğlanı, gene şamarladı, şu kara domuz!..

— Hangi kara domuz?

— Nah, Güneş okulunun avlusundaki kara domuz... Küçük oğlanı gidip gelip

şamarlamakta... «Ulan alçak!» desem, el kadar bebeyi neden şamarlamaktasın, suçsuz günahsız?..

— Belki vardır onun da bir suçu... Ne biliyorsun?

— Suçu güçsüzlük... Bu dünyada gücün yetmedi mi, şamarı yersin!.. Arkanda yiğit baban, yetişmiş dayın, emmin yoksa, her geçen seni döver!.. -Elini yanağından geçirerek ağzının ucundaki kurnaz gülümsemeyi sakladı -. pebeler bu Güneş okulunda, beş yıl mı okurlar beyim?

— Beş yıl!..

— Beş yıl okuyunca adam, okumayı iyice beller mi?

13

— Eh, beller.

— Hiç unutmaz mı gerisin geri?..

— Eline kitap, gazete geçer de okumanın arkasını kesmezse, unutmaz.

— Adam okumayı belleyince, ardını hiç kesme-meli... Eline geçeni okumalı... Eline geçmezse kötü, değil mi beyim?

— Kötü...

Uzaktan uzağa kağnı gıcırtıları duyulmaya başlamıştı.

— Sizin Virankale'de okul var mı Kelleci?

— Yok... Bizim bebeler, Camili'ye gider.

— Sen de gittin mi?

— Biz mi?.. Aaahh... Biz gidemedik! Biz fıkara olduğumuzdan gidemedik...

-Gözlerini kaçırdı-. Beş yıllık okulların tümüne «Güneş okulu» mu derler?

— Hayır!

— Ya buna neden demişler?

— Vali Bey'in keyfi öyle istemiş ..

— Vali Bey'in keyfi öyle istemişse, evet bunun adı Güneş okulu olmuştur.

Varsın olsun. Benim anladığım kasaba yerinin bebeleri iyi okumakta beyim.

Köylere kulak verme! Köy okulları üç yıl... Köyde üç kitaptan sonrası yok...

Bana sorarsan, kasabalı beş yıl okursa, köylüler en azından yedi yıl okumalı...

— Neden?

— Köylü kısmını reçperlik ezer. Toprakla boğuşan adamın okumaya aklı kolay yatmaz... -Utanılacak bir şey söylüyor gibi kuşağının üstüne bağlı ellerine bakıyordu-: Vaktiyken... Köyü möyü boşlayıp şu Güneş okuluna geleydik beyim... Bizi de Güneş okuluna sokarlar mıydı vaktiyle geleydik?

— Sokarlardı.

— Para mara istemezler miydi? Rüşvet müşvet?..

—Okulda istemezlerdi ama, giyim kuşam parası, yatacak yer parası, yeme içme, kitap defter parası senden...

— Vara bizden olsaydı... Tarlaları ucuz pahalı sat- ' malıymış da gelmeliymiş...

— Çok mu sizin tarlanız?

— Sayısına bakarsan çok ama, kıraç olduklarından para etmez. Yağmur yağmadı

mı, bizde kıraç topraklardan tohumu geri alamazsın! Para eden topraklara

«arpalık» deriz. Su boyundaki tarlalar...

— Sizin arpalığınız yok mu?

— Var biraz... Rahmetli Osman ağamla ortak ekerdik. Tarla bizden, öküz, tohum Osman ağamdan... Babam, askerlikten bu yana, toprakla boğuşamaz olmuş... Geçen yıla kadar koruculuk ederdi. Geçen yılın sıtması, fukarayı kötületti. Biz buraya girince, koruculuğu başkasına vermiş domuz muhtar...

-Biraz şaşkın, biraz kederli güldü -: «Tarlaları satmalıymış» dediğimize bakma beyim, acından geberse, babam toprak satmaz. Bizim oralarda, su altından toprak satmak hiç yoktur. Çoraktaki tarlalara geldi mi, satsan da alıcı bulamazsın! Otuz kayma, kırk kayma verirlerse verirler. O da bolluk yılma denk gelip ağa takımı inatla-sırsa...

— Dönümüne mi otuz kayma?

— Dönümüne olur mu? Tümüne... -Biraz düşündü -: Beş yıllık okulu başa çıkarmaya, kırk lira yetmez öyle ya, beyim? - Biraz bekledi, sorusunu gene kendisi karşıladı -: Hiç yetmez! -Altdudağmı birine şıma-rır gibi sarkıttı -:

Sen eski yazıyı okulda mı belledin beyim, eskinin Kuran yazısını?

— Okulda...

— îyi imiş... Şimdilerin köy okullarında eski yazı 15

yok... Eski yazıyı Kemal Paşa, köylü kısmına yasak etmiş. Neden yasak etmiş beyim?

— Yalnız köylülere yasak etmedi. İstanbullulara da yasak...

— Neden peki?

— Zor olduğundan...

— Domuzuna mı zor eski yazı?

— Domuzuna...

— Eski yazı yazdığından mı seni mahpus damına tıktılar?

— Yok...

— Ya neden?

— Birinin rezilliğini yazdım.

— Evet birinin rezilliğini yazmışsın! Başgardiyan Etem Efendi Ağam, dediydi de Hatip Hoca inanma-dıydı.

— Ne dediydi Etem Efendi?.

— Etem Efendi Ağam, milleti başına topladı da, öğütledi: «Aman haa,» dedi, «Aşağı odaya bir herif gelecek. Beri benzer mahpuslardan bellemeyin! Kendisi gazeteci,» dedi, «Her duyduğunu gazeteye yazar ki pire zıplasa yazar, hem de pireyi deve yapar da yazar,» dedi. «Aman arkadaşlar göreyim sizi, ek yerimizi belli etmeyelim! Birbirimizin hep iyi yanını söyleyelim ki Çankırı'mızın adı İstanbul'un gazetesine iyi geçsin...» dedi. Rezilliğimizi görsen, ossaat yazar mısın İstanbul'un gazetesine beyim?

Murat gülümsedi:

— Hiç bakmam!

— Öyle ya, kendi adamının rezilliğini yazmışsın. Bizim rezilliğimizi de

yazarsın yüzde yüz... -Dilini ağzının sağ yanından çıkarmasıyla içeri çekmesi bir oldu -: Bizim Çankırı'mızın adamı iyidir beyim... Bizim adamımızda kötülük yoktur. Güneş okulundaki kara

domuzun küçük oğlanı şamarlamasına bakma!.. Aklı ermediğinden şamarlıyor... -Biraz düşündü-: İstanbul'da birinin rezilliğini yazmanın cezası altı ay mı beyim?

— Herif dava ederse, altı ay...

— Seni dava mı etti o herif her kimse?

— Etti.

— Rezil miydi gerçekten?

— Evet!

— Vay başıma!.. Gerçekten bir rezile «rezil» demenin cezası altı aysa köylü milleti İstanbul'da hiç barınamaz. Çünkü bizim ağzımız sövmeye alışıktır...

-Başını salladı-: Çok imansızmış İstanbul'un yargıcı... Bir lafa altı ay ceza verdiğine bakarsan. Bizim cezamızı hiç çelmezdi, çifte tüfeğinin kendi başına patladığını göz önüne almazdı da...

— Ulan Kelleci, «Tüfeğin kendi başına patladığım göz önüne almadılar!» demedim mi?

— Töbe beyim. Öyle ya bizim cezamızı yaşımızın ufaklığından çeldiler. Olsun! İstanbul'un yargıcı, yaşımızın ufaklığını da göz önüne almazdı... -Avucuna gülerek sözü değiştirdi -: Allahtan şu Kemal Paşa eski yazıyı yasak etmemeliydi de... Bellemeliydik değil mi beyim?

— Çok mu lazımdı köpoğlusu?..

— Lazımdı ya... Eski yazı iyidir. Eski yazının anı şanı başka... Bizim Camili'nin imamı, namaz dualarını yeni yazıyla neden belletmez? Çünkü, Kuran işlerinde eski yazı ister. Hele muskaya yeni yazı hiç gitmez.

— Gitmezse gitmesin. Muska da neymiş?

— Aman, töbe de beyim! Muskasız hiç olmaz!

— Neden olmuyor?

— Bizim oralarda, ecinni takımından sankedi ka-ra-oğlak vardır. Muskasız haklarından gelemezsin! Bun-

lar gecenin karanlığında, kara taşlara otururlar da gözlerini çıra gibi ışıldatırlar. Neden mi? Adamoğlunun doğru yolunu eğriye bükecekler de, başını belaya sokacaklar.

— Her köyde bulunur mu?

— Bulunur beyim, belasız köy olmaz! -Bir zaman altdudağını dişleyerek daldı, sonra çenesiyle okulun avlusunu gösterdi -: Bu Güneş okulunda

alfabeden sonra hep okuma kitabı mı gider?

— Evet!

— İyiymiş... Okuma kitabı kaç yaprak? Elli yaprak var mı?

— Daha çok...

— Alfabeden sonra demek okuma kitabı? Okuma kitabından sonra hep okuma kitabı... -Dudaklarını yaladı -: Şu Güneş okulunda okumak da iyi ya, ille İstanbul'un okulları...

— Sen İstanbul'un okullarını nereden biliyorsun?

— Babam anlatır beyim... Benim babam, seferberlikte askerliğinin birazını İstanbul'da yapmış... Seferberlikte çok para toplamış ama, esir gidince imansız İngilizler kemerini sıyırıp almışlar... Babam kemerini İngiliz'e aldırmasaydı, köy yerinde korucu durur muydu? Aslına bakarsan kemeri kaptırdığına yanmaz benim babam... Savaşta kazandığı nişanı yitirdiğine yanar. Babam der ki, «Nişanı kaptırmasaydık. Hükümet bize aylık bağlardı yüzde yüz,» der. Doğru mu beyim?

— Savaş sakatıysa aylık bağlarlardı herhalde...

— Kaç kayma aylığı olurdu babamın, nişanı yi-tirmeseydi?

— On kayma, on beş kayma... Kelleci uzun bir ıslık öttürdü:

— Vay başıma.... On, on beş kayma, köy yerinde yemekle tükenmez. Babam sizin İstanbul'u yaman an-

latır: İstanbul'un camileri varmış ki bizim Virankale'-nin harman yeri, kaç paraymış... Tavanına bakanın şapkası düşermiş... Camisi böyle olan yerin okulu da zorluymuştur. Cinci Emmime bakarsan, sizin oranın mahpus damları da zorluymuş... Sen neden kendi mahpus damınızda yatmadın beyim?

— Biliyorsun şimdi savaş var. «İstanbul cezaevleri başka yere taşınacak!)) dediler. Eskiden gezinti treniyle gelmiştim de burasını beğenmiştim! -Murat ayakyolu kokusunu birden duyarak suratını buruşturdu -: Geldik de iyi halt ettik Kelleci...

— Neden beyim? Gelmese miydin?

— Gelmeseydim ya... Baksana şu kenef kokusuna...

Kelleci Memet, biriyle eğleniyor gibi, kafasını dikip havayı derin derin

kokladı:

— Kenef kokusu evet... Ayağını iyi terazileyeme-mişler bunun... Pisliğini su alıp gidemez olmuş... Biz umursamayız ama sen İstanbullu olduğundan alışamaz-sın... Senin yattığın oda, Başgardiyan Etem Efendi Ağaımndı. Savcı Bey,

«Boşalt,» deyince Etem Efendi Ağam önce kızdıydı da sonradan hıkır hıkır güldüydü.

— Niçin?

— «İstanbul'un gazetecisi bizim odanın kenef kokusuna bakalım dayanabilir mi?» diye güldü. İstanbul'un kenef kokusu hiç mi yoktur beyim?

— Büsbütün yok denemez ama, bu kadarına da hiç rastlanmaz Kelleci...

— Gördün mü? İstanbul başka... Adam okumaya gitti mi İstanbul'a gitmeli!

Burada adamın aklı bir ererse İstanbul'un okulunda beş erer. Akim bir kat açılırsa, orada beş kat açılır. - Suratım astı -: Geçenlerde Hatip Hoca bizi tersledi. «Beş kat açılmış akıl, köylü kısmına iyilik getirmez,» dedi. Neden?

Biz akıl açıklı-

ğını, bakalım, kötülüğe mi istemekteyiz? Adamın okumuşu reçperlikten kurtulur. Okudun mu canın çekerse köy yerinde eğitmen olursun!

— Neden muhtar değil de eğitmen?

— Salt okumuşlukla muhtar olunmaz. Köy yerinin muhtarlığı, birinciye, para işidir. Köylü, parasız herifi, başına muhtar dikmez. Köylü dikse, Kaymakam Bey istemez. Muhtar oldun mu, memurlardan, candar-madan konuk konduracaksın. Her bir konuğun şanına uygun döşeğin olacak... Aşevinde kalaylı kapların sıra sıra parlayacak ayna gibi... -Revirden çıkıp yanlarına gelen Hatip Hoca'ya döndü -: Köy yerinde parasız adamı muhtar dikmezler öyle ya, Hatip Emmi?

Hatip Hoca, kalın camlı gözlüklerinin arkasından iğrenmiş gibi baktı:

— Neymiş domuz Kelleci? Bilete para vurdu da şimdiden Virankale'nin muhtarlığına mı göz diktin...

— Murat gülümsedi - : Bunlar bu gece sabaha kadar hiç uyumadılar. Beyim, sabaha kadar para hesabı yaptılar. Şu kadar vuruyor azımsıyorlar, bu kadar vuruyor onu da azımsıyorlar... Kelleci'ye elini kaldırdı-: Kimin bu bilet almak aklı? Avluda Şeker Emin'le volta vuran Cinci Nezir'i gösterdi -: Şu Cinci alçağının mı?

— İyi bildin... Cinci Nezir Emmim, bize acıdığından...

— Dur hele... «Cinci Nezir Emmim» ne demek?

— Hatip Hoca, üç numaralı makineye vurdurduğu sakalını, tek parmağıyla kaşıdı -.

Oğlum Kelleci, bu Cinci Nezir senin nereden emmin oluverdi durduğu yerde?

— Durduğu yerde değil... Cinci Emmim, seferberlikte babamın askerlik arkadaşıymış...

— Baban olacak bunak ne diyor bu seferberlik arkadaşlığına?

— Öuce pek bilemedi. «Geçmiş gün, unutmuşum Cinci Ağa...» dedi. «Aslına bakarsan bizim alayda Cinciler, muskacılar, kıyamet gibiydi. Sen hangi Cincisin?» dedi.

— Seferberlik alaylarmca cinci, muskacı çökmüştür ama, böylesi hiç yokmuştur.

Bu senin Cinci Emmin, sana acıdı mı demek? «Kelleci yeğenim de, yanım sıra zengin olsun varsın,» diye yüzde yüz para vuracak bilete seni ortak mı etti? Sus avanak!.. Kaç kuruşunu çarptırdın gözün görerekten?

— Çarptırma yok... Ortağız! Elli kuruş verdim!

— Elli kuruşa karşılık, bilete para vurursa senin payına ne düşermiş? Türkçesi şu dar yerde, senin işini kaç lira görür yiğit Kelleci?

Kelleci Memet alayı anlamazdan geldi:

— Yanı sıra af çıkmayınca mahpus adam parayı neylesin bre Hatip Emmi?

< *— Ulan rezil! Dün geldin. Ananın çorbası daha k a r n ı n d a duruyor! «

A f nedir?» desem bilmezsin!

— Bilinmez mi? Af iyidir Hatip Emmi... İsmet Paşa af verse, çıkarız. Akşam karanlığında salsalar, köyün yoluna kapanırım. Köyü özledim iyice... Köy kaç para... Reçperliği de özledim... Virankale'deyken toprakla boğuşmayı yüreğim hiç istemezdi. Çalışsam da kulak asma, gönülle değil... Şimdi çalışmaları da özledim. Af gelmeli bir yandan, bir yandan da bizim bilete para vurmalı. Köy yerinde adama çok para lazım.

— Sözgelimi ne kadar?

— Sözgelimi... Bin lira... Yok töbe!.. En azından iki bin lira...

— Ne yapardın böyle dağ gibi parayı oğlum Kelleci?

— Köy yerinde yüklü para iyidir. Allah Allahsa bize biletten çokça para

çıkarmalı... Para çıksa, en ön-

21

den baba evini şenlendirirdinı. Bizim baba evi kaç yıldır bakımsız Hatip Emmi... Bildiğin korucu evi... Anamı sıtma kötületmeseydi, belki evimizi onarırdık. Rahmetli Osman Ağam, geçen yıl, bizim hizmetkâr hakkımızdan onaracaktı ya, ekin kıt olduğundan, bu yıla bıraktıydı. Onartmalıymış vaktiyken ne olac ksa... -İşaret parmağını kaldırdı -: Kötüledi benim babam iyice! Sırasıdır Hatip Emmi, bizim bilete çok para vurmalı... Bir yandan bilete para vurmalı, bir yandan af gelmeli... Köye gitmeliyim de, anasını sattığım, ilk baştan baba evini onarmalıyım. Avlunun k şurasına bir «Ağa odası» çıkardım. Yazın ışığı, kışın ocağı y omacasına... Sulak tarlalar alırdım. Birine bağ dike Um, birine yemiş ağaçları... Bunlara bir adam tut; dım ki, bebeler dallarını kırmasın... Gövdelerini güz ice ilaçlasın ki, böcü möcü, kurt murt bulunmasın, r var alırdım, üç yüz dört yüz kadar... Çokça sağmal aek alırdım.

— Çokça dediğin ne kadar oğlum Keleci? Bir güdümlük olmasın?

— İyi bildin Hatip Emmi, bir güdümlük... Otuz kırk baş...

— Eh bunca varlık, geldi birikti Kel Seci!.. Hani bunun top kâküllü gelini?

— Gelin de getireceğiz elbette... Gelin dedimse, kız oğlan kız...

— Kız oğlan kızdan bir de top kâküll gelin geldi mi, sen bir Kelleci Ağa olup çıkarsın köpoğlusu... Tö-be, «Kelleci» ne demek?.. Bundan böyle sana «Kelleci» diyenin ağzına şamarı çarparsın ne güzel... Paran oldu mu, bir vakitler, anan karıyla şunun bunun biçilmiş tarlalarında döküntü kelle topladığın unutulur gider. En önden kendin unutursun! «Kelleci» diyenin yakasına yapışırsın da,

«Seni çiğnerim,» diye bağırırsın.

22

«Bizim Kelleciliğimiz babamın seferberlik askerliğinden kalma bir kellecilik...» dersin. «Babam seferberlik savaşlarında düşman kellelerini tepe gibi yığdı da bize kelleci dendi,» diye kasılırsın!

— İyi bildin Hatip Emmi, kasılırız hakçası... Çünkü bu lafın yalanı yok... Gâvur İngilizler babamın göğsünden nişanı söküp almasaydılar, hükümet aylık bağlasaydı köy yerinde bize «Kelleci» lafını kim bulaştırabilirdi?

— Evet, kimse bulaştıramazdı. Dün gece sen, «Köprü ister!» diye neden bağırmaktaydın, sesin çıktığı kadar?..

— Dün gecenin köprü bağırtısı... Bilete para vuruyor da, Deli Çay'ın üstüne taştan köprü kurduruyoruz. Kışın kağnılarımıza geçit vermez, imansız Deli Çay... Köprü bitti mi, sıra pınar akıtmaya geliyor. Bizim Virankale'mizde pınar yoktur. Beyim, kuyu suyu içmekten bizim dalağımız şişer. Köyümüzün alt başına, üst başına iki çeşme yaptırmalı... Çeşme dedim de, ağaç oluklu değil, sarı burmalı... Sarp yollarımız vardır. Eğri boğazda, kağnı tekeri dönmez yollar... Gündelikçi tutar, düzeltirdim ne güzel!.. Köy gölü yaptırırdım. Bizden Deli Çay geçer ya kulak vermeli! Biz, köy gölünü, dondurmadan yaptıracağız. Dondurma, bildiğin beton... Köyümüzün damları hep topraktır. Köyümüze kiremit ocağı ister. Karşıdan baktın mı, damlarımızın kızıllığı gökyüzüne kor gibi vurmalı. Ekin biçen makine alırdım. Ekin biçmek köylü milletini ezer çünkü... -Birden efelenerek ensesini kaşıdı- : Daha ne kaldı? Tamam! Köyün ortasına Millet Bahçesi kurulacak... Bayrağının direği minare boyunda...

— Dört yanı açıklık köyde Millet Bahçesi lazım mı?

— İster beyim! Yazı-yaban başka... Millet Bahçesi 23

kendini bilen bir köyün yüz akıdır. Dur bukulın ' Ua-ha daha?.. Mezarlığımızın dört yanına taş duvar çekerdim ki davar-sığır girmesin de, pislenmesin! Mc cırlarımız duvarın içinde duracak... Hayvan pisledi mi günahı bizim boynumuzadır. Muhtarın babamı koruculuktan çıkarması,

mezarlığı, eskisi gibi koruyama-dığındanmış... Kendin bilmez değilsin ya, Hatip Emmi, köy yerinde, fukara korucuları, bu mezar pislenmesi yüzünden bunaltırlar ki, kötü bunaltırlar! -Bir şey hatırlayarak telaşlandı-: Aman haaa! Camiyi unuttuk, bizim köyümüzde cami yoktur, beyim bizim ad: inimiz, cumayı bayramı kılmak için taaa Camili'ye gi ;er. Bizim oralarda camisi olmayan köyün adamını v ;amdan bile saymazlar. Virankale'ye cami yaptırırdım. ıvlinare-si Camili'nin minaresinden dört arşın yüksel . Ardına ayakyolu açtırırdım. «Ayakyolu» dedimse akarı sağlam ayakyolu... Kokması mokması yok...

Avlu kapısının kilidinde anahtar döndü. îardiyan Tahir Efendi içeri girdi. Volta vuran Cinci K air'le Şeker Emin'i tepeden tırnağa süzdükten sonra gür sesiyle bağırdı:

— Sanatkârlar!.. Hey ulan sanatkârlar!.. Çarşıcı gardiyanı geldi, kulaklarına dürttüklerini.. Ulan marangozlar! Ulan Terzi Bekir! Ulan Kalaycı Abdi... Size dedim ulan sanatkârlar!..

Gazeteci Murat buraya geldi geleli, -on beş gündür- sık sık duyduğu «ulan sanatkârlar» bağırtısıyla yakından tanıdığı bazı sanatçıları, güçsüz, hayta, kasıntılı şairleri, ressamları, hikayecileri, romancıları hatırlayıp gülümsüyordu.

— Sanatkârlar, dedim ulan... Ulan oğlum Marangoz Şükrü!.. Ulan Tamörenli Taşçı Muştala! Ulan Eskici Ömer! -Birden Cinci Nezir'le Şeker Emin'e çıkış-t ı - :

Hele şunlara hele! «Çarşıcı geldi,» diye bağırmaktayız gümbür gümbür... Tam gideceğimiz sıra, koşarsınız! Sabah sabah bu neyin konuşması ağız ağıza?.. Gene kimin ocağını söndüreceksiniz?

Çingen milletinden Şeker Emin, aşırı bir saygıyla ellerini kuşağının üzerine bağladı, utangaç utangaç gülümsedi. Buna karşılık kara kuru, yerden bacak Cinci Nezir sağ elini havada fırıldak gibi çevirdi:

— Üstüne iyi vurduramadın bu kez Tahir Gardiyan!.. Kocamışsın da gözlerini tavukkarası basmış... Biz ocak söndürücü değiliz!

— Ya?..

— Biz hesap uzmanıyız ağa, iyisinden hesap uzmanı...

•— Ulan ne hesabı köpek? Sen hesabı şuncacık bilir herif olsaydın, babandan kalma bunca malı, kahpelere yedirip...

— Bizim hesabımız gardiyanlar üstüne... Bu senin Şeker Emin, az önce ne dedi bakalım?

— Ne?..

— Şeker Emin dedi ki, «Bugünün çarşıcı gardiyanı, sabah alışverişinde bir lirayı cebe indirir sağlam,» dedi.

— Vay namussuz Şeker!.. Peki ben seni şimdi... Şeker Emin'in gözlerine birden korku doldu:

— Şart olsun Efendi Ağa... Töbe yalan!

Cinci Nezir, sol yumruğunu beline koyup sağ yumruğunu göğsüne vurdu:

— Ya ben ne dedim? «Höst,» dedim. «Bugünün çarşıcı gardiyanı bizim Tahir Efendi'yse bir lira için şuradan şuraya gitmez. Onun ayak kirası tam iki buçuk liradır,» dedim. Nasıl bu laf böylece?..

Gardiyan Tahir Efendi, elinde tuttuğu gazete paketini balta gibi kaldırdı:

— Ulan kara deyyus! «Allah belanı vere... » de-

sem belam çoktan bulmuşsun! Duyduğum doğruysa, Kalaycı Apti, seni şuraya yatırıp boynunu yaldızlı kurban koçu gibi kesecek...

— Bizden neyi alıp veremiyor pis kalaycı?

— Bilmezlenmektesin ama faydasız... Herifin parlak çırağını ayartmaya kalkmışsın. Gözü gibi baktığı parlak çırağı baştan çıkarmana bir şey kalmamış. «Arada bizim dükkâna da giriver oh yavrum!.. » demişsin, «Duamızı alıver sevabına» demişsin... «Yakında ben çıkıyorum, çıkarken dükkânı sana bırakırım,» demişsin...

— Bu karayı bize çırak mı bulaştırıyor, yoksa ustası olacak namussuz mu?

— Artık o kadarını bilmem! Herif öfkelenmiş ki, kuduz ite dönmüş... Andı var.

Seni ıhtırıp kesecek... Bak oğlum Cinci! Sen bunu başka zamanın işlerine benzetme!.. Apti rezili haberi sağlam yerden almış...

— Nereymiş bu sağlam yer?

— Bilemedin mi? En başta nah, Şeker Emin...

— Hay Allah, bu mu? -Cinci Nezir şakadan çırpınmaya başladı -: Bu mu aman

Tahir Efendi? Beni casuslayan, koynumda beslediğim bu çakır yılan mı? Aman ey Müslümanlar! İftiralara uğradım! Bizi karalamaya getirip, bunca yıllık altın adımızı bakıra çevirecekler!.. Benim gibi bir yiğidi... Yurt uğruna, cenk meydanlarında düşman leşlerini tepe gibi yığmış bir aslan oğlu aslanı... Bunca savaşlarda fırtına gibi esip gürlemiş bir Cinci Nezir'i, bunlar bitirecekler, gözümüz vıcır vıcır bakarken... Etimizi yiyecekler, canlı canlı... Sen de,

seferberliğin kılıç artıklarındansm, beni arkala oh Tahir Efendi kardaşım, aman

beni böyle itlere boğdurma?

— Anlamadım! Bu bizim Çankırı toprağımızda, erkek itler, ne zamandan beri kancık itleri boğar oldu?

— Şimdi kancık it biz miyiz? Pekiii... Kıymeti yok!..

— Bilirsen bu kadar uyarma sana atalıktır... -Keyifle sırıtan Şeker Emin'i tersledi -: Hele şuna bak hele!.. Essahtan bir sarı yılan! Nerde Murat Bey? Sana Murat Bey'i sordum rezil!

Şeker Emin telaşla sağa sola bakıp aranırken Murat yukardan seslendi:

— Buradayım Tahir Efendi...

— Postaya uğradım da İstanbul gazetelerini getirdim.

— Sağol!.. Bırak pencerenin önüne... Ben birazdan alırım! Mektup yok mu?

— Yok şimdilik... Bir şey lazım mı çarşıdan?

— Sağol - «Lazım değil» diyecekken doktorun yazdığı kâğıdı hatırladı-: Lazım ya... dur, iniyorum!

Murat, dün cezaevini dolaşmaya gelen hükümet doktorundan ayakyolu için asit-fenik istemiş, kâğıt yazdırmıştı.

Odasına girdi. Güneş banyosu için gömleğini çıkardı, pijama pantolonunun paçalarım diz kapaklarına kadar sıvadı. Doktorun yazdığı kâğıtla küçük iskemlesini alıp avluya çıktı.

Gardiyan Tahir Efendi'nin hesapta hile yapmadığı bilindiği için mahpuslar önemli alışverişlerini onun çarşıcı olduğu günlere bırakıyorlardı. Gene çevresini sarmışlardı.

Tahir Efendi, Murat'ı görünce güldü:

— Duydun mu beyim? Apti Usta, bu Cinci'yi, Allanın izniyle, yakında ıhtırıp kesecek... Sakın araya maraya gireyim deme!.. Bırak pislik temizlensin! Biri cehennemi boylar. Ötekini şu Cumhuriyet Meydanı'n-da güzelce asarız. Sen de gördüğün gibi defterine yazarsın. Rezillikteki ünümüz Osmanlı ülkesine yayılır...

— Kalaycı Apti Usta'nm çırağı da ötekilerle beraber gülüyordu. Tahir Efendi, gözlerini kısarak çıkıştı -: Bunlar gülüyor ya, sen neden gülmektesin kahpe dölü? Yıkıl!

— Öteberi ısmarlayacağız Tahir Emmi... İşte bizim noksanımız... Ustam dedi ki...

— Ulan senin rezil ustan bana ne diyebilirmiş? Ver şunu... -Kâğıda bakınca bir ıslık öttürdü-: Ustan gene paraya kıymış yavrum... Siparişleri sıla mektubu gibi uzatmış...

Murat doktorun yazdığı kâğıdı verdi:

— Önce Savcı Bey'e imzalatacaksınız sanırım.

— Telgraf mı bu?

— Değil! Kenef ilacı...

İlaç, hastalık sözleriyle çok ilgilenen Şeker Emin atıldı:

— Ne ilacı, aman beyim? Körpe doktor dün sana ilaç mı yazdı?

— Bana yazmadı Şeker Efendi, kenefe yazdı.

— Kenef mi? Allah Allah. Şu bildiğimiz ayakyo-luna?

Hatip Hoca güldü:

— Neye şaştın Şeker oğlum? Hastanenin asifinik ilacı... Demek şimdiye kadar senin bundan haberin yok! Senin bu dünyada epey şeylerden haberin yok öyleyse... Bana sorarsan, sen zati bu kadar marazı boşuna çekmektesin?

— Boşuna mı? Neden boşuna?

— Şundan boşuna ki... İsmet Paşa'mn hükümlüsü olacağına, Avrupa krallarının

hükümlüsü olaydın, senin göğüs daralmanı Avrupa'nın doktorları ossaat söker alırlardı. Göğüs daralması kaç para... Bacağın özürlenseydi de, Yamören'in Hırsız İsmail'i gibi tüm aksak olaydın. Avrupa'nın kenefe ilaç bulmuş doktora seni it gibi konuştururdu.

— Aman Hatip Hoca, oralarda topal adam hiç mi yoktur?

— Yoktur ne ağzına!.. Bacaklar kalçadan kopacak ki, Avrupa'nın doktoru çaresini bulamazsa bulamayacak. Duyduğum doğruysa öylelerine de makine takıyorlarmış...

— Demek Yamören'den Topal İsmail, Avrupa'da olsa trenin erkeği gibi çuhlayarak mı gezecek?

— İyi bildin... Alttan çuhlayıp üstten düdük çalarak...

Cinci Nezir lafa karıştı.

— Yahu Tahir Efendi... Bu Hatip Hoca denilen akılsız, bugün canına mı susadı? Hırsızlıkta yedi köye namlar salmış, yiğit İsmail'imizle gönül eğlemeyi nasıl göze alabiliyor? Yanılmaktasın Hatip Hoca, Yamören'-in aksak İsmail'ini küçümsemekteysen kötü yanılmaktasın! Herif bunca zaman bizden Cincilik dersi aldı. Burada söylediklerini, Yamören gibi yerden duyar. Senin gömüdeki altınları çıkarır da ocağını söndürürı Ben gazetelerin yalancısıyım...

— Gazeteler geçenlerde başka bir mesele daha yazdılardı, onu ne yapalım?

— Neymiş?

— Avrupa'nın doktorları sen yaştakileri maymuna çeviriyorlar...

— Nasıl maymuna Nezir oğlum?

— Bildiğin şebek maymunu... Çingenlerin boynuna zincir takıp oynattıkları maymun...

— Dipten doruğa mı?

— Değil... Alt takımları...

— Neden?

28

29

— Kanları davacı olmuş. «Bunlar çaptan düştü. Bizim ellerimiz böğrümüzde kaldı. Ya bir yolu bulunsun, ya da ayağımızın bağı çözülsün...» demişler.

— Oranın karısı hiç mi kocamazmış?

— Avrupa'nın herifleri kartaldıkça körpe düşkünü olurlarmış da eski karıları dehleyip yenisini getirirlermiş...

— Bak işte bunu sevdim.

— Sevdin ama, maymuna çevrilmeyi ne yapalım? Avrupa'nın hükümeti bakmış ki, karılar haklı... Dünyanın düzeni bozulacak... Kanun çıkarmış, «O avadanlık maymundan sökülsün. Hatip Hoca gibilere takılsın,» demiş.

— Demiştir. Neden mi inandım? Suratına baktım da inandım! Hele bir düşün Cinci Nezir, baban olacak kavat, anan sana gebe kalmadan önce Avrupa'ya gidip geldi miydi?

Gardiyan Tahir Efendi, elini kaldırarak Cinci Ne-zir'in karşılık vermesini önledi:

— Kes alçak! Allah belanı vere!.. Hoca seni bitirdi. Yamören'in Hırsız İsmail'ini arkalamak senin neyine oğlum! -İleriye doğru seslendi-: Ulan sanatkârlar! Ulan Revir!.. Ulan Sübyan Koğuşu!.. Çarşıcı gidiyor... Son pişmanlık fayda vermez haa... Gidiyorum... Nah işte gittim!

Kapıyı hışımla çekip kilitledi.

Murat pencereye bırakılan gazete paketini almış, iskemleyi duvarın dibine koyup güneşe oturmuştu.

Sicimi çözmeye üşeniyor gibi gazete paketini bir zaman evirip çevirdi. Yattığı odanın Cumhuriyet Mey-danı'na bakan penceresinden, Halkevi radyosuna bağlı hoparlörü saati saatine dinlediği için, gündelik gazeteler haber bakımından, bayatlamış geliyordu.

30

Kalaycı Apti Usta'nın tutturduğu eşkıya türküsüne daldı. «Seçin ağalar seçin yiğit seçin / Koçyiğit olana kefenler biçin» diye bağıran Apti Ustanın sesinde cilveli bir cıvıklık vardı. Murat, bu cıvıklıkla sürekli ayakyolu kokusu arasında gene pis bir uyarlık bularak suratını astı.

Almanlar Norveç'e saldırdı saldıralı - bir haftadır -, canı gazete okumak istemiyordu. Hatip Hoca'nm canı sıkılanlara söylediği sözü hatırlayıp gülümsedi. «Mahpus damında canın sıkkını iyidir. Harpadak çıkıp gitmez de, ardından apışıp kalmazsın!»

Paketin sicimini çekip kopardı. Gün sırasına koymak için gazeteleri birer birer açtı.

Cinci Nezirle Şeker Emin, Gardiyan Tahir Efen-di'nin gelmesiyle yarıda kalan sabah voltasına yeniden girişmişlerdi. Dış kapı ile birinci dükkânın arasındaki yedi sekiz metrelik yerde sert sert gidip geliyorlardı.

Şeker Emin gene, hastalığından açmıştı:

— Şart olsun pilav yemedim Cinci Ağa... Sen şimdi inanmazsın. Ben kaç yıldır akşam yemeğinde bulgur yememekteyim... Yassılıkta, şuncacık kuru ekmek atıyorum ağzıma... Ben kuru ekmeği yassılıkta gevelemeyince safrayı bastıramıyorum kardeş...

Eskici Derviş Ömer deminden beri avludaki çeşmede sümkürüp tükürerek burnunu, boğazım temizliyor, böylece Kuran okumak için aptes tazelediğini herkese anlatmaya çalışıyordu.

Terzi dükkânından çıkan Hatip Hoca, Eskici Derviş Ömer'i bir zaman seyrettikten sonra başım sallayarak geldi. Murat'ın yanma çömelip sırtını duvara dayadı.

— Buyurun Hatip Hoca! Size iskemle getirsinler!..

31

— İstemez beyim!.. İstanbul gazetelerinde ne var ne yok, radyonun demediklerinden?..

— Daha bakmadım.

— Bu sabah uykumuzu böldüler bizim... Bu sabahın radyosu: «Macar sınırına, Alman asker yığmakta,» diyesiymiş...

— Kesin bir haber değil... İngiliz gazetelerinin yakıştırması...

— Duymamla, yakıştırma olduğunu bildim! -Cinci Nezir'e işittirmek için sesini yükseltti -: Sen bizde avanak mı ararsın beyim... Bizim avanağımız, başka yerin avanağına hiç benzemez. Fazladan saygısızdır ki, «Şurada uyuyanlardan ayıp,» demeyi bilmez. Macar'ın sınırına, durduğu yerde, neden asker yığacakmış bu Alaman? Ruh gibi ahbabının sınırına asker yığmak neyin nesi?.. Adam, böyle bir lafı duymasıyla, seğirtip uyuyan arkadaşları neden uyandırır, bakalım? Avanak olduğundan...

Cinci Nezir, atılan lafları iyi duyabilmek için voltanın boyunu üç adıma indirmiş, önlerinde fırt fırt dönmeye başlamıştı.

Şeker Emin, Hatip Hoca'nın laf attığının farkında değildi. Hızla dönen Cinci'ye yetişebilmek için sol omzu gerisinde, enikonu koşuyor, soluk soluğa anlatıyordu:

— Uyandım ki tere batmışım! Ter dedimse, bildiğin ecel teri... Baktım soluğum çoktan kesilmiş... «Aman bre...» diyorum. «Hopla otur avanak Şeker, elden gidiyorsun,» diyorum. Belimi alamıyorum ki, oturuma gelebileyim...

Cinci Nezir, Hatip Hoca'nın sözü bitirdiğini anlayınca elini kaldırıp Şeker Emin'i susturdu:

— Lafını unutma! Savaştır bu ağa... Alman'ın, Macar'a vurmasına «avanaklık» dedin mi, kendi ava-

naklığını söylersin. Çünkü savaş demek, kumar demek... Kumarda oynamaktan maksat ütmek... Savaşa girdin mi, öz babana bile vurursun!

Şeker Emin bu lafların kime söylendiğini aramadı bile... Başını salladı:

— Vururum elbet... Gece uyandım ki kardaş, yüreğim karnımdan kopmuş da gelip nah şurama yumaklanmış...

— Lafını unutma! Alaman Macar'a ha vurdu, ha vuracak... Aklında mı? Hitler Norveç'e de böyle yap-tıydı... Bir duyduk, sınırlarına asker biriktirmiş, bir duyduk, vurmasıyla göçertmiş... Aklında mı?

— Aklımda elbet... Yumaklanmış... Yutkunuyorum, yutamıyorum, öksürmeye zorlatıyorum, canımı kusmacasına... «Geberip kurtulayım hey Allah,» diyorum. Bunca yıldır bizi kötületen bunca öksürüğün biri yok...

— Tamam yoktur. Alaman, Norveç'e vurmazdan önce, aklı ermezler ne dedilerdi? «Olmaz böyle şey!» dedilerdi. «Alaman, koca İngilizi surda bırakıp... Yukarıdaki Norveç'ten neyi alıp veremiyor?» dedilerdi. «Norveç'le arası iyi... Daha geçenlerde saldırmazlık anlaşması bağladı,» dedilerdi. Öyleyken Alaman, Norveç'e vurdu mu? Vurdu. Neden vurdu? İngilizin ardına dolanmak için vurdu. Norveç'i ele geçirdin mi, İngilizin sırtına bindin demektir. Herifin sırtına biniyorsun da, rahvan eşek hesabı, bacaklarını rahatça sallıyorsun! Bence İngilizin soluğu kesilmiştir arkadaş... Lafını unutma? Benim sezinlediğim: Alaman, Macardan hi-lelendi, «Bir amansız sıramda, Macar, İngilizin yelle-mesiyle bize bir kahpelik mahpelik ederse...» dedi. «Norveç daha dayanıyor,» lafı da boş... Bak Şeker Ağa! Bazıları «Bu savaşta Alaman yenik!» deseler de biz hiç

33

aldırmayacağız. Çünkü Alaman bu $avaft] çoktan kazanmıştır Allanın izniyle.}. ;

Hatip Hoca, kirpiksiz gözlerini keyifle kirpı.st.ırdı:

— Oğlum Cinci! S< nin Hitler Ağan, bu savaşı, geçen seferberliğin palabıyık Alaman Kralı gibi kazan-dıysa, ikinizin de işiniz İş..'. -Karşılık vermek için duran Cinci Nezir'e yukarıdan aşağı bir baktı - : Boş lafı bırak da yanıma gel! İstanbul gazetesinin haberlerine kulak ver!.. Hiç umudum yok ya, avanaklığına az biraz faydası olur!

— aALMANLAR NORVEÇ'E HAVADAN YENİ TAKVİYE KUVVETLERİ İNDİRDİLER — İNGİLİZ. LER ŞİMAL DENİZİNDE BALTIK SAHİLLERİNE MAYIN DÖKTÜ...»

Şeker Emin meraklandı:

— Aman nereye dökmüş beyim? Sakın bize mi dökmüş?

— Bize değil, Kuzey Denizi'ne... - Uzak mı?

—' Uzak...

— Bizim Çankırı'mıza uzaktır ama, deniz işi olduğundan, sizin İstanbul'unuza yakındır.

— İstanbul'a da uzak...

— Oldu mu ya şimdicik!.. Uzak bir meseleyi İstanbul'un gazetesi neden yazmış?

Hatip Hoca tersledi:

— Hiç susar mı? Kes de, neler olmuş anlayalım-!

— Biz anlamayalım mı dedik bre Hoca?..

— Kes... Hele şuna hele!.. Oku beyim sen...

— «NORVEÇ CEPHESİ KURULUYOR — OSLO ŞİMALİNDE VE CENUBUNDA NORVEÇLİLER

MUKAVEMET EDİYORLAR.»

Okumanın burasında, Cinci Nezir, yer değiştirerek

34

Murat'ın omuz başına geçti. «Bu Murat Bey, resmen Alaman düşmanı... Yanlış marıhs okur da geçtim...» diye düşünmüştü. Gazeteye Ûı zaman baktı, sonra damağını şaklattı:

— Vay canınaaa!.. Bunlar Alaman uçakları öyle ya?..

Murat, Cinci Nezir'in Alaman'ı tutmasına kızıyordu:

— Bilemedin Nezir Efendi! Bunlar İngiliz... Bak, altında yazıyor. «Dün

Baltığa, Şimal Denizine, Norveç sahillerine akın yayan İngiliz

tayyareleri... »

Şeker Emin terslenmeyi göze alarak gene sordu:

— Bu Norveç, Alamanın geçenlerde bastığı hükümet değil mi beyim?

— Evet!

— Öyleyse İngilizle birlik?

— Evet...

— Peki! İngiliz uçakları, kendisiyle birlik bir hükümetten neyi alıp

veremiyor?

— Alman bastı ya... Şimdi Norveç toprağında Alman var.

— Vay başıma! «Alaman bir yandan, İngiliz bir yandan...» desene... Tamam

Norveç'i kökten bitirmişlerdir, şuncacık Norveç'i...

Cinci Nezir elini havada fırıldak gibi çevirdi.

— Zati Alman vurduğu gün bitirdiydi Şeker Ağa!.. Bunu iyi bildin ama, «şuncacık» diyerek Norveç'i küçümsenmeyecektin! Dur, lafını unutma! Norveç'i kılkuyruk hükümetlerden bellemeyeceksin! Bana sorarsan, Norveç silahtan yana İngilizden baskındır. Norveç'in gün görmemiş silahları var ki... -Susup eğildi, gazeteden okudu -:

— «NORVEÇ NAZİLERİ, ALMAN ORDUSUNA İLTİHAK ETTİLER...» Tamam! Bu da olduysa, Şeker Ağa, Norveç'in işini bitti bil!

35

Şeker Emin, Murat'a yalvardı:

— Ne etmişler beyim? Alamanın ordusuna kimler ne etmiş? Fırt diye geçmeyelim de, oh beyim, aklımız ersin!

— Bir şey eden yok!.. Norveç'in namussuzları Almana katılmışlar.

— Bu Norveç kaç milyondu beyim?

Norveç baskınından bu yana, öteki mahpuslar gibi Şeker Emin de bunu aralıksız soruyordu.

— Üç milyon var yok...

— Alaman?.. 4:

— Altmış yetmiş milyon!

— İşte bunu beğenmedim. Herifler gerçekten na-raussuzmuş... Güçlüye arka çıkmak kolay... Yiğit ona derim ki, amansız yerde, güçsüzle birlik olmalı... Büsbütün alçakmışlar her kimlerse...

Murat, Şeker Emin'in yüzüne bakakaldı. Revirde yatırılmasına karşılık mahpus arkadaşlarını idareye casuslarmış bu Şeker Emin, daha kötüsü aferin alacak

haberler bulamazsa iftira atarmış... Burada iftiranın en zorlusu, yüzde yüz

tutanı «Aman bu herifin gözü kaçmakta... Pencere demirlerini yoklarken gördüm» lafı... İdare, bu sözün yalan olduğunu bilse de, «Neme lazım! Sonunda ben çekeceğime o çeksin,» diyerek, iftiraya uğrayanı hastaysa revirden, sanatkârsa dükkândan ceazevine alıverirmiş...

Dışarda candarma başçavuşunun kart denizlisi boğuk boğuk ötüyor, Çankırı pazarına gelen kağnı kolu, tekerlekler durdukları yerde dönüyormuş gibi yaklaşmak bilmiyordu.

Cinci Nezir, Hatip Hoca'nm yanma çömelmiş pisi pisine gebermenin düpedüz eşşeklik olacağını ispatlamaya girişmişti. İkide bir, «Lafını unutma,» diyerek,

Norveç Nazilerinin neden akıllılık ettiklerini, Alamana karşı durmanın niçin faydasız olduğunu anlatıyordu. Buna karşılık, damara basmanın ustası olan Hatip Hoca, hep aynı soruyu sormaktaydı:

— Ya bu bizim Şeker Emin'imiz?.. Ya bu bizim yiğit Şeker'imizin demincek dediklerini ne yapalım?

Cinci Nezir sorunun durmadan tekrarlandığını neden sonra fark edip şaşırdı:

— Şeker Emin ne diyebilirmiş yahu?

— Alamandan yana olanların topuna «alçak» dedi. Şeker Emin'in bu lafına

inanacaksın!

— Bre neden inanacakmışım? Ben kudurmuş muyum?

— Şundan inanacaksın ki... Şeker Emin'in kendisi gayet alçak olduğundan zorlu

alçakları iyi bilir. Alçaklıkta hiç yanılmaz!

Deminden beri ikisine de hak veren, lafa karışmaya çalışarak: «İşe bak işe! Haklısın Cinci Ağa!». «Hele domuzlara... Hocanın lafı doğru!..», «Tamam, Nezir Efendi'nin bu dediğine aklım yattı!», «Aman ulan aferin... Ne işler yahu! Bunlar ne aynalı işler!..» diye kafa sallayan Şeker Emin boş bulunup Hatip Ho-ca'nın son sözünü de tasdikledi:

— Doğrusun Hatip Hoca!.. -Halt ettiğini anlayınca birden irkildi-: Tüh Allah belanı vere!.. Biz, alçaklıkta sana nasıl erişebilirmişiz bakalım? Erişeme-yiz biz buna Murat Bey... Neden mi? Şundan ki... - Damdan düşercesine sordu -: Aman

beyim, sakın af rnı gördün?

— Ne affı?

— Bilmem... güldün de... «Gazetede af mı gördün?» dedim.

— Almanlar Belgrad'a beyanname atmışlar da ona güldüm.

3G

37

— Beyanname neyin nesi? Bomba mı?

— Değil... Yazılı kâğıt...

— Ne yazılı?

— «Almanya'nın dostluğu olmazsa hürriyet imkânsızdır» yazılı...

Cinci Nezir parmağını kaldırdı:

— Nasılmış Şeker Emin?.. Dediğime geldin mi şimdicik?

— Hangi dediğine?

— «Alman gelirse af sağlar,),» dedimdi. İşte İstanbul'un gazetesi yazıyor. Dua edelim de, Alman sürüp gelsin!

— Atma herif! Af lafı yok...

— Hele avanak!.. «Alamandan yana olan hürriyete kavuşur» ne demek?.. «Mahpus milletine af» demek. ..

— Dur hele! -Şeker Emin Murat'a döndü-: Gerçek mi beyim? « A f var» demeye gelir mi bu laf böylece?

— Benim aklım ermez!.. Nezir Efendi, «Gelir,» diyor. Nezir Efendi, seferberlikte Almanla beraber dövüştüğü için onların dilinden anlar.

Cinci Nezir bu sözü pek beğendi:

—• Duydun ya oğlum Şeker!.. Biz, Alamam, Alla-hın izniyle, iyi biliriz. Alamanm aklından geçeni, sen bana soracaksın, ben de sana bir yıl sonra göstereceği hünerleri birer birer anlatacağım. Aklına yaz! Yakında Alamanın Hitler'i iki tümen paraşütçü de bize indirecek... Biz bunun düşünü görmüşüz! Geçen gece tazeden aptes aidiydim da Kurana sarılıp düşe yattıydım! Sen bu Gâvur Hoca'nın karı gibi sırıtmasına hiç aldırma! Gecenin karanlığında kuzeyden bir gürültü koptu düşümde... gürültü ama, nasıl bir gürültü? İsrafil Peygamber'in çaldığı kıyamet borusu da öyle değil! Be-

ni bir korku aldı ki, dişlerimin takırtısı, duyduğum gürültüyü nerdeyse bastıracak!.. Bir de baktım, gökyüzünden, yeşilli kırmızılı, allı morlu bir şeyler inmekte... «Nedir hey Allah,» diye seçmeye çalışırken biri bağırdı:

«Bilemedin mi avanak Nezir? Gökten Alamanın paraşütçüleri yağıyor. Sıkı dur.»

Ses yabancı değil ama, o kargaşalıkta çıkaramadım. Uyandım ki, tere batmışım. Bu sabah radyo Alamanın Macar sınırına asker yığdığını söylemesiyle ben sizi neden uyardım: «Norveç işi çoktan bitti. Alaman geliyor!» diye uyardım. Aklın erdi mi Şeker Ağa?

— Hiç ermedi. Aslına bakarsan, ben, gazetenin yazdıklarından da hiçbir şey anlamıyorum. Gazetenin dilleri bizim bilmediğimiz bir diller! Gazeteye neden Türk-çesini yazmazlar beyim? Türkçesini yazsalar da milletin köylüsü kentlisi iyice anlasa olmaz mı? Bunlar fakiri fukarayı neden düşünmezler hey Allah!

-Hatip Hoca'ya bakıp kederle gülümsedi -: Sen bize kızarsın ya, akıl ermeyince zor gayet, Hatip Hoca... Akıl ermemek gibi bela yok!..

Cinci Nezir kasıldı:

— Aklın ermiyorsa, Alamanın kazanmasına dua edeceksin Şeker Ağa... Alaman bu savaşı kazandığı gün dışardayız!

— Hey Nezir Efendi! Gene ağzından ballar akıtmaktasın ama, benim hiç umudum yok?

— Niçin?

— Çünkü ben yatkın mahpusum... Hele sen de dokuz yılı doldur, on yılın içine

gir de, bak bakalım, her lafa inanır mısın?

— Höst rezil! Ben senin gibi avanak mıyım ki, on yıl yatayım? Bana, on değil,

beş yıl vereydiler, Çankırı mahpusunu yırtar çıkardım.

39

Hatip Hoca da on yılı doldurmaktaydı. tçlnJ çeker gibi güldü:

— Üç yıla geldi mi?

— Üç yıl başka Hatip Hoca!.. Üç yıl i.îıı orl karıştırmak gerekmez. Allahtan, şaşırıp dört beş yıl vermeliydiler de, Cinci Nezir'in Osmanlıya oynayi oyunları sen görmeliydin.

— Cinleri başına biriktirip bir gece mahpusane kapısını basaraktan mı?

— İyi bildin!..

— Yoksa görümnezlik muştası takıp havaya karı-şaraktan mı?

— Bu da olur, öbürü de... Biz muskamızın gücüyle seferberlik kırımlarının üstesinden gelmiş beriliz!.. Peki, hey Gâvur Hoca, karı gibi bu sırıtma neyin nesi? Sen bizim, ordular bozan muskalarımızı, yoksa, gerçekten mi adam hesabına alamamaktasın?

— Böyle muskaların vardı da, deli kızın işini neden küüeyemedüı? Akşam alacasında, evine çekip, şarap sarhoşu ederek ırzına geçtiğin deli kızın işini? Cinci Nezir, ağzını iki kere açtı, kapadı. Dili tutulmuş gibiydi. Yırtıcı kuş gözlerini büsbütün yuvarlak-laştırarak Hatip Hoca'dan Şeker Emin'e, Şeker Emin'-den Hatip Hoca'ya bir zaman baktı. Hocanın, gazeteci Murat'a buradaki işlerin içyüzlerini olduğu gibi anlattığını, Şeker Emin kaç gündür söyleyip duruyordu. «Demek doğru... Oysa biz, 'İyidir bizim Hatip Hoca'mız gayet...' dediydik, 'Peygamber gibi değilse de beri benzer evliyalardan geri kalmaz,' dediydik... 'Köylünün iftirasına uğramıştır. Asıl öldüren dışarda geziyor,' de-diydik. Vay namussuz Hatip vayy!»

— Vay demek böyleeee... Vay demek... -Birden horoz gibi çırpınmaya başladı -: Aman hey Allah! Aman. gerçek gibi kardaşlar!.. Evet... Şimdi inandım!.. Bu herifin gâvur hocalığı, tam tamına gâvur hocalık... Her kim biliş çıkardı da, «Kitapların yazdığı Gâvur Hoca, iste budur» dediyse, ermişliğinden dedi. Vallah billah o herif cennetlik... Çünkü kayıptan haber veriyor: Pe-kilil . Herif bunun gâvurluğunu nerden bildi yahu? Yoluk .sakalından mı, sulu gözlerinden mi? Yahu Murat Bey, ben ne halt edeyim, nerelere gideyim? Yahu, tam üç yıldır; biz bu Gâvur Hocaya, «Karı fendine uğradık,» diye yemin etmekteyiz. Dünyanın bunca rezili inandı, Gardiyan Musa namussuzu bile inandı, bu sakalına tükürdüğüm öksürüklü Hatip imana gelmedi. Ama sen dur, Gâvur Hoca, ben seninle bu işin hesabını görürüm arkadaş... Hem de bu yalan dünyada değil kıyamet gününün mahşer meydanında, sırat köprüsünün başında...

Hatip Hoca, Cinci'nin lafını kesmemişti ama, çenesini keyifle kaşımayı da kesmemişti. Böyle çene kaşıması damara basmanın tadını çıkardığına

işaretti. Şeker Emin'in Başgardiyan Etem Efendiye gidip, «Bu Hatip Hoca, senin öğütlerini hiç tutmadı. Çankırı'mızın ek yerlerini anlatmakta ki, İstanbul'un gazetecisine,

gör neler yazdırmakta... İnanmazsan nah Cinci Nezir Ağa'-ya sor,» dediğini dün gece duymuş, Murat Bey'e işlerin doğrusunu anlatmaya karar vermişti.

— Sırat köprüsünün başında ben senin yakanı toplayıp...

— Dur Cinci oğlum... Sen sırat köprüsünün başında, bitli yakanı, deli kızın elinden kurtar da, gerisi kolay... Deli kız, köprü başında, bunca Müslümanm içinde, Allaha ne diyecek bakalım? Buranın karı yargıcına dediğini diyecek... Eteğini karnına kadar sıvayıp, gömgök ettiğin etlerini gösterecek de, «Hallerime bak, kurban olduğum Allah, şu hallerime bak!» diye mahşer meydanını inletecek... 40

Cinci Nezir, gözlerini gökyüzüne kaldırdı. Birileriyle konuşur gibi bir zaman dudaklarını oynattı. Sonra kafasını iki yana salladı:

— Dua et, kahpe Hatip!.. Gene pis canını sana bağışladılar. Yahu iki laf da sen etsene rezil Şeker. Can yoldaşlığı böyle midir? Bu Gâvur Hoca bizi temelli bitiriyor. Bu herif deli kızın uydurmasıyla, böyle bir suçu sırtımıza sardı saracak... Canımız sağken... Gözümüz vıcır vıcır bakarken, bizi bile inandıracak... Biz deli kızlara dönüp bakacak erkek miyiz? Biz, savaş meydanlarında... Gâvurun dünya güzellerine...

— Savaşa mavaşa da gittin öyle ya sen... Cinci Nezir elini çenesine attı... Hatip Hoca'ya bir

zaman baktı. Bu sefer iyice bunalmış, işin şakası kalmadığına aklı yatmıştı.

— Tühh Allah canını ala! Ulan Hatip, ulan imansız!.. Ya bizim seferberliğe gittiğimiz de mi yalan? Ne fayda! Sen benim elime, Kafkas'ta, Filistin'de, Çanakkale'de geçmeliydin ki... Ben seni, içine saklanıp altını pislediğin çukurdan süngü ucuyla çıkarmalıydım ki... Peki karı gibi bu sırıtma neyin nesi?..

— Oğlum Cinci, sen boşuna debelenmektesin... Biz bu Murat Bey'i, senin gibi rezillere eğlence edecek değiliz. Doğrusunu diyeceğiz ki, doğrusunu yazacak... Sizin niyetiniz, Murat Bey'in ardından, «Kandırdık avanağı» diye parmaklarınızı şıkırdatmak ama, yağma yok! Hele şuna hele!.. Gökyüzüne bakıyor da, sözüm buradan dışarı, melek-melaikelerle konuşuyor. Sen bunu eksik etek karı yargıcına yutturamadm, bize mi yutturacaksın? Bu senin Cinci, mahkemeye gidip karşısında karı yargıcı görünce, «Oh kurtuldum,» diye sevinmiş, beyim... Geldi ki, şıkır şıkır oynuyor. «Nedir?» dedik. «İşim karı yargıca düştü. Beni çıktı sayın,» dedi. «Nerden bildin?» dedik, «Karılığından bildim. Karı kıs-

minin saçı uzun, aklı kısa olur,» dedi. «Peki, sana ne sordu, karı yargıcı?» dedik. «Hiç... Boş laf. . Aklı ermediği şundan belli ki... Geçmişimizi sordu,» dedi. «Ya sen ne dedin bakalım?» dedik. «Ne diyeceğim?.. 'Geçmiş de neymiş?' dedim, 'Allahıma şükür, bugüne kadar ben karakol kapısından içeri bakmış adam değilim,' dedim. Nasıl bu karşılık böylece?» diye sırıttı. Karı yargıcı, «Peki götürün,» elemiş, o kadar... Deyiş o deyiş!.. Bu avanak, burada, salıverme kâğıdını bekleyedursun, meğer gözünü sevdiğim karı yargıcı, Osmanlı toprağının altmış şu kadar iline, dört yüz şu kadar ilçesine birer kâğıt gönderip bunun geçmişini aramaya girişmemiş mi? Her yazdığı yerden nasıl karşılık gelse iyi, beyim? «Evet, Cinci rezilini biliriz. Defterlerimizde adam boyu geçmişleri vardır. Hepsi de deli kızların, saralı oğlanların ırzına geçmek üstünedir. Ele geçirdinse, sorguya morguya bakma, aman boynunu vurdur. Yok kanuna sığdıramayacaksan, gönder gelsin, biz burada kazığa geçirelim, pisliği temizleyelim,» diyorlar! Cinci Nezir elini, iki kere dizine vurdu:

— Lafını unutma domuz Hatip!.. Bizim vurulacağımız kazığı oduncular daha yonup sivriltmediler. Neden mi? Şundan ki... Ben doğruyumdur. Allah da doğruların yardımcısıdır.

— Allahı karıştırma alçak! Kendine yalancı tanığı başka yerde ara! Ben bu herifin utanmazlığından usandım Murat Bey! Sen neyi, kimden saklamaktasın rezil Cinci? Suç meydanda... Geçmişlerin ortada... Dua et ki deli kızın yaşı defterde büyük çıktı, kızlığını da vaktiyle paralattığı anlaşıldı da sen üç yılla kurtardın!

— Nesine dua edeyim? Allah iftiraya uğradığımı biliyor kurban olduğum...

Hatip Hoca, Cinci Nezir'e bir zaman dimdik baktı:

— Nezir Efendi! Sen bu «Allah» sözünü beline si-

43 lan etmeye çabalamaktasın ama, bu silah bize hiç sökmez!

— Sökmez mi? Şeyhimden izin olaydı d , bak bakalım söker miydi, sökmez miydi? Sökerdi kj damanın Polonya'ya gösterdiği ayna silahı kaç para... rülersin! Töbe hey Allah! Bu herif bizim başımızı re , uen belaya sokacak Murat Bey! Bu herif sonunda bizi çileden çıkaracak... Gülme Hatip!.. Gülme bak!.. Gülme dedim, elden gidiyorsun... -Biraz düşündü. Sonra ellerini açıp gökyüzüne bir zaman baktı-: Tamam! Günah gitti benden ağa! Dinle şimdi Murat Bey!.. Sen bunu böyle görüp gazetelere adam gibi geçirdin mi, boyunca günaha batarsın! Sana geçenlerde ne dedimdi? «Köylünün iftirasına uğradı,» dedimdi. Neden dedik biz bunu?.. Elimize ayağımıza düştü, yalvardı da ondan dedik. Hele şu çene kaşımaya hele!.. Bunun rezilliklerini yazarken, bu çene kaşımalarını gözünün önüne getireceksin! Mahkemede boş bulundu, elini çenesine attı da, bizim koca başkan, «Tamam! Şimdi hiç şüphem kalmadı... Bu herif ortağını para için vurdu!» diyerek ölüm cezasını duraklamadan verdi. Allah bunu, bu çukura kolay düşürmedi Murat Bey, az kalsın, yakasını kurtarıyordu. Sana anlatırken yalanları birbirine ulamıştır da her birinin kuyruğuna beşer onar yemin eklemiştir. Bunca yıl davalı olduğu herifi, «Düşmanları vurmuş pusudan,» demiştir. «Allahm işine bak ki, biz o gece hovardalıkta geziyorduk,» demiştir. «Gittiğimiz karı, kocalı olduğundan, yer ispatı gösteremedik,» demiştir. «Meğerse herifin leşine basıp geçmişiz, sabaha yakın...» diyerek, sulu gözlerini ovalamıştır. «Bir umulmaz sebep yaratıp bizi yağlı ipten niçin aldı, kurban olduğum Allah?.. Suçsuzluğumuzu bildiğinden,» demiştir.

Hatip Hoca, rahatça gülerek, «Evet» anlamında başını sallıyordu.

44

Cinci Nezir çömeldiği yerden hoplayıp kalktı, ayaklarının burnuna basıp dikildi:

— Yanılmaktasın akılsız Hatip, kötü yanılmaktasın!.. Asılsaydın kurtulurdun. Allah seni ipten niçin aldı? Sürünesin diye aldı. Mahpus damlarında sürüneceksin ki, sana yılanlar imrenecek... Bu bir... İkincisi: Kurban olduğum Allah, cehenneminin kara katran kazanını pisleteceğinden korkmuştur... -Aklına bir şey gelmiş gibi duraladı -: Hakçası bunun vurduğu da, rezillikte bundan aşağı kalmazdı Murat Bey... Öte dünyayı pisletmiştir ki, şunca topuzlu zebani temizleyememiştir. Bunlar bir zaman ortaklık ettiler. Tiftik miftik, davar mavar, ekin mekin toplama ortaklığı... Bir yandan milleti soyarlardı, bir yandan birbirlerini... Sonunda hırlaştılar da, mahkemeye düştüler. İkisi de imansız olduğundan, hangisi hangisini alt ederse, öteki, kuru hasır üstünde kalacak... Say ki, bunlar iki cambaz... Bu dünya, aralarına gerilmiş cambaz ipi... İpe biri bir yandan girmiş, biri öbür yandan... Cambazların ellerinde denge sopası olur ya... Bunların ellerindeki denge sopası, bildiğin Alaman mavzerleri... Kıyıcılıkta bu domuz Hatip, ortağından ileri olduğu için, herifi bir gece yedi. Bizim buranın köy yerlerinde, çoğu ağaların zenginliği, ortak öldürmekten, eşkıyalara yataklık etmekten gelir. Gülersin kanlı Hatip! Gül bakalım! Yanındaymışım gibi biliyorum. Yanında değilsem de, aklının içindeyim. O gece şu saatte, filan yere kaçak tütüne gideceğini duyurdun. Yatsıdan sonra ata binip pusu yerine yel gibi yetiştin, herifi kuş gibi avladın.

— Oğlum Cinci!.. Günahımı almaktasın ki...

— Höst!.. Bizim dinimizde günah alışverişi yoktur. Senin günahlar sende kalır, benimkiler bende... Evet, ortağını bu Hatip Hoca haklıyor ama, Murat Bey, gökyüzündeki Allahı hesaba katmıyor. Kurban olduğum Allah, o gece bunun başına olmadık uğursuzluğu biriktirmiş... Akşamın kuru havası, karlaînıg mı sana, güzelce dona çekmiş mi? «Hey avanak Hatip!) deseni, «Gecenin don ayazında, hayvan sürülür mü, yal gibi?..» Höst!.. Lafını unutma... Evet, süreceksin isteı stemez... Çünkü leşten kaçıyorsun!.. Leşten kaçmak içli süreceksin ama, tökezlenmeyi ne yapalım? Yolunu /arıladığı sırada, bunun hayvanı dondan tökezliyor, Murat Bey, art ayağını incitiyor. Böyle işlerde bineğin aksamaya başladı mı, can kurtaranlıktan çıkar, yağlı ilmek olup boynuna geçer. Peki! O gece, tembel Yamören adamının, kaçak odun kesmeye çıkmasına ne demeli?.. Kaçak odun dediğim, komşu köyün korusunu kesecekler, düşmanlığa... İleriden bunun cıgara ateşini görüyorlar. Ormancı sanıyorlar. Bu fıkara Hatip, aksayarak Yamörenlilerin sindiği yere

yanaşıyor. Bakıyorlar ki, bildikleri. Hatip Hoca... Omzunda mavzer tüfeği... Geldiği yönün deresinde ortağının leşi... Bunun yalanı yemini kalmıyor. O sıra ne demiştir? Dinim gibi biliyorum: «Şunları kurşunlasam,» demiştir. Bereket köylü kalabalık... Fazladan hepsi silahlı...

Daha kötüsü içlerinde Kulaksızın Yakup var. Kulaksızın Yakup, buradaki Taşçı Mustafa'nın babası... Toprağımızın ünlü eşkıyası rahmetli Eğri Ahmet bunlara enişte olur. Bu senin Hatip Hoca vaktiyle Eğri Ahmet'in yatak yeriydi, gömüdeki altınları için, fıkarayı pusulattı. Yamörenli, «Nereden bu geliş gece vakti?» diye sormuş... Bu gözünü sevdiğim biraz yalan düzmüşse de tatsız... Ertesi gün leş bulununca Hatip Hoca'nm oralarda ne aradığı anlaşılıyor. Çok çabaladı bu Hatip, para gücüyle, Yamörenlilerin tanıklığını çevirmeye çok uğraştı. Ya-kup Ağa, nal dedi, mıh demedi... Bir adam, tekerlenecek mi, Allah gözünü bağlar. Bu Hatip, Kurşunlu'nun karakol komutanı başçavuşa çok güvenmiş... Sımıcak'a

yeni gelen onbaşıyı adam hesabına almamış... Meğer Ban Onbaşı, Osmanlının birinciye iz sürer onbaşısı değil miymiş? Bunun izini sürüyor ki, getirip eve sok-macasına... «Şurada pusulamış, atıp vurmuş, beriden sürüp ileriden çıkmaya çabalamış,» diye buna kurtuluş yolu bırakmıyor. Çankırı Ağırcezasınm koca başkanı ölüm cezasını çökertti. Bu bizim toprağımıza, öyle koca başkan hiç gelmemiştir. Verdiği cezanın gücüne bakmalı ki, o zamanın İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey, onca çabaladı da, bir harfini bozduramadı. Bunu ipten almak için mebuslara çok yalvarmış. «Bu Hatip Hoca Çankırı çevresinde bizim birinciye gelen casusumuzdur. Gözümüz kulağımızdır. Eğri Ahmet denilen eşkıyayı vuran budur,» diye asılma cezasını on beş yıla güçle çevirtmiş. «Çevirtmiş» dedimse, bu işler fırt diye olmuyor. Bu miskin Hatip, tam altı yıl yağlı ilmeğin altında yattı. Bu Hatip ölüm cezasını yediği zaman, adama benzerdi az çok... Yiğitliği kendine yeterdi. Altı yıl, kuyruğu dik tuttu... Direndi. Hele Yargıtay onayladıktan sonra, her gece, «Yarın sabah yolcuyuz,» diye yatardı da, sırıtarak yorganı kafasına çekiverirdi. Nedense o sıralar bu herif bozulup dağılmadı. Biz o yıl muskacılıktan yatmaktayız. Yedi vilayet aşırı yerden bize muskaya koşuyorlar. Sen bu Hatip Hoca'nın domuzluğuna bak ki yağlı ilmeğin altında debeleniyor da, «Şuradan bana bir muska yazıver her kaç

kuruşsa,» demiyor. Günlerden bir gün, bir telgraf geldi. Sana göstermiştir. Ankara milletvekili Akagündüz Bey'den... Aka-gündüz Bey bunu nereden bilecek?.. Şükrü Kaya Bey yazdırmış.. «Büyük Millet Meclisi cezanı on beş yıla indirdi. Müjdeler olsun! Devlete, millete dua et,» diyor. Bu senin Hatip Hoca'n, telgrafa bakmasıyla parmaklarını köçek gibi şaklatarak birkaç kez döndü, sonra «Allah» diye bir nara salıp yüzünün üstüne yere

kapandı. «Ölümden kurtulduğuna secde etmektedir, bı rakın!» dedim. Meğer yıkılmış... Koşup çevirdiler ki a ğ ;- . zindan kanlı köpük geliyor... Boynuzundan tutup ya tağa yatırdılar. Yatış o yatış... Şabana sıkınadan saçı sakalı apak oldu bunun... Çenesi gevşedi. Dişleri takır takır birbirine vuruyor ki bunca zorlattığı halde, takırtıyı kesemiyor. Ter yürüdü bunun gövdesinden... Şiltelerden döşemelere geçti. Döşemeleri çürüttü. Türk-çesi, bu Hatip, bir gecede tam otuz yıl kocadı. Adam-oğlu sevinçten ince öksürük olur mu?.. Bu herif oldu. Neden oldu? Canını çok sevdiğinden... Bu herif, bir saat geç ölmek için, dünyayı ateşe verir, Murat Bey, dünyayı gazlayıp yakar!.. Hatip Hoca yumuşacık sordu:

— Sen yakmaz mısın Cinci oğlum?

— Yakmam ya... Elim varmaz. Elim varsa yüreğim koyuvermez.

— Adamlara mı acırsın, mallara mı?

— İkisine de...

— Oysa... -Hatip Hoca içini çekti-. Bir saatlik ömür, çok ömür...

Cinci Nezir'in karşılık vermesine meydan kalmadı. Dükkân komşusu Eskici Derviş Ömer'in sesi duyuldu:

— Nezir Ağa!.. Hey Cinci Nezir!.. Neredesin herif?.. Gel yetiş!..

Cinci Nezir gitmekle kalmak arasında bir an du-raladı:

— Lafını unutma kötü Hatip... Bu senin «Bir saatlik ömür» meselende çok iş var! Hele gidip geleyim de...

Kısa adımlarla, pıtı pıtı yürüdü. Arkadan görünüşü şarapla sarhoş ettiği bir deli kızın ırzına geçmiş ellilik bir adama değil, kavruk bir çocuğa benziyordu. Hatip Hoca, Cinci'nin ardından gülümseyerek bak-

ti: «Çok meseleymiş... Hele bodur pezevenk!» diye söylendi. Gülümsemesinde, aklından geçenleri sımsıkı örten bir çokbilmişlik, sesinde, yüreğinin en gizli duygularını açığa vuran keyifli bir güven vardı. Bir saatlik ömür için dünyayı ateşe verecek hainliği ile sanki övünüyordu.

Dış savaşların sürekli yenilgisi, iç bölünmelerin insafsız boğuşmaları arasında doğmuş, çocukluğun yarı hayvanlığına, delikanlılığın aptalsı cömertliğine hiç uğramadan, cimri, tedirgin, inançsız bir kocamışlığa atlamış bahtsız kuşaktandı. İnsanlarla acımadan ilgilendiği, bu ilgiyi insanların yüreklerindeki suçlu kurnazlıkları yakalamak için kullandığı belliydi. Bir elini dizinden cansız sarkıtmış, öteki elinin işaret parmağı ile tespih çeker gibi -daha doğrusu tetiğe basar gibi- çenesini kaşıyarak dalmıştı. Kalın camlı gözlüklerinin ardında, her zaman yağlımsı bir su ile ıslak, kirpiksiz gözleriyle dike dike bakması, ağır nisan güneşine aldırmadan eski paltosuna böyle sımsıkı sarılması, hocaya pusuda bekleyen inatçı bir adam hali vermekte, Cinci'-nin demincek söylediklerini bir bakıma doğrulamaktaydı.

Şeker Emin apansız sordu:

— Alamamn Polonya'ya gösterdiği silah, nasıl bir silah beyim? Bir aynası varmış, tuttuğu yeri yakmak-taymış... O mu?

— Değil! Bildiğimiz tanklar, uçaklar...

— Aman öyle de... Ayna kısmına hiç dayanılmaz... Ayna gayet kötü... İleriden tutacak, burada sen har-radak yanacaksın! Bildiğimiz uçak muçaksa kolay!

Hatip Hoca yavaşça sordu:

— Kolay ne demek aslan Emin'im? Uçak muçak sana da mı kolay?

— Kolay elbette... -Şeker Emin alayı anlayıp dav-43

randı-. Ne sandın? Yoksa sen bizi, Polonya'nın adamıyla bir mi tutmaktasın? Bizim din gücümüz vardır ki...

— Sizin?..

—Bizim... Kitap yazıyor: «Bir Müslüman on gâvurdan üstün... »

— «Müslüman,» dedin... Sakın sen kendini...

— Müslümanım Allahıma şükür...

— Sen şimdi kitabın hesabınca on gâvurdan baskınsın! Tanklı uçaklı on gâvur

bir yana, sen bir yana...

— Elbette...

— Demek Alaman bassa... Yiğitçe karşı çıkıp... — Yiğitçe...

— Boğuşarak...

— Boğuşarak ki bitirmecesine...

Bu sırada, saçaktan yere üç serçe atladı. Taş gibi düşmüşler, lastik top gibi sıçramaya başlamışlardı.

Şeker Emin sürekli esrar içenlerin ürkekliğiyle gövdesini geri atarak, «Vay namussuzlar! Ulan dinime imanıma... Ulan şart olsun!» diye söylendi.

Sabahları yarım saat uğraşarak kıvırdığı sarı bıyıklarının gölgesindeki morumsu

dudaklarını yalıyordu. Her zaman yarı kapalı duran sol gözü büsbütün kısılmış, alabildiğine açtığı sağ gözünün donuk çakır-lığmdan ince bir parıltı geçmişti:

— Şunlara hele şunlara!.. Sizi ben pilav tenceresine atmalıyım ki, sizi ben...

Bir başka serçe yerdekilerin yanına inmek istedi. Hem kendisi ürktü, hem de

ötekileri ürküttü. Uçup gittiler.

Şeker Emin içini çekti:

— Adamoğlu olmalı değilmiş Hatip Hoca, bu dünyada uçan kuş olmalıymış!..

50

— Alıcı kuşu ne yapalım? Sen, gökyüzünü boş belleme! Alıcı kuş var. Atmaca kuşu...

— Atmaca olmalı öyleyse.

— Ya avcıyı, av tüfeğini ne yapalım?

— Allah Allah! «Avcı olmalı» desem ona da bir laf yaraştıracaksın. Ben artığında, eksiğinde değilim. Hatip Hoca; bana, şöyle gerine gerine on dakika uçmak elverir. Sonunu sen bana bırak! Sonu kolay...

Şeker Emin, avucunun içiyle, ağzım sert sert sildi. Çenesinin keskin kemikleri, yeşile çalan derisini nerdey-se kesip dışarı çıkacaktı. Ayda yılda at kuyruğundan elek ördüğü zamanlar hesaba katılmazsa, dokuz yıl şu kadar ayı,

hiçbir iş yapmadan, boş oturarak geçirmişti. Esrar içiyor, bulamazsa, avuç avuç afyon yutuyor; dilencilik eden anasına kendisini rahatça besletiyordu. Her gün hastalıktan yanıp yakılması, revirde yatabilmek için üstüne aldığı casusluğunun payandasıydı.

Murat gazeteleri hışırdatınca gene ürktü:

— Benim uçan kuştan bu ürkmelerim neden bakalım Hatip Hoca? Benim bu ürkmelerim karı açlığından... Yiğit bir herif uçan kuştan, yoksa, hiç irkilir mi?

— Karı açlığından değil, Şeker oğlum!.. Senin yüreksizliğin akıllı olduğundan...

— Sende akıl hiç mi yok?

— Var, olmaz mı?

— Varsa neden korkmadın?

— Kim demiş! Ben de korktum.

— Serçeler de bizden korktu. Buyur bakalım!..

— Korkarlar elbet... Çünkü onların da kendilerine göre akılları var. Bu

dünyada avanaklar korkmaz. Akıllıysan, ister istemez, korkacaksın! Adamın korkağı çok yaşar! -Yere bakarak bir zaman gülümsedi-: Çok yaşar ama, bakalım nasıl yaşar?.. Zor yaşar gayet...

••ü

Çünkü, akıllı adamın düşmanı çok olur. Düşmanın çok-sa, silah taşıyacaksın gece gündüz... Silaha alıştın mı, tabancanı belinden çıkarıp on dakika rahatlayamaz-sın!.. Zaman olur şuncacık tabanca dağ topu gibi ağırlaşır. Seni bunaltır ki, belini büker. «Şu namussuzu ta-şımasam da, tek şu dünyada iki karış toprağım olmasa,» demişimdir çok vakit... «Düşmanıma malımın yarısını bağışlasam da, canımı almaya zorlamasa,» demişimdir. «Peki,» dese de boş!.. Çünkü beyim, adamoğluna güvenilmez. Bir gece, yatsı namazını kıldım, yatacağım. Biri geldi. «Süleyman Ağa'nın sabaha çıkacağı şüpheli. Aranızda bir hesap varmış... Borcunu ödeyecek,» dedi. Gitmesem şu kadar yüz lira batıyor. Çifte tüfeğini omuzlayıp yola çıktım. Gece vakti çifte tüfeği, Alaman mavzerlerinden yararlıdır. Karanlıkta sese boşaltırsın! Saçmalar dağıldığından, pusudakilerin birinden

birine rastlar. Süleyman Ağa, sürü sahibi olduğundan, yaz kış yayladaki konağında oturuyor. Dağın başında bir ev, bir ağıl... Köyden çıkarken, sağa gideceğime sola saptım. Ne olur ne olmaz!.. «Süleyman Ağanın çağırdığı bakalım gerçek mi?» Düşman sahibisin, doğru yolu bırakıp açıklardan dolaşacaksın!.. Üç gündür yağmur yağdığından, sular azgın, bastığım yer batak... Dolana dolana yaylanın yokuşunu çıktım. Gece de yarıyı buldu. Doruğu devrilip dereyi geçeceğim. Süleyman Ağa'nın evi karşı yamaçta... Baktım, ışıklar yanıyor. Gecenin bu zamanı ışıklar kararmamış... Demek herifin hastalığı doğru... Dereye iniyorum. Suya yirmi beş adım kalmadı, aşağıdan bir gürültü geldi. Gürültüyü duymamla, kendimi bir kayanın dibine attım. Bir zaman, soluklarımı kesip dinledim. Dere yatağının karanlığından, ince bir su şırıltısı geliyor. Dinliyorum, hep su çağlaması... Kendimi attığım kaya dibi iyice batak... Biraz vakit geçti, ıslaklık gövdeme işledi. Ayaz ki

nasıl ayaz... Dişlerimin takırtısından, dünyayı gök gür-lemesi sarıyor. Seslensem sesimi Süleyman Ağa'ya duyuracağım. Dört oğlu var. Her biri dişiyle aslan avlar. Bir kurşuii atsam silahlarını kapar yetişirler. İtleri var ki, atlıyı atından alır, kurtçu itler... Bir «Hayyy» desem ya... Diyemiyorum beyim. Kurşun sıkarsam daha kötü... Namlunun yalazına atarlar. Fazladan, sindiğin yeri bildirmiş olursun!.. Gün doğana kadar çamurun içinde, it gibi, titredim. «Sesi de duymuş oysa... Şun-cacık bekleyememiş de avanak gibi, pusunun üstüne yürüyüp vurulmuş pisi pisine, derler,» dedim. «Geberip gitmektense it gibi titremek iyidir,» dedim. Evet, korku kötü ama, gayet yararlı... Korku adamı tetikte tutar. Düşman sahibinin, korkudan başka sığmağı yoktur.

Şeker Emin belki on kez dinlediği bu hikâyenin yarısında usanmış, «hava kuşu» olup kanat vurarak savuşmanın keyfine dalmıştı. Hatip Hoca'nın sesi kesilince sayıklar gibi konuştu:

— Varsın olmasın Hatip Hoca!.. Sonu kolay... Sonunu Allahın izniyle, sen bana bırak...

— Neyin sonunu?

— Hava kuşu olmanın... Hava kuşu olmak iyidir.

— Nasıl iyi olabilirmiş bakalım? Akim ermediğinden...

— Benim aklım eriyor. Hava kuşu olmanın tam sırası...

— Ben senin yüreğine giren şeytanı bildim. Geçenlerde kapıya bir kara kız geldiydi, şuraya konan gezginci çingenelerden bir kara kız...

— Töbe yalan!..

— Yalanı yok! Kara kızı görmenle, susa yollan senin burnunda burcu burcu tütmeye başladı. «Ne olsa

53

da şimdi ben de dışarıda olsam, şunlara karışıp yollara düşsem,» dedin. Bir adamın canı, mahpus damında, hava kuşu olmayı çekerse, ona, bu yüzden mahpusluk bindikçe bindi demektir. Ama yanılıyorsun Şeker Emin!

— Neden?

— Şundan ki, sen yatkın mahpussun. Yata yata, senin kemiklerin cıvık hamura dönmüştür. Esrardan, afyondan, ciğerlerinin göz göz olduğu da cabası. Gezgin çingenelerin ayağıyla sen dağları aşamazsın, bozkırları geçemezsin. Bacakların seni gezdirmez. Hele kara kıza geldi mi, o işi suratına bulaştırırsın ki büsbütün rezil olmacasma...

— Aman uşak! Bu Hatip Hoca beni ne sanmakta yahu? Ben eski toprağım, bendeki o iş pehlivanlarda yoktur.

— Arada bir ben de öyle derim, ama kulak verme!.. Mahpus damı, belimizi büktü de bizim haberimiz yok hey şaşkın! Bana sorarsan, atmacaları unutup hava kuşluğuna özenmek iyi işaret değil! Bu kafayla sonunda çekeceğin rezilliği hiçbir kitap yazmamıştır. Hem oğlum, sen gül gibi körpe karını, bundan şu kadar yıl önce, sevindiremeyip hovardasıyla yakaladığın için vurmadın mı?

— Hovardayla yakalamak nasıl bir söz? Biz karıyı istemezlerin karalamasıyla öldürdük!

— Bu senin, «istemezlerin karalaması» dediğin, bıyıklı perçemli bir karalama. Evet, sen, karını hovardayla basıp vurdun. Sonra o kara kız hiç yaramaz. İyisi, beni dinle yavrum, hava kuşu olmaktan vazgeç! Allahm bir aylak sırasına gelir, Cebrail meleğine emreder: «Benim Şeker Emin kulum, bir amansız yerde kalmış, kö-' tü bunalmış, kendisine iki kanat lazım... Yetiştir, havalansın da bir görelim ne olur?» dedi mi, bitti.

54

— Desin yahu! Horoz gibi iki çırpınıp havalanayım da, gerisi kolay!

—- Demek şimdi bu söz, dört yüz dirhem yiğit sözü mü?

— Yiğit bözü... Dört yüz dirhem...

— Erkekçe...

— İyi bildin, erkekçe...

— Peki Başgardiyan Etem Efendi Ağa'na senin hiç mi acıman yok rezil?

— Neden acınası oluyor benim Etem Efendi Ağa'm?

— Gece sayımında, bizim tutarımız eksik çıktı mı herifin aklı sıçrayıp yüreği yarılmaz mı?

— Ben, Allahm izniyle, hava kuşuna dönüp İsa Peygamber gibi gökyüzüne çekilirsem, hesabımı Etem Efendi Ağa'mdan mı sorarlar?

— Hiç bakmazlar!.. Koca Savcı, «Allahm izni miz-ni bilmem, Şeker Emin'i senden isterim,» diye bağırır, Başgardiyan Etem Efendi Ağa'm hemen içeri atar!

— Mahpus damından bunca adam kaçtı. Başgardiyanlara değdiklerini ben hiç görmedim.

— Sen, adam gibi mi kaçıyorsun, bakalım? Hayır! Kuş olup havalanıyorsun. Tüzükte bunun yeri yoktur. Otur oturduğun yerde rezil Şeker, sen bütün mahpus milletini, göz göre göre zincire mi vurduracaksın, alçak? Sen bizi, yediden yetmişe pırangalatıp zindanlara mı dolduracaksın?

—- Ben, gündüz gözüne, resmen hava kuşu olup, horoz gibi çırpınarak uçunca suçumu size kim bulaştırabilir?

— Oğlum, «kör tuttuğunu döver» denilmiştir. Mahpusluğun kanunu, kaçanı tutamazlarsa, uslu akıllı oturanı sıkıştırırlar. Hergele Niyazi, bir saatlik yerde, belediyenin fidanlığında çalışırken, candarmalarm

önünden parlayıp savuşunca, buradaki bizleri, tam altı ay, konuşmaya çıkarmadıklarını sen ne çabuk unuttun? - Hatip Hoca bir şeyden iğrenmiş gibi suratını buruşturdu -: Hava kuşundan aşağıya da çadır kurmaz! Pırradak havalanacak da, yeryüzünü beslettiği elverme-miş gibi, gökyüzünü de batıracak... Sen cezayı tepeledin, rezil Şeker. Şunun şurasında ne kaldı? Otur oturduğun yerde...

— Ne mi kaldı? -Şeker Emin gerçekten korkmuştu -: Daha ne kalsın bre hoca?

Dört ay, on dokuz gün... Yatmakla mı tükenir? Namussuz ceza beni yedi.

— Ya 933 affında dediklerin?

— Ne demiştim? Töbe demedim!

— Dedin ne güzel 933'te, Onuncu Yıl affı geldi beyim, bunun cezası on beş yıl... Mahpus damına gireli iki üç yıl olmuş olmamış... Niyeti zıplayıp çıkmak... Körpe karıyı bedavadan öldürmüş olacak... Mahpus damlarının af haberleri karışıktır biraz!.. «Verildiydi, verilmediydi, çıkıyordu, çıktıydı. Yarısını götürüyor, yok dörtte üçünü siliyor,» derken af geldi ama, eşkıyaları tutmadı... Hükümet parasını yiyenleri tutmadı, memur öldürenleri, kız kaçıranları tutmadı. Geride kalanlardan on yıl cezası olanların üç yılı, on yıldan yukarısının beş yılı çelindi. Biz bu Şeker Emin'i

buralarda avutamaz olduk. Bu senin Şeker Emin, Allah göstermesin, zaptolmuyor, «İstemem ve de almam,» diye kükrüyor.

— Neyi almayacak?

— Beş yılı azımsıyor da beğenmezleniyor. «Yatarım dinime imanıma... On beş yılı, bir tamam, yatarım,» diyerek sesi çıktığı kadar bağırmakta... O zamandan şartlı... Erkekse, yemininin arkasında durur, bir dilekçe yazdırır, affın çeldiği beş yılı hükümete geri verir, ağır cezalılar koğuşuna iner, baş köşeye kurulur.

— Aman töbe de Hatip Hoca!

— Hiç demem! «Bu beş yılı alsınlar da başlarına çalsınlar,» diyen sen değil miydin alçak?

— Gerçekten öyle dedikti Murat Bey! Taze mahpus, beş yılın ne bela olduğunu nereden bilecek? «Geriye on yıl kaldı. Buna af diyenin anasını avradını...» diye ben çok dövündüm. Bunlar bana laf dinletemiyorlar. Çıkacak arkadaşlar sevinir, dışarıda ne yapacaklarını konuşur. Sen şurada hasedinden geberirsin. Ama herifler şu zamandan beri yatmaktaymışlar... Adamoğlu değil miyiz, yüreğimiz çürük... Ben o sıralar, «Tek bunlar çıkmasınlar da, benim cezam da inmesin hey Allah,» diye çok yalvardım. Hatip Hoca, belli belirsiz kımıldadı:

— İşte kulağınla işittin, Murat Bey... Bundaki yürek değil, pislik dağarcığı... Şimdi savcılığa istemeliler de, «Oğlum, bir yanlışlık olmuş, karısını vuranlara af yokmuş,» demeliler...

— Sus aman, imansız Hatip! Şuraya uzanır da ölürüm. İşte boyun damarlarım davul gibi vurmaya başladı. Belkemiğime bir sızı yapıştı. Yahu ben bitmişim hey kardaşlar! Bendeki illet, hep mahpusluğun boku. Kalan günleri hesapladıkça aklım çatlayacak... Mahpusluğun ne olduğunu bilmeyenler der ki: «Seni vururum da on beş yıl yatarım,» der, «Kul cezası da neymiş?» der, «Allah ceza vermesin

adama... » der, «Mahpus damında, ağaçtan direk görülmüştür de adamdan direk görülmemiştir,» deyiverir. Hele namussuzlar! Ulan, ben, temeline tükürdüğüm bu

Çankırı mahpusunun adamdan direği kesilmedim mi? -Derin derin soludu. Her zaman

yarı kapalı duran sol gözü kıpırdamaya başlamıştı -: Yazların sıcağında, gün uzar, beyim, erimiş kurşun gibi toprağın yüzüne yapışır, çekilip yatak yerine gitmeyi bilmez. Kara kışlara geldin

mi, gecelerin sabahını bulamazsın! Yatakta dönersin ki değirmen taşlan senden rahattır. Adam nerede usanır tatlı canından? Mahpus damında... Kendi suratına tüküresin gelir aynaya bakarsan... Akıllı ol Hatip Hoca! Dokuz yıl!.. Dokuz yıl, yedi ay, on bir gündür, biz elimizi karı etine değdirmemişiz! Benim hastalığıma arkadaşlar inanmaz! Oysa benim hastalığımda çok meseleler var! Birincisi, bildiğin karı açlığı... Mahpus damında, karıyı, ekşi erik gibi canın çeker... -Sönen cı-garasmı kundurasının üstüne koyup titreyen elleriyle ceplerinden kibrit aramaya başladı - : Dört ay kaç gün ediyor? Otuzardan yüz yirmi gün... On

dokuz daha... Yüz otuz dokuz... Bugünü sayma... Yüz otuz sekiz... Bizim yüz otuz sekiz günümüz kaldı Hatip Hoca! -Birden öfkelendi -: «Bugünü sayma» ne demek namussuz Şeker? Bugünü dünden saydın da, on dokuz kal-dıydı ya... -Ceplerini artık, yırtacak gibi hışımla karıştırıyordu-: Ulan rezil kibrit!..

Hatip Hoca, yardım etmek zorundaymış da, bunu yapmamak için kendini zorluyormuş gibi, ceplerindeki elleriyle paltosunun önünü sımsıkı kavuşturuyordu.

Şeker Emin bir yandan kibrit arıyor, bir yandan söyleniyordu:

— Fırt fırt söner bu benim namussuz cıgaram!.. Bize iki laf ettirmez. Bu da bize düşman yahu!..

Kibrit kutusunu buldu. Boş olduğunu görünce, biraz şaşırdı, sonra, kutuyu öfkeyle yere çaldı. Elini kuşağına attı. Para kesesini, tabanca çeker gibi, kasıntıyla çıkardı. İpekli kadın çorabından yaptığı keseyi, avu-cunda bir zaman mıncıkladı. Yüzündeki kızgınlık yavaş yavaş dağılıyor, gözleri karı eti okşar gibi süzülüyordu. Keseyi önce kokladı, sonra üç parmağı ile tutup Hatip Hoca'ya uzattı:

— Gözünü açacaksın Hatip Hoca! Ankara bayan-

larının ayak çorabıdır bu... Karşılığında beş tane boncuk örmesi kese versen, kandırıp elimden alamazsın! Neden mi? Ben bunun uğurunu denemişim!.. Ben bunu kuşağ.ma soktum sokalı, bu amansız yerde, hiç parasız kalmadık. Ya kokusunu ne yapalım? Buna Ankara bayanlarının kokuları sinmiş ki, gayet zorlu sinmiş.. Her çıkarışta, Kabe yağı şişesi açmışın gibi yüreğin bir hoş olur!

— Uzattın rezil! Sok cebine şu pisi... Şeker Emin, gözlerini korkmuş gibi açtı:

— Aman Murat Bey, bakıverelim... Taş maş kesilmesin şu gâvur hoca!..

Ankara'nın bayan çorabına «pis» diyen taş kesilir ki kaskatı...

Köpoğluluk ediyor, Murat Bey'in İstanbulluluğunu hesaplayarak, her zamanki gibi, «İstanbul bayanlarının ayak çorabı» demiyordu. Avucuna boşalttığı bozuk paraları dizinin üstüne sıralamaya başladı:

— Vay başıma!.. Paraları, tüm harcamışım kar-daşlar!.. «Ulan kavat,» dese biri, «ulan sen bunca parayı nasıl harcadın? Çankırı'nın Cumhuriyet Meydanı'-na altından kaldırım mı döşettin?» dese. Hay anan öle, köpek Şeker!.. Peki, nereye gitti bunca paramız bizim, mahpus damında yatarken?.. Yahu bizde, yüz yirmi yedi kuruş para kalmış... Dün elli kuruş verdim, bir paket tütünle bir kilo soğan, bir kilo kuru fasulye geldi. Hepsi otuz iki kuruş... Geriye ne kalır? On sekiz kalmaz mı? Ne dersin Hatip Hoca?

— Bir de sorar! Elli kuruşa karşı bunca siparişten sonra, yüz kuruş mu gelecekti avanak?

— Yüz gelmez, ne mümkün?.. - Çok kederlenmiş gibi suratını astı -: Yahu benim bu Hatip Hoca'clan çektiklerim elvermedi mi? Yahu ben paramın ardını aramayacak mıyım? Bir aklı erene hesap ettirmeyecek miyim? Ben gurbette sayılırım Hatip Hoca, hem de gur-

59

betin domuzunda sayılırım. Gurbet yerde, yiğit kısmı, parasının hesabını bilmedi mi olmaz!

Dizinin üstünde on kuruş bırakıp gerisini besmeleyle kesesine koydu:

— Şunlara bir paket tütün, bir kutu kibrit gelsin! Tütünün fazlası iyidir. Tütün kısmı tez tükenir. Her adamdan istenmez.

Çeyreklerden biri yere düştü, avlunun ortasına kadar yuvarlandı. Şeker Emin gözlerini çeyrekten ayırmadan, ağız alışkanlığıyla bağırdı:

— Recep yetiş!.. Hey ipsiz köpoğlusu geliver!..

Aklı sıra meydancı İpsiz Recep'e seslenmişti. Bir zaman bekledi. Gelen giden olmayınca, dişlerinin arasından söverek kalkıp çeyreği aldı. Dönüp yerine çömel-diği zaman, yokuş çıkmış gibi soluyordu.

— Seslenirsin seğirtip yetişmezler!.. Duymadıklarından mı? Duyarlar ki domuz gibi!.. Nerede eski meydancılar hey Hatip Hoca, hani eskinin pire gibi ayağına çabuk meydancıları?.. Şimdikiler sese gelmezler ama, ay başı oldu mu, çeyrekleri toplamaya gelirler. Bakarsın başının ucuna dikilmiş sırıtan... «Herifin elinde işi var, bir saat sonra olsun,» diyenini ben hiç görmedim. Bunca namlı ağalar, ayda yüz para verir, biz beş kuruş veririz, öyleyken ara ki bulasın alçakları... Hele bu İpsiz Recep hepsinden rezil... Ama, taa başından arkadaşlara dedim: «Bu

oğlan bu revir kısmının işini çe-viremez,» dedim. Revir kısmının meydancısı, tuttuğunu koparır olacak... Ekmek arabasının başına çuvalla

yan a ş t ı mı, içerisinin meydancıları, «Revir meydancısı g e l * -di,» diyerek serçe sürüsü gibi dağılacak... Neden? Çünkü revirin mahpusu hasta bir yandan, hatırlı bir yandan... Ben ona revir meydancısı derim ki, bu kapıdan içeriye, bayat tayın, yanmış tayın, hamur tayın sokmaman... Hani revirin temizliği?.. Nerdeyse, toza gübüre 60

karışacağız!.. Bu İpsiz Recep bayram köçeği gibi bir oğlan... Saçını tarasın, olmayan bıyığına fındık yağı çalsın... Senin haberin yok da Hatip Hoca, gülersin! Bu Recep oğlan, bizim Cinci'ye üç tane muska yazdırmış, bıyık çıkaracak muska...

— Yazdırmıştır inanırım. Genç irisi olduğundan, bıyıklarının çıkmadığına kızıyor. Fazladan bu oğlana bıyık şart... Ekmek parasını zamparalıktan kazanan herif bıyıksız yapamaz.

—> Şu pise, bir de «zampara» dersiniz... Gözünü tavukkarası basmış kimsesiz kocakarıların gece vakti zorla başına çöken alçak, nasıl zampara oluyor?

— Yanılıyorsun Şeker Emin!.. Aslında kocakarılar oğlanı zora getirmekte...

Bunu dokuz yaşındayken, o işe alıştıran karı ninesi yaşındaymış... Gece vakti başına çökmüş de, fıkara Recep'in korkudan boynu şişmiş... Oğlan ne halt etsin? İki yüz evlik köyün cadı karıları, bunu birbirlerine devrederek büyütmüşler. «Bize aman vermediler ki, kahpeler, sapanın sapına yapışalım, Hatip Emmi,» diye yanıp yakıldı geçenlerde... İnanırım, vermemişlerdir. Gardiyanlardan, candarma-lardan meydan bulsalar, burada bile aman vermeyecekler.

— Ulan ne iş? - Şeker Emin bıyık altından güldü -: Konuşmacı günü, revir kapısını kocakarı alayı çevirmekte... Tüh Allah belanı vere İpsiz Recep, olur ama, bu kadar mı olur? «Ulan işkembesine tükürdüğüm... » desem... Senin haberin yok Hatip Hoca, oğlanı buraya attıran kocakarı da gelmeye başlamış, «Çıkması yaklaştı,» diyerek...

— Gelmiş evet... -Hatip Hoca, Murat'a döndü-: Recep'in işini defterine yazdın mı beyim?

— Hayır...

— Yaz ki, İstanbul'un adamı okusun da gülsün 61

hıkır hıkır... Oğlan kocakarılardan, az buçuk harçlık alıyor ya, kulak verme... Tütün, çerez parası... Bana sorarsan, biri, bunun aklına girmiş, «Ulan sen dünyanın avanağı mısın? Altın iste,» demiş. Bu zıpır, ya istemesini bilememiş ya da almasını. Gecenin birinde, karının boynundaki diziden iki altını gizliden yolmuş. Ertesi gün kahpe bakmış ki altınları eksik, gelmiş buna ağlamış... Fayda vermeyince, karakola gitmiş... Sen Recep'in kalıbına aldanma! İki sopa yemesiyle altınları çıkarıyor... Karı, oğlanın mahpus damına gideceğini anlayınca, pişman olmuş, başlamış yalvarmaya... Altının birini onbaşıya kurtarmalık vermiş... Onbaşı, erlerden korkusuna tutanağı yırtamamış, «Meraklanma, kâğıdını iyi yazdım. Oğlanı ilçeden salar başçavuş,» diyerek Recep'i kolları bağlı yola koymuş... Sekiz ay ceza verdiler. Kahpe, ikinci altını da oğlana getirmiş, ilk gelişinde... Çıkana kadar da üçüncüyü yedirir. Karı aklı hep bir... On dördünde neyse, altmış dördünde gene o...

Hatip Hoca, bağışlayan bir gülümsemeyle yere bakarak sustu.

Murat -canı tütün içmek istediği halde- odasına gidip piposunu almaya üşeniyordu. Üç günde, üç aylık kadar bayatlamış gazeteleri dalgın, katlarken, meydancı İpsiz Recep, yukarıdan koşarak indi, kapının pervazına tutunup hızını kestikten sonra, dört ayak merdivene basmadan avluya hopladı. Kabaklaştırmaya çalıştığı ince sesiyle dükkânlara doğru bağırdı:

— Kelleciii... Hey namussuz Kelleci!.. Sana dedim, heyyy! -Biraz bekledi,

karşılık alamayınca, Şeker Emin'e döndü -: Kelleci'yi görmedin mi Emin Ağa?

— Görmedim! Ne var? Ne olmuş?

— Hiç... Lazımdı.

— İnmedi aşağı... -Şeker Emin'in üstündeki uyu-

şukluk birden gitmiş, gözlerine bir tetiklik gelmişti -: İnmedi... Görmedim. Yukarda yok mu?

— Yok...

— Dur aman! Aman İpsiz oğlum... Sakın savuştu mu, namussuz?

— Ne savuşması yahu? Pis Kelleci, nasıl savuşa-bilirmiş?

— Nasıl mı? Demincek Tahir Efendi, dış kapıyı açık bırakmıştı... Tamam!

Savuştu alçak, karışıklığa getirip... Vay başımıza!.. Gitti Kelleci Müslümanlar! Şart olsun gitti...

Çömelimden kalkmaya zorlatırken, dizleri kesilmiş gibi yere ot uru vermişti. Çırpmıyordu:

— Demedim mi Hatip Hoca! «Bizim dirliğimizi bozacak, bu oğlan sonunda...»

demedim mi? Gitti alçak... Yılan gibi ağdı, açık kapıdan, yılan gibi...

— Bağırma namussuz! Çuvalla altını gitmiş gibi hele şuna!.. Tahir Efendi burdayken Kelleci aşağıya hiç inmedi.

— İnmedi mi? Ya indiyse... Hem de inmiştir. İnmiştir de savuşmuştur.

— İnmedi. Yukarda benim yanımdaydı.

Şeker Emin debelenerek yeniden çömelime geldi:

— İnmediyse... Yukarda birinin carımı yakıyor-dur. Birinin torbasındaki öteberiyi aşırıyordur. Bu Kelleci, ses vermedi mi, bil ki, birini hırsızlamakta... Ulan durur bakarsın, kaltaban Recep, «Koşayım da, şunu, eli torbanın içindeyken bastırayım,» demezsin...

Recep birden toparlandı, kollarını kabartıp ellerini güreşte peşrev yapar gibi, kalçalarına pat pat vurarak yukarıya koştu. Uzun boyluydu. Kalın bacakları mavi bezden zıpkasını şişiriyor, pazılı kolları kırmızı mintanını iyice geriyordu. Koca revir kısmını bir başına temizleyip bunca adamın hizmetini gördüğü halde, üstü

63

başı her zaman temizdi. Şunun bunun sofra artıklarıyla geçinmekte, meydancılıktan kazandığını giyimine harcamaktaydı.

Yukarıya kulak veren Şeker Emin, umduğu küfürler, tokat şakırtıları gelmeyince suratını asarak içini çekti:

— Bastıramadı kaltaban! Gümbür gümbür seğirterek çıkılır mı? Yel gibi yetişecekti. Hayır, bu oğlan, buranın işini baş edemeyecek... Bunca tembihledim, «Kelleci'nin niyeti kötü, izine basarak gezeceksin,» dedim. Musa Efendi de tembihledi. Biz bu gidişle, bu namussuz Kelleci'nin hakkından gelemeyeceğiz Hatip Hoca! Bu oğlan, bizim dirliğimizi bozacak ki, çok kötü bozacak... Kaç para eder! Arkadaşlara söz geçiremiyo-rum. «Şu Hidayet oğlanı yeniden meydancı yapalım...» dedim.

— Höst rezil... Hani, bunun lafı hiç edilmeyecekti?

— Benim bu lafı etmem, Hidayet'i arkaladığımdan mı? Dirliğimiz...

— Bırak... Sen bu Hidayet oğlanı, sonunda mahpus milletine parçalatacaksın!.. Sana iki kayma verecek diye, konuşma günleri karılara saç sıvazlayan it oğlu iti yeni baştan buraya, meydancı dikerler mi avanak?..

— İki kayma da neymiş? Şart olsun, yok öyle şey... Hidayet'in saç sıvazlaması da yok... Bunlar namussuz Recep'in o zamanki karalamaları... Kaç para eder! Hidayet olmayınca da, biz bu domuz Kelleci'nin hırsızlığını tutabilemeyiz ağa! Gülersin hıkır hıkır... Peki, şimdi bu Kelleci, hiç mi hırsız değil? Ben iyi yerden nordum. Ben, bunca yılın mahpusanecisiyim. Biz burada, adam sarrafı kesildik. Bu Kelleci hırsız ki, çekirdekten yetme bir hırsız... Bunun yanında, Yamören'in, To-

pal İsmail'i yunmuş arınmış... Musa Efendi'nin bana emri var. İçeride adamı olmayan dükkânlara Kelleci hiç girmeyecek... Bu oğlan, hırsızın domuzu... Murat Bey'in odasından neler aşırmıştır bu zamana kadar, Allah bilir. Hırsıza kurban olayım! Bu oğlan, cana kıyıcı bir hırsız... Hırsızın cana kıyıcısı kötüdür Hatip Hoca... Hükümetimizin bir koca Tuz Gazisini bu rezil neden vurmuş bakalım? Hırsızlığını örtmek için vurmuş...

— Oğlana kancayı taktın imansız Şeker! «İki lira ver, Recep çıkınca seni buraya meydancı dikeyim» demişsin. «Bizim iki liramız yok,» demiş... Sana parasını kaptırmadığından değil mi, bu düşmanlık?

— Töbe aman!.. Bu da Kelleci'nin karalaması he mi? Evet, Kelleci'nin düzmeleri... Yalanlığı şundan belli... Parası neden yokmuş?.. Sana saklattığı beş kaymayı ne yapalım? Ne fayda!.. Arkadaşlar, benim laflarımı, it ürümesi

hesabına almazlar... -Biraz bekledi, Hatip Hoca'dan karşılık gelmeyince, dikilip sordu -: Pekiii... Bu oğlanda hırsızlık hiç mi yok, dinin gibi doğru söyle?..

— Köy yerinde, şunun bunun eriğini kirazını yolan, bostanına giren, babasının ekinini, tiftiğini çerçiye veren oğlanların tümüne «hırsız» dedin mi, bu dünyada hırsız olmayan kalmaz.

— Ya gözünün kaçmakta oluşu?..

. — Rezillenme Şeker Emin!.. Burası mahpus damı... Mahpushaneden kaçan

kendi ayaklarıyla kaçar...

— Kendi ayaklarıyla kaçar da, bizim dirliğimiz hiç mi bozulmaz? Hey kurban olduğum Allah!.. Şu oğlan savuşman... Savcı Bey, Hatip Hoca'yı aşağı koğuşlara atmalı ki... Ben «Ooooh» demeliyim ki...

Kelleci Memet, merdiven başında göründü. Ellerini kuruladığına bakılırsa, ayakyolundan çıkmıştı. «Bizi kim sesledi?» diye sormaması, angaryaya salacaklarım

bildiğindendi. Mendilini uzunlamasına katlayıp ceketinin altından omzuna soktu. Mavi bezden ceketinin etekleri, diz kapaklarından dört parmak aşağıya iniyordu. Mavi bezden yamalı pantolonu armonik körüğü gibi buruşuktu. Çorapsız ayaklarındaki pabuçlar, otomobil diş lastiğinden pençeleriyle, budaklı bir kütükten oyulmuşa benziyordu.

Şeker Emin'in, «Sen neredeydin ulan?» sorusuna, baştan savma karşılık verdi:

— Buyur Şeker Ağa!.. Buradayız!

— Hele rezil! Hele şunun, adam gibi, «buyur» de meleri... Bunca zamandır, bunca adam seslenmekte... Neredesin bakalım?

Meydancı Recep, gene basamakları üçer dörder atlayarak aşağı inmiş, gene kapının pervazına tutunarak hızını kesmişti:

— Neredesin ulan Kelleci?.. Ulan sabahtan beri... Ulan sizin, temeline tükürdüğüm, Virankale'nizde, çağırana «buyur» demek yok mudur? -Karşılık bekledi -: Hele domuz!.. -Dört basamağı inip ortaya gelerek yukarıya baktı-: Başefendi, nah Kelleci burada...

Başgardiyan Etem Efendi bağırdı:

— Kelleci beri bak!.. Beri bak ulan!.. Köylerdeki tanışlarına telefon ederken

de, bu «Beri bak)) lafını, böyle üst üste, böyle gevrek gevrek söylüyordu-: Beri

bak, dedim namussuz!.. Şimdi Müdür Bey, savcılıktan telefon etti. Avludaki çeşmenin önü onarılacak... Müdür Bey gelene kadar, bütün delikler tıkanacak... Sıçra, bir kazma uydur!.. Kenefin ayağında iğne kadar delik

görürsem, bak keyfine... Bilakis, kemiklerini kırarım. On dakikaya kadar kenefin kokusu kesilmedi rni, başına gelecekleri kendin düşün, bilakis!..

Elleri ceplerinde, yukarıya bakan Kelleci Memet'-in ensesine Meydancı Recep bir şamar çekti:

66

-— Duydun ya... Bir kazma bulup kenefin ayağını onaracaksın!.. Çeşme yalağının önündeki delikler tıkanacak... Koku kesilmedi mi...

— Ben, kenef ayağı onarımının üstesinden gelemem!

— Başefendi!.. Dinle bak!.. «Ben onaramam,» demekte, bu Kelleci...

— Onaramaz mıymış? Ulan bu nasıl bir laf?.. Peki, ben senin kemiklerini kırmaz mıyım, bilakis?..

— Biz üstesinden gelemeyiz Başefendi... Onara-lım derken batırırız... Bu iş, Yamörenli Mustafa'nın işi..

— Ulan, sana Yamörenliyi, Sımıcaklıyı soran mı oldu?..

— Biz üstesinden...

— Beri bak, yavrum Kelleci... Sen bugün, boynuzunu getirip benim sopaya sürtmektesin ama, çok kötü sürtmektesin! Şuradan bir kazma kap gel!.. Dediğim gibi, bilakis, iğne deliği gördüm mü bitti!..

— Bize kazma vermezler.

— Ulan alçak Recep!.. Şuna bir şamar yetiştirse[A] ne. Hiç seğirtir mi? Koş dedim. Dur namussuz, beri bak!.. Marangoz Şükrü Usta'ya beni söyle... «Bilakis Başefendinin emri,» dersin... Yarım saate kadar delikler tıkanmadı mı, sopaya çekerim ki...

Meydancı Recep, pençesini Kelleci'nin ensesine kaldırarak horozlandı:

— Bas bakalım!.. Hopla rezil!.. Şamara bak!.. Delikler tıkanmadı mı... Kenefin kokusu kesilmedi mi, gerisini kendin düşün!..

Kelleci Memet elleri ceplerinde, başı öne eğik yürüdü. Her adımda hantal papuçlarını, ağaç söker gibi, yerden zorla kaldırıyordu. ,

Hatip Hoca, Başgardiyana duyurmak için yüksek sesle konuştu:

— Dün gelen «tıfıl» doktorun aklı mi bu?.. Kenef kokumuzun dermanı, bizim Kelleci'deymiş de, İstanbul'un mektepli doktorunu, biz bunca yıl, neden beklemişiz yahu?

Murat odasından piposuyla tütün kesesini almak için kalktı. Dönüşte, Şeker Emin'e kibrit kutusunu verdi. İskemleyi gölgeye koyup gömleğini giydi.

Pantolonun paçalarını aşağıya indirirken, Kelleci Memet, tüfek gibi omuzladığı kazmayla gelip çeşme yalağının önünde durmuştu.

Diliyle üstdudağım yalayarak, bir zaman yapacağı işi tasarladı. Belki de hiçbir şey tasarlamıyor, kendisine böyle dipsiz bir işi buyuranlara rahatça sövüyordu. Tasarlasa da, sövse de çok üşendiği belliydi. Görünüşe göre, şuraya buraya birkaç kazma vurup bırakacaktı. Bu duruş, düpedüz kaytarma duruşuydu.

Neden sonra kazmayı duvara dayayıp gitti, birkaç iri taş bulup getirdi.

Bunlardan birinin sivri ucunu yalağın önündeki deliklerden birine koydu. Avuçlarına tükürdü.

İlk vuruşta, kazmanın ucu kaymış, toprağa saplanmıştı. İkinci vuruşta taş miskettendi, kopan parçalar dükkânların tahtalarına çarptı.

Terzi Bekir Usta, Başgardiyan Etem Efendi'nin emirlerini duyduğu için, gürültünün sebebini biliyordu. Keyifle seslendi:

— Höst, ulan Kelleci!.. Şamar geliyor ha!.. Delikleri mi tıkayacaksın, dükkânımızı başımıza mı yıkacaksın?

Kalaycı Abdi Usta, meselenin farkında değildi, kızgınlıkla dışarıya uğrayıp, Kelleci'nin elindeki kazmayı, yerdeki taşları görünce, oğlanın kaldırımı söktüğünü sandı. Sinirli karıların cırlak sesiyle bağırmaya başladı:

68

— Tüh Allah belanı versin!.. Bırak! Dur bırak namussuz! Ulan dükkânımızın önündeki kaldırım taşlarımızdan ne istedin alçak? Hey Terzi Bekir yetiş!.. Bırak ulan... Şimdi seni çiğnerim!..

— Başefendinin bize emri var Abdi Usta, biz burasını onarmaktayız!..

— Onarmakta mısın? Bu nasıl onarma?

— Delikler tıkanacak ki, kokular kesilecek...

Kalaycı Abdi Usta yardım ister gibi, duvar dibinde oturanlara bakınca, Hatip Hoca b.Aaıı «evet» anlamına salladı:

— Oğlanda yalan yok!.. Emir büyük yerden. Koca Adliye Bakanlığı'mn bunca zaman

kesemediği kokuyu, şu senin Kelleci kessin de...

— Gerçek mi Hoca?.. Ne bela yahu?.. -Kelleci'ye elini salladı-: Öyleyse geri

dur!.. Biz yıkanalım da, ne halt edersen et!..

Kelleci bir adım gerileyip çömeldi, taşları evirip çevirerek daldı.

— Avrupa'nın maymuna aşılanmış heriflerinden döl alınsa, çıkacak enikler bu bizim Kelleci'ye benzer, ne dersin beyim?

Murat, Hatip Hoca'nın bu sözüne hak verdi. Kelleci Memet çömelimdeki görünüşüyle, gerçekten kikiyim bir maymuna benziyordu. Abdi Usta dükkânına girince, çok çalışmış da, iyice yorulmuş gibi üst üste esnedi, ellerini yere basarak, maymunların dört ayaklı emeklemesiyle iri bir taşın yanına gitti.

Başını büküp dilini çıkararak bir zaman bir şeyler tasarladı. Kalkıp kazmayı aldı. Birkaç kere gelişigüzel vurdu. Kazmayı kaldırıp indirirken, yadırganacak kadar güçsüz görünüyordu. Dördüncü vuruşta Murat'ı şaşırtan bir iş oldu, kocaman taş, tuz gibi dağıldı.

Hatip Hoca, keyifle seslendi:

69

— Taşın damarına rast gelirdin oğlum Kelleci... Damarına rastladı mı, en çetin baglai böyle kül ufak olur. Sen yalağın önündeki deliklerle boşuna U&ragmak-tasm... Bizim kokumuz, nah duvardaki delikten dağılmakta...

— Hangi delik Hatip Emmi?.. Şu delik mi?

— Tamam...

Kelleci yanaşıp kokladı. Aslında bu deliğin kokuyla hiçbir ilişiği yoktu. Çeşme yapılırken, musluk yeri, daha geride düşünülmüş, su borusu için açılmıştı.

Kelleci, Hatip Hoca'nın şaka ettiğini anlayamadığından deliği tıkayacak bir taş aradı. Büyüğü büyük, küçüğü küçük geliyordu. Hatip Hoca, gazeteci Murat'a göz kırparak, Kelleci Memet'e yeniden akıl verdi:

— O deliğe uygun taşı bulamazsın. İyisi mi, ağzını biraz büyüt, biraz büyüt de iri taştan tıkaç vur!

Kelleci bu lafı ikiletmedi, kazmayı kavrayıp mahpushanenin duvarına vurmaya başladı. Her vuruşu deliğe denk getiremiyor, gitgide kızıyordu.

Murat, oğlanın kızdığını, kızdıkça gövdesinin var ağırlığıyla yüklenerek vurduğunu anladı. Kelleci birdenbire değişmiş, biraz çarpık bacakları, uzun kollarıyla, halk hikâyelerinin taşbasma resimlerindeki Ferhat'a benzemişti. Kazmayı durmadan kaldırıp indiriyor, her vuruşta, «Hıhh» diye hışımla soluyordu. Murat gözlerini kıstı. Şeker Emin'in demincekki kuş olmak isteğiyle Kelleci'nin mahpushane duvarına saldırması arasında bunaltı bakımından, hiçbir fark olmadığını sezmiş, bu sezgiye, Ferhat masalından

çıkı-veren oğlan, mahpushane duvarının dibinde, dürbünün tersiyle bakılan bir cüce kadar küçülmüştü.

— İşte kendi gözünle gördün Musa Efendi!.. Bitir şu namussuzu, bitir!

Gardiyan Musa'nın kapıyı açıp içeri girdiğini fark etmediklerinden, Murat'la Hatip Hoca şaşırdılar.

Gardiyan Musa, parmağını ağzına koyup oturanlara «sus» işmarı verdikten sonra, ayaklarının ucuna basarak önlerinden geçti. Lacivert gardiyan elbisesiyle, ufak tefek bir Kuleli öğrencisine benziyordu. 1 inde dış kapının kocaman anahtarı vardı.

M u r a t , «Arkadan v u r u r s a , kazmayı bu herifin K a -fasına gömer Kelleci... » diye düşünerek davranmak s-tedi ama, ne elini kaldırabildi, ne de seslenebildi.

Gardiyan Musa, böyle bir tehlikeyi aklına getirmediği için, çekinmeden yaklaşmış, Kelleci'nin gergin bacağına, potininin burnuyla bir tekme vurmuştu. Tekme oynak yere geldiğinden Kelleci bir kere yaylandı, sonra kazmayı vurmak için kaldırarak hızla döndü, karşısında gardiyanı görünce, öyle kalakaldı. Gardiyan Musa, anahtarı havada çevirerek bağırıyordu:

— Ulan, duvarı mı yıkacaktın alçak?.. Ulan, hükümetin malını... Ulan, sen hükümetimizin mahpus damına nasıl vurursun?..

Kelleci, kazmayı yere indirip sol koluyla yüzünü siperlemişti.

Gardiyan Musa: «Hükümetimizin... Hükümetimizin... Hükümetimizin... » diyerek Kelleci'nin koluna, kocaman anahtarla üç kere vurdu.

— Kazmayı nerden aldın rezil? Kazmayı sordum!.. -Yerdeki taşları gördü-: Tüh Allah belanı vere!.. Buraları batırmış bütün... Amanın çeşmenin taşlarını sökmüş... -Oturanlara döndü-: Vallah billah, sen adam değilsin Şeker Emin!..

Şuna iki şamar çekmek yok mu? Ver şu kazmayı... Ver dedim alçak!..

Kelleci, kazmayı verecek yerde, gerileyip duvara

dayanmıştı. Kolunun acıyan yerini, çenesine sürerek, Gardiyan Musa'ya, yorgun manda gibi bakıyordu.

— Kazmayı versene ulan! Veeerrr... -Anahtarı gene kaldırmıştı-: Ver şunu...

Hatip Hoca seslendi:

— Bırak Musa Gardiyan... İş senin bildiğin gibi değil...

— «Bırak» dersiniz!.. Suç bunun mu?.. Suç kazmayı meydanda koyanın... Bütün kazmaları, kürekleri, keserleri, testereleri toplasam haksız mıyım şimdi-cik... Bak Hatip Hoca, şuralara bak! Temelli batırmış yahu!

— Batırması... Başefendinin emri...

— Başefendinin mi? -Gardiyan Musa hemen telaşlandı - : Nasıl Başefendi?..

— Etem Efendi'nin emri. Yalağın çevresindeki delikler tıkanacak da kenef kokusunun önü alınacak...

Gardiyan Musa, inanmamış gibi, Şeker Emin'e baktı.

Şeker Emin, bu bakışı fırsat bilerek dert yanmaya girişti:

— Benim laflarımı dinleyen mi var bre Ağa?.. Beni adam hesabına alan kim? Biz ne halt edelim, peki? Biz şimdi bitmiş cezayı, it köpek yüzünden, on beş yıla mı çıkaralım yeni baştan?

Gardiyan Musa Kelleci'ye can sıkıntısıyla sordu:

— Öyle mi ulan? Başefendinin emri mi? Kelleci karşılık vermedi...

— Hadi emri diyelim, bu nasıl delik tıkamak böylece?.. Şurası, mısır tarlası gibi çapalandı mı delikler nasıl tıkanırmış kendi başlarına?.. Taşlar sökülünce...

— O taşlar, sökülme taşı değil... Neye şaştın Efendi? - Hatip Hoca Kelleci Memet'e çıkıştı -: Delik mi tıkayacaksın, ne halt edeceksin? Düzle şunları yüreksiz... Sabahtan akşama kadar, şundan bundan uyuz it gibi, şamar yersin. <<Başgardiyanın emri var,» demesini bilmezsin!

Gardiyan Musa, oğlanın delikleri surda bırakıp mahpusane duvarına vurduğunu hatırladı:

— Bu ne biçim bir emir, Hatip Hoca? Başgardiyan buna: «Mahpus damının duvarını

yık güzelce... Haydi seni göreyim mi?» dedi.

—Demedi ama, senin Kelleci, bir kere, delik tıkamaya girişti mi, iğne ucu kadar delik komaz! «Önce şu duvarın boru deliği aradan çıksın bakalım,» demiştir.

— Töbe!..

— Bırak tıkasın!.. Yarın öbür gün körpe doktor bakmaya gelecekmiş... «Şuncacık koku duyarsam, hepinizi perişanlatırım hey müdür, sen beni eski doktorlara hiç benzetme,» demiş. Ben bu körpe doktoru çok zorlu gördüm.

Gardiyan Musa, Kelleci'yi bırakıp yaklaştı:

— Doktor gerçekten yaman mı Hatip Hoca?

— Yaman ki hiç sorma...

— Aman iyi!.. Gideyim de şu benim cenabet maraza baktırayım.

— Tamam!.. Bu doktor senin illetin ezraili!.. Neden mi? Doktor okulunda, bu oğlan, hep basur üzerine okumuş... Bunun işi tüm basur...

— Aman deme!.. Tüüü!.. Dün baktırmalıymışım... Müdür Bey'den bir kâğıt almalı

da gitmeli... -Biraz, düşündü: - Ama benim istediğim derman, bıçak değil ilaç...

Doktorluğunu bilmeliyim ki bizim basurları ilaçla dökmeli...

Merdivene doğru, küçük adımlarla, sünnet çocuğu gibi yürüdü.

Hatip Hoca keyifle gülümsüyordu. Şeker Emin iki kere öksürdü:

— Müdür Bey'e bir kâğıt da ben yazdirsaml Musa Efendi, yarın beni de alsa gitse...

— Haydi Musa Efendi'nin dibi bozuk... Sen nereye gitmektesin alçak?

Şeker Emin'in yüz çizgileri birden aşağıya düşüverdi.

— Bre Hatip Hoca! Şuraya uzanıp ölsem inanmazsın. Ben, dinime, imanıma... Ben,

gün günden kötüye gitmekte değil miyim? Benim ölüm üstünde olduğum meydandaki

bir iş...

— Sus Şeker Emin! İşin gücün yalancılık... Ağır basta suratından bellidir. Senin bir bokun yok!..

— Ne demek!.. Aman!.. Bizim suratımızdan marazlı olduğumuz hiç mi belli değil?

— Sus dedim, sus! Biz doktor muyuz, savcı mıyız ki sen bize hasta oyunu

oynamaktasın? Cigarayı hiç söndürmez! Esrarın ardını hiç kesmez! Şuna bak hele

şuna!.. Avuç avuç ziftlendiğin afyonları ne yapalım? Sabaha kadar harıl harıl

uyuyan ben miyim? Bir de her saat başı: «Dur hele arkadaş, sen bugün, dünden kötüsün,» demeli ki gizliden keyif olup ardından, «Yürü avanak,»

diye eğlenmeli!

— Yahu ben şaştım hey Allah! Bu Hatip Hoca benim derdime bir vakit inanmaz. Şöyle uzansam da güzelce ölsem, inanmaz. Gönlüm bulanmakta benim kar-daş, benim karnım su değirmeni gibi, guruldamakta... Bunlar birinciye maraz belirtisi ki, fena maraz belirtisi... Ya soluğumun tıkanmasına ne diyeceksin, buyur bakalım!

— Hiç keser mi? Boşuna çabalamaktasın Şeker Ağa, marazlı adam geceleri hiç uyumayacak, vıcır vı-cır bakacak... İniltisi gökyüzünü tutacak da, yanında yatan Müslümanlar, «Aman geberse,» diye Allaha yalvarır olacak... Fazladan, bir içimde bir testi suyu

bitirecek de, dalağı davul gibi şişecek... Biz, hiç mi, gerçek marazlı görmedik?

— Bende bunların hepsi... Allahıma şükür, tamam!.. Uyumaya gelince: Havalar ısındı ısmalı benim gözlerimi yumduğum var mı? Tahtabitlerini kendin bilmektesin... Eşekarısı da böyle değil!..

— İşte bu lafın doğru Şeker Ağa! Yukarının tah-tabitlerindeki hüner, Alamanda yok beyim!.. Reziller, paraşütçünün domuzu... Tavandan kendilerim koyuveriyorlar da, pıt diye burnuma yapışıyorlar!

— Doktora demediniz mi?

— Bu senin Şeker Emin'den aman bulup doktorlara biz bir şey mi diyebiliyoruz! Ulan Şeker Emin!.. - Hatip Hoca bir zaman gülümsedi -: Yeni doktor geldi ya, dün, revirde oyun oldu beyim, bildiğin karagöz oyunu... Bu Şeker Emin doktor lafını duymasıyla yatağa girdi de yorganı başına çekiverdi. Kendisini gayetle zor-latıp öksürdüğünden, ses alttan mı çıkıyor, üstten mi çıkıyor belirsiz... Körpe doktor, «Aman biri mi gebermekte?» diye korktu, bunun yanma koştu. Niyeti: «Derdin nedir?» diye yorganı aralamak... Şeker Ağa, yorgana yapışmış, iki çift manda koşsan açabileceğin şüpheli...

— Anlayamadım...

— Doktor yorganı aralayabilse tüm rezillik... Şeker Emin, yatağa ceket, pantolon girdi çünkü... «Doktor ayakta görüp revirden indirir» korkusuyla...

— Yorganı açmadan nasıl bakacak?

— Orasını Şeker Emin düşünür mü? Yorgana sarılmış... Doktor: «Adın? Soyadın? Doğum yerin? Cezan kaç yıl? Derdin ne?» dedikçe, bu öksürüğe yalandan kuvvet vermekte...

—- Yalanmış... Kurban olduğum Allah, şu benim öksürüğü, sana, çok değil, bir günlüğüne...

75

— Vermeli mi?

— Vermeli de...

— Höst... Esrar içmeyene, esrarcı öksürüğünü, Allah, nasıl verebilirmiş? Evet

beyim, doktor sordukça, bu rezil yalvarmaya başladı: «Aman beni revirden çıkarma! Aman ayaklarını öpeyim, beni aşağıya atma! Aman, benim düşmanlarım var, aşağıda beni bitirirler. Aman, şuncacık üç çocuğum duvar diplerinde kalır,» diye ağlıyor. Doktor şaştı. Başgardiyan Etem Efen-di'ye döndü, «Aşağı neresi? Zindan mı?» diye sordu. Şeker Emin lafı kesmiyor ki, Başgardiyan iki konuşsun... «Aman

ben ölürüm. Aman ben yatkın mahpusum. Aman bana yazık!..» diye hökür hökür...

Sonunda doktor usandı: «Meraklanma!» dedi. «O aşağısı, her neresiyse, ben oraya adam indiricilerden değilim... Ben buraya, adam indirmeye gelmedim,» dedi. Bu lafı duy-masıyla Şeker rezilinin sevinçten aklı sıçradı besbelli. Bu sefer yorganı tepikleyerek kalkmaya zorlatıyor. Zor-îatıyor ki bileğini doktordan kurtara...

— «Elbisem görünmesin» diye yorgana sarılmasını anladık... Sonunda kalkma çabalaması neyin nesi?..

— Kalkacak ister istemez!.. Böyle vicdanlı bir doktoru ele geçirmiş... Herife rüşvet kahvesi pişirmek için zorlatıyor. Doktor bunu giyimli görünce az biraz anladı işi... Başını duvara çevirip avucunun içine gülü-verdi. Ama, bu kahve pişirirken ben doktora ne dedim bakalım? Ben dedim ki: «Bu Şeker Emin'i, sen adam belledin ama yanıldın,» dedim... «Bu Şeker Emin'den, biz, bir vilayet adamı, davacıyız,» dedim. «Bu köpeği,» dedim, «hükümetimiz bir yolunu bulup gâvur içine sürmeli... Bunun uğursuzluğundan bizim Çankırı'mıza önceleri ramazan orucu bile uğramazdı. Bu Şeker Emin. az kaldı ki buraları...» dedim. Daha neler dedim. Türk-çesi: Doğrusunu söyleyip savuştum.

76

— Vallah billah demiştir. Hem de, ne güzel demiş!.. Demedi de doktor bize neden ilaç yazıvermedi bakalım? Soluklarımın daralmalarına, karın ağrılarıma, yüreğimin bunaltısına ilaç yazıvermeli değil miydi? Ama alkıma geldi! «İstemezin biri, bizi bu tıfıl doktora yaman anlattı,» dedim. Nasıl bilmişim? Hakçası ben gardiyanların günahını aldımdı. Meğerse düşmanım bunca yıllık yatak komşummuş...

— Çeşme yalağının önüne çömelmiş bir şeyler yapan Kelleci Memet'e bir zaman daldı. Sonra derin derin içini çekti -: Ne fayda... Ben, körpe doktoru smayamadığıma yanarım. Sen bize şimdi, çekişirsin ama, Murat Bey, doktor kısmını ele geçirince, mutlak sınayacaksın! Yüreğin bulanıyor-sa, «Başım ağrımakta,» diyeceksin. Gerçekten başın ağrıyorsa, «Aman belimi alamaz oldum. Aman belim gayet kötü...» diye ağlayacaksın... Evet, doktor kısmı, falcı-muskacı değilse de, sınamak da şarttır. Bakalım, doktor okulunda derslerini iyi bellemiş mi? Aklına, bir tamam, doldurabilmiş mi? Derdimin yerini benden öğrenince doktorun

doktorluğu nerde kalır? İşte kendin gördün, bu doktor Çankırı'ya yeni geldi. Sakal yok, bıyık yok... Körpenin toyu... Askerliğini yaptığından bile şüpheliyim. Okulu bitirmiş bitirmemiş, «Haydi Çankırı'ya doktorsun, var yürü,» demişler. Kenefe yazdığı ilacın kâğıdına iyi baktın mı beyim? Yazısı nasıl?

Dinin gibi doğru söyle, gözün tuttu mu?

— Gözüm tutup da ne olacak? Doktor yazısını eczacıdan başkası okuyamaz.

— Öyle ya, bunların yazısı da eczacıya lazım... Tamam!.. -Biraz düşündü-:

Körpe doktor bizim kenef kokusuna fena şaştı beyim... Şaştığı da şundan belli ki, elini burnundan hiç indirmedi. «Bu kenef kokusu neyin nesi Müdür?» diye bağırmış... Başgardiyan Etem Efendi'ye bakarsan, Müdür Bey de, ona bağır-

mış: «Ne kokusu olacak?.. Halisinden kenti kokusu » demiş. «Cezaevimiz dipten

doruğa onar itei Bal Mİ lığa rapor yazdım ki, adam boyunda raporlaı

Para istedim. Ankara'dan para gelmedi,» demli, Hey Ilı tip Hoca, dünyanın

altından Üstünden haberin var! Söyle bakalım, doktor mu büyük, Müdür Bey mi bü yük? Hangisi hangisine bağırabilir sırasında?..

— Ulan Şeker oğlum şuncacık şeyi kendi başına çıkaramadın mı? Müdür hastaysa

doktor büyük, doktor mahpussa Müdür...

— Aman doğru!.. Aman tamam!.. Ulan Hatip Hoca...

Yukarıdan ineri Gardiyan Musa gülüşmeleri merak ederek sordu:

— Ne var Murat Bey? Gazete bizim aylıkların arttığını mı yazıyor? Dediğim gibi! Ver müjdeni, al bahşişini...

Murat suratını astı:

— Yok öyle şey...

Kelleci'nin delik tıkamasını biraz seyrettikten sonra, ensesine bir şaka şamarı çeken Cinci Nezir, kollarını kabarta kabarta gelip Gardiyan Musa'nın karşısına dikildi:

— Bu benim Kelleci yeğenimin kaldırımcı ustalığı nasıl, hey gardiyan?

Cinci Nezir, bunu, sattığı hayvanı öven bir at cambazı gibi söylemişti.

Gardiyan Musa da, gönülsüz bir alıcı gibi dudak büktü:

— Biz, «Hükümetin duvarım kazmalamakta...» diyoruz... Etem Efendi, «Bırak onarsın,» diyor. Sonra, bir gürültü oldu mu, «Kendinizi saydırmıyorsunuz,» diye söylenirler. Gel de saydır bakalım! Biz, «Adam edelim, bir iki şaplatalım da...» diyoruz... Yok şunu onar-

maktayrmş/... Yok emirle kazmalıyormuş... Bunlar hep Kuyruk Müdürden kalmış belalar... Herifi defledik ama, icatların] söküp atamadık!

• İyi bildin! Aslında bizim Çankırı mahpusumuzun düzenini bozan hep o Kuyruk Müdür...

Murat bu «Kuyruk Müdür» lafını geçenlerde de duymuştu. Hocaya sordu:

- — Kim bu Kuyruk Müdür?
- Irmağın kıyısında, bir koca kasaba ki, Mekke'den s
- Cinci Nezir, yardım ister gibi, oradakilerin yüzle
- — İyiliğinden, kötülüğünden...

— Kim bu Kuyruk Müdür?

— Bundan önceki Müdür...

— Neden «Kuyruk» diyorlar?

— Allah selamet versin. İkide bir, «Pişşş... Siz til-kiyseniz, ben de

kuyruğuyum,» diye gözünü aşağı çektiğinden, bunlar adını «Kuyruk Müdür»

koydular. Yukarıdaki revir, sübyan koğuşu, bu dükkânlar, hep ondan kalmadır. Kuyruk Müdür gelene kadar, hastamız, çocuğumuz koğuşlarda yatardı. Boncuk kese örmekten başka zanaat bilmezdik. Halimizi görmesiyle aklı sıçradı fukaranın... «Yahu ne demek! Müdüriyet kısmı bomboş dursun da... Beride koca avlu... Hayır olmaz!» diye hopladı. Buraya bu dış duvarı çektiren odur. Dükkânları evkafa yaptıran odur. Hastaları revire, çocukları sübyan koğuşuna çıkarttı. «Yaptırdı, çıkardı,» demek dile kolay... Bir yandan Savcı «Olmaz!» diyor, bir yandan Bakanlık... O sıra, burada bir Savcımız vardı. Allah göstermesin, sabah çayında yarım şişe rakıyı devirmeden gözlerini açamıyordu. Kuyruk Müdür, Adliye Bakanlığı'na yazıyor; yazdığı kâğıdı, gözünü sevdiğim Bakanlık, döndürüp dolaştırıp buradaki Savcıya gönderiyor. Beriki kurban olduğum, «Burası han bozuntusu bir cezaevidir. Burada biz tüzükte yazılanları uygulayanlayız. Kaçan olur, göçen olur. Düzenimiz bozulur ki, berbatlık elverir,» diye cevaplıyor. Kuyruk Müdürü ikide bir karşısına çekmeler... «Sonundaki sorumlulukları ne yapalım? Kurcalama, işin mi yok!» diye

çekişmeler... Kuyruk Müdürdeki yürek gücüne bak ki beyim, sonunda, «Kaçan göçen olursa yerin* betti) yatırın,» dedi dayattı. «Suçlu kısmı çalışmadıkça egrl yolu bırakıp doğru yola nasıl gelebilir?» diye bağırdı. Sonunda usandılar besbelli, «Ne yaparsan yap! Allah belanı versin!» dediler... -Hatip Hoca, fısıl fısıl konuşan Cinci Nezir'le Gardiyan Musa'ya bakarak içini çekti -: Bizim Çankırı'mızın iyi adamına doyulmaz ama,

kötüsüne de güç yetmez. Bunca iyiliğini gördüğümüz herifi iki aya kalmadan karalamaya başladık. Neden mi? İpimizde oynamadığından... Kimi hasta değilken revire çıkmak istedi, kimi çocuk değilken sübyan koğuşuna... Yalvaran hangisi, para vermeye kalkan hangisi... Şundan bundan kâğıt getirdiler, araya kasabanın hatırlı adamlarını soktular. Fukara herif, direk gibi doğru... «Olmaz,» diyor o kadar... Topu topu dokuz dükkân... Doksan isteyen var. Kuyruk Müdür hesabını önceden yapmış... «Dükkânı usta takımı tutacak... Salt ustalık para etmez, çırağına sulanmayan namuslu usta isterim. Bana, altı aya kalmadan yarar kalfa yetiştirecek ustadan başkası dükkân tutmaya hiç gelmesin! Ayrıca iyi halle yatanlar öne geçer,» diyor. İşi asıl karıştıranlar, sübyan koğuşu yüzünden oğlanlarını elden kaçıran reziller... Dükkân tutmayanlar, revire çıkamayanlar da bunlara katıldı. Önce, Bakanlığa gizliden dilekçeler saldık. «Bu Kuyruk Müdür, sizin gönderdiğiniz paralan cebine attı da, revirin, çocuk koğuşunun onarımında mahpusları bedavaya çalıştırdı,» dedik. Meğerse, tüzükte mahpusları çalıştırmak yazılı imiş... «Paraları cebine attı,» karalamasına müfettiş geldi. Kuyruk Müdürün hesabında şuncacık oyun görülmedi. Bunu da söktüremeyince, başka yollara saptık. Kuyruk Müdür, tüzüğe dayanıp, on yıldan aşağı ceza yemiş de, üçte ikisini yatmışları, yanlarına candarma

katarak, belediye işlerinde gündelikle çalıştırmaya başlamıştı. Bunlardan bir iki kahpe dölünü kaçmaya kandırdılar. Bunlar kaçtı. Bir yandan da, o zamanın Başgardiyanı revirdeki hastalarla dükkânlardaki sanatkârları, «Müdüre veriliypr,» diyerek meğer gizliden haklar mış...

— Müdürün rüşvet almadığını bilmiyorlar mı? Neden kendisine duyurmuyorlar?

— Duyurmak kolay mı? Ustalardan biri vermeyecek olmuş, koğuştaki yatağına eğeden yapılma bıçak soktular. Herifi zincirleyip zindana attılar. Revirdeki hastalardan bir ikisine, «Kaçacak,» denildi. Türkçesi, işler iyice karıştı. Bakanlık canından usandı. Sonunda, Başgardiyanın rezilliği meydana çıktı ama, Kuyruk Müdür de başka yere gönderildi.

— Kuyruk Müdürün zamanında bu koku böyle değil miydi?

— Değildi. Böyle olsa ne yapar yapar önünü alırdı. Kuyruk Müdürün zamanında burası böyle hergele pazarına dönmemişti ki beyim... Candarmalar surda dursun, gardiyanlar bile, buraya fırt fırt girip çıkamazlardı. Buranın böyle kalabalık oluşu Recai Efendi gittikten sonradır. Şimdi dokuz dükkânda en azından yirmi beş, otuz kişi var. Çıraktan kalfadan geçtim, bir de dükkân ortakları peyda his ndı. Sermaye koymuş oluyorsun da, işinin başında duruyorsun... Ayrıca içerinin hatırlı mahpusları, sabahtan gelip akşama kadar oturuyorlar. Şimdilerde buranın adamı, günde altmış kişiyi buluyor... O zamanın kenef kokusuna bakarak şimdinin kokusu, de ki, yüz kat...

Kelleci Memet, işini bitirmiş kirli mendiliyle terini kurulayarak gelip orta yerde durmuştu. Birine oyun etmiş gibi belli belirsiz gülümsüyordu. Mendilini omzuna soktu... Yamalı kasketini düzeltti.

80

Cinci Nezir'le fısıldaşmayı bitirip kapıya dofclt! ka sılarak yürüyen Gardiyan Musa'nın damarına basmak için Hatip Hoca seslendi:

— Hayrola aslan Kelleci! Mahpus damım yıkmana çok bir şey kalmamıştı... Efe yüreğinden Çankırı mahpusuna genel af mı koptu?

Kelleci Memet soruyu duymazdan geldi:

— Nasıl oldu beyim?

— İyi oldu Kelleci... Eline sağlık...

— İyi oldu mu demek?

— Oldu.

— Demek iyi güzel oldu?

— Elbette... Aferin!..

— Başefendi, «Koku tüm kesilecek, kafam kırarım,» dedi. Koku kesildi mi biraz? -Havayı kokladı. Alay edip etmediği anlaşılmıyordu -: Koku az biraz fark etti mi? Daha iyi yapardık ya, bu kadarı elverir!

Arkasında ayak sesleri duyup ürkerek döndü. Merdivenden orta yere hoplayan Meydancı Recep, kasıla kasıla sordu :

— Bitti mi? Delikler hep tıkandı mı? -Karşılık bekledi-: Tıkandı mı dedim,

rezil!.. Tıkanmaman ki, ben sana sormalıyım!.. -Kazmayı yalağın önünde görünce elini kaldırdı -: Ulan şunu yerine vermek yok mu? Bakar domuz gibi... Sana laf söyleniyor, götürmek yok mu? Al şunu... Haydi al götür...

Kelleci, ürkeklikten kurtulmuş, gözlerini kısıp dudaklarını yalayarak başım

çevirmişti.

Recep, söz geçiremeyeceğini anlayınca, «Ulan namussuz...» diye homurdanarak çeşmeye doğru yürüdü. Kazmayı alacak yerde, musluğu iki kere açıp kapadı. Her açışta, üstüne su sıçratmamak için, karnını içeri çekiyordu. Bir zaman, ıslık çalarak Kelleci'ye baktı. Sonra ayaklarının ucuna basarak geldi. Islığı bir 82

adımda öttürüyor, bir adımda kesiyordu. İyice yaklaşır yaklaşmaz, «Hayda bre!» diye naralanarak Kelle-ci'nin omzu üstünden uzanıp kasketini siperliğinden tuttu, bir çekişte gözlerine indirdikten sonra geriledi, sağ bacağının oynak yerine, Gardiyan Musa gibi, bir tekme indirdi.

Kelleci sendelemiş, kendisini toplayınca kimin vurduğuna bakmayı düşünmeden revir merdivenine doğru kaçmak istemişti.

Meydancı Recep, yetişip ceketinin eteğine yapıştı:

— Dur kaçma, yüreksiz!..

Kelleci eteğinin yırtılacağım anlayarak durup döndü, bir eliyle kasketini yukarıya çekip gözlerini açmaya uğraşırken, öteki eliyle Recep'in bileğini

tutup yalvardı :

— Oynama Recep!.. Oynama yırtarsın!.. Bırak şunu...

Gazeteci Murat, Kelleci'nin tabansızlığına kızdığı için araya girmedi.

— Hiç bakmam... Duvarımızı kazmalamışsm!.. Musa Ağam görmüş... Ben, Müdür Bey'e demez miyim?

—• Ceket u l a n . Ceket gitti... Bırak, dedim!

— Gidecek elbette... Gideceğinden hiç şüphen olmasın... Gideceği daha geride... Gel bakalım... Kaçmak yok!..

Her asılışta,'bez ceket gerilip çatırdıyor, Kelleci bir basamak iniyordu.

— Oynama, koyuver!.. Bırak, Recep, yırtıldı bırak. ..

Şeker Emin keyifle bağırdı:

—-Koyuverme!.. Çek yırtılsın!.. Yırtmazsan adam değilsin!..

Şeker Emin işe karıştığı için Murat dayanamadı. Elinde olmadan çıkıştı:

83

— Bırak Recep!.. Bırak şunun eleğini!.. Recep eteği hemen bırakıp dondu Binil |a|irmi|tı

— Sen bu Kelleci'nin yaptıklurını duydun ımı be yim? Az kalmış ki hükümetimizin mahpus d:ımını dc-le...

— Hükümetin mahpus damını delmeye kalkan herif, ceketini yırtınca sana ne yapar, hiç düşündün mü?

— Bana mı? Bu rezil Kelleci bize ne yapabilirmiş? Bu Kelleci benden korkar ki, «Höst,» desem karnı yırtılır.

Kelleci Memet, sahiden korkuyormuş gibi gözlerini kırpıştırıyordu. Bir eli cebindeydi. Öbür eliyle ceketinin kurtulan eteğini tutmuştu.

Murat dargın bir sesle sordu:

— Sen bu Recep'ten, sahi korkuyor musun Kelleci? -Kelleci, dilinin ucunu ağzının sağ yanından biraz göstererek Recep'e baktı- Sana soruyorum!.. Sahi korkuyor musun bu Recep'ten?..

Kelleci arkadan itümiş gibi, son basamağı indi. Bunu birine meydan okur gibi yapmıştı.

Buna karşı, Meydancı Recep, ellerini önce birbirine, sonra dizlerine vurarak biraz peşrevlendi. Kelle-ci'nin ensesine bir pehlivan şaman çekti.

Kelleci, bir adım gerilemişti ama, bu kez kaçmamıştı.

Recep gene çırpınıp gene vurunca, Şeker Emin sevindi.

— Hele aslan Recep! Patlat yavrum! Şişir enserini...

Hatip Hoca Murat'a döndü:

— Kelleci'yi, şu Recep reziline koyuver de beyim, güreşsin bakalım.

Şeker Emin ara kızıştırmak için atıldı:

— Kelleci'nin ne ağzına bre Hatip Hoca!.. Recep

bunun kemiklerini kırar. Recep bunu boğar ki, kurdun boğduğu körpe kuzu gibi... Güreşle sen oynuyor mu.Min" Düref, birinciye yürek işi... Kelleci gibiler güreş meydanının yanından mı geçebilir?..

— Dur bakalım Şeker Ağa!.. Yiğidi sınamadan kötülemek yoktur. Oğlum Kelleci!

İşte Şeker Ağa'nm dediklerini kendin işittin... Fazladan Murat Bey, seni, kendisine başpehlivan tutuyor. Nasıl, şu rezil Recep'i, gözüne kestirmekte misin?

Kelleci ellerini hemen arkasına götürdü. Korkulu bir işten, geri çıkmak istiyor gibi belli belirsiz irkil-mişti. Kırmızı diliyle üst üste dudaklarını yalıyor, karşılık vermiyordu. Yanaklarının pembeliği kaybolmuş, solukları iyice sıklaşmıştı.

Murat, köylü delikanlılarının karakucak güreşte yenilmekten ne kadar korktuklarını bilmediği için, Kelleci'nin korkusunu hem yadırgadı, hem ayıpladı. Birkaç kez güreş tutmak istediği halde Kelleci kaçtığı için kendisine çok güvenen Recep, kanat vuran dövüş horozları gibi, peşrevleniyor, «Hayda bre Kelleci!» diye naralar atıyordu.

Şeker Emin, ayağa kalktı:

— Ulan, «Güreşe var mısın?» dediler, alçak!.. Ulan yüreksiz köpek, güreşe var

mısın? - Biraz bekleyip Hatip Hoca'ya döndü -: Olmadığı belli bir şey... Nerdey-

se er meydanından savuşacak... Evet, bu oğlanda yürek yok ama, akıl çok!.. Recep'i, gözü yemedi Hatip Hoca!.. Göz yemeyince, dizleri gövdesini taşımaz ki, güreşe çıka...

— Höst... Pelvanlıkta yiğitlik, okkayla değil, Şeker Ağa!.. Pelvanlıkta bilekle yüreğin kimde olduğu tutuşmadan bilinmez. Ben bu kopukta kaçma belirtisi görmüyorum. Haa, ne dersin zibidi?

Kelleci, hiç kimsenin beklemediği bir iş yaptı. Ce

85

ketini ağır ağır çıkardı. Katlayıp merdivenin üst basamağına koydu. Kasketini de üstüne bırakıp gene ağır ağır ortaya geldi.

Buna hepsinden çok Şeker Emin şaşmıştı:

—- Kelleci soyundu uşak!.. Pis Kelleci soyundu adam gibi... Oh ne güzel!.. Oh, belasını buldu şimdi-cik... Ulan sen, er meydanını, oyun yeri mi sandın

rezil? Göreyim seni Recep, şunu ez iyicene... Şunu it leşi gibi sürümezsen adam değilsin!.. Sırtını, kahpe karı gibi yere getirmezsen....

Recep kasketini Şeker Emin'e verip, «Ha babam ha... Hayda bre rezil Kelleci ha!..» diye bağırarak fırtına gibi dönmeye başladı.

Kelleci Memet, uzun kolları biraz önde, kocaman ellerinin kalın parmakları biraz açık, kımıldamadan duruyor, Recep'i kolluyordu. Kederli çocuk suratında arada bir görülen çetin erkek inadından, donuk kızgınlıktan hiçbir iz yoktu.

Murat, Hatip Hoca'nm, Kelleci'yi ne kadar zor bir işe sürdüğünü ancak şimdi anlamıştı. «Bırak Kelleci... Seninle şaka ettik,» diyeceği sırada pehlivanlığa çok meraklı olan Başgardiyan Etem Efendi, merdiveni koşarak inip yetişti:

— Bu ne güreşi Murat Bey? Padişahın huzur güreşi mi? Ödülü yağlıysa, ben de soyunayım, bilakis...

Çocuklar, Başgardiyanı görünce, biraz gerileyip ellerini göbeklerine bağlamışlardı.

Hatip Hoca, Başgardiyanın sorusuna, Şeker Emin'i göstererek karşılık verdi:

— Ödülümüz, şimdilik Çingen eşeği... Biraz kart ama, cinsine diyecek yok... Halis Marsıvan...

— Bu laf, bizim Şeker Emin'imize mi Hatip Hoca?.. Oldu mu yaa?.. Sen bu lafı, bu Şeker Emin'e, Cinci Nezir'i alıp gelmediğinden söyledinse doğrusun!

Ulan niye sırıtakaldın avanak Şeker? Böyle bir güreş, duasız muasız açılır mı? Koş Cinci'yi bul, dükkân-daysa, al getir. Şu yiğitleri dualasm güzelce...

Cinci Nezir koşarak geldi. Yan yana durdurup biraz önce eğdirdiği çocukların sırtlarına yu ş yavaş vurarak pehlivan duasına başladı: —• Allah

Allah bismillah... Burası er meydanıdır maşallah! Güreşimiz kıran kırana. Hasmın Kclleti'yse de, ey Recep pelvan, dur gayet merdane... Kelleci sen de iyi bak karşındaki Recep pelvana. El elden dem Ter üstün... Göbek havaya gelince mızıklanma, bil ki yenik düştün... Karamanın koyunu... Acı kuvvet bozar oyunu. Sakın kendini tırpandan, kaz kanadından... Gücün yetmezse ayıp değil, pes et geç inadından... Çengeli, kılçığı, sarmayı, kündeyi unutma... Karşındaki pelvandır, boş gösterirse de gevşek tutma... Peşkire, kazana bakmak yok... Üstteyim diye gerinme, alttayım diye yerinme... Er meydanına saldım iki can... Pirleri Hazreti Hamza pelvan... Hayda bre yiğitler hayda! Hayda Tanrı yardımcınız ola...

Recep sırtına inen son şaplakla fırladı, çırpınarak dört beş adım koştu. Kelleci biraz sağa çekilip sol dizinin üstüne çökmüş, zıpkasının paçalarım sıvamaya başlamıştı.

Murat deminki ceket çekişmesini hatırlayarak seslendi :

— Hiç korkma Kelleci!.. Bir yerin yırtılırsa yenisini alacağız!..

Kelleci bakıp gülümsedi.

Suratı büsbütün sararmış, altdudağmı bir titreme almıştı. Söyleneni anlamadığı belliydi.

Cinci Nezir, toplanan sanatkârları görünce keyifle bağırdı:

— Bize bugün davul zurna isterdi Başefendi... Da-

; -; ..--

, ˉ| ... ... ˉ.

vul zurna olmalıydı da, «Çalın ulan çingenler!» diye. ben şimdi başpelvan havasını vurdurmalıydım!

Başgardiyan Etem Efendi, hâlâ paçalarıyla uğraşan Kelleci'ye çıkıştı:

— Ulan Kelleci, beri bak!.. Beri bak dedim!.. Biraz da sen çırpın, derbeder! Çırpınmak er meydanının bayram namazıdır... -Ortaya gelen Kelleci, ellerini birkaç kez isteksiz isteksiz vurunca Etem Efendi enikonu kızdı -: Çırpınma böyle midir rezil? Hele iki dolan! -Murat'a döndü-: Ben bu senin başpelvanda, pelvanlık görmemekteyim. Bu pisin kökü resmen güb-redeymiş... Sana dedim, avanak Kelleci, şaplak geliyor. Beri bak oğlum, güreş dediğin mekik gibi atılacak. Sen kazık gibi kakıldın kaldın!..

Hatip Hoca ayıpladı:

— Güreşte pelvan kısmını hatalamak var mıdır? Şuncacık zagonu bilmeden:

«Pelvan Etem» adını alana ne demeli?

— Höst Gâvur Hoca!.. Bu iş, senin ölü yıkamana benzemez! Ha babam ha!.. Tosunlara hele!.. Hele kara kömüşlere!.. Ulan aman! Ulan bu nasıl bir tetiklik!.. Aldın mı Hoca Hatip?.. Ulan aferin İpsiz Recep!.. Hayda bre!.. Meydancı Recep, ilk saldırışta, Kelleci'nin kafasını kapmış, Kelleci de, sol bacağını Recep'in bacakları arasına sokarak onun beline sarılmıştı.

Recep, pazı gücüyle Kelleci'nin soluğunu kesip bu yoldan gücünü kırmaya çalışıyor; Kelleci bir yandan kafasını kurtarmaya uğraşırken, bir yandan da topuğu kolluyordu.

Güreşin ağırlığını anlamak için, Kelleci'nin, yere sımsıkı basan sağ ayağına, bu ayağın hantal kundurasına bakmak yeterdi. Yüzü renk renk sahtiyanlarla yamanmış, topuğu sonuna kadar aşınmış bu kundurada,

Kelleci'nin arada bir sezilen ruh hantallığı, elle tutulur, gözle görülür gibiydi. Kelleci şimdi, bu hantallıktan sanki yararlanıyor, tembelliği sanki yenilmesini önlüyordu.

Recep çelme takmak istedi, yetiştiremeyince, iç tırpanı denedi. Boynu sıkıldığı için, hırıldayan Kelleciyi, ileri geri birkaç adım sürdü.

Başgardiyan iyice keyiflenmişti:

— Kelleci bunaldı Murat Bey! Bırak, bunaldığı iyi... Güreşte boğmak vardır ama, oyunladır. ri boğacak ki, öbürü boğulmamaya bakacak... -Ethem Efen-di'nin sesi titriyordu. Güreşin hızına kapılarak yüreğinin yapraklandığı belliydi -: Bunlar güreşe zurlu irdiler Murat Bey, bize geriden, «Maşallah» demek düşer!.. Şeker Emin de, güreşin yürek oynatan yeline kapılmış, ileri çıkmıştı. Recep'in ardından hırü hırıl öğüt veriyordu:

— Ulan Recep!.. «Ulan Recep,» dedim alçak!.. Dış tırpan oğlum... Dış tırpanı çal ki, kütük gibi devrilsin...

Nerdeyse Recep'in bir türlü beceremediği dış tırpanı kendisi atacaktı. Hatip Hoca çıkıştı:

—• Bu ne arkalaması Şeker Emin! Bu, en rezilinden Çingen arkalaması... Geri dur! Geri dur. Kötü söylerim!

Bu sırada Recep zorlatmış, Kelleci'yi tek ayağı üzerinde zıplata zıplata sürüp duvara dayamıştı.

Başgardiyan Etem Efendi ellerini dizlerine vurdu:

— Ulan aferin Recep!.. -Karakucak güreşte «aferin» çekmenin, alkışlamanın yasaklığmı biliyordu ama başgardiyanlığma güveniyordu -: Meydanı tükettin aferin namussuz!.. Tükettin ama, göğüs çaprazıyla tüketmek gerekti. Çaprazı önceden toparlayacaktın ki, ben sana «pelvan» diyecektim. Senin Kelleci'nin hesabı ta-89 mam Murat Bey, senin pelvan bu vartadan kurtulamaz. Bitti bilakis...

Başgardiyan, lafını tamamlayanı adan Kelleci bir zorlayışta kafasını kurtarıp Recep'in ardına dolaşmış, hasmını önüne çökertmişti. Etem Efendi buna çok şaştı:

— Vay başıma!.. Budadı oğlum!.. Biçti, ekin gibi bilakis... Ulan aman! Sakın bunun niyeti «peşkabza» mı? Değil... «Ters kepçe... » Aman «iç paça» olmasın uşak. -Askerlikte biraz yağlı güreş öğrenmişti. Karakucakta olmayan oyun adlarını yerli yersiz sıralıyordu - : Ulan rezil Kelleci, aferin!..

Ulan bunun sonu kün-deee... Evet, bu oğlan doğruca kündeye gidiyor. Peki bu Kelleci kafayı nasıl boşalttırdı, Gâvur Hoca? İşte «kıran kırana güreş» diye ben buna derim. Sefil Şeker, geri dur! Kelleci'nin niyeti başka... Geri dur ki sefil Şeker, geri dur da güreş neymiş gör!.. Tüh ulan Kelleci, omuzdan aşıracaktın avanak!.. Aşıracaktm da, kabak gibi yere vuracaktın! Recep demincek, kafayı boşlayıp birden aşağı süzüleydi... Topukları yoklayay-dı, başına bu rezillik gelmezdi. Güreşte hasmının, iki dirhemcik boş yeri aranacak, hey akılsız!.. Aman aman!.. Hele şuna hele... Ulan Kelleci, yuf olsun; ben «künde» diyorum, bu oğlan, yokuşa vurmuş koca kö-müş hesabı dizliyor. Dur töbe!.. Şimdi anladım, dizle-mese, kılçığa geliyordu. Kılçığa geldin mi, dağ olsan savrulursun. Boyundurukla... Hayır, kolbastıya geç... Biz «kolbastı» diyoruz, bu gözünü sevdiğim sarmaya gidiyor. Sarmayla bunun göbeği güneşe döner mi. alçak? Sardı, evet, sardı da iyice yaydı, buyur bakalım, bilakis!.. Evet sen haklıymışsın Gâvur Hatip! Şimdi iman ettim, bu Kelleci, sonunda Recep rezilini güzelce da-ğıtsa gerektir.

Kelleci yüzde yüz bozacak... Bozdu bile... Güreşin böylesi de mi olurmuş namussuz Şeker! «Maşallah,» demedin mi, seni çiğnerim alçak, gök göz-90

lerini söndürürüm! Tamam! Nah sana yılan sarması... Buna bir sözün var mı, Şeker Ağa? Beri bak, buna bir sözün var mı, çingenlerin yüz karası? Buna dağlar dayanmaz, Şeker, buna, eskinin cihan pelvanı Kel Aliço yıkılır. Ulan aferin, domuz Kelleci, ulan bilakis aferin!.. Hatip Hoca, Şeker Emin'in damarına basmak için herkese duyuracak gibi konuştu:

— Kupkuru aferini bu Kelleci ne yapsın Etem Efendi!.. Bu güreşi yüz akıyla başa çıkarırsa, oğlanı revire meydancı diker misin?

— Dikilmez mi? Diktim gitti. Güreşi alsın, bilakis meydancılığı cebinde bilsin!..

Şeker Emin neye uğradığını şaşırmış, Hoca'ya ba-kakalmıştı.

Hatip Hoca, Kelleci'ye seslendi:

— Duydun mu Kelleci! Recep'i yenersen meydancılık cepte... Göreyim seni kopuk...

Kelleci, Hatip Hoca'nın dediklerinden de hiçbir şey anlamamıştı. Çifte sarma ile yüzükoyun yere serdiği Recep'in üstünde hırıl hırıl soluyordu.

Recep de hamdı. Alta düştükten sonra, birkaç kere kurtulmaya çalışmış, ellerine abanıp gövdesini her kaldırmak isteyişte bileklerinden çeken Kelleci'nin gücüne dayanamayarak yeniden yere yapışmıştı. Her davranışından sonra göğsü toprağa törpü gibi sürtülüyordu.

Meydancılığı Kelleci'ye kaptırmamak için çare arayan Şeker Emin, Recep'in giyim merakını hatırladı, yanaşıp bağırdı:

— Ulan davran da sıçra, miskin Recep!.. Şu kadar kuruşa aldığın gömlek gitti!.. Şunu kirıdeleyip aşırsa-na... Davran kahpe dölü!.. Nasıl, geceleri şuram buranı kurcalar mısın çokça?.. Al bakalım!.. Mor çiçekli gömlek gitti gider!..

Recep, son bir davranışla biraa kalkıp gömleğine baktı. Bakmasıyla suratına ağlamaklı bir buruşma geldi. Kelleci, yeniden kollarını çekip yeniden gövdesini taşa toprağa sürünce, belkemiği kırılmış gibi bağırdı:

— Bırak ulan!.. Bırak!.. Kelleci duymazdan geldi.

— Bırak namussuz!.. Bırak dedim! Gömlek gittiyse ben sana sorarım! Bırak koyver!

Hatip Hoca hayın bir keyifle sordu:

— Bırak ne demek Recep pelvan? Yoksa pes mi ettin?

— Bıraksın Hatip Emmi... Gömlek gitti.

— Güreşte «gömlek gitti» yoktur yiğit... Pes ettin mi, pes?

— Ulan Kelleci ben seni... Ulan ben seni sopaya... Kelleci ağır bir ;sesle

sordu :

—• Pes mi?

— Pes namussuz, bırak!..

Kelleci çift sarmayı çözüp ağır ağır kalktı. Mintanı zıpkasından kurtulmuş, göbeğinin çıplaklığı meydana çıkmıştı.

Meydancı Recep, bir yandan, mintanının kopan düğmelerini arıyor, bir yandan ağlar gibi söyleniyordu :

—• Hay Allah belanı versin namussuz!.. Ulan, biz essahtan mı tuttuk bu güreşi?.. Bizim gevşek tutmamızdan ara bulup he mi?.. Ulan peki... Ulan ben sana bunu sormaz mıyım? Ulan namussuz, nerede bizim sedef düğmeler?

Şeker Emin, Hatip Hoca'ya dargın dargın baktı: — Rezil Kelleci, revir meydancılığını duyunca davrandı. Güreşte pelvan arkalamak var mı Hatip Hoca? —• Höst oğlum, biz o lafı, oğlan çifteyi sardıktan sonra ettik. O karışıklıkta, bizi duymadı bile... Bunun

pes ettirmesi lafla değil, tohumdan sürme pelvan olduğundan...

Başgardiyan Etem Efendi, başını salladı:

— Gâvur Hoca'nm sözü hak bilakis!... Bu oğlan, hu güreşi yaman attı, başpelvan gibi attı. Ulan aferin domuz Kelleci! Zehir gibi güreştin, kara yılan gibi... Güreşte pes ettirmek, göbeği havaya getirmekten ileridir. Eski zamanlar olaydı, seni blakis, Sultan Aziz'e başpelvan yollardım köpek! Güreşin civelek ama, oyunun, peşrevin az... İçerdeki Hüsnü pelvan sana az biraz oyun göstersin... Öğleden sonra aklıma getir!..

— Benim pelvanlıkta gözüm yok efendi ağa... Etem Efendi bu söze çok şaştı:

— Pelvanlıkta gözün yok mu? Ne demek? Pel-vanlıkta gözün yok da nede var

bakalım!

Kelleci Memet, gözlerini Murat Bey'den kaçırdı:

— Benim gözüm okumada yazmada...

— Ulan bu nasıl bir söz!.. Duydun mu Murat Bey?

— Duydum Başefendi...

— Duydunsa, ders vermek sana düştü, ama, benim hiç umudum yok...

— Neden?

— Ben bu rezilleri bilirim. Bunlar bilakis, üç gün sonra usanırlar. Doğru muyum ulan kopuk?

— Biz hiç usanmayız efendi ağa... Belleten olsa...

— Sıvanır mısın koparmacasına?

— Sıvanırız.

— Vay başıma!.. Beri bak Kelleci!.. Ya, biraz geçince boşlarsan... Ben senin kemiklerini kırmaz mıyım?

— Kır... Kır ne güzel! Uğraşırız. Usanmak da neymiş?

Murat çok sevinmişti. Kelleci'ye parmağını kaldırdı :

— Alfabeyle defter, kalem benden... Başefendi, hemen birini gönderip aldırsın! Başgardiyan Etem Efendi, Kelleci'nin ensesine bir şaplak indirdi:

— Beri bak zibidi... Okumanın ardını bırakmazsan, meydancılığı, bilakis, cebinde bil, köpoğlusu...

Oğlanın ensesine bir şaplak da Cinci Nezir çekti:

— Aferin yeğen!.. Bizi yere baktırmadın!.. Bunun babası da böyle yiğitti, savaş meydanlarında, Başefen-di... «Rufat Onbaşı» dedin mi, ordularda nam salmıştı. Bu Kelleci'nin kanında şuncacık katkı yoktur. Su katılmamış Türk oğlu Türk... Neden mi belli?.. Güreşte, Recep rezilini yenip savuşmasından... Kanı katıksız olmanın birinci ispatı, güreşte yenmektir Hatip Hoca .. Ben, bu Kelleci yeğenime, az biraz dikkat isterim.

II

Revir avlusundaki barakalardan birincisinde -Bekir ustanın terzi dükkânında -, Cinci Nezir, uygunsuz durumda yakalanarak, dün geç vakit cezaevine getirilen Memleket Hastanesi hademelerinin işini ballandırıyordu :

— Oğlan bize komşudur. Yeni yetmelerden... Beni görmesiyle az kaldı ki utancından gebere... Kuytuya çektim. «Aldırma tosun! Olur böyle şeyler... Hele aslını anlayalım şunun...» dedim. Biraz direndi, «Düşmanlığa uğradık Nezir Emmi... Şart olsun, kötülük yok... Karı bildiğin gibi değil,» dedi. «Dur oğlum, 'Bildiğin gibi değil,' ne demek? Karının o sıralardaki ustalığını mı övmektesin utanmaz?» dedim. «Töbe aman!.. Biz eteğinin temizliğini övmekteyiz,» dedi. Hastaneye gireli beri doktordan, hademeden ardına düşenin sayısı belirsizmiş de, fıkara karı, birine yakınlık vermemişmiş... «Biz Başhademenin karalamasına uğradık!» dedi. «Karı, gömleğimi yuduydu. 'Aranız iyi kahpe...' diye etini burmuş. 'Bizi de görmezsen, gerisini kendin düşün', diye zorlamış. «Karı olmazlanınca,

bize bu karayı çaldı imansız,» dedi. Biraz sıkıladım, «Yanılıyorsun kopuk... Derdini yanmayan ilacını bulamaz,» dedim. «Ateş olmayınca duman tüte mi bilir? Hele hele!» dedim. «Bu işin kanunu, kılıç kmda yakalanmadan adamı mahpus damına tıkamazlar,» dedim. «İleride bir iyiliğimiz dokunsun dersen, doğruyu söylemeli!» dedim. Biraz anladı ofladı, sonunda yola geldi. «Bir iştir oldu Nezir Emmi... Şeytana uyduk!» dedi. «Belediye nikâhını boynumuza alsak, hükümet yakamızı bırakır mı?» diye ağladı. «Nikâhı göze aldığına göre, karı nasıl?» dedim. «Görmeyince ne desem boş, Nezir

Emmi...» dedi. Oğlanın övmelerine bakarsan, karı, şu resimdeki dünya güzelinden zorluymuş...

Duvardaki taşbasma resim, Karadağ Kraliçesi Dı-raga'nmdı. Altında «Dünya Güzeli Züleyha -Her hakkı mahfuzdur» yazılmıştı. «Her hakkı mahfuz Dünya Güzeli Züleyha» ak gerdanlı, pembe yanaklıydı. Belli belirsiz gülümseyen kara gözleriyle, adama, can alacak gibi bakıyordu. İpek fistanının yakasını kertenkele biçimi bir elmas iğne ile tutturmuş, güzelliğine kibirlendiğinden dolgun göğüslerini kabartarak kasılmıştı.

Cinci Nezir, gözlerini resimden ayırmadan içini çekti:

— Karı böyle yakıcı güzelse, oğlan ister istemez nikahlayacak, Hatip Hoca! Çünkü böylesinin ayrılığına, körpe kısmı, hiç dayanamaz. Aslında, böyle bir güzeli, çekip vuracaksın... Vuracaksın ki, erkek milleti belalardan birini savuşturup az biraz ferahlayacak... Böylesi, erkek kısmını yakar harradak... Kül eder! -Gözünün ucu ile Terzi Bekir'i gösterdi -: Bana inanmazsan Terzi Bekir'imize sor da bak!..

Terzi Bekir telaşlandı:

— Başlarım haaa, domuz Cinci, rezillenme!..

— Hele dur terzi oğlum!.. Bizim sözümüzde hiç

rezillik yokken... Suratın neden kızardı senin, neden al atlasa kesti?

— Ulan Cinci... Uzatma, dedim...

— Boşuna debelenmektesin terzilerin aslanı... İs-lamsak, birbirimizden gizlimiz olmayacak... Bütün Çankırı'nın bildiğini, Murat Bey'den niçin saklamah?.. Ben görmedim! Görenler, göçmen kızını yaman anlatıyorlar, Murat Bey! Göçmen kızının, şu Züleyha anamızdan artığı varmış da eksiği yokmuş... Höst! Bırak o makası yerine... Aman arkadaşlar, bu rezil Bekir, bizi de doğrayacak, fıkara pazarcı gibi... Peki, göçmen kızı o kadar yakıcı

güzel değildi de, elin gezgin pazarcısını, sen neden geberteyazdın, gündüz ortası?..

— Diline sahip olsaydı, edebini bilseydi de, kendini doğr atmasaydı.

— Oğlum Bekir, gezgin pazarcıda, saray terbiyesi aramak neyin nesi? Sen, gezgin pazarcıların üstüne başkomutan mı kesildin? Yabanın garibi, senin göçmen kızma yandığını nereden bilecek, durduğu yerde?

— Kötü söylerim Cinci Nezir!.. Bunca zamandır, «Yanma yok,» diyoruz.

— Biz «var» mı dedik, töbe!.. Bizimkisi sözgelimi... Evet, arada, yanma hiç yok Murat Bey, bununkisi vatan, millet gayreti... Kanındaki Türklük gürlüyor, su katılmamış Türk kanı... Allah kötüsünden esirgesin, bunun gözünü karı buruyor. İşin aslı, bunlar nerenin göçmeniyseler, göçe göçe gelmişler de, bunun dükkânı karşısındaki eve oturmuşlar. Bir ana, bir kız... Babaları, bilmem nerede, necilik ediyor. O gün, Çankırı'nın pazarı... Kızla anası, pırtı almaya çıkıyorlar. Onlar çıkınca, bu senin terzi ustan da, «Hele pazara bir bakalım! Alışveriş nasıl?» diye dışarı uğruyor. Bana sorarsan, uğramasa hiçbir şey yoktu. Allahm işine bak ki, uğruyor... Dahası... Acele uğradığından, koca terzi

makası da elinde... Gezgin pazarcıları bilmez değilsin!.. Edirne'den Kars'a kadar dünyayı dolaşan herifler... İçlerinde anasının ipliğini pazara döküp yumak yumak satan kıyamet gibi... Göçmen kızının tezgâhı önünde durup pırtılarına baktığı pazarcı, meğer sayılı kopuk-lardanmış... Hem yürekli, hem bilekli... Fazladan lafın çifte anlamlısını pek seven bir zibidi... Kızla anası, pırtıları yoklayıp dururken, herif bulaşmış laf dokundurmaya... «Allı verelim, küçük bayan... Morlu verelim... Açıksa koyu verelim...)) diye yılışmış... Evet, yılışmasa iyiymiş ama yılışmış... Berikiler, göçmen olduklarından, bizim yutturmacalarımızı nereden bilecekler? Fıkara kız, «Koyu istemez,» dedikçe, densiz herif tadında kesmemiş, yutturmacayı üsteledikçe üstelemiş... Öteki pazarcılar gülüşmeye başlayınca kız işin farkına varıyor, «Biz gâvur içinden

buraya, bu lafları duymaya mı geldik? Sende hiç utanma yok mu?» diyecek oluyor.

Rezil pazarcı büsbütün cıvımış... «Ulan sen bu lafı neden kötüye çektin durduğun yerde?.. Utanmazlık sende mi, bende mi?» diyerek yavuzlanmış... Terzi Bekir'in bu kadarına dayanması bile yiğitlik... Çünkü göçmen kızı ağlamaya başlamıştır. Peki, dayanamıyor da ne yapıyor, hemen makası yetiştiriyor mu? Hayır!.. «Ayıp arkadaş!.. Böyle sözler esnaflığa yaraşmaz,» diye öğüt vermeye kalkıyor. Bana kalsa, öyle bir ite böyle laf edilmeyecek de, hemen yakası toparlanıp ana avrat düz gidilecek... Herif, bu bizim aslan Bekir'imizi, böyle ufarak, biraz da etsiz görünce, sözüm buradan dışarı, adama benzetememiş...

«Ulan sapı silik! Sen ne karışıyorsun? Biz burada pazarlık pişiriyoruz!» demesiyle koca terzi makasını boynunun köküne yemesi bir olmuş... Yemesiyle de, terbiyesiz pazarcı, kütük gibi yıkılmış... Ben, gerisini görenlerden

dinledim : «Önce biraz çiğnedi hamur gibi... »

dediler, «Sonra, Allah sana inandırsın, herifi kaptı kaldırdı, önce bu taşa vurdu, efe gönlü beğenmedi, götürdü şu taşa vurdu, ham deri hesabı... » dediler, «Hem de nasıl vuruyor?.. Allah yarattı demek yok...» dediler. «Baktık gebertecek... Elinden güç ile aldık. Ne fayda ki, biz yetişene kadar terbiyesiz pazarcı, adamlıktan çıktı,)) dediler. Terzi makasını, nasıl hınçla yallah ettiğini anlamalı ki, it oğlu itin boynu eğri kalmış... Bizim koca Ağırceza başkanı, buna, sakat bırakma cezasını, «Aferin oğlum!» diyerekten, göğsüne savaş madalyası takar gibi verdi Murat Bey!..

Terzi Bekir yere bakarak gülümsüyordu. Yumuk Tatar gözleri büsbütün uf almış, fırlak elmacıkları utanç kızartısı kaplamıştı. Cinci Nezir vuracakmış gibi elini kaldırdı:

— Gülersin köpoğlusu!.. Ben de cezayı bitirince, Züleyha anamızdan güzel, göçmen kızım saracak olsam...

— Kes artık... Uzattın iyice... Bak şart olsun makas geliyor!..

— Vay başıma!.. Bu rezil terzi her «göçmen kızı» lafıyla Müslüman boynu vuracaksa işimiz iş... Peki, bu göçmen kızı nasıl bir bela, hey Allah!.. Bizim Çankırı toprağımıza, o gün bugündür, gezgin pazarcıların uğramadığı yetmiyor mu? Bu kaltak, burada, hiç mi boynu doğru adam bırakmayacak?
- Başını salladı -:

Aman ben, suçu hep kendimde bulurum!..

— Neden?

— Bilmez gibi sorarsın bre Hatip Hoca!.. Göçmen kızma zengin yerden alıcılar çıkıp bu Terzi Bekir, burada, gebereyazmca, sizin haberiniz yok, ben ossaat muskaya' çöktüm. Göçmen kızının, bunca yıl, bu Terzi Bekir'in yolunu beklemesi neden bakalım? Göçmen kı-99

zı ne biçim bir avanak olmalı ki, şu Tatar surat oğlanın yolunu gözlemeli...

— Demek muskaya çoktun, kızı bu bizim Bekir'e yaktın?..

— Yaktım, Allanın izniyle... Bizde böyle bir hem-şerilik gayreti vardır. Neye güldün karı gibi gene, yoluk sakalına tükürdüğüm!..

— Güldüğüm şu... Göçmen kızlarına yanıklık muskası yazacağına, diyorum...

— E'e...

— Muska gücüyle, para vuracak piyango biletini seçip alsan... Ya da, yer altından, Ceneviz gömülerini çıkarsan...

— Vay, isteyince bulup çıkaramaz mıyım yoksa?.. Dur, lafını unutma!.. Senin bu lafın ne demeye geliyor? «Bu herif, gerçekten bir cinci değil... Uydurma bir cinci!» demeye mi sakın?

— Tamam!..

— Bizim parasızlığımız, yalınkat cinci olduğumuzdan mı şimdicik? -Birden kızdı -: Bilemedin, uyuz Hatip... Bizim parasızlığımız, parada gözümüz olmadığından...

— Olsa?..

— Olsa, kolay...

— Demek parada gözün olsa, yerdekini göktekini. elinle koymuşçasma bulur çıkarır miydin?

— Ossaat...

— Peki, neden çıkarmamaktasın oğlum Cinci? Bol p a r a n olsa, bugün bir rezilken, yüz rezil o l u r s u n l . « Rezilliğin tarih kitaplarına geçer!..

— Rezillikte, tarih kitaplarına yazılmak, sen dururken, bizim elimize hiç giremez, Gâvur Hoca... Tarih kitaplarına yiğitlikle yazılmaya geldi mi, bunun yolunu sen bilmezsin ama, biz, Allahıma şükür, iyi biliriz.

100

— Nasıl bakalım? Şaşırıp, «Cincilikteki ustalığımızla.» demelisin ki, ben seni eşekarısı gibi dalamalı-ynn, pis gövdeni, dolu işkembe gibi şişirmeliyim!.. * Cinci Nezir, gözlerini süzerek bir zaman ensesini kaşıdı, bir zaman Hatip Hoca'ya acır gibi baktı:

—- Ben bu yaşıma kadar çok bunaldım, Hoca Hatip, aklım da, bu dünyanın işlerine az biraz ermekte... Erdiğinden bana para lazım değil!

Hatip Hoca, içini çekti:

— Doğrusun sefil Cinci!.. Adam, adam olmayınca parayı neylesin?

— Höst... Beni dinlemeli de, lafımı sonra kesmeli... Ben para istemem. Çünkü bu dünyada paradan değerli şeyler vardır. Şimdi, şu kapıda Derviş Ömer Ağanın yanında, Hızır Peygamber peydahlansa da, «Dileyin dilediğinizi, alın istediğinizi,» dese, akim yetmediği için, sen çokça para

isterdin. Bana geldi mi? Kulağını ver de beni iyice işit avanak Hatip... Ölene kadar da unutma!..

Ben, Hızır Peygamberden cumhurbaşkanlığını alırdım!..

— Aman!..

— Aman ya... Cumhurbaşkanlığını aldım mı, harcanacağından çok para, istersen, ayağına gelir. -Öksü-rüp boğazını temizledi. Söyleyeceğini söylemek için, sanki yıllardır fırsat bekliyormuş gibi davrandı. Yumruklarını dizlerine dayayarak iyice kasıldı - : Cumhurbaşkanlığını aldık mı, şimdicik, Hatip Hoca, İsmet Paşa'-nın tahtına kurulup dünyanın dümenine yapıştık mı, sıkıca! İyi... En önce ferman ederim: Bütün memur takımını Cumhuriyet Alanlarına biriktiririm.

— Anladım. Söylev çekeceksin, vatan, millet üstüne...

— Hay anan öle akılsız Hatip, bilemedin!.. Benim söylev çekecek sıram

geride... İşim başka benim... Sı-

ki dur! Arkadan ikinci fermanım yuvarlanıyor ortaya top gibi... «Meydana toplananlar, soyunacaklar anadan çıplak!» diyorum!

— Dur oğlum!.. «Anadan çıplak» ne demek? Donu monu...

— Aslında donları sıyırtıyorum!.. Şallak mallak ortaya çıkacaklar, dipten doruğa...

— Tüh Allah belanı versin utanmaz... Bu nasıl bir edepsizlik?

— Evet, işte bu da böyle bir cinci oyunu... Dur, lafını unutma!.. Biz

herifleri neden çıplatıyoruz bakalım, kabukluları kabuksuzlardan ayırmaya çıplatıyo-ruz.

— Anlayamadım?..

— Anlayamazsın!.. Bu meseleyi değme okumuşlar anlayamaz çünkü... Senin gibilerinin anlayamaması hiç ayıp değil... Dinle Hatip Hoca, Osmanlı vaktiyle

işleri gayet gevşek tuttuğundan Türkün içine gâvur tohumu karışmıştır. Neye şaştın?.. Evet, bizim içimize bunca zamandır, gizli din taşıyan gâvur dölleri girmiş Hatip Hoca. Bizim avanak milletimize sorsan, «Memur takımı tüm rüşvetçi... » der, «Ağzı olan yer mutlak... » der, «Türkün malı deniz yemeyen domuz,» der. Gözünü aç, bu lafların yalanı yok yanlışı var, memur takımının kanı temiz olanları, açlıktan geberseler, rüşvet almazlar. Çünkü, kurban olduğum Türk kanı bırakmaz. Rüşvetsiz iş görmeyenler, gizli din taşıyan gâvur dölleri bir, bir de kanı katıklı olanlar... Bu sebepten, akıllı bir cumhurbaşkanı, rüşveti, dinsizliği, ırz düşmanlığını kaldırayım derse, ilk iş, gâvuru Müslümandan ayıracak... Ama safi, gâvuru Müslümandan ayırmak yetmez. Bir yandan da kütükleri yoklayacaksın... Kütük dedimse, odun kütüğü değil haaa... Nüfus kütüğü...

— Nüfus kütüklerinde, neyi yitirdin de aramaktasın oğlum Cinci?

— Bakalım, kimin anası Çerkeş, babası Arnavut... Bakalım, kanma Arap karışmışımız ne kadar?.. Bakalım, Lazımız, Kurdumuz kaçta kaç?..

— Benim aklım karıştı!.. Bunlar Müslüman değil mi?

— Müslüman olmakla... Bunlar da ayıklanacak... Ayıklanacak ama ferah ol, bunlar gâvur defterine yazılmayacak... Yedi göbek Türk oğlu Türklerden artakalan işleri bunlara vereceğiz!.. Kanı katıksızların beğenmediği işleri... Aylığı, kazancı, biraz kıtça işler... Çünkü bundan böyle, Osmanlı ülkesinde Türk oğlu Türkler yaşayacak ebedi... Tuzsuz yağı bala katıp biraz da biz yiyeceğiz...

— Yanılmaktasın deli Nezir!.. Kütüklerde bizim Lazlığımız, Kürtlüğümüz yazılı değildir.

— Korkma! Onun da çaresi bulunmuştur! Her yana Türk oğlu Türk doktorlar salıyorum. «Göreyim sizi aslanlar... Milletin içinde kanı katkılıları ayıklayıve-rin güzelce...» diyorum.

— Şimdi halt ettin namussuz Cinci!.. «Kanı katkılı» nasıl bir söz? «Milletin anası avradı, şundan bundan kaçmtı yaptı,» demeye getirmekteysen, lafını geri topla, seni çiğnerim!

— Yüreğin bozuk olduğundan, aklın, o biçim ka-çmtılarda... Bizim aradığımız zina kaçmtısı değil, kan kaçmtısı. Başka milletten karı aldın mı, dölün karışık çıkar. Akim ermediğinden, melezleyip soyunu berbat ediyorsun! Şunu iyice öğren, yedi göbek Türk oğlu Türkleri, melez takımından ayırmayınca Osmanlıya kurtuluş yoktur. «Karı milleti kaç paralık ki, nüfus kütüğünde soyu sopu yazıla,» diyeceksin!.. Kolayı var. Çünkü, doktorlar bunun ilacını buldular. Yedi göbek 103

geriden, senin kanına, şuncacık bir yaban kanı bulaşmışsa, ilaç hırpadak gösteriyor. Parmağının ucundan iki damla kan alıp ilaca kattın mı, tamam!.. Katkısız Türk kanı, ossaat köpürüp taşıyor, dağ selleri gibi... Katkılısı da, ekşi süt gibi peynire kesiyor! Bazısının köpürüşünü az biraz beğenmedin mi, hiç meraklanma!.. Herifi al götür, kafa kemiğini doktora ölçtür. Allanın işine bakmalı ki, kurban olduğum Allah, Türkün kafa kemiği yaman arkadaş!.. Bin tanesini ölçüyorsun da, birinde, kıl şaşmıyor. Ne fayda, bu işler vaktiyken yapılacaktı da, bu topraklar, çıfıt dönmesi Selaniklilerin, kanı bozuk Farmasonların eline hiç geçmeyecekti... -Kaşlarını çatarak bir zaman başını salladı -: Hepsini bir bir seçtik de, alanlardaki kabukluların yanına topladık mı, şimdicik? Eh, biraz soluklandık demektir. Yüreğini bozma kötü Hatip, herifleri oralarda kurda kuşa yedirecek değilim. Ben bunları, toptan köylere süreceğim, köylümüzle bunlar yer değiştirecek...

— Etme imansız Cinci, gel vazgeç... Osmanlı ülkesine bir bela düşüreceksin ki, bunca akıllı, kıyamete kadar paklayamayacak... Hay avanak, köylü kısmı, kasaba yerinde ne işe yarar? Senin demenle, bunca yılın köylüsü, fırt diye tüccar mı kesilecek? Sarraf olup altın mı tartabilecek? Okuma yazma bilmez köylüye, hükümet dolabını, nasıl çevirteceksin deli pezevenk?..

— Sen boşuna telaşlanmaktasın Hatip Hoca. Köyden indirdiklerimi memur dikecek değilim. Çünkü, benim cumhurbaşkanlığımda, memur gayetle az olacak. Dağı taşı, baştan kara memura kesmek benim zagonum-da yok... Yaver ma ver, yardımcı filan bilmem. Herkes kendi ödevine var gücüyle yapışacak... Şimdinin beylik işlerinde, bir tek yumurtayı şuradan şuraya on kişinin götürmesi neden bakalım? Kanı bozukların Osmanlıya düşmanlığından... Bana çok memur istemez. Çünkü milletin arasında kanı bozuk kalmadı. Kimse kimseyle hırlaşmıyor, kurtla kuzu bir arada oynaşıyor.

Arada bir şaşırıp hırsızlık eden olursa, elini kesiyorum. Adam öldüreni, öldürdüğü adamın leşi yanında asıyorum da, ikisini bir çukura gömüyorum. Zinanın cezası, taşa tutulup keşkek edilmek... Dünyadan kahpenin, zamparanın adı kalkıyor. Çarşıda pazarda esnaf, tüccar bolluğuna da paydos... Benim cumhurbaşkanlığımda, her isteyen dükkân açamayacak... Sözgelimi, alalım bizim Çankırı'mızı... Bunca pırtı tüccarı bize ne gerek? Soylularımızdan bir tüccar yeter de artar bile...

— Anladım! «Devecigiller elverir!..» demeye getirmektesin! Ya geri kalanlar?..

— Geri kalanlar köylere sürdüğüm gâvurun, çıfıtın dükkânına tezgâhına yerleşecek...

Deminden beri kapıya dayanıp ağzı açık, gözleri dalgın dinleyen Eskici Derviş Ömer, gizli bir sevinçle sordu:

— Gâvur kısmı, ne işe yarar köy yerinde, Nezir Ağa?

— Sapanla, tırpanla boğuşacaklar. Vaktiyle dinimizin nasılmış doğru yolu? Gâvurlar kazanırmış da, Türkler yermiş... Biz işte o düzeni geri getireceğiz!..

— Reçperlikten anlamaz gâvur, köy yerinde gönlüyle çalışır mı? Şart olsun çalışmaz!..

— Çalışmaz mı? Ne güzel çalışır. Ben hep sarayda mı oturuyorum ki, çalışmayacak?.. Ben, alanlarda topaç gibi dönelemekte değil miyim? Bir

bakıyorsun, pazarda densiz esnafı falakaya yatırmışım, bir bakıyorsun, köyleri yoklamaya çıkmışım... Altımda taksi, elimde baston, kafamda gâvur mühendislerin mantarlı şapkası...

104

105

— Oldu mu ya şimdicik? Bunca Müslümanlık geldi! Gâvurun şapkası, başımızda cehennem kazanı gibi neye durmalı?..

Cinci Nezir önce şaşaladı, sonra «Tüh» diye elini dizine vurdu :

— Ağız alışkanlığıyla halt ettik Derviş Ömer!.. Hiç meraklanma!..

Şapka, ilk günden gidiyor, teker meker geldiği yere... Canı çeken fes giysin, canı çeken sarık sarsın!.. Bana geldi mi, benim kafamda, kara kalpak... Öz Türk işi... Dur unutmadan diyeyim ki, yüreğin ferahlasın : Tekkeleri açıyorum. Şeyhlik, dervişlik serbest... Dileyen, «Allah huuu» diye, sesi yettiği kadar bağırsın gece gündüz... Cincilik, muskacılık da serbest... Çünkü, cincinin, muskacının Müslümana çok faydası vardır. Muska, yüreksizi yürekli eder. Bu Hatip Hoca gibi çaptan düşmüşlere, bel gücü verir. İmansız kahpeleri yola getirir ki, pamuk gibi yumuşatmacası-na... Gülersin Derviş Ömer, körpe karıyı duydun ya, sırıtırsın!.. -Hatip Hoca'ya küçümseyerek baktı-: Gelelim, köye sürdüklerimize... Altımda taksi, iki günde bir, tepelerine dikiliyorum. Başlarını gün nasıl yakıyor, ayaklarını bakalım çarık nasıl vuruyor? Herifler toprakta boğuşurlarken, «Kolay gele eğri dinliler,» diyorum, «Türk bunca yıl, ekip biçip, sıcağın alnında düven döndürüp bunalırken, siz buzlu şerbetleri içmekteydiniz. Şimdi, iyi mi, böylece?» diyorum. «Bundan sonra bilmiş olun, Türk'ün elindeki bunca yıllık nasırlar sizin ellerinize birikecek,» diyorum, «Parayla değil sırayla... » diyerek gözümü kırpıveriyorum. Anlarsa, bu göz kırpma, avratlarına sövmekle birdir. Elbet buna karşı, onlar da bir şey derler. «Bir şeyler derler,» dedimse, Türkün zağlı kılıcı tepelerinde fırtına gibi döndüğünden, atıp tutamazlar. Yoksulluklarından, suçsuzluklarından yanıp yakılırlarsa o kadar... -Cinci Ne-

zir, elini bıyığına atarak bir zaman düşündü. Aklından çok tatlı şeyler geçirdiği, şeker emer gibi yalanmasından belliydi -: Şimdi yeni para keseceğiz Osmanlı toprağına... Ben parayı çokça kestireceğim ki, millet daralmasın! Zati, köye sürdüklerimizin malları, paraları hazineye çoktan girdi. Bunlara gündelik de vermiyoruz. Herifler boğaz tokluğuna uğraştıklarından gelirimiz çok da, giderimiz hiç yok! Yol parasını, malın, davarın sayım parasını da kaldırıyorum. Bende öşür möşür de arama!.. «Öyleyse parayı neden bu kadar çok kesmektesin?» diye sorarsan, vergileri kestiğim paradan alacağım çünkü... Ben onu bunu

bilmem!.. Bir memlekette para çok oldu mu, milletin yüzü güler... Sırıtarak şurada burada gezer ki, karısının erkeğinin maldan ayrıntısı kalmaz!

Eskici Derviş Ömer, merakla sordu:

— Karılar ne olacak Cinci Ağa, karılar?.. Cinci Nezir, bu soruya gerçekten şaştı:

— Hangi karılar?.. Onların karıları mı?

— Karılar kardaş... Bütün karılar...

Derviş Ömer, ikinci askerlikten apansız izinli gelip karısını kötülükte yakalamış, zamparayı öldürmüştü. Köylüleri, «Körpe kahpeye kıyamadı, karının, 'Zorla kafama çöktü' lafına inandı ala geyik,» diyorlardı.

Cinci Nezir güldüğünü göstermemek için, hem eliyle ağzını kapattı, hem de, canı sıkılmış gibi derin derin içini çekti:

— Tamam, evet... Karılar meselesi... Önce şurasını aklına yaz : Onların karıları da, köy yerlerinde, toprakla ekinle boğuşacaklar. Bizimkilere geldi mi ben, karı milletini, böyle başıboş bırakacak değilim. En önde, karılara oy hakkı yok... Kemal Paşa, oyu karılara vermeseydi, dünya bu kadar bozulmazdı ağalar!., «öv karıya geçti» demek, «Erkek milleti alta düştü iyice»

demektir. Evet, dünya bu yüzden bozuldu. Benim cumhurbaşkanlığımda, karısını kötülükte bastırıp geber-tene, hiç ceza yok! Fazladan böylesine, üç yüz lira bahşiş veriyorum ki, dilediği daha körpesini ala da keyfine baka!.. Şehir yerinin karıları da, bundan böyle, dışarıda yüzü gözü, kolu budu açık dolaşmayacak... Yolda molda, örtüsüz karı gördüm mü atıma, arabama, os-saat, çiğnetip savuşuyorum. Aslma bakarsan, çiğnemek sırası bana bile düşmüyor. Önümde tuğ çeken yiğitler, bu işi «Tanrı Uludur» diyerek bağırarak görü-veriyorlar. «Önümde tuğ çekenler,» dedim, bu akılsız Hatip, «Neyin nesi?» diye sormadı. Tuğ evet... Türklüğün kökünde tuğ vardır.Tuğ bildiğin kurt kuyruğu...

— Senin zamanında, sancak yerine kurt kuyruğu mu asılacak, terbiyesiz Cinci?

— Kurt kuyruğu ya, ne sandın? Türkün tarih kitabında, kurdun çok oyunları var. Vaktin birinde Türkün içi bozuluyor da, yenik düşüyor, bulaşıyor, düşmanların önü sıra kaçmaklığa... Kaçıp dururken, can korkusuyla balkana düşüyor. Meğer, saklandığı yerin girimi varmış da çıkımı yokmuş... Sonunda Türktür, girdiği yeri de yitiriyor. Kalıyor mu sana, çukurda... Derken, arkadaş, döl döş artıyor, Türk çukura sığmaz oluyor. Bunlar az kalıyor ki, birbirlerini yiyeler. İşte o sıra, kurt geliyor. Bunlara, çukurun çıkacak deliğini gösteriyor. O gün bugündür, kendini bilen bir Türk, kurdu öz soyundan ayırmaz. Benim cumhurbaşkanlığımda, bayrağın üst köşesine koca kurdu yerleştiriyorum ki, kurdun iyiliği hep akla gelsin...

— Tamam!.. Millet seni ossaat bitirir. Pisliğin temizlenir. Bayrağa kurt bulaştırmak nasıl bir rezillik!.. Yahu, bu kurt dediğin, bildiğimiz canavar değil mi? Hırsızların piri, imansız domuz... Hayır, Cinci oğlum,

millet öteki rezilliklerine seslenmese, bu kurt işine hiç katlanmaz! Çünkü, bu milletin kurttan canı yanmıştır... -Aklına bir şey gelmiş gibi elini kaldırdı-: Dur hele! Başı açık gezen karıları kurt kuyruğundan tuğ çekenlerine çiğneteceğin doğruysa, Cumhuriyet Bayramlarımızdan balo işini tüm kaldırsan gerek Nezir Ağa?..

— İyi bildin Hatip Hoca... Balo kökten kalkıyor. Benim zagonumda kumar yasak değil de, balo yasak... Kumar serbest ama, namaz vakitleri kahvede oturanları meydan dayağına çekmek de serbest... Benim bir işim daha var ki, duymanla dudağın yarılır. Ben, bıçağı, tabancayı da yasak etmiyorum. Yedi göbek Türklüğünü ispatlayan, beğendiği silahı takınsın gezsin!.. Sarhoşlukla canı çekmiş de, gâvurun, çıfıtın birini, ikisini vurup gebertmiş... Türk oğlu Türkün yakasını toparlayıp yargıca götürmek yok... Polisler, «Oh! Eline sağlık aslanım,» diye selama duracaklar.

— Ulan aferin köpoğlusu... Evet, aklım yattı. Fırsatımız eline geçerse, bizi az biraz adam edeceksin! Şimdi, söyle bakalım, bu akıllar kimin aklı?..

— Kimin ne demek?.. Allahıma şükür...

— Höst rezil!.. Kimin aklı dedim? Bunları sana, Devecigillerin kopuk oğlan belletti değil mi? Ankara'nın Hukuk mektebinde okuyan zibidi... «Bayrağımıza bulaştıracağı kurdu, bu rezil Cinci nerden çıkardı?» de-dimdi. Anladım. Oğlanın kapelasmda öyle bir şey gör-dümdü de kurt aklıma gelmediydi. İt resmi sandımdı.

— Senin Devecigillerin oğlanı neden küçümsemektesin Hatip Hoca?.. Oğlan az biraz kopuktur ama aklı kendine elverir! «Alamanın Hitler'i, bizim İslamlık yolundan gitti de, koca Fransa'yı on beş günde temizledi!» demesine ne demeli?..

— Ben Hitler'i mitleri bilmem... Bize İslâmın doğ-

ru yolunu göstermek, Devecigillerin kavat oğluna kalmamıştır. Kanımıza ilaç damlatıp kafa kemiğimizi endazeye vuracaksınız he mi? Devecigillerin oğlan, böyle işlere yapıştıysa, kendi Çingen melezliğinin çaresini bulsun... Benim bildiğim, anası olacak kahpeyi, babası olacak soyguncu, gezgin çingenlerden aidiydi. Yedi göbek gezginci, çingen karısını siz özbeöz Türke nasıl çevireceksiniz, madrabazlar? Höst, dedim alçak, sorduğuma karşılık gelsin!..

— Senin haberin yok, Hatip Hoca! Karının Çin-genliği meselesi çok kurcalandı. Bunlar, kızı Devecigil-lere satan çeribaşıyı buldular. «Buldular» dedimse, oğlanın zoruyla, bu Osmanlı mülkünü elekten geçirdiler. Sonunda, çeribaşı ele geldi. Allahıma şükür, ele gelince yemin etti ki, gâvur olsan imana gelirsin! Meğer, karıyı bebeyken, şu katılaşmamış Oğuz oymağından aşırmışlar. Oğlan, anasının kanına üç kere ilaç damlattırdı. Üç keresinde de, karının Türk kanı köpürdü ki, kurban olduğum, kırmızı üzüm pekmezi kaç para... Bundan sonra, kafayı beriye aldı doktorlar... En ince ölçülere vurdular ki, kılı kırka yardılar. Milimetre oynamadı. Kanın pekmez gibi köpürmesi...

— Diyelim ki, yedi göbek Çingen karısının kanını, bir yalancı doktor buldunuz, bir uydurma ilaçla, pekmez gibi köpürttünüz. Diyelim ki, o namussuz doktor; karının kafa kemiğini ölçüye vurdu da, bizim kafamızla denk getirdi. Ya oğlanın göke ermiş boynuzlarını nerenize sokup saklamaktasınız?..

— Boynuz moynuz yok... Bunlar hep kanı bozukların karalaması,.. O işin içindeki meseleler çok karışık Ağa...

— Sana belki karışıkmıştır ama, Terzi Bekir Usta, oğlanın sağdıcı olduğundan ona karışık değildir. Hele şu işi anlat gelsin Bekir Usta!..

Terzi Bekir, Cinci'nin «Kanı bozukların karalaması» sözüne alınmıştı.

Cıgarasmdan kızgın kızgın çekerek anlatmaya başladı:

— Aslına bakarsan oğlan kötü değildi Murat Bey, ilkokulu beraber okuduk. Biz terziliğe girdik. Oğlan orta birde kopukluğa vurdu. Ortayı güç ile bitirdi. Babası baktı ki, kendi başına okuyacaklardan değil, Ankara'nın paralı okuluna yatılı yazdırdı. Yatılı matılı, okumayan okumaz. Tatillerde yedi sekiz takıntısı varken oğlanın işi gücü serserilik... Liseyi, yirmi beş yaşında bitirebildi.

İki yıl önce Ankara'nın Hukuk mektebine yazdırdılar. Sen bizim buraların gidişatını pek bilmezsin Murat Bey, kasaba yerlerinin soylularından çoğu,

yüksek memur takımından birer ortak peydahlar. Yüksek memurdan, mebustan ortağın yoksa, artırma eksiltme işlerini söktüremezsin!.. Devecigillerin de Bayındırlık Bakanlığı'nda bir zorlu ortağı vardı. Bunlar, tiren yolundan çok para kazandılar. Oğlanın Hukuk mektebine girdiği yıl, ortak beyin müsteşarlığı söylendi. Devecigillerin Abdurrahman Emmi'm, «Ortaklık elvermez, araya biraz da akrabalık katalım,» dedi besbelli, herifin kızını istedi. Sözü kestiler. Hazırlıklar tamamlandı. Düğün burda yapılacak, gerdeğe burda girilecek... Sağdıçlık bize düştü. Bakıyorum, bizim oğlan, İstanbul kızı aldığı için kasım kasım kasılmakta... Salt İstanbul kızı aldığından değil... Kız güzel ki, olursa o kadar olur. Vaktiyle babası tiren yolu döşenirken burda müfettişti. O zamandan biliriz. Kız yaman... Düğün günü geldi çattı ama, biraz uğursuz geldi. Bizim fukara elektrikçi, ((Abdurrahman Emmi'nin evini ampule boğayım,» derken, üç ayaklı merdivenden tekerlendi. Az kaldı ki, boynu altında kala... Oğlanı hastaneye zor yetiştirdiler. Öğleden sonra nikâh kıyıldı. Akşama düğün balosu... Yedi ilin soyluları çağrılmış...

Ben sağdıç olduğumdan, oğlanla birlikte, Devecigiller konağının art odalarından birindeyim. Vakit, ikindiyi buldu bulmadı, oğlanın eline bir zarf verdiler. Açtı okudu. Okumasıyla... bir «of» çekti, ama nasıl of... Az kaldı ki, evi yangına vere... «Nedir arkadaş?» dedim. Kâğıdı uzattı. Baktım, düşman başına... Meğerse Başmüfettişin kızı... Evet, aklına gelen gibi, Hatip Hoca, mektup diyor ki, «Ulan kodoş... » diyor, «Sen ne biçim bir kodoş olmalısın ki... » diyor, «Koca Ankara'da gittin de, arayı arayı ırzı kırığın en zorlusuna yapıştın oğlum,» diyor. «Bu kahpe kaçın kurrası bakalım?» diyor, «Tam on bir yaşında işe sıvanmış da, sana gelene kadar gönlünü etmediği adam bırakmamış,» diyor, «Tiren köprüsü kaç para... » diyor, «Yalnız benim bildiğim... Sarı Kışlanın teğmenden albaya kadar kaç subayı varsa, hepsi iyi tanır bu senin aldığın kullanılmış malı,» diyor, «İnanmazsan, tak arkana, ebe doktoruna götür, bir bak bakalım, kaçıncı piçini aldırmış bu yaşta,» diyor. «İspat ortada... Düğünü bunlar neden Ankara'da istemediler,» diyor!

— Ulan Terzi Bekir! Allah belanı versin!.. Gerçek gibi rezil...

—• Gerçek gibi ne demek Cinci?.. Gerçekten de gerçek... Evet, oğlan bir kez «of» dedi kardaşlar, şart olsun, benzin tenekesi harladı sandım. «Dur oğlum... Güzel kızın düşmanı çok olur,» demeye kalmadı, kalkıp yürüdü. Biz sağdıç olduğumuzdan ister istemez ardına düştük. Düğün karışıklığında dışarı uğradığımızı kimse fark etmedi. Oğlan yürek yangmlığıyla hızlandıkça hızlanıyor ki, ardından mavzer kurşunu yetiştiremezsin! Ben, «Dur kardaş,» diye yalvarıyorum. Oğlan, «Of,» diye göğsünü yumruklayıp hızlanıyor. Her yumruk, top gibi ötmekte... Baktım ki Allah göstermesin durum vaziyeti berbat... «İftiradır arkadaş... Belli

bir şey...» dedim. «Bu işin kestirmesi... Kızı ebe doktoruna götürmek...» dedim. Birkaç of birden çekti. Göğsüne dört beş yumruk indirdi. «Böyle bir şey yoktu da, bunlar düğünü neden, Ankara'nın Çiftlik Gazinosu'n-da, Baraj Gazinosu'nda kurmadılar, bunca söyledim de hey Bekir? Neden Haaa?» dedi. Büsbütün hızlandı. Kendisini, surdaki Kızlı Kahve'nin kuytusuna attı. «Rakı gelsin, rakı,» diye bağırdı. «Aman rakı yetiştirsinler Bekir Can! Rakı yetişmedi mi ben elden gittim,» diye hökürdedi. «Dur yahu! Sen düğün sahibisin!.. Akşama dansa mansa kalkacaksın!.. İstanbul kızından gelin getirmek kolay değil... Rakı da neymiş, sıcağın gözünde...» dedim. «Rakı gelmedi mi beni elden gitti bil! Aman rakı gelsin!» diye yalvardı. «Eh gelsin bakalım,» dedim. Bu sefer de, garsonlar rakı yetiştiremiyorlar. Hayır, ben böyle içmeyi hiç görmedim. Kadehe koymasıyla yuvarlıyor. Ardından bir tek leblebi çiğne be Allanın kulu... Hayır mezesi of... Bir rakı çekiyor; bir of çekiyor. Ben de şaşkınlıkla ona koşuluyorum. Birinci şişe bitti. İkinci bitti, üçüncü yarılanınca, oğlanı bir ağlama sardı. Ağlamaktan sarsılıyor ki, nerdeyse, gövdesi dağılacak... Bir de baktım, gün çoktan kavuşmuş, ortalık kararmış... Evden yokluğumuzu fark etmişler. Taraf taraf adamlar çıkarmışlar. Güveyi meyhanede aramak kimin aklına gelir? Arayıcılardan biri, nasılsa görmüş... Herif içeri girdi ki, şaşkınlıktan gözlerini yere düşürecek... «Yahu siz kudurdunuz mu?» dedi. «Millet kasabaya dağıldı, güvey arıyor,» dedi. «Bu ne iştir? Kalkın!» dedi demedi, onca rakıyı su gibi içen oğlan pire gibi zıplayıp herifin yakasına yapıştı. Az kaldı ki, fukarayı paralaya... Herif baktı ki iş işten geçmiş... Yakasını kurtarıp başladı kaçmaya... Oğlan fukarayı köprüye kadar kovaladı. Meğerse niyeti:

Bağlara dalıp savuşmakmış! Ardına düştüm. Yetiştim. Bir 112 113

Kuytuya çöktük. Önümüzde kiloluk rakı şişeleri... Oğlan içiyor babam içiyor. Şişeyi, kafasına dikiyor da lıkır lıkır göçürüyor. Derken izimizi sürüp geldiler, bizi buldular. Büyük emmisi, küçük emmisi... Yeğenleri... Oğlan, direnir, gitmezlenir. Sonunda baktılar ki söz anlayacağı kalmamış, kollarım ardına büküp payton arabasına attılar, büyük emmisinin evine götürdüler. Babası Abdurrahman Emmi'm öfkeye binmiş ki, kuduz ite dönmüş... «Nedir,» demesiyle oğlan ağlayarak mektubu babasının önüne attı. Abdurrahman Emmi'm kâğıda bakmadı bile... Kurnaz olduğundan işi ossaat anladı. «Yalandır hay oğlum,» dedi, «Buncacık şeyi kendi başına bilmedinse yazık benim harcadığım bunca paraya... » dedi, «İstemezlerin karalaması, belli bir şey... Bizim düşmanımız kıyamet gibi...» dedi. «Bu zamana kadar, varlığımızı gözleri götürmüyordu, şimdi, yüksek yerden gelin getirmemizi kıskandılar,» dedi, «Haydi sil gözünün yaşını... Ev adam deryası kesilmiş... Dünya güzeli, körpe gelin, yolunu gözlemekte... Bu gece ne gecesi... Sar İstanbul kızını, bak keyfine!» dedi. Dedi ama, o zamana kadar babasına, «Allah bir,» diyemeyen oğlan «Ebe doktoru olmadan olmaz,» diye dayattı. Emmileri: «Dur yavrum, senin aklın karışmış... Koca bir Başmüfettiş kızı ebe doktoruna baktırılmaz,» dedilerse de oğlan yola gelmedi.

Amansız kalıp işi kaynataya açtılar. Meğer, kaynata bey, göründüğü gibi yumuşak başlı değilmiş... Gayetle öfkeliymiş... Bu sefer, kaynata kudurdu. Kudurdu ki yere göğe sığacağı kalmadı. «Namustur bu namus...» diye bağırıyor. «Bu iş burda bozulur Deveci Abdurrahman, bu işi burda bozuldu bil, ayı!» diye bağırıyor. «Bu iş burda biter ama, ortaklık da beraber biter,» diye hopluyor, «şirket anlaşmasını yırttım! Gerisine Maliye müfettişleri karışır, anladın mı, dangalak?» diye yumruğunu sallıyor.

Abdurrahman Emmi'nin aklı şaştı. Bir oğlana koşuyor. Oğlanda, «Ebe doktoruna gidilecek,» lafından başka laf yok, koşuyor beriye, kaynatada, «Anlaşma bozuldu,» lafından başka laf yok... Sonunda Abdurrahman Emmi'm canından bezdi. Oğlanın anasını, kızın anasına yolladı. Kızın anası ne dese iyi? Kız, vaktin birinde, şeytan arabasına binesiymiş de... Yokuş aşağı inerken tekerlenesiymiş de... Az biraz zedelenesiymiş... Almışlar hastaneye götürmüşler. Allahm işine bakmalı ki, o sıra hastanede, bir körpe

nöbetçi doktoru varmış... Bakmış, onarmış. Bakıp onarırken kıza sevdalanmış... Allanın emriyle istemiş... Zibidi doktora bunlar kızı vermemişler. Bu meseleyi bir bilen bu doktormuş, kâğıdı yazsa yazsa, o yazarmış. Bu sebeple, kızı, ebe doktoruna götürmekten bir şey çıkmazmış... Abdurrahman Emmi'm bunları duyunca, oğlanı önüne aldı, biraz öğütledi. Baktı para etmiyor, «Ağa gönlün bilir yavrum,» dedi, «ben senin yüzünden bunca varlığı, maliye müfettişlerine yağmalatamam. İstersen, işte gelin!.. Gider gerdeğe girersin... İstemezsen bu geceden tezi yok, evimden defolursun... Bundan böyle oğlum değilsin... Benden metelik umma!» dedi, yürüdü. Oğlan baktı ki pabuç pahalı, birkaç of daha çekti, göğsüne birkaç yumruk indirdi, sonunda, büyük emmisinin sözünü çiğneyememiş oldu. Sırtına bir başka elbise giydirdik, arabaya atıp düğün evinin yolunu tuttuk. Meğer biz bu işlerle uğraşırken vakit geçmiş... Millet meseleyi duyacağı kadar duymuş... Kız tarafı yolumuzu gözlermiş... Bizim araba köşeyi kıvrılınca, kızın anasına müjde koşturmuşlar. Akıllı kaynana hanım çalgıcıları önceden tembihlemiş olmalı ki elini sallamasıyla, herifler «Çıktık açık alınla»ya başladılar...

— Tuh Allah belanı vere, uydurukçu terzi!.. - Biz uydurmuyoruz, gördüğümüzü anlatıyoruz,

Ginci Ağa!.. O geceye gelene kadar, Devecigillerin oğlan, kana ilaç damlatmak, kafa kemiği ölçmek rezillikleri hiç yoktu... Oğlana ne olduysa o geceden sonra oldu. Benim anladığım, karı, körpeliğinde şeytan arabasına binip ırzını zedeletmeseydi, bizim oğlan katıksız kan meraklısı kesilmeyecekti. Neye daldın cincilerin yüz karası, doğru değil miyim?

Cinci Nezir, Terzi Bekir'in sorusunu duymazdan îcelip lafı değiştirmek için uydurma bir telaşla davrandı:

— Surda debelenen bizim Şeker Emin değil mi, Hatip Hoca?.. Nah surda, Murat Bey'in penceresinde debelenen...

Şeker Emin, Murat'ın yattığı odamn pencere demirlerine asılmış içeriyi gözetliyor, kunduraları, duvarın taşlarında kaydığından, debelenip duruyordu. Hatip Hoca, suratını astı:

— İyi bildin Cinci Ağa! Bizim Çingen Şeker!.. Bana kalırsa Kelleci'yi kolluyor. İnada bindirdi, ne edecek edecek, oğlanın bir suçunu yakalayacak da, Recep çıktıktan sonra revire meydancı olmasını önleyecek... Durun bakalım!.. Nah koptu geliyor!

Şeker Emin soluk soluğa koştu :

— Aman Murat Bey!.. Oturmanın zamanı geçti!.. Kelleci yarım saattir senin odada... Duvarın çaprazını siperlediğinden iyice göremedim ama, şart olsun, bir şeyini aşırmıştır. Aman gidelim de üstünü arayalım!..

— Olmaz öyle şey, Emin Efendi... Ortada kaybolmuş bir şey yokken üst baş aranır mı? Dersini okumaya gelmiştir. Kurcalasa kurcalasa, kitapları, dergileri kurcalar. Resimlere çok meraklı... Haydi Hatip Hoca, siz de gelin isterseniz... Bakın bakalım, Kelleci okumayı epeyce sökmüş mü?

Hatip Hoca'yla beraber Cinci Nezir de kalktı :

— Kelleci yeğenimin okumalarını biz de görelim ne olacaksa...

Şeker Emin arkalarından söylendi :

— Okuma ne arasın! İşi gücü domuzluk... Üstü aranmayınca, kaç para, üstü başı aranmayınca...

Murat oda kapısını açtığı zaman Kelleci Memet bir Fransızca derginin resimlerine bakıyordu. İyice dalmış, ayak seslerini duymamıştı. Murat arkadan gelenlere, «Buyurun,» deyince dergiyi hızla kapatıp döndü.

Odanın boyu-eni dört metreydi, pencerelerinden biri avluya, öteki cezaevinin önündeki Cumhuriyet Mey-danı'na bakıyordu. Üstteki camlar, pasif korunma gereğince karaya boyanmış olduğundan içerisi biraz loştu. Ortada bir küçük masayla iskemle, karyolanın baş-ucuna dikine konmuş bir şeker sandığı vardı. Pencerelerden birinin içinde gramofon, plak kutusu, yağlıboya resim takımı; ötekinde ciltli ciltsiz Türkçe, Fransızca kitaplar duruyordu.

Murat sordu :

— Resimlere mi bakıyorsun Kelleci?

— Yok beyim!

— Ya ne yapıyordun?

— Hiç... Dersimizi okumaya geldik. Dersi yazdık beyim, üç kere yazdık! Resimlere de baktık biraz... - Dergiyi gelişigüzel açtı - : Nah şuna... Güzel resim öyle mi beyim? Ne güzel... Burası İstanbul mu? -Kelleci, parmağını yarı yarıya yıkılmış bir kilise kulesinin üstüne koydu -: Nah işte, burası İstanbul'un denizi değil mi? İstanbul olduğu denizinden bilinir.

— Sen hiç deniz gördün mü?

— Görmedik beyim?.. Eller «deniz» diyor, biz e l c diyoruz. İçi su doluymuş... Bizim Kızılırmağımızdan zorluymuş! Babam anlatır ki, yaman anlatır!.. «Delilendi mi, İstanbul'un denizine güç yetmez,» der, «Dal-

gası adamı kapar alır,» der, «Deniz kısmı amansız olur büsbütün,» der. Burası deniz mi boydan boya, beyim?

— Eşek... Orası gökyüzü... Kelleci Memet hiç şaşmadı:

— Burası gökyüzüyse, burası da İstanbul'un . camisi... Demek İstanbul'un camisi, bu kadar büyük mü?

— Ulan Kelleci, sana İstanbul'un resmini kaç kere gösterdim. Şunun İstanbul'a benzer yeri var mı?.. Hani burda minare?

— Ya burası nere beyim? Ankara mı?

— Hayır! Burası Dünkerk... Gâvur memleketi...

— Gâvurun memleketiyse, resmini neden basmışlar?

— Alman burasını geçenlerde aldı. Bombardıman edilmiş de, yıkılmış...

— Tamam!.. Yıkılmış... Hep mi yıkılmış beyim?

— Sen şimdi onu bırak da, bize baktığın resmi göster. Biz geldiğimiz zaman sen başka bir resme bakıyordun!

Kelleci telaşlandı:

—Şart olsun beyim... Buna baktık... Yıkıldığını gördük de...

— Baktığın resmi göster diyorum! Kızarım ama... Kelleci, derginin yapraklarını gönülsüz gönülsüz

çevirmeye başladı. Sayfalardan birini hızla geçmek isteyince Murat gülerek elini üstüne koydu.

— Hele dur!.. Sen buna bakıyordun Kelleci!.. Gördün mü Hatip Hoca, köpoğlusu neye bakıyormuş?

Hatip Hoca, gözlüklerini düzeltip eğildi, resmi görünce bir ıslık öttürdü.

— Vay alçak vay!.. Bu senin molla, şart olsun, ağzının tadını bilir bir molla? Peki, oldu mu şimdicik? Böyle resimler varmış da, imansız Kelleci, adam bizi çağırmaz mı?

Renkli resim bir heykelci ile çıplak modelini gösteriyordu. Model kadın, sol kolunu başına kaldırdığı için koltuğunun altındaki sarı tüyleri iyice seçilmekteydi.

Cinci Nezir, «Uy anam,» diye elini ağzına götürmüş, «Ulan Allah belanı versin utanmaz,» diye yumruğunu Kelleci'ye vuracak gibi şakadan kaldırmıştı.

Hatip Hoca keyiflendi:

— Sen, bunca ünlü cinciliğinle, «Terzi dükkânının Züleyha anasından güzel olmaz bu dünyada,» diyerek yalanırken... Bu senin Kelleci yeğenin meğerse

güzellerin kaynağını bulmuş... İşte buna «dün cin olmadan bugün adam çarpmak» derler, avanak Cinci!.. Söyle bakalım bunca resim çektin! İçinde böylesi var mı? Cinci Nezir, muskacılıktan, tenekecilikten başka, fotoğrafçılık da yapıyordu. Hatip Hoca'nın sorusu üzerine içini çekti:

— N'arasm bre Hatip Hoca! Bizde akıl mı var? Evet, böyle resimler çekilecekti de senin gibi çaptan düşmüşlere bunlar tarla pahasına satılacaktı...

— Hele rezil!.. Sen bu çaptan düşme işini, ağzına sıkça alır oldun. Kendinden kuşkulusun ama, boşuna kuşkulanmaktasın. Senin gibi tüyü yoluğa dönüp bakacak kanlar çoktan öte dünyayı boyladı.- Beri bak Kelleci, sorduğuma doğru karşılık isterim. Rezillendin mi. şaplağı yersin! Söyle bakalım sizin Virankale'de böyle bir karı var mı, kızdan gelinden?..

— Töbe... Köy yerinde böyle karı nasıl olabilirmiş Hatip Emmi? Böyle utanmaz

karı...

— Ulan sana utanırı utanmazı sorulmadı, böyle güzel karı var mı, yok mu?

— Ne arasın! Kendin bilmez değilsin ya, köy yerinin karısı, tarlada, bayırda

uğraştığından, çabuk kö-119

tüler... -Biraz düşündü-: Bu karı İstanbul karısı mı beyim?

Murat güldü :

— Değil Kelleci!.. Bu karı Alman karısı...

— Neden çıplanmış? Yatacak mı?

— Hayır. Resmini çektirecek...

— Kötü karı öyleyse... Bir karı kötü olmayınca, el herifine karşı çıplanamaz. Bunun babası, ağası, kocası mocası yokmuştur. Olsa, çıplanmazdı, öyle ya, korkardı, «Vururlar, hiç bakmazlar!» diye aklı sıçrardı.

— Sizin köyün karıları da çıplanır yatarlarmış, kocaları, babaları onları vuruyor mu?

— El içinde mi çıplanıyorlar? Kendi evlerinde çıp-lanıyorlar.

— Sizin köyde, el adamına çıplanan karı hiç mi yok?

Kelleci, gözlerini kırpıştırarak, oradakilerin yüzlerine ayrı ayrı baktı. İyice sıkıştığı, yalanmasından anlaşılıyordu.

— Bizim köyde... Bizim köyde, dedimse... Bizim köyde, beyim, kötü kan katiyen yoktur. Bizim köyde bir karının adı kötüye çıktı mı...

Hatip Hoca kısa kısa güldü :

— Bunların köyünde beyim... Bir karının adı kötüye çıktı mı, bunlar karıyı götürürler, Eğriboğaz'da keserler... Ulan alçak!.. Murat Bey'i aldatınca sizin köyün bunca kahpesi temize mi çıkacak?

— Şart olsun Hatip Emmi!.. Bizim köyde?..

— Şamar geliyor haa... Geçenlerde ne dedin? Bebeyken küçük halanın koynunda yatarmışsın da, gecenin bir vaktinde ne olurmuş?

— Töbe!.. Ne olurmuş... Hiç...

— Demek sizin köyde o işin adı: Hiç... Tüh rezil... -Murat'a döndü-: Bu Kelleci, bazı bazı, küçük

halasının koynunda yatarmış... Gece uyanır bakarmış ki halası yatakta yok... «Beni uyudu bellerdi de dışarı çıkardı halam,» dedi, «dışan dedimse, hovardaya çıkardı, suya girip geldiğinden her yanı buz gibi olurdu, ondan

bilirdim,» dedi. Cinci Nezir, elini dizine vurarak yalandan çırpınmaya başladı:

— Vay başıma!.. Ulan, bu halan, bana vereceğin Asiye halan değil mi? Ulan böyle değerli işleri varmış da, namussuz, neden bildirmedin ki, başlığını ona göre hazırlayalım! Elli vereceğimize, yüz verelim!..

Kelleci, altdudağını sarkıtarak somurttu :

— Benim halam hovardaya çıkmazdı ki... Şimdiki herifine çıkardı. Şimdiki kocasına... Aptulkadir Ça-vuş'a... - Derginin yapraklarını, gönülsüz çevirdi-: Dersimizi belledik beyim... Yazısını da üç kere yazdık...

Murat, Hatip Hoca'yla Cinci Nezir'e yer gösterdi:

— Oturun şöyle! Duydunuz ya, «Dersimizi güzelce belledik,» dedi. Bakalım doğru mu?

Kelleci masanın üstüne bıraktığı alfabeyi ortaya sürdü. İçinden defteriyle güdük kurşun kalemini aldı.

Defter, kendi yapısıydı. Makasla bir boyda kestiği kâğıtlan, bir kara kartonun içine kaim tireyle dikmişti. Murat'ın alfabeyle birlikte aldığı defteri kullanmaya kıyamıyor, bu meselede hiç söz dinlemiyordu. Derse başlayalı bir ay kadar olmuş, ilk beş günde bütün harfleri bellemişti. Köyde okula gitiği yüzde yüzdü ama, nedense bunu da inatla saklıyordu.

—• Haydi bakalım Kelleci! Sakın beni utandırma!

Kelleci Memet, güdük kalemini diline değdirdikten sonra, kitap harfleriyle iri iri yazdığı dersini okumaya başladı:

— «Yarın bayram -bir kaşık ayran- Sana da ye-120

ter - Bana da yeter - yarın bayram var - Özercan bayramı çok sever - yaşasn bayram.»

Ezberlediği için hecelerde hiç duraklamıyordu. Sesinde bir şımarıklık, belli belirsiz bir övünme vardı,

— Doğru mu okuduk beyim?

— Aferim Kelleci, doğru okudun!..

— Nasıl yazdık? İyi, güzel yazdık mı? Bak üç kere yazdık!..

— Ver bakayım... «İyi-güzel» yazmışsın! Haydi şimdi kitabı aç!..

Kelleci Memet alfabenin 32'nci sayfasını açtı.

— Burası mıydı? Tamam, burası... Resimde ne görüyorsun?

Resimde, bir köy meydanı, bu meydanda oynayan bir zeybek vardı. Kelleci Memet kalemin ucuyla gösterdi :

— İşte bayram!.. Bayram düğününü kurmuş herifler... Nah şu oynuyor!

— Aferim!

Yeni dersi, bir kez yüksek sesle beraber okudular. Yarma okuma iyice pişirilecek, üç kez yazılacaktı. Hatip Hoca defteri biraz karıştırdı.

— Allah Allah! Hep koca koca yazmış beyim, bu senin molla! Buna sen defter dayandıramazsın!

— Tek yazsın da, defter kolay... Nasü okuması?..

— Alfabeden babam da okur. Hele gazeteyi görelim!

— Ne dersin Kelleci?

— Okuruz beyim!..

— Öyleyse ver şu gazeteyi! -Kelleci'nin uzattığı gazeteyi masaya açtı-: Oku bakalım şunu!.;

— Bu mu? Buraya kadar Gü... Buraya kadar Neş... Güneş...

Hatip Hoca elini kaldırdı:

122

— Güneşi okumalı değil, sorduğuma karşılık verebilmen? Söylesin bakalım, yazın günler uzun, geceler kısa, kışın günler kısa, geceler uzun... Neden?

Kelleci biraz düşündü. Yardım ister gibi Murat Beycin -yüzüne baktı. ;Geçenlerde bunu kendisi sormuş, sorduğunu da Hatip Hoca duymuştu. Gözlerini kısarak bir zaman düşündü. Murat Bey'in anlattıklarını topar- layamayacağına aklı yatınca işi hemen maskaralığa döktü. Gülmemek için suratını astı:

— Köylü kısmına uzun gün harman zamanı lazım! Kışın köylü milleti boş durduğundan, günler kısalır. Biri bu... Bir de kışın güneş, yatak yerine erişemiyor, yol uzak geldiğinden karanlığa kalıyor!

— Güneşi eşeğe bindiren köpoğlusu!..

Murat gazetenin başlıklarından birini gösterdi:

— Şunu oku bakalım! Kelleci Memet heceledi!

— İN-Gİ-LİZ... İngiliz... MİL-LE-Tİ... Milleti... SO-NU-NA... Sonuna... KADAR... Kadar... SA-VA-ŞA-CAK... Savaşacak...

— Hepsini birden oku şimdi...

— «İngiliz milleti sonuna kadar savaşacak...» Doğru mu okuduk beyim?

— Doğru... Bu İngiliz kiminle savaşacak sonuna kadar?

— İngiliz mi? Almanla öyle ya beyim?.. İngiliz Alamanla savaşacak değil mi?

— Tamam!

Kelleci yere bakarak biraz düşündü :

— İngiliz hepsinden çok mu beyim? Cinci Nezir atıldı:

— İngiliz nasıl çok olabilirmiş rezil Kelleci?.. Ala-man İngilizden iki kat fazla...

Kelleci sevindi:

123

— iyi imiş... Çok olsunlar da boğuşsunlar... Kendi başlarına boğuşsunlar da, aman bize değmesinler!..

Murat, Kelleci'nin telaşına güldü :

— Ya bize değerlerse Kelleci?

— Değmesinler beyim...

— Ya değerlerse diyorum?..

— Değerlerse biz de vuruşuruz. Hatip Hoca başını salladı:

— Vuruşmak kolay mı oğlum Kelleci? Ya, gâvur bizi kötületirse?..

— Kötületsin...

— Ulan! «kötületsin» nasıl söz?

— Kötületmesin mi demek? ....

— Kötületmesin elbette... Kötületti mi, buralara geldi bil!

— Gelsin!..

— Tarlayı, öküzü alır bütün ki, keçi meçi de ko-maz!

— Neden? Neden alacak bizim tarlamızı?.. Kendi başına sürüp ekecekse o başka... Yok, tarlaları boş ko-yacaksa, «Ne ekersek ortak,» deriz.

— Dinler mi? «Ortak mortak bilmem!.. Sen ekeceksin, kaldırdığın hep benim,» der, alır memleketine götürür.

— Götürsün!.. Biz de gideriz onun memleketine... Ekin olmayan yerde

kalınabilinemez.

— Seni memleketine soksa ne kolay... Sokmaz ki...

Kelleci Memet biraz düşündü. Bir ara, dilmi ağzının yanından gösterdi. Bundan, gönül eğlendirdiği anlaşılıyordu :

— Sokar mutlak, öyle ya Beyim! Ekinimizi hep alınca biz ne yiyeceğiz? Adamsa düşünmeli... Bizi temelli öldürecekse o başka. Açlığa dayanılmaz ki, dayanalım! Bize şundan bundan iş göstermeli... «Şurada

çalışın,» demeli... Yarım ekmek olsun vermeli... -Suratı birden kederlenmişti -: Sen bakma Hatip Emmi, gâvurlar şart olsun, bizim adamımızdan yüreklidir. Bizim adamımızın haymlığı gibi yok!..

— Gâvurun kızını anadan çıplak görmenle he mi, namussuz Kelleci,; görmenle, bizim adamımız kötü mü oldu? Seni gâvur dölü seni...

Kelleci'nin suratına gene kurnaz şakacılığı gelmişti. Avucunu kaşır gibi elini kuşağına birkaç kez sürdü :

— Öleceğiz, desene beyim!.. Eh, anlımıza yazılmışsa ölürüz!

— Hani, «Vuruşuruz,» dedindi. ölünecekse de vuruşularak ölünecek... İt gibi,

açlıktan kendi etimizi yiyerek değil...

— İyi... Dövüşelim... Dövüşelim ama, bizi kötüle-tirse, ilk dalmada...

— Kötületse de, kötületmese de vuruşacağız.

— Bizi yendi, gene hoplayıp gene mi dalınacak?

— İyi bildin... Gene...

— On kere yenilsek on kere tutacak mıyız?

— Yüz kere yenilsek yüz kere tutacağız!

— Yüz kere yenilsek, hep ölürüz. Gâvur hiç bakmaz. «Bu ne biçim Türk... Yenik düştüğünü hiç bilmeyen bir Türk... » diye bize kötü kızar. Çalar kurşunu... Yenmeli ki ölmemeli... -Biraz düşündü, gözleri daldı-: Ama savaş iyidir ne olacaksa, beyim! Savaşmak mahpus damında yatmaktan iyidir. Dağlarda bayırlarda gezeriz. Top tüfek atarız. «Savaşmak gibi yok!» der benim babam... Silahlar, toplar atılır. Çokça silah sesi duyarız. Top gümbürtüsü duyarız ki, gözlerimiz ya-şarır. Bence savaş olmalı! Savaş olunca, belki İsmet Paşa af verir. İyi olur.

Cinci Nezir suratını buruşturdu : — İyiymiş... Ulan zibidi, savaşmayı sen oyun mu

belledin?.. İlk girişte kurşunu alnına yiyip gebermeyi ne yapalım? Senin gebermen şunun bunun gebermesine de benzemez!.. Seni, öte dünyada, Tuz Gazisi Osman Ağa'n bekliyor ki, gör nasıl bekliyor? Elinde çifte tüteğiyle...

Kelleci Memet, belli belirsiz gülümsedi: --- Cinci Ağa'nın sözü doğru mu beyim?

Rahmetli Osman Ağa'm, bizi beklemekte mi çifte tüfeğiyle?.. Soruyu Murat'ın yerine Hatip Hoca karşıladı:

— Hemen inandın mı, avanak Kelleci? Hani bu Cinci'nin, «Allah bir,» dediğine inanmayacaktın?

— İnanılır mı? Yalanlığı meydandaki bir iş... Öte dünyada çifte tüfeği ne arasın?

Kelleci Memet, omzunda çok eski bir heybeyle merdivenleri çıktı. Pembe yanakları büsbütün kızarmış, çakır gözlerine sevinç pırıltısı gelmişti.

Hatip Hoca sordu : • — Anan karı mı geldi, Kelleci oğlum, yoksa Ümmühan Abla'n

mı?

— Üstüne vurduramadm Hatip Emmi. Babam geldi.

— Tuzsuz yağları, kavurmaları eşek yükleriyle salmış mı, Ümmühan Abla'n?

— Kavurma yok... Öteberi salmış anam... Aluç koymuş... - Murat'a güldü -: Biz «aluç» deriz beyim, dağlarda olur. Biraz vereyim de ekşi ekşi ye...

Gazeteci Murat, bu eski heybeyle Kelleci'ye anasının neler göndermiş olabileceğini merak etti. Çocuk koğuşunun kapısına gelip pervaza dayandı. Kelleci, rafta sırayla duran gaz tenekelerinden kendisinin olan iki tanesini indirdi. Heybeden yumruk • büyüklüğünde bir çömlek çıkarıp duvarın dibine koyduktan sonra, geri kalanları tozlu döşemeye devir-126

di. Aluçlar, şuraya buraya dağıldılar. Boy boy torbaları, açmadan yokladı!

— Bulgur... tarhana... Bu nohut beyim... Bu mercimek... Ulan hani soğan? Soğan hani?.. -Dişlerinin aıasmdan sövdü -: Soğanımızı unutmuşlar, gördün mü beyim!..

— Çömlekte ne var?

— Yağ besbelli... -Küçük torbaları tenekelere gelişigüzel koydu. Büyük torbayı koyacağı sırada aklına: bir şey gelmiş gibi duraladı -: Soğanları bulgura katmasınlar... -Torbanın ağzını açtı. İçinden çıkan yağlı çıkını görünce, iştahla damağını şaklattı-: Aman!.. Bize kuru kemik salmış Ümmühan Abla'm...

— Nasıl kuru kemik?..

Kelleci açıp gösterdi. Kemikler o kadar iyi sıyrılmıştı ki, üzerlerinde, kum tanesi kadar et bulaşığı kalmamıştı. Hepsi de parmak büyüklüğündeydi. Üstlerinde pastırma çemenine benzer bir kırmızılık vardı.

— Nedir, bu kırmızı şey?..

— Kırmızı mı? Bildiğimiz kırmızı biber... Bunu kırmızı biber pişiriyor aslında... Pişirmese kokar. Bunlardan birini ikisini bulgur aşının suyuna attın da, iyice kaynattın mı yağ bile istemez bulgur aşı... Aşın tadını artırır ki, yemeye doyulmaz... - Kemik çıkınını yere bırakıp cebinden bir zarf çıkardı -: Kâğıt da salmış bizim arkadaş beyim:.. Nah buyur! Okursun da iki satır karşılık yazarsın!..

Murat mektubun ilkokul yazısını kolayca okudu .

Kardeşim Memet Efendi,

Önce selam eder hatırını sorarım. Nasılsın iyimisin, iyi olmanı tanrıdan dilerim. Bu yandan bizi sorarsan çok şükür vücudumuz sağdır.

Sana Rufat ağamla öteberi saldım. Bir tamam aldığım bîldiresin. Ayrıca beş lira para saldım. Onu da bildir. Geçenlerde bize öteberi yollamışsın, bizi sevindirdin. Allah da seni sevindirsin, o dar yerden tez vakitte kurtarsın. Kardeşim Memet efendi, gönderdiğin, kahve tepsisini, kahve kutusunu, Ümmühan Ablan çok sevdi. Eğer kolayı varsa kardeşim, onlardan birer daha salasın... Bu mektubu yazan, Tersgüderin Hüseyin soruyor, kendisimi yapmış bunları, diye... Orada bunları mahpuslar yaparmış... Tepsiye (Yadigâr) yazdırmışsın... Altına (Virankaleden Memet) yazdırmışsın... Sen orada zanaata mı girdin, Bize bunları ayrı bildiresin! Mahkemen ne oldu?... Cezayı yargıtay bozdu mu? Aman bunları iyice yazasın... Ümmühan Ablan, selam eder. Lafın geçtikçe, Ümmühan Ablan, göz yaşı döküp «Ah Memetim» demektedir. Mektubumu burada kesiyorum. Acele karşılık beklerim.
Haydi Allahtan hayırlısı.

Kardasın Yusuf Tuzer tarafından

— Bu Yusuf, vurduğun Osman Ağa'nın oğlu Yusuf mu?

— İyi bildin beyim, o Yusuf... Rahmetli Osman Ağa'mın oğlu... Ümmühan da analığı... Demek, saldığımız tepsiyi, kahve kutusunu beğenmişler mi beyim?

— Beğenmişler ki birer daha istiyorlar.

— İyi güzel... İstesinler. Salarız. Geçenki kutu, tek kapaklıydı. Bunu iki kapaklıdan salalım. Üstü resimliden... Tepsi de,bu kez aynalı olmalı değil mi

beyim, senin yaptığın İstanbul resimlisi olmalı... Mektubun karşılığını da yazıver!

— Şimdi mi?

— Şimdi olmaz! Hele belediyeciler gelsin. Yarnö-renli Mustafa'dan çift kapaklı kahve kutusunu alalım! Satmadıysa alırız da mektubu öyle yazarız!

128

Yerdeki aluçlardan biraz toplayıp uzattı:

— Buyur beyim! Bu aluç böyle kötü görünür ama, yerken adamın yüreğini ferahlatır.

— Sağ ol Kelleci... Şimdi dursun!. Canım isteyince ben söylerim, aşağıdan bir tabak alırsın, iyice yıkar getirirsin... Tüh rezil! Ulan ben ne diyorum, sen ne halt ediyorsun? Yere dökülen aluç yıkanmadan ağza atılır mı?

— Töbe beyim!.. Aklımız böyle gitti de... Yıkanmayınca, evet, yenebilemez. Raftan tenceresini indirdi. İçine bir kaşık kırmızı biber, biraz tuz, yarım kaşık da yağ koydu. Tencere kapağını tepeleme bulgurla doldurdu. Tenekeleri yerlerine yerleştirip sofaya çıktı. Duvar dibinde duran odun sandıklarından en eskisinin önüne çömeldi. Asma kilidi açıp birkaç meşe kökünü koltuğunun altına kıstırdı. Bir türkü mırıldanarak aşağıya indi.

Pencerenin önünde duran Hatip Hoca hiç kımıl-damamıştı:

— Öteberiyi öldürdüğü herifin evinden mi salmışlar beyim?

— Galiba!.. Mektup Yusuf'tan...

— Yusuf, vurduğu herifin oğlu... «Kardeşim mar-deşim» diyor mu?

— Diyor. Para da göndermiş... Beş lira...

— Bu oğlanın, «Tüfek kendi başına patladı,» dediği doğru mu ola? Ben şaştım.

Yusuf Yargıtaydaki kâğıtları da sormakta mı?

— Sormakta...

— Hele bir kâğıtlar Ankara'dan onaylanıp gelsin de bakalım, neler olur!

Aşağıda Kelleci Memet elindekileri duvarın dibine koymuş, bir koca taşla meşe

köklerini paralamaya girişmişti.

129

Aygır deposundaki damızlık aygırlardan biri gönülsüz kişnedi. Hava sıkıntılıydı. Karşıdaki taş ocağından gevşek, enikonu cıvık bir patlama duyuldu.

Bu patlama sanki çok keder verici bir şeymiş gibi, Hatip Hoca içini çekti:

— Taş ocağında lağım attı herifler... Dinamit olmasa beyim, kaya kısmının hakkından gelinmez!

— Gelinmez evet.

— Bu dünyada, ne kadar çetin olursan ol, karşına daha çetini çıkar!.. En çetini de ölüm. -Ceplerin-deki elleriyle paltosunu sıkı sıkı kavuşturdu.

Böylece, ölüme karşı direniyor gibiydi -: Sen Kelleci'nin babasını daha görmedin öyle ya beyim?

— Görmedim!

— Görsen iyi... Bunak herif, sana bir def terlik laf verir seferberlik askerliği üstüne...

Murat hemen yürüdü, merdivenleri acele indi. Kelleci maltız biçimi, teneke mangalın önüne çö-melmişti. Tencereyi dalgın dalgın karıştırıyordu.

— Köyde yemek pişirir miydin, Kelleci?

— Yok! Köy yerinde yemekleri karılar pişirir. Erkekler kısmına biz ayıp sayarız!

— Pilav pişirmeyi burada öğrendin öyleyse...

— Bulgur aşının ölçüsü neymiş? Soğanı doğrarsın. Yağda biraz çevirirsin. Varsa içine biraz mercimek katarsın... Biraz kırmızı biber! Yağ eridi mi bulguru koy! İki üç karıştır! Kararıyla su... El kararıyla tuz... Kapat kapağını... Bir taşım kaynadı mı oldu sana bulgur aşı...

— Hani kemik yok!

— Kemik uzun iş... Kemik koydun mu, suyu önceden bir zaman kaynayacak...

-Aşağıdan yukarıya baktı -: Siz, İstanbul'da bulgur aşı yemezsiniz öyle ya?.. Bulgur aşını köylü milleti yer!

— Aç kalalım da bak, yer miyiz, yemez miyiz? —• Aç kalsanız da kulak verme!

Kaşığın ucuyla

yersiniz. Müdür Bey 30-40 lira aylığı olduğundan evinde hiç bulgur aşı pişirmezmiş... Bulgur aşı iyidir oysa... Ne demişler? «Tarhana çorbası tarlaya

kadar, bulgur aşı akşama kadar...» demişler. Ama yağı çokça olacak! Siz İstanbul'da yeseydiniz yağını çokça kordunuz!.. Bulgur aşı, karısına göredir. Bazı karı, şöyle böyle haşlar, bazısı aşure gibi ballandırır.

— Ananın bulgur aşı hangisinden?

— Anamın mı? Eh... Eh... dedimse... Öyle namlı değil... Köy yerinde fukara

evin karısı yemek pişirmeyi nerden bilecek?

— Ananı sever misin Kelleci?

Kelleci bu soruya çok şaşmış gibi, gözlerini açtı. Gülmeye çalıştı:

— Severiz! Ana kısmı sevilmez mi?

— Bilmem. Arkadaşına öteberi yolladm, anana gön-dermedin de...

— Göndermedik. Göndeririz. Ona da gönderilir yavaş yavaş... Ana kısmını, oğlan kısmı «mecburi» sevecek... Neden bakalım? «Bu anan... » demişler, çünkü... sen de «anam» diyorsun karının birine... «Karının birine» dedimse, benimki analığım değil, candan ciğerden anam... Can ciğer olduğundan severiz... Biz yok yoksul olduğumuzdan anamızın güldüğünü hiç görmedik! Sabah akşam çalışırdı fukara... Aslına bakarsan yoksul evinde dirlik olmaz! Oysa keyifli herifti benim babam... Anamın çekişmeleri olmasa hep gülerdi. Kendi başına kalsa türkü çağırırdı keyifle... Benim babam, her solukta of çeken fukaralardan değildi. Muhtarımız sırtına vururdu da: «Ben senin bu keyfini seviyorum herif! Bu gülmelerini... » derdi. -Bulguru tencereye döküp hınçla karıştırdı -: Gülmelerini seviyor-

muş... Aslında gülmelerini değil, koca köyü çevirmelerini... Düğün olur seğirtir fukara, tere batar ki, Acı-çay'a girse öyle olmaz. Sünnetçi gelir, seğirtir. Bir günde, on beş, yirmi bebeyi kucağında kestiriverir. Ölen olsa seğirtir.

Tahsildar gelse, candarma gelse... Hep benim babam seğirtirdi, of demeden... Hayvan ekine girmiş, babama çekişirlerdi. Bir yaramaz iş olsa, döndürür dolaştırır suçu babama yüklerlerdi. «Yüklerler,» dedimse, «Vallah adam değilsin! Yazık senin onbaşılığına... Şuncacık şeyi önceden sezip...» derlerdi.

Umursamazdı benim babam... Dışarıda millet çekişirdi, içeride anam... -Tencereye su koydu. Tahta kaşığı dikip kararına baktı-: Şu karı milleti gibi imansız yoktur, beyim! Sen karı milletini bilir misin? Bunların hepsi rezil ki işte o kadar... Köy yerinde bizim karnımız saat başında acıkırdı. «Saat başı...» dedimse, köyümüzde benim karnım hiç doymazdı. Köy yerinde fukara rezillik çeker ki canından bezer. «Ölsem hey Allah,» dersin. Gelir yetişirsin, delikanlı sırasına girersin!.. Seni adamdan saymazlar. Herifler haklı... Delikanlı topluluğuna giremiyorsun. Kolay değil, ferfenelerde payına düşen yemeği getiremiyorsun. Biz «ferfene» deriz. Delikanlılar toplanır da düğün ekmeği gibi sofra döker. Tavuk haşlaması, pirinç pilavı, un helvası... Bunlardan biri de sana düşer. Baban varlıklıysa, «Aman benim oğlum yaşıtlarından geri kalmasın!» diye ananı sopaya yatırır, yemeği pişirtir... -Biraz düşündü-: Bu dediğim her baba için değil haaa... İyi babalar için... Bizim babamız iyi babalardandı ama, yok yoksul olduğundan gücü yetmezdi... Bazısına geldi mi, varlıklıysa da üvey heriften kötü olur. Alalım, rahmetli Tuz Gazisi Osman Ağa'mı... Osman Ağa'm, varlıklıydı ama, oğlu Yusuf'u şunca yıl delikanlı içinde yere baktırdıydı. Bu dünyada adam oğlu, anasıyla, babasıyla yaşayacak bu bir, bir

de varlıklı yerin oğlu olacak... Yusuf, analığı Ümmü-han Abla'mdan vaktiyle az çekmedi. Bizim ahbaplığımız o zamanın ahbaplığı...

— Babası ölünce sana hiç kızmadı mı?

Kelleci Memet, Murat'ın yüzüne, bir şey arar gibi baktı:

— Tüfeğin kendi başına patladığını bildiğinden kızmadı. Tüfek durduğu

yerde boşaldı çünkü... O gün, kömür odununu doğrayıp bitirdik... Ertesi gün yaş yapraklı toprağı katıp hazır edeceğiz de, sattığımız dalların üstüne çekeceğiz! Akşam bastı iyice. «Şu tüfeği ver de oğlum Kelleci, gidelim ağır

ağır!» dedi rahmetli... Tuttum uzattım. Bildiğin çifte tüfeği.. Meğer bir yere takılmış da, horoz kalkmış... Namludan tutun çekmesiyle patladı. Eğriboğaz'ın en amansız deresinde kaçak kömür yaktığımız çukurun dibindeyiz. Dört yanımız kayalar ki, minare boyu kayalar... Say ki çifte tüfeği patlamadı, askeriyenin topu patladı. Ben şu yana düşmüşüm, rahmetli bu yana... Önceki, kurşun bana değdi, sandım. Karnımın şurasına bir ağrı saplandı ki, bıçakla oysalar öyle olmaz. Yekindim, kalkamadım. Kayalarda tüfek sesi, gök gürlemesi gibi yankılanmakta... Yankı kesilince baktım, inliyor dedimse... Boğazlanmış öküz boğası gibi böğürüyor... -İki kez yutkundu -: Candarmalar, «Sen ağanı parasını almaya vurdun!» dediler. Bize çok sopa çektiler beyim, bize ettiklerini kitaplar yazmamıştır. Sopayı atarlardı da, ayaklarımıza kan oturmasın, diye sırtımıza binerlerdi. Can-darma tavlasını biz, sırtımızda dayakçı Hasan candar-mayla çok dolaştık. Bizim karakol onbaşısı gibi iman» sız yoktur. «Doğrusunu söyle...» diyerek bizi ensemizden tutup bükerdi de, karakolun tahtalarını dilimizle süpürtürdü.

— Ne diyorsun!

— İstersen süpürme... Bizim ayaklarımızda on on beş meşe sopası paraladılar. Sonunda baktılar ki ölüyoruz. Telefonun kulağını büktüler. Müdür, savcı, doktor geldi. Gözlüklü savcı hepsinden korkuncu beyim... «Demek doğruyu

söyletemediniz?» dedi. «Bak ben nasıl söyletirim,» dedi, «Söyletirim de yalanını tutarsam, şart olsun, bu gâvur dölünü şuradaki ceviz dalına asarım,» dedi. «Kaç gecedir uyumadı bu?» dedi. «Üç gece!» dediler. «Tamam! İyi...» dedi. «Şu yatağa yatırın! Aklı eren candarmalar sabaha kadar bekleyecek,» dedi, «demin verdiğim suyu ben kara sakal şeyhe okut-tumdu. Şimdi yatmasıyla uyuyacak, uyumasıyla ağasını niçin öldürdüğünü, suç ortaklarını bir bir söyleyecek,» dedi. İşte orada korktum beyim, orada korkudan yüreğim yarılayazdı.

— Neden korkuyorsun tüfek kendi kendine patla-dıysa...

— Tüfek kendi başına patladı ama, adam uykusunda ne dediğini ne bilsin! Adam, uykusunda, olmamış işleri yapmaz mı olmuş gibi?..

— Anlamadım!

— Neden? Sizin İstanbul'unuzda şeytan aldatması yok mudur? - Utanarak gözlerini kaçırdı -: İlle harman zamanının yorgunluğunda, köylü kısmının ergen delikanlısını şeytan sıkça aldatır beyim! Şeytan aldatmasında, adam, şunun bunun doğru karısıyla, kızıyla, günaha girer. Demek uyuyunca olmadık işlere bulaşıyorsun. Olmadık işlere bulaştın mı, olmamış işleri de söylersin, olmuş gibi... İşte bu korkuyla biz iki gece uyumadık! Sonunda aklımız bizi bırakmış gitmiş... «Biz vurduk!» demişiz, «Domuzuna vurduk ama, parası için vurmadık, baltayla üstümüze geldi de korkudan vurduk,» demişiz. Olmadık işleri demişiz. Oysa ne baltayla geldiği var, ne bizim domuzuna vurduğumuz. Ben

rahmetli Osman Ağa'mı hiç vurur muyum? Bunca iyiliğini gördüm. Osman Ağa, bizi yanına hizmetkâr almasaydı, biz köy yerinde acımızdan geberirdik! Osman Ağa'm, az biraz cimriydi ama, yanında çalışanları aç komazdı, «Hizmetkâr kısmının öküzden ayrılığı yoktur. İkisine de iyi bakacaksın ki sırasında acımadan işe koşacaksın,» derdi. Biz hiç Osman Ağa'mızı domuzuna vurur muyuz? Bunca iyiliğini görüp... Çifte tüfeği kendi başına patladı. Koca reise : «Beni karakolda sıkıladılar! Tüfek kendi başına boşaldı reis bey!» dedim. Dinlemedi. Altı yıl verdi koca reis... Versin varsın... İleride biz bunun çok yararını göreceğiz!

— Ne gibi?

— Köy yerinde paralıyı sayarlar bir... Bir de mahpus damında yatanı sayarlar. Bizim namımız Vi-rankale'de şimdiden söyleniyormuş... «Eskiden bir rezildi, şimdiyse beş rezil olmuştur,» diyorlarmış. «Biz bu oğlanın babasını koruculuktan çıkarrnasaydık iyiydi, hey muhtar!» demekteymiş aklı erenler...

— Ne yaparsın, diye korkuyorlar, gene adam vurursun diye mi?

— Ondan da yılarlar ya, daha çoğu, «Kızarsa, samanlığımızı yakar, öküzümüzü, ineğimizi baltalar,» diye korkar köylü milleti... «Mahpusluğa alıştı bir kez... » derler. Şimdi bir çıksam beyim, Virarikale'de ben ağa gibi gezerim! «Nerede bizim babamızı koruculuktan sürüp atanlar?» derim, «Haydi, şimdi de kötü Rufat diyen olsun bakalım,» derim... -Dişlerinin arasından yavaşça sövdü-: Ulan Virankale... Ulan sen öyle mi belledin?

Tencerenin kapağını açtı. Suyunu çekmiş bulguru kızgın kızgın karıştırdı:

— Birazdan tamam... Fukara babam yesin de, kamı doysun güzel... «Sana bulgur aşı yapıvereyim,»

dedim... Ne dese iyi? Şurada yedim,» dedi, «Karnım almaz oğlum,» dedi ama, inanmayacaksın. Biz açlığı çokça çektiğimizden adamın açını görmemizle biliriz.

Fukara babam bugünün açı mı? Kaç ayın açı!.. Bundan böyle bizim evin kazanma, beyim, kış boyu fındık kadar yağ girmez! Ben, bizim Virankale'ye boşuna mı sövmekteyim? İmansız gâvurlar! Bizim Virankale kendi adamına hiç acımaz beyim, seni iyice çalıştırıp kocattı mı, hasta eşek gibi yazıya sürer bırakır. Rıfat Onbaşı köy işlerine canavar gibi seğirtirken iyiydi. Köyümüzü yaramazlardan korurken, meramıza yaban yerin malını sokmazken, ormanlarımızdan yonga kestir-mezken iyiydi. Köye memurdan, candarmadan yirmi konuk gelse, bu benim babam, delikanlılara seslenmez, hepsinin hizmetini görürdü, tek başına... Yatak sermesinin sofralarda dönmesinin üstüne yoktu. Koruculuğu zamanında muhtar odalarının ocağını sönmüş gören olmadıydı. Gaz lambalarının yağı bitmez, şişelerini is bağlamazdı. Biz buraya girince, «Biraz da tellallık et bakalım,» demişler. Oysa, şuraya buraya koşamaması soluğunun kesildiğinden... Soluğu kesilmiş bir herif köy yerinde tellallığın üstesinden gelebilir mi? Ünleme-ye sesini nasıl yetirecek? Bu dünyada adam, hiç ko-camamalı beyim! Kocamak kötü... Kocamak, bana sorarsan, açlıktan kötü... İki gün aç kalırsın, üçüncü gün karnın doydu mu, unutur gidersin! Yiğitlik bir gitti mi de bir daha, ele girebilsin bakalım! Bahar başı babamın kulağını bükmüşler, «Gelen harmanda köylünün birazı sana tellal hakkı vermemeye getiriyor, kar-daş,» demişler.

«İyisi mi, sana şimdiden sıpa mıpa bir hayvan uyduralım da ova köylerini bir dolaş, çerçilik merçilik edebilir misin bir yokla!» demişler. Aslında, «Aptal toplayıcı ol... Şundan bundan dilen de geçin,» demeye getiriyorlar. Ağlamış bir zaman...   Kafasını

taşlara vurmuş... Bize, ek yerini hiç bildirmedi... Sonunda bir sıpa peydahlamış. Şurada burada gezdirip gövertiyle beslemeye uğraşmış... Hiç hayvan kısmı, salt yeşil otla olur mu? Namussuz sıpa yıkılıp gebermiş... Bunun kaç aydan beri tütün parası da yoktur beyim... Kel Aliço veresiyeyi çoktan kesmiştir. Kel Ali-ço, Camili'nin recisi... Sana istediğini verir ama, harman zamanı geldi mi, parasını dişini sökerek alır. Sordum, «Yok mok,» dedi fukara babam... Ben köylümüzü bilmez miyim? Ümmühan Abla'm da arasıra gör-mese bunlar çoktan geberdi gittiydi! Ulan namussuz Virankaleliler! Her biriniz ikişer hak ekin verseniz, biz ileride bunun altında mı kalırız?

— Sizin köyün her evi, bakalım, iki hak ekin verebilir mi?

— Biz, «Fukaralar da versin,» demedik! Varlıklılar versin! Varlıklılar ikişer hak versin... Kâtibin defterinde altmış ev görünür ama, aslında yetmişi çoktan geçti bizim köyümüz... Yukarı odanın sahibi Sürekgil-ler var, iki çift öküzleri döner. Orta odayı Salih Efendi yakmakta... Hacıların Niyazi Efendi, muhtarımız Kara İbiş Ağa. İşte bunlar ikişer hak vermeli ki ben bunlara «oda sahibi» diyeyim... -Tencerenin kapağını pilavla doldurdu -: Varsa yoksullara vermeli değil mı beyim?.. Adam sevaba girer.

Murat biraz düşündü, yan dönerek cüzdanından bir iki buçukluk çıkardı, Kelleci'nin dış cebine soktu .

—   Al şunu... Az ama kusura bakma! Benim verdiğimi babana söylemeyeceksin! Tepelerim!

—   Neymiş?.. Para mı? İstemezdi beyim, parayı no yapacak?.. İşte bulgur aşı... Yesin elverir! Ben cebin? han parasını koydum... İstemez. Tütün parası da verdim!

— Kes de yürü! Benim verdiğimi söylemeyeceksin! Sen vermiş ol!

— Hiç istemezdi beyim... Bulgur aşmın yanı sıra tayın var! Suyu da içti mi...

— İyi iyi... Tayın için yukarı çıkma. Benim tayınlar bayatlıyor da atıyoruz.

— Hiç olmaz!

— Ulan hani söz dinleyecektin! Burnunun doğrusuna gitmeyecektin!

— Sağ ol beyim!.. Bugün kapı nöbetçisi Musa Efendi... Kapıyı bize güçle açıyor! Sen seslenirsen bize ba-ğırmaz! Şunu yesin duvarın dibinde...

— Daha iyisi, içeri alalım! Haydi, sen bizim odadan bir tayın kap gel!

Murat kapıyı vurup açtı. Gardiyan Musa'ya bir cı-gara verdi:

— Kelleci babasına pilav pişirdi. Şurada yeyiver-sin!

— Yesin ya, sevaptır! -Kelleci'ye anahtarı salladı-. Hele şuna hele!.. Adam olmuş da, babasını ağırlamakta...

Rıfat Ağa avluya girip duvarın dibine çöktü. Kelleci pilav dolu tencere kapağını

önüne koydu, ekmeği de toprağa bıraktı.

Rıfat Ağa, dünya yaratılalı beri, hiçbir insanın erişemediği kadar yaşlı görünüyordu. Suratında, boynunda, kupkuru göğsünde buruşmamış şuncacık deri parçası kalmamıştı.,İyice çukura kaçmış çipil gözleri, artık hiçbir şeyi seçip tanımıyor gibi dalgındı. Kemerli burnu, lime lime ceketi, parça parça poturuyla duvara bacağından zincirle bağlanmış korkunç bir kuşa benziyordu.

Kelleci yanına çömelip iki buçuk lirayı avucuna sıkıştırdı:

— Bak baba! Bizim Murat Bey sana para verı-verdi... Bizim Murat Bey... İstanbul'un gazetecisi... Burada bizi hep defterine almakta ki... İleride İstanbul'un gazetesine yazacak...

— Yazacak he mi? Bu dünyada olanlar yazılmalı ki ileride okunmalı... Demek

bize para mı verdi Murat Bey?

Murat, Keleci'ye parmağını salladı:

— Yalan Rıfat Ağa... Parayı sana oğlun veriyor!

— Sağ ol beyim!.. Allah ömrünü uzun etsin!.. Allah seni bu dar yerden

kurtarsın tez vakitte... -Kel-leci'nin yanağına avucunu sürerek yavaşça sordu-: Sana okuma öğreten bey mi bu? Mektuba yazmışsın... Yusuf dediydi... İstanbullu bey!

— Tamam, İstanbullu Murat Bey... İyi bildin, bize okumayı belletmekte... Sana parayı kendisi verdi. İki yüz elli kuruş. İyi yerine koy!

Kelleci, bir şey hatırlamış gibi fırladı, Murat'a bir iskemle koşturdu.

Rıfat Ağa bir yandan pilavı yerken, bir yandan dert yanmaya başladı:

— Vaktiyle fırsat ele geçmişken okumayı bellemedik de halt ettik. İstanbul'un

Yıldız Kışlası'nda bölük emini rahmetli Salih Onbaşı az zorlatmadı. Hacıların

Niyazi'nin babası rahmetli Hüseyin'le bizim kura kâğıdımız beraber okunduydu, Seferberliğin ilk davulları vurulunca... -Avurdu dolu anlattığı için sesi olduğundan daha boğuk çıkıyordu -: Seferberlik ne zamanın işi? Seferberlikte buraların adamı mal gibiydi beyim! Biz asker olup İstanbul'a

gitmeden gazoz nedir bilmezdik. Şimdiden dağ köylerinde gazoz görmemiş kıyamet gibidir, o da başka... Seferberlikte biz yirmi beş yaşımızda varsak varız... O zamanlar tiren miren olmadığından gurbetçilik de böyle çok değildi. Ben Vi-139 rankale'den Taşköprü'ye iki kere gitmişsem o da düğüne okuduklarından... Bizi askere aldılar, bir mübarek Ramazan günü... Biz İstanbul'un Tophane'sini, Yıl-dız'ını, Taksim Kışlası'nı, Galata Köprüsü'nü hep askerlikte gördük. O zamanların tireni Ankara'ya kadar... Ankara'dan bindik. Haydarpaşa'da yanımıza 305'li silahsız bir onbaşı kattılar. Biz dört arkadaş Yıldız'daki atlı okuluna gidiyoruz. O zamanlar, yiğitliğimiz eh, bize yeter. Yiğit olduğumuzdan beyim, bizi atlıya ayırdılar. Galata Köprüsü'ne çıkınca, onbaşı, «Gelin hemşe-riler tramvaya binelim,» dedi. Tramvaylar yanımızdan vızır vızır geçmekte ama, biz tramvayın tramvay olduğunu ne bilelim? Korktuk besbelli, «Tramvaycılar paramızı toptan alırlar,» diye ödümüz yarıldı. «Yürürüz onbaşı ağa... Ayağımıza ne olmuş Allanın izniyle?» dedi, bizim rahmetli Hacı... Onbaşı bizden önce ne kadar, dünyayı bilmez ayı götürmüş Yıldız tavlasına... Gizliden güldü de, «Siz bilirsiniz! Canınıza sağlık ağalar...» dedi. Meğer beyim, Yıldız'ın yolu yürümekle bit-mezmiş... «Gökteki yıldıza gideyim» desen yolun ıraklığı işte o kadar... Hava inadına sıcak... Tiren başımızı döndürmüş... Susuzluk sardı mı bizi? Tophane'de baktık bir dükkân... Baktık şişeler, bardaklar, musluklu çeşmeler... «Nedir?» dedik. Onbaşı, «Buna şerbetçi dükkânı derler,» dedi. «Canınız çektiyse buyurun! Ama parasıyladır ha,» dedi. Yanaştık. Gâvur

şerbetçi sordu : «Ne istersiniz asker ağalar? Kızılcık mı, elma mı, soğuk gazoz

mu?» Rahmetli Hacı, «soğuk» lafına aldanmış, bize laf bırakmadan : «Hele o gazoz her neyse ondan ver,» dedi. Herif şişeleri ayağının dibinden alıp uzattı. Baktık, mantar tıkacı filan yok... Ağzını ağzımıza dayadık. Töbe hey Allah! Çekiyoruz! Hiç... Boş desen boş değil, ırgaladıkça içinin gazozu köpür köpür köpürmekte... Eğdim biraz... Hayır, akması filan yok...

Kaldırdım, tüfek namlusu gibi gökyüzünün ışığına tutup baktım. İçi görünüyor. Bunda bir gâvur oyunu olmaya var ama, gel de o görgüsüzlükle

gizlisini bul bakalım!.. Gâvur güler bir yandan, 305'li silahsız onbaşı güler bir yandan...

İşte biz orada gazoz denilen meretle boğuşurken tepemizden aşağı biri bize : «Hele avanak Müslümanlar!» diye bağırmaz mı? Önce başımızı kaldırdık. Yukarda kimse yok... Biz aranırken, herif durmadan, «Avanak Müslümanlar! Avanak Müslümanlar!..» diye bağırıyor. Bizim Hacı, öfkeliydi az biraz... Canı başına sıçradı ossaat... Uzanmasıyle gazozcu gâvurun yakasını topladı: «Ulan gâvur!

Sen canına mı susadm?..» diye sarsılıyor ki, dut dalı kaç para... Gâvur baktı ki pabuç gayet pahalı... Yalvarmaya başladı : «Aman ben değilim asker ağa!» diyor,

«Aman şu namussuz kuş!» diyor. Bir yandan da parmağı ile kafesteki kuşu gösteriyor. Allah bilir ya, inanmadık önce, «Kuş adam gibi laf mı edermiş!» dedik. «Bu domuzluk senin domuzluğun!» dedik. Biz çekişirken kuş yüzümüze beraber, «Avanak Müslümanlar!» demez mi? 305'li silahsız onbaşı güler. Meğerse İstanbul'un dil bilir dudu kuşuymuş... Herif sonunda elindeki çomakla gazoz şişelerini birer dürttü. «Aman kıracaksın,» demeye kalmadan şişeler pat pat açılıverdi. Biraz içtik, rahmetli Hacı, «Ulan, bu tuz mağarasının suyu...

Tüh...» dedi, bıraktı. Zengin yerin oğlu olduğundan biraz lafı diktir. Ben içtim, ferahladım. Önce yakıyor ama, sonunda yüreğine ığıl ığıl serinlik veriyor. O gün bugündür, ben bizim adamımızın nerede avanaklığını görsem, İstanbul'un dudu kuşu aklıma gelir. Biz vaktiyle kuşa, bu lafı, Müslüman düşmanlığından, gâvur gazozcu belletti sanmıştık. Meğer kurban olduğum Allah öğretmiş ki, bizim aklımız başımıza gele... -Kaşığı tencere kapağına yavaş yavaş vurarak biraz düşündü -: Biz bu

lafı neyin üstüne getirecektik? Biz bu lafı birinin üstüne getirecektik! -Düşünürken çenesi titriyordu-: Aklıma gelirse derim! Dediğim gibi yazarsın! Dur tamam! Avanaklık üstüne... Bu dünyada avanak adam bahtlı olur! Sen bizim avanaklığımızı anla ki beyim, seferberlik askerliğinde atlı bölüğe düşüyoruz!

— Daha mı iyidir?

— İyi olmaz mı? Askerde atlıysan hiç yorulmazsın! Yayaların yıkıldığı yerden atlılar türkü çağırarak geçer. Biz biliriz, o sıra yaya milleti anamıza avradımıza söver ya, aldırmayız... Çünkü o sıra atlıların yayalara, «Hayrola hemşeriler! Postal ayağınızı mı vurdu?» demesi de analarına sövmekle birdir. Seferberlikte biz çok süründük ama beyim, bereket atlı süründük. Bana sorarsan seferberlik kötü başlamadıydı! Ne demişler? «Osmanlının başlamasıyla İngilizin bitirmesi yaman...» demişler. Bu lafı seferberlik doğruladı

güzelce... Süleyman Askeri Bey'i bildin mi? Biz Süleyman Askeri Bey'le

Basra'mızı İngiliz gâvurundan kurtarmaya gitmişlerdeniz... Rezil Bedevilerin kancıklığma uğ-ramasaydı Süleyman Askeri Bey Basra'mızı aidiydi çoktan...

Aslına bakarsan, Süleyman Askeri Bey, Basra'ya kumandan olduğu zaman, İngilizin adı madı yoktu. Yolu yarıladık. «Basra'yı İngiliz almış,» dediler. Süleyman Askeri Bey, kızdı ki, çölün kum rüzgârı gibi, azdı. Bizi başına topladı. «Başına topladı,» dedimse, çölün yüzü askere kesti, belleme... Osmanlıdan bir Os mancık taburu var, bir de bizim atlı bölüğü... Arap Bedevisine geldi mi, işte bunlar çokluk... «Osmanlı mecidiye dağıtmaktaymış,» lafını duyan yüreksiz

Bedeviler, fukara Süleyman Askeri Bey'in çevresini kuşatmış. Tümü,

baldırıçıplak çapulcu... Bizi başına topladı rahmetli... «Süleyman Askeri Bey,» dedin mi on dakika düşüneceksin... Balkan'da, bunca Osmanlı ordusu

142

ilk günden bozuluyor da, bizim Süleyman Askeri Bey'-imiz, bir tabur askerle gâvuru dağıtıp Tuna boyuna kadar gidip geliyor. «Asker oğullarım,» dedi. «Başkumandan vekilimiz Enver Paşa'mız, beni Basra-Bağdat üstüne genel komutan dikti, bilmiş olun!» dedi. «Dilediğim kadar asker veriyor ama, ben istemiyorum,» dedi, «çünkü bana siz yeter de artarsınız!.. » dedi, «Nah, gökte Allah, yerde siz tanık olun!.. İngiliz gâvurunu Basra'mızdan

denize dökmedikçe, kılıç kına koymak yok!» dedi. «Aslında kılıç mılıç da istemez... İngiliz nasıl bir gâvur ki bizim gibi yiğitler, ona kılıç çeke... » dedi, «Bak göreceksiniz, Allanın izniyle, biz bu kahpe İngi-lizi Basra'mızdan, meşe sopasıyle sürüp çıkaracağız,» dedi, «Sürüp çıkarmak dedimse... Benim niyetim başka!» dedi. «Basra'yı basan İngiliz kumandanı, İngiliz kralının öz damadı olur. Gayetle ünlü bir keferedir. Niyetim herifi tutsak tutup eli kolu bağlı İstanbul'a göndermek... » dedi, «Nasıl bu akıl böylece asker oğullarım?» diye bağırdı. Bağırıp dururken gözlerinden yaş dökülmeye başladı ki, her biri nohut tanesinden iri... Baktım, bizi de ağlama

sarmış hökür hökür... Biz ağ-laşırken Bedevi ne yapsa iyi? Sırıtarak hurma çekirdeği gevelemekte... Rahmetli Hacı, bunu görmesiyle, boş böğrümü dürteledi: «Bu işte, hiç iş yok, arkadaş, biz boşuna gözyaşı dökmekteyiz,» dedi. Hacı'nın Bedevideki kahpeliği ossaat anlamasına ne demeli?.. Güneş devrilip subaylar çadıra toplanınca, içlerinden bazısı Süleyman Askeri Bey'e, çok yalvarmış... «Aman kumandan bey, bu senin Basra seferin bu baldırıçıplak Bedevi sürüsüyle başa çıkarılacak bir iş değil...» demiş, «Sen İngiliz kralının damadıyla oyun mu oynamaktasın?» demiş, «Herif silahına, cepanesine güvenmese damadını çöle hiç salar mı? Gel etme, İstanbul'dan biraz daha Osmanlı askeri isteyelim,» demiş... Süleyman

Bey gülmüş de: «Ne askeriymiş bre kardaşlar! Ben aslında Bedeviye mi

güveniyorum, ben aslında, şu Osmancık taburuyla atlı bölüğüme güveniyorum. Yarın gün ışımadan atlı bölüğümüz, ılgarla Acem içine gidiyor. Sizin bundan haberiniz var mı?» demiş... «Bakın bakalım, benim planım mı üstün, yoksa İngiliz planı mı?..» demiş. Gün ışımadan bizim atlı bölüğü yola kapandı. Üç saatlik yerde bir hurmalık varmış... Orayı tuttuk, gölgeye yattık. Bundan sonra, hep gece gündüz yatarak üç günde Acem sınırına vardık. Subaylar hartaların başına biriktiler. Baktılar ki harta, üç saat ileride Acem'in Elhaz kasabasını gösteriyor. «Tamam,» dediler. Koca kasabayı, tek tüfek atmadan aldık. Önümüzde bir iki Acem kılavuzu uydurup akşama doğru, Karun boyundaki gaz borularına yetiştik. Acem'in gaz kuyularından çıkan gazyağı, bu borularla İngilizlerin depolarına akarmış... Süleyman Askeri Bey'deki aklı gördün mü? Niyeti gaz borularını kesmek... Gaz borularını kesti mi, İngiliz gâvurunun ışığını karartıyor.

Şişesinde gazyağı kalmayacak da cehennem karanlığına gömülecek... Ilgarla borulara yetiştik. Yazının yüzünde belim kalınlığı kara borular uzanmış gidiyor. Gidiyor ki, yılan gibi kıvrıla dolana... İkinci takımın yedek subayı, medreseden çıkmış Çerkeş Murat Efendi, ilk dinamit paketini eliyle yerleştirdi, yanık bir dua çekti. Duayı, «Osmanlıların düşmanları, bu savaşın sonunda, bu borular gibi, parça parça olur inşallah,» diye bağladı. O sıralar bizim atlı bölüğün tutarı iki yüzü aşkın... Borular boyunca ileri geri yayıldık. Acem'in gazyağı borularını, iki konaklık yer arası, dinamitle havaya uçurduk. Gene ılgarla döndük, Süleyman Askeri Bey'e Nuhayle'den yetiştik. Rahmetli, doru atının üstünde bizi tam çalgıyla karşıladı. Meğer biz boruları atarken, İstanbul'dan Süleyman As-

keri Bey'in yarbaylığı gelmiş... Yarbay marbay ama, değme paşalardan üstün...

Ben çok paşa gördüm, Ala-manın Golç Paşası, Halil Paşa, Ali İhsan Paşa... Süleyman Askeri Bey'deki sesi birinde görmedim. «Paşa sesi» dedin mi, bir Süleyman Askeri Bey'de vardı, bir de rahmetli Atatürk'te... Bunlar bir kez, «Asker evlatlarım,» diye bağırdılar mı orduların gözlerinden yaş dökülürdü. İslamsak yalan mundar... Ağlatmadan yana, Süleyman Askeri Bey, Atatürk'ten bile üstündü az biraz...

— Neden ağlıyorsunuz?

— Herif sesi yettiği kadar, «Asker oğullarım... Aslan yavruları... Dinimiz şunu diyor, halifemiz bunu emrediyor,» diye bağırınca, nasıl bir yüreksiz olmalı da ağlamaman?.. Dil bilmez Bedeviysen o başka... Kanında şu kadar Osmanlılık olan ağlamadan durabile-mez!.. Biz boruları atıp kavuşunca Süleyman Askeri Bey, çok söz etti, beyim, akılda tutulmaz bir sözler ki, ucu bucağı bellisiz... «Aklımda kalsın!» dersen oturup defterine yazacaksın!..

Bize : «Çöl kurtları... » diyor, dönüyor, «Acemi alt edip Osmanlının bunca zamanlık öçlerini alan yiğitler...» diyor. «Beni sevindirdiniz, Allah da sizi sevindirsin!..» diyor, «Gittiğiniz yerden yiğit adınız sizden önce geldi. Siz, aslında, İngilizin gazyağı-nı kesmediniz, şahdamarını kestiniz,» diyor.

«Yarın öbür gün, bana Basra'mızı da alıverirseniz, yok mu ya... » diyor, «Halifemizden savaş madalyalarını aldım bilin ve de göğüslerinize taktım bilin,» diyor, «Hele hayırlısıyla Basra'mızı alalım, ilerisi Mısır gaziliği... » diyor, «Tarihlerde okumuştursunuz, Mısır gazisi olana yok yoktur,» diyor. Sonunda «Sağ olun!» dedi kesti. Biz de «Sağ ol!» diye çığırıştık ki, çölü güm güm güm-letmecesine... Rahmetli omzundaki yalınkılıcı indirip mızıkaya «Çal» işmarım verdi. Ne fayda beyim! Ora-

da olup tam çalgının vurduğu «Aksın kanım... » havasını dinlemeliydin ki...

-İçini çekti, kaşık tutan elinin üstüyle gözlerini uğuşturdu -: Yalan mundar! Ben, Süleyman Askeri Bey'in çalgı takımını, Kemal Paşa'da görmedim.

Soğumuş bulgur pilavından birkaç kaşık alıp tencere kapağını önünden uzaklaştırdı. Sıska göğsü hırıl hırıl inliyordu.

Murat, Rıfat Ağa'nın yorgunluğunu yüreğinde duyarak, bir cıgara yaktı. Bir tane de Rıfat Ağa'ya verdi:

— Demek Basra üstüne, böyle tam çalgıyla mı yürüdünüz?

— Evet, tam çalgıyla yürüdük! Rahmetli Süleyman Askeri Bey, subayların öğüdünü

tutup Enver Pa-şa'dan biraz daha asker isteseydi iyiydi ya, inada bindirip istemedi. Bedevi şeyhlerinin avurt zavurtlarına güvendi besbelli... Bedeviler şuncacık dayansaydılar beyim, biz o yürüyüşle, Basra'mızı kahpe İngilizden çeker alırdık. Sonradan duyduğumuz doğruysa, Bedevi şeyhlerine, İngiliz torba torba altın vermiş...

— Çölde susuzlukla ne yapıyordunuz?

— Rahmetli Süleyman Askeri Bey'in plancılığına bak ki, bize çölde şuncacık

susuzluk çektirmedi. «Çölde susuzluk bizi kötületir. Hep kırılırız hayvan may-

van... » diye çok korktuyduk İstanbul'dan çıkışımızda... Çünkü, içimizde, Yemen görmüş bir borazan çavuşu vardı, oraları çok kötü anlatmaktaydı. Meğerse, Süleyman Askeri Bey, gidiş yolumuzu, akarsuların yanına düşürmüş... «Akarsu» dedimse, dere mere değil... Oraların Dicle Irmağı'nı, Fırat Irmağı'nı, ben, bizim buranın Kızıhrmağından zorlu gördüm. «Sulayalım» derken, çok hayvanımızı toparladı çölün Dicle ırmağı... «İngiliz, toplu tüfekli vapur gezdiriyor üstünde...» diyeyim de aklın ersin!.. Hele, bir Şat var, Dicle'yle Fırat ırmaklarının buluştuğu yer... Görsen, İstanbul'un Boğaziçi denizi sanırsın! Anlatırken arada bir soluk almak için duruyor, bunlar Kelleci'nin başından geçmişler; gibi,;oğlunun yüzüne acıyarak bakıyordu.

Kelleci çömelmiş, ellerini kuşağına kavuşturmuştu. Babasının anlattıklarıyla övündüğü, çatık kaşlarından kısılmış gözlerinden, kırmızı dilini çıkarıp yalanmasından belliydi. Arada sırada, Murat Bey'in yüzünü sezdirmeden gözetiyor, dinlediklerine önem verip vermediğini anlamaya çalışıyordu.

Rıfat Ağa, üst üste öksürdü, «Baba çıksın,» diye diye cıgarayı bastırdı:

— Evet, biz, beriden, su boyunca at oynatarak Basra'ya doğru inmekte olalım... Meğer haym düşman da alttan yukarı sürüp gelmekte değil miymiş. Gelirmiş ama, bizim gibi, işe yaramaz Bedevi sürüsünü önüne katıp gelmiyor : Gelenler sütbesüt İngiliz askeri... Oysa, İngiliz, böyle amansız yerlere kendi askerini hiç sürmez. Böyle yerlere sürdüğü asker Hintten mintten, Araptan, Çingeneden devşirme askerdir. Peki, bu kez, neden öz askerini getirmiş, şu kadar aylık yoldan?.. Kumandayı kralın damadı ele aldırından getirmiş... Hiç unutmam, böyle bir bahar vaktiydi beyim, Saybe derler bir yol kavşağında, gâvura apansız çattık. Sağ yanımız Birisiye hurmalığı... Sol yanımız, bildiğin Dicle Irmağı... İlk çarpışmada fukara Süleyman Askeri Bey üç yerinden vuruldu mu sana?

Subaylar : «Aman seni Bağdat'a yetiştirelim!» dediler. Rahmetli, yattığı sedyeden tabancasına davrandı, «Geri basın! Şart olsun vururum,» diye bağırdı. Bağırdı dedimse, kükredi, Allah göstermesin, çölü yer depremi gibi ırgaladı. Bir yandan kalkmaya davranıyor, bir yandan, «Bana elini değen kendini ölmüş bilsin!» diye kükrüyor. Orada tam

üç gün üç gece vuruştuk beyim, üç gün üç gece; Süleyman Askeri Bey, yemedi, içmedi, durmadan, «İleriii...» diye bağırdı. Fukara, «İleri,» diye bağırdıkça, biz zorla-tıyoruz. Bizim, atlı bölükte yaralanmadık er kalmadı. «Her birimiz günde üçer kılıç değiştirmekteyiz,» diyeyim de savaşın hızını anla!.. Çünkü gâvur kırmamıza kılıç mılıç dayanmıyor. Üçüncü günün ikindisinde, yüreksiz Bedeviler apansız çözüldüler: «Dur aman! Bu nasıl bir kahpelik?» demeye

kalmadan, Bedevi başladı kaçmaklığa... Fukara Süleyman Askeri Bey yattığı yerden yekinip doğruldu, «Bre din kardaşları... Elimde halifemizin fermanı var!.. Beri bakın, ulan yâ Bedeviler!» diye bir iki seslendi. Gördü ki duyan

işiten yok, «Vay!.. Hesapta kaçmak da mı yazılıydı hayın Bedevi?

Allah belanızı versin yüreksizler!» diyerek kabalağını yere çalmasıyla ne yapsa

iyi? Üç gündür, kucağında yalbudak duran tabancayı kafasına boşaltı

verdi. Meğerse, «Bir adım gerileme yok!» diye kendi başına gizliden yemin içmiş... Nasıl bir aslan oğlu aslan olduğunu gayri sen anla!.. İşte bu

sırada: «Gâvur çevirdi, kaçan kurtulur,» bağırtısı duyuldu. Bu bağırtıyla

kurt dalmış sürüye döndük. Can korkusuyla gâvuru yardık çıktık, bulaştık kaçmaklığa... Gâvur ardı-mızca gelip önce Ammare'yi, sonra Nasriyye'yi aldı. «Bre aman!» demeye kalmadan duyduk ki, Kütülama-re'yi de almış... Aklı erenler :

«Heyvah!..» dediler. Çünkü Kütülamare demek Bağdat'ın kapısı demek...

Irmağın kıyısında, bir koca kasaba ki,   Mekke'den sonra üçüncü...

Kütülamare'nin düştüğü haberi Bağdat'a   erişince, Alamanm   Golç Paşası, «Vay   vay!»

diye hopla-mış .

—   Golç Paşa neci?

—   Golç Paşa bizim ordunun kumandanı... Sen Allahın işine bak ki, Golç Paşa da Alaman kralının da-

148

madı... Peki, kurban olduğum Allahm iki kral damadını çöle salıp tokuşturmasına ne demeli? Bana kalırsa, İngiliz kralının damadı, Kütülamare'yi alınca edebini bilip otursaydı, bizim durum kötüydü. Bereket versin oturmadı. Bir gün duyduk ki Kütülamare'den çıkmış kudurup... Niyeti, Bağdat'ı almak... Golç Paşa, beriden bizi başına topladı. «Günah bizden gitti yiğitler!» dedi, «Bana kalsa, öcümüzü gelecek bahara almak iyiydi ama» dedi, «İngiliz edepsizlendi madem...» dedi, «Haydi! Marş marş...» diyerek bizi gâvura saldı. Bu sefer, Selmanpak meydanında kavuştuk. İlk vuruşmada düşmanı bozduk. Kovarak getirdik. Kütülamare'ye soktuk. Meğerse, gâvur bozulacağını hesaplayıp kasabanın dört yanını siperlerle, koruganlarla çevirmiş, toplar dizmiş ki, kirpi dikeni kaç para... Bir iki saldırdık, baktık sökmenin yolu yok... Çevirdik. Bağdat'tan emir bekliyoruz. Saldırı emri yerine, Golç Paşa'nın öldüğü haberi geldi. Meğerse fukarayı, o karışıklıkta kara sıtmanın biti ısırmış... Kara sıtma biti ısırdı mı, Golç Paşa olsan, derman bulamazsın! «Kumandayı Halil Paşa aldı!» dediler. Halil Paşa, başkumandan vekili Enver Paşa'nın öz emmisi... Halil Paşa sürdü geldi, duruma baktı. «Gâvuru iyi kıstvrmışsınız. Bunları ben açlıkla teslim alsam gerektir. Atlı bölük kuş uçurtmayacak,» dedi. Biz başladık, çemberin gerisinde harmanlamaya... Düşmanı çevirdin mi, süngü saldırısı olmaz. Sen beriden top atarsın, o ileriden top atar. Arada bir İngiliz uçağı göğe çıkıyor. Deniz uçağı... Hırıl hırıl dönüyor alıcı kuş gibi... Aklı sıra, Osmanlının durumunu öğrenecek... Çokça döndü de can sıktı mı Halil Paşa emrediyor, bizden Alaman uçağı kalkıyor. Bizimki deniz uçağı değil,

Foker... Binicisinin adı da Sus Bey... Önce birbirlerine kıyasıya girişmiyorlardı. Cil-veleşip dururlarken bizim Alaman Sus Bey İngilize kız-

149

mış nedense... «Yarın gerçekten vuruşacağız,» diye haber yollamış... Aman beyim, ben, uçak vuruşmasını o gün orada gördüm. Bunîar birbirlerine daldılar. Hırıldayarak kopuyorlar, biri alta girerse Öteki fırlanıp göğe çekiliyor. Ama baktım bizimkinin takırtısı daha zorlu... Bizimki bir takırdattı, bir daha takırdattı, onu gördük ki, İngiliz dönerekten iniyor. İndi, geldi istav-rosunun üstüne düştü. Altının dubaları göke dikildi. Atlı olduğumuzdan önce biz yetiştik. Sus Bey, İngiliz gâvurunu, Allah göstermesin, karnından biçmiş... Herifin barsaklarını dizlerine döküvermiş... SusBey'in hünerini anla ki, gökyüzünde uçarken karnından taratı-yqr. Geberiği soyduk, üstünden çıkanları bölüştük. Kâğıtlara değmedik. Savaşlarda subay ölüsünün saati ma-ati askerin, kâğıtları kumandan paşanındır. Uçağın leşini arabalara doldurduk. Bu leşi marangozlar yalandan çattılar. Sağlammış gibi, resmi çekildi de, gazetelere basıldı. - Bir zaman sopasıyla oynadı -: Hey gidi günler!.. Ne iş canım!.. Atımızın yörüklüğüyle bizim Sus Bey'den bir altın lira bahşiş almamız vardır beyim!

— Ne bahşişi?

— Herif tellal çağırttı, «İngiliz uçağının kalktığı haberini bana yetiştirene bir altın bahşişim var,» dedi. Bir gün bizim rahmetli Hacı'yla emir götürmekten dönüyoruz. Altımda bir doru at var ki, canının tezliğinden bastığı yeri görmüyor. Bizim bölük kumandanı, «Buna binerse Çankırılı Rufat biner,» diye bize verdiydi. Baktım, ileriden İngilizin üç uçağı kalkmış... Geliyorlar ki, fırtına

gibi... Hacı'yla hayvanları tepikle-dik... Hangimiz daha önce yetişip müjdeyi verirse, altını alacak... Ben daha önce kavuştum. «Gâvur uçak... Hır hır...» dedim, el işmarıyla üç tane olduğunu bildirdim. Akıllı gâvur ossaat anladı. Anlamasıyla bize bir 150

altın attı, yemeğini yarıda bırakıp seğirtti, uçağına atlayıp oynak güvercin gibi göğe ağdı. Biz alttan bakıyoruz. Bağıran hangisi, dua eden hangisi...

«Gâvura dua edilir mi?» deme! Elden başka bir arkalama gelmeyince kendi gâvuruna dua edeceksin, ister istemez. Bakıyoruz, İngilizin uçakları, durmadan makinelilerini takırdatıyorlar. Bizimkinde, ses soluk yok! «Bre aman!.. Makinelisi mi tutuldu bunun, tüüü...» diye kıvranıyoruz. Rahmetli Hacı, kafama vuruyor, «Ettin mi, Sus Bey'e edeceğini namussuz Rufat! diyor, «Vara bir altın bahşiş şurada kalaydı rezil!» diyor. Sus Bey, iki dolandı, yere indi. Meğer, makinelisine yanlışlıkla barut-suz kurşun koyulmuş... Emir eri koştu, kurşunları değiştirdi. Yukarıdaki gâvurlar, «Kaçırdık,» bellemişler de gökyüzüne sığmaz olmuşlar. Derken bizim uçak, kurban olduğum, alıcı kuş gibi koptu. Bu sefer, kurşunlar, sağlam olduğundan takırdamalarını görmeli... Ama ne fayda! Uğursuzluk başından belli... Sus Bey üç İnğilizden ikisini vurdu düşürdü... Üçüncüye daldı. Bu üçüncü İngiliz, başka cephelerden Sus Bey'e karşı, «Bir iş becerir mi ola?» diye getirilmişmiş... Bir takır-datmasıyla baktık ki... Bizim Foker, yaralı turna gibi iniyor. Askerin tümü koştu beyim, sanki elimizle tutmaya koşuyoruz. Uçağı yere çakılmasıyla Sus Bey'in canı çıkıverdi. Gâvur mavur, «Ulan yedin babayiğidi, yürü!» diye hep ağlaştık. Meğer İngiliz, Sus Bey'den korkusuna bize değemezmiş... Herifi tepelemesiyle bomba oyununa girişti. Bombayı tepemize yağdırıyor ki, Allah yarattı demiyor. Büyük bomba olsa, ne iyi... Attığı şuncacık şuncacık küçük bomba...

— Küçüğü mü kötüdür bombanın?

— Küçüğü elbette... Bomba kısmının küçüğü namussuz beyim... Vızıltısını duyurmadan tepende pat-151

lar. İrikıyım olursa gökyüzünden it gibi hırıldayarak indiğini görürsün de, şu yana kaçı verirsin!..

— Kütülamare'de çevirdiğiniz gâvur?

— Gâvuru çevirdik, evet, iyice bunalttık. Subaylar : «Yakındır, bunun cepanesi yiyeceği tükenir. Patırtısına kulak vermeyin,» diyorlar. «Ulan İngiliz!» desem, «Çölün ortasına o kadar yiyintiyi, cepaneyi sen nasıl biriktirdin domuz?» desem!.. Yer bitmez, yakar bitmez!

— Sizde yiyecek durumu nasıl?

— O sıralar seferberlik daha namussuzlaşmamış... Yiyeceğimiz bol... Haftada bir, tatlı aşla peksimet paparası bile veriyorlar. Paparanın etleri nah, başım gibi... Ama, karasineği ne yapalım? Çölü bir karasinek tuttu beyim, kumun yüzünü kara katran kapladı sanırsın!.. Hakçası biz vardığımızda sinek minek yoktu. Leşlere toplandı besbelli... Askerin şuraya buraya attığı çöpe, gübüre toplandı. Karavanalar iki saatlik yerden geliyor, üstü silme karasinek...

— Niçin iki saatlik yerden getiriyorlar?

— Gâvurun top atımından dışarıda pişecek ister istemez... İngilizin topu yamandır. İki saatlik yere kolayca sürer de senin ocağını söndürür...

— Açlık yok... Ya sıcak?

— Sıcağı hiç sorma!.. Sıcaktan yana haller kötü... Biz ter olup aktık da sonra yeniden yeniye et topladık... Çölün gündüzü inadına sıcaktır da gecesi inadına soğuktur. Allanın bir işi canım! Gece olmaz mı, titremesini bilmezsen donarsın... Günlerden bir gün, bizim bölüğü, Şat'tan aşağıya gözcü yolladılar. Meğerse ırmakların taşkını yaklaşmış... Asker bir yandan siperlerin önünü ardını kabartıyor ki, su basarsa yatak yeri ıslanmayacak... Bize verilen emir, «Gece gündüz uyuma yok... » Çünkü sular kabardı mı, olur olmaz ge-

miler baş yukarı çıkar gidermiş... Bir gün baktık ki, bir gemi... «Nedir?» dememize kalmadan fırt diye geçti gitti baş yukarı... Biz, «Aman... » diyebildik, o kadar... İki kurşun bile sıkamadık. Meğerse Kütülamare'-ye öteberi yetiştirecek gemiymiş! Halil Paşa geldi ki gözleri kan çanağı... Ben çok paşa gördüm, bu Halil Paşa gibi öfkelisini görmedim. Bağırıyor ki, koca Arabistan çölünü gümbürdetiyor. Sonunda emri bastırdı : «Ya gemi, ya kelleniz!»

Topçuların can başına sıçradı. Topçularda Erzincanlı bir Kadir Çavuş var. Balkan savaşında Yunana çok oyunlar etmiş... «Geri durun!» dedi. Topu eliyle doldurdu. Tam iki gün uyumadan bekledi. Yukarı geçen gemi, bu kez baş aşağı iniyor. Besmeleyi çekti, nişanına mişanma bakmadan, göz

kestirimiyle ateşledi, gemiyi boş böğründen nalladı. Tam bacasının dibinden... Gemi kısmı da hayvan gibi beyim, vurulunca hayvan gibi acı acı bağırıyor. Yanının üstüne ırmağa yıkıldı İngiliz topçekeri... Peşine bir sal bağlamış... Saldaki örtünün altında meğerse top sak-lıymış... Adının topçekerliği bundan... Salın topu atar, bizim Erzincanlı atar. Salın topu az kaldı ki, bizim topu kötülete... Neyse Kadir Çavuş, salın da işini bitirdi. Gemiyi ossaat çapul ettik. Bizden sonra Bedevi Araplar yetişti. Bir saate varmadan gemi demir kafese döndü. Ben Arap takımını çapulda gayet hünerli gördüm beyim... Bunlar kartal kuşundan farksız... Kartal kuşları, iki günlük yoldan, leşin kokusunu alıp başına nasıl birikirlerse Bedevi Araplar da çapulun kokusunu iki günlük yoldan alıyor. Alması bir şey değil, nasıl yetişiyor, üstüne nasıl çöküyor, aklım ermedi gitti. Dediğim gemiyi Kadir Çavuş batırınca İngilizin soluğu kesildi. Bu gemi olmayınca Kütülamare'ye öteberi gidemez çünkü...

— General Tavzent hapı yuttu desene Ruf at Ağa!..

— Aman beyim, sen Tavzent'in, Tavzent olduğunu nerden bildin? -Rufat Ağa çipil gözlerini şaşkın şaşkın kırpıştırıyordu - : Biz deminden beri herifin adını aramaktaydık. Dur hele... Senin yaşın, Tavzent'i bilesi kadar olmayacak...

— Kitaplarda okudum.

— Öyle de, çünkü... Evet, gemisini Kadir Çavuş vurunca Tavzent'in kolu kanadı kırıldı. O zamana kadar Halil Paşa'yla buluşmaya kasılarak gelen gâvur...

— Ne buluşması?..

— Ne buluşması var mı? Bunlar eskiden tanış... Birkaç gün vuruşuldu da ölüler savaş alanını kapladı mı, iki kumandan buluşuyorlar. Siperlerin arasına hurma dallarından bir çardak kuruyoruz! Bu yandan bizim bayrak çekiliyor. Öte yandan gâvurun bayrağı... Halil Paşa bu yandan çıkıyor, gâvurun paşası öte yandan... Halil Paşa Müslüman paşası olduğundan, her zaman İngilizden önce çıkardı. Kahpelikten korkmadığını gösterecek...

Paşalar çardağın gölgesine otururlar. Yaver takımı ayakta... Gelsin fan-fin... Gitsin fan-fin... Yanaşsan da bir lafını anlayamazsın... İngiliz, leşlerini istiyor. Onlar çevrilmiş olduğundan dışarının toprağı bizim... Bizim olunca, üstündekiler de bizim... Üstün-dekiler, yani gâvur leşlerinin susu busu... Paşalar yerlerine çekilince asker yürür, tüfek, kasatura, subay nişanı, tabanca... Canı çeken, çizme, kaput alır. Gemiyi vurduk. Son buluşmaya biriktiler. Tavzent'i o gün görmeliydin beyim... Kasıntı masıntı kalmamış, hovarda-sıyla basılan kötü karıya dönmüş... Halil Paşa ne dese iyi... «Karnın açsa sana ekmek getirsinler... Yumurta kırsınlar... Pekmez koysunlar,» demiş... Bilirse anasına sövmekle bir... Fazladan yiyeceğin bol olduğuna getiriyor. O sıra adam ne biçim bir alçak olmalı ki boğazından ekmek geçebilmeli... «Karnım tok... İçim istemiyor,» demiş ama, yalan... Versek it gibi yiyecek... Tavzent esir olmaya çoktan razı... Üç gün «vire» istiyor, o kadar... «Vire»yi bilirsin! Soluğunu genişletecek ki, gizli kâğıtlarını, cepanesini yakacak. Toplarını çivileyecek... Halil Paşa, «Ben kendi başıma vire veremem... Yukarıya sormamış olmaz. İki gün isteseydin, belki bir şey uydururduk... Üç güne gücüm yetmez,» diyor. Bana sorarsan gönül eğlendirmekte... Arada beş on kişi gebermiş, umurunda mı? Sonunda herifin yakarışına acımış oldu da, «Verdik gitti!» dedi. Gâvur paşası yerine gitmesiyle Kütülamare'yi bir kara duman kapladı beyim... Meğer cephaneyi ateşe vermişler. Gümbürtüden çölün temelleri ırgalanıyor! İngiliz savaşta gayetle domuz beyim, mala filan hiç acımaz. Femlerini zımbalamadık bir tek top komamış. Bütün makinelileri de Şat'a atmış... Ölen askerlerin tüfeklerini bile kuma gömmüşler.

— Sağlarmkini gömmemişler mi?

— Ona kalsa iğne vermeyecek ya, Halil Paşa, «Her asker başına birer mavzerle yüzer mermi isterim,» diye dayattı. Bir sabah baktık ki, minarelerin tepelerine ak bayraklar çekilmiş... Halil Paşa, meğer, tazece apteslen-miş, beklermiş...

İki rekât namaz kıldı. «Allah bana bu günleri gösterdi ya, bundan sonra ölsem de gam değil,» diyerek duaya çöktü. Sonunda askere tellal çağırttı: «Göreyim

sizi!.. Bedevi yetişmeden çapula yarar hiçbir şey bırakmayın... Hayın Bedevilerden yardım istedim. Vermediler. Aman ellerine iğne geçmesin...

Cana değmesinler... Diledikleri boyumu alsınlar,» dedi. Çapula yumulduk ki beyim, olursa o kadar olur. Üç gün üç gece... O zamana kadar Bedevilerin beş gümüş mecidiye verdikleri İngiliz mavzerleri on kuruşa düştü de alan bulunmadı.

Bereket cepane pahalı... Mavzer fişeğinin tanesine Arap, gümüş para, bir ku-

ruş veriyor. Askerin arasında gümüş para gübür oldu. Her birimizin üstünde en azından birkaç okka gümüş para var... -Rufat Ağa biraz inledi, bir zaman tatlı tatlı gülümseyerek daldı -: Savaşmak iyidir beyim, adam rezillik çekse

de savaş iyi... Ne olmalı, olmalı bu kocalık üstümüzden gitmeli... En azından otuz yaşımız geri gelmeli... İsmet Paşa da şu Alaman savaşma girmeli gümbedek... Biraz oyun da Ruf at göstermeli! O zaman elimize geçen parayı saklayamadıydık. Şimdi maymun gözünü açtı. Bir meteliğini kaybetmeden köye ulaştırmaz mıyım?..

Bir meteliğini... Evet, yiğit olana savaşmak gibi yoktur. Ama öleceksin, esir gitmeyeceksin. Esir gittin mi, İngiliz de seni soyar. Ne demişler? «Parayla değil, sırayla,» demişler. «Esirlik zor,» dedik. Onurlu yiğite zor... Şu İngilizde hiç onur var mı? «Oğlum sen savaşmaya gelmişsin! Arkan sıra karıyı neden gezdirmektesin? Kütülamare'de biz Tav-zent'in karısını da tuttuk

beyim, İngiliz kralının küçük kızı... Dünya güzeli... Hurimelek yavrusu... Herif yeni evli olduğundan körpe karıyı köyünde bırakmamış... «Yanım sıra gelsin, surda burda lazım olur,» demiş ama; karının yanında, koca bir paşanın, kılıcını vermesi nasıl bir rezillik!.. Ne dersin, ben karşıdan utandım da, İngiliz paşası, hiç umursamadı. Halil Paşanın emriyle düğün kurduk. Lazlar Laz horonuna çıktılar. Kürtler Kürt horonuna... Biz kaşık vurduk ki, benim elimde üç çift kaşık paralandı. Kastamonu uşağı se-petçioğluna

kalktı, Yozgatlılar çiçekdağma... Gâvur İzmirlinin zeybekleri... Erzurum dadaşlarının Timur

Ağası... Üçayağı... Peki, biz bu yanda düğün kurarken İngiliz kendi memleketinde ne yapmış? Kudurmuş ki, ağzının köpüğü denizlerin yüzünü ağartmış... «Vay

Osmanlı vay!.. Öyle mi? Alacağın olsun bakalım!» demiş, demesiyle oralara gizliden kuvvet getirmiş ki be-

156

yim, dağı taşı askere kesmiş... Çölde kum, İngilizde asker... Eskiden bir uçağı çıkarken, şimdi, onu, yirmisi birden havalanıyor. Eskiden beş tane top atarken, şimdilerde sabah tutturuyor akşama kadar... Şaka maka... «Aman bre! Dayanın uşak! Bu nasıl bir domuzluk... » demeye kalmadı, herif bizi resmen bozdu ki çadır kurdurmuyor. Bağdat'a doğru çözüldük ki soluğumuz ağzımıza sığmaz oldu. «Ha şu tepede siperlenelim, ha bu tepede... » diyoruz, topları karşımıza diziyor, tepeyi os-?.aat harman yeri gibi düzlüyor? Nerdeyse bizi Bağdat'ın içine sokacak... Bu dediğim işler bir günün işi değil haa... Aradan şu kadar zaman geçmiş... Halil Paşa pabucun pahalı olduğunu görüp savuşmuş da, yerine Ali İhsan Paşa geçmiş... Başımıza gelen rezilliği anla ki, Bağdat'ın köprüsünü vaktinde yakmasak, herif kasabaya bizimle beraber girecek... AUaha şükür, önceden gaz tenekelerini, pamuk yorganları hazırlamışlar... Evet, tam beş deve katarıyla yorgan geldi. Her birini on panganota alamazsın, yeni güvey yorganları... Vaktiyle Halil Paşa'nın Bağdat Hastanesi için İstanbul'dan getirdiği yorganları... «Yazık mazık» diyecek sıra mı? Yorganları köprü tombazlarının içine deptik, üstüne gazyağını döktük, verdik ateşi... Biz atlı olduğumuzdan, Bağdat'ın yakılıp yıkılması bizim üstümüze bırakıldı. Surdan İngiliz görününce yakıp yıkıp savuşacağız. Bir gece, nöbetçiyiz. Konak dinamitlenmiş... Elektrikli ateşleme makinesinin baskı kolu rahmetli Hacı'nın elinde... Dualar okuyoruz ki, gâvur duysa imana gelir.

Sonunda, sabaha karşı... Minarelerde sabah ezanı inim inim okunmaya başlamıştı ki, «Geliyor! Ateş!» bağırtısı duyuldu. Rahmetli Hacı: «Yallah Bismillah!» demesiyle kola bastı. Arap mezinin «Tanrı Uludur» sesi

gürültüyle gitti. Ne kadar dinamit komu-şuz anla ki, koca Bağdat sarayı, yerden şöyle, adam

boyu kalktı, kendini o hızla kendi temeline vurdu. Vur-masıyla tuz gibi dağıldı. Arkadan ekmekçi fırınlarını, tabakhaneyi, çarşıyı ateşe verdik. Dedim ya, ben bunca savaş gördüm, Arap içindeki çapulcuyu başka hiçbir yerde görmedim. Bunlar yani namaza durdulardı ya, hani, «İngiliz gelmesin,» diyerek duaya çöktülerdi ya... Hepsi namazı yarıda koyup camilerden uğradı. Koca Bağdat, gâvur köyüymüş gibi, yağmalandı. Bağdat'taki Arap çapulunu görmeyen bilmez. Bizim askerden bazıları da meğer önceden sivil urbalar peydahlamışlar! Sen, arada sütü bozuk mu ararsın?.. Biz Bağdat'tan çıkarken kasabayı böyle bıraktık. Meğer ordu açılmış ki, nerdeyse Musul'u tutmuş... Fukara Ali İhsan Paşa, «Bana Acem içine giden kuvvetleri bulun... Hepsini geri çevirin! Bana aman kuvvet gelsin!.. Hani Mustafa Kemal Paşa!.. Bana Mustafa Kemal Paşa'yı bulun!» diye debelenirmiş...

Ama kim kime... Bizde bir söz vardır beyim, «At izi, it izine karıştı,» derler. Ben bu lafm ne demeğe geldiğini orada gördüm. Biz akşama doğru Gö-ker dedikleri yeri tuttuk. Burası konak yeri... Musul'un zifti, katranı, gazyağı hep buradan çıkar. Hayvanlarda soluk moluk kalmamış... Biz atlıyken bitmişiz, yayaları sen düşün... Bize kalsa hiç durmayacağız, köye kadar savuşacağız ya, Ali İhsan Paşa, her saat başında bir emir çıkarıyor. «Kaçan askeri subaylar vuracak... Kaçan subayları da asker oğullarım... » diye gayet korkunç emirler... Haydi bakalım, yiğitsen savuşabil... Neyse tepeleri, Allahm izniyle, tuttuk. Ali İhsan Paşa iyice şaşırmış, makinenin başına geçmiş, bir yandan Mustafa Kemal Paşa'yı arıyor, bir yandan kuvvet istiyor. Mustafa Kemal Paşa'yı ne mi yapacak? Bulacak ki, az biraz akıl alacak... O sıra İngiliz, Bağdat çevresindeki saldırıyı durdurmuş da, bereket, Filistin'e yönelmiş... «Biraz da büyük Cemal Paşa'yı sarsalayalım,»

demiş... Bizde savaş durdu ama, bu kez açlık başladı. Biz çöl aslanı kesildiğimizden susuzluğun çaresini bulmuşuz! Baktın susuzluk kötü bastırdı, mavzer mermilerinden birini yırtar, barutunu ağzına atı verirsin...

Ama açlığa, şimdiye kadar, bir çare bulanı ben görmedim. «Karnına taş bağla,» derler. Boşunadır. «Palaskayı sık,» derler. Biz çok sıktık, öyle sıktık ki, dağ gibi dünya pelvanlarmın göbekleri eridi de her birinin beli, Çerkeş gelinlerinin belleri gibi inceldi. Açlık maçlık idare ediyoruz. Çünkü daha seferberliğin imansız karın bozuntusu, sürgün marazı orduyu sarmamış... Uğraşıp dururken, «Müjdeler olsun! Size kuvvet geliyor,» dediler. Sevindik. İçlerinde hemşeri memşeri olur, köyden kentten haber maber alırsın!.. Bir de ne görelim! Vay başıma! Bunlara «asker» diyenin ben dininden şüphe ederim. Enver Paşa, nerde işe yaramaz, sakat, hasta varsa toplamış, yola sürmüş... Herifler buraya gelene kadar adamlıktan çıkmışlar... Silahları mi-lahları da yok... Versen de taşıyacakları kalmamış! Dil bilmez Kürtler, fukara Arap uşakları ki, hepsinin uçkurları ellerinde... İki adım gidiyorlar, «Aman bir kuytu yer... » deyip büyük aptese duruyorlar. Büyük aptes dedimse, adam gibi bir büyük aptes değil haaa... Sürgün gidiyor. Ovayı, dağı pislik kokusu sardı ki soluk alana aşkolsun! Yolda bunlara ne yedirmişlerse yedirmişler, fukaraları bu onulmaz hale getirmişler. Çoğu İn-gilizi hiç görmeden nalları dikti ya... Onlar öldüler kurtuldular,

bitleri bize kaldı. Nasıl bit, beyim? Ne desem boş... Aradan bir zaman daha geçti. Biz can kay-gusuna düştüğümüzden cepheyi, düşmanı unutmuşuz. Bir akşam... «Aman tombazlara yetişin... Aman atlılar tombazlara yetişin!» diye bir bağırtı koptu. Meğer, biz oralarda bitle, açlıkla boğuşurken, düşman sağımızı solumuzu bozmuş... Bizi güzelce çevirmiş... Kat kat çe-

159

virmiş... Çevirme tamam olunca yukardan yürümeye başlamış... Tombazlara, Allanın izniyle, yetiştik, hepsini ateşe verdik. Fukara Ali İhsan Paşa gene Mustafa Kemal Paşa'yı aramakta... Makineye çökmüş... «Mustafa Kemal'i bana bulun! Aman bana Mustafa Kemal Paşa'yı bulun ki...» diye telefonculara yalvarmakta... Bir zaman sonra, Mustafa Kemal Paşa'dan haber geldi. «Çevrildiniz, asker oğullarımın boş yere kırılmasına razılığım yoktur. Zati gâvur İstanbul'u, Anadolu'yu hep aldı. Ben Diyarbakır'a çekildim. Yanımda bir kolordu kadar kuvvetim var! Ne olacağım belli değil...» diyor. İşte o zaman Ali İhsan Paşa bir kere,

«Heyvah!..» demiş, sonra, «Atları çekin!» diye bağırmış... Böyle günler için en yamanından birkaç Arap atı beslerdi. Birine binip, gerisini yedekleyip

gece vakti yola kapanıyor. Neyse, Allahtan, bir delik buluyor da, esirlikten kurtuluyor. Oralarda şaşkınlığa düşüp boşu boşuna di-renmese Altıncı Ordu'yu esir vermeyecek... Herifin şaş-kınlığıyîa biz kaldık mı arada... Subaylar bir yere biriktiler, «Gücümüzü yoklayalım hele bir,» dediler. Niyetleri çemberi yarıp çıkmak... Bir sabah, alacakaranlıkta asker birbiriyle helallaştı, bir

uğurdan «Allah Allah» diye saldırdık. Meğer kahpe düşman, çevremize, bir kat, iki kat, üç kat çember çekmemiş, tam yedi kat çekmiş... Dördünü, Allahm izniyle yardık ama, beşincisini yaramadık!.. İngilizin Hintli askerleri, Müslüman olduklarından bize acımışlar. Baktım, «Carcar! Carcar!» diye bağırıyorlar...

— Ne demek?..

— İngiliz dilinde esir demektir. Allah biliyor ya ben önce anlayamadım. Altımdaki hayvan vurulmuş... Yaya kalmışım... Hintçeyi bırak Türkçe söyleseler ne dediklerini çıkaracağım şüpheli... Neyse ki, Hint dilinden bilir bir yedeksubay, «Teslim diyorlar,» dedi de,

yüreğimize biraz su serpildi. Olduk mu sana Carcar... Bizi bir meydanda dize getirdiler. Sonra duyduk ki, on yedi binden artığımız varmış da eksiğimiz yokmuş... Bizi meydana toplayınca bulaştılar subaylarımıza sopa çekmeye...

— Neden?

— Esirliğin yolu... Carcar oldun mu, eğer subay-san, tabancanı, kılıcını, dürbününü yere atacaksın... Bizimkiler o karışıklıkta bunu bilememişler de, İngili-zin komutanı, «Vay siz daha benim elime geçtiğinizi... » demiş... «Vay... Siz Kralımızın kızma...» demiş... Aklınca Tavsent'in öcünü alacak... Ben, yasa gütmeyi İngiliz subaylarında gördüm beyim... İngiliz subaylarına ofizer diyorlar. Onlarda «Teğmen», «Asteğmen», «Üsteğmen», «Yüzbaşı» filan hep ofizerdir. Binbaşıdan yukarısına geldin mi, hepsi «General» gider. Bir gece baktım, İngilizler oğlancılara gitmişler... Nöbete, iki avanak Hintli bırakmışlar. Hacı'ya, «Ulan oğlum, kalk savuşalım. Sırasıdır,» dedim. Dünden hazırmış... Gecenin karanlığında tam bir konaklık yeri, yüzümüz üstünde, yılan gibi sürünerek gittik. Adana'ya yetiştiğimiz zaman,

adamlıktan çıkmıştık... -Derin derin içini çekti -: Seferberliğin başındaki işler şekerden tatlıydı

ya, sonuna doğru, durum gayetle kötüledi. Bizim kendi pisliğimizde boğulmamıza az bir şey kaldıydı beyim, şuncacık bir şey kaldıydı. Biz seferberliğe çubuk gibi delikanlı gittiydik. Dönüşte beni öz anam tanıyamadı. Salt kuru kemik kaldığımdan değil, aklımız da çatlamış bizim biraz... Bizi, yad yerin hava değişimi askeri sandılar da, Virankale'ye kondurmayacak oldular. Aklımın nasıl çatladığına bakmalı ki, «Ulan namussuzlar! Ben buranın Kelleci Rufat'ı değil miyim?» demeye dilim dönmüyor. Durduğum yerde Arapça marapça karıştırıyorum. Arada bir domuz İngilizin söküp aldı-

ğı savaş madalyasının yerini yumrukluyorum da, «Ner-de bizim nişanımız? Ulan, can pahasına kazandığımız nişanı verin imansızlar,» diye debeleniyorum. Yeri gelmişken sorayım beyim, sen bilirsin, savaşta madalya kazananlara aylık bağlamak kanundur öyle ya?

— Bilmiyorum. Savaşta sakatlananlara aylık bağlıyorlar ama...

— Sakatlık başka... Madalyanın da aylığı var ama, esir gitmeyeceksin... Biz

esir gittiğimizden, aylık isteyemedik. Esir gidip madalyasını gâvura kaptıranlara, «Türk askeri bir vakit kendini esir vermeyecekken... Göğsündeki savaş madalyasını düşmana kaptırmış bir yüreksizin ayrıca aylık davasına kalkması ne biçim bir yüzsüzlük... » derlermiş Ankara'da...

— Nasıldı sizin savaş madalyanız? Yıldız biçiminde değil mi?

— Aman... «Yıldız biçiminde» dedi... Duydun mu? «Yıldız biçiminde» dediğini duydun mu benim avanak oğlum?.. - Kelleci'nin göğsünü iki kez dürttü - : Duydun ya, kendi kulağınla kopuk!.. Nasıl, yalan mıymışım? «Yıldız biçimi» derdim de bunları inandıramazdım beyim...

— Hem yıldız biçimidir, hem de üstü kırmızı...

— Oh çok yaşa!.. Evet, üstü kırmızı... Ne güzel bildin bizim savaş

madalyamızı... Ah ne olmalı olmalı, şimdi Virankale'de olmalıydın da, muhtar reziline, Hacıların Niyazi Efendi'ye, bizim aklı ermez köylümüzün topuna bunları bir bir anlatmalıydın...

Rufat ağa, sanki Virankale kapalı kapının hemen ardındaymış da, köylüsüne bu haberi hemen verecekmiş gibi davranıp kalktı.

Gardiyanın kapıyı açmasını beklerken Kelleci babasını fısıl fısıl sıkılıyordu :

— Aman dediğim gibi... «Kâğıtları daha gelmedi,» dersin... «Gelirmiş nerdeyse,» dersin. «Cezanın yedi sekiz aya inmesi yüzde yüzmüş,» dersin... «İnmese de kıymeti yok... Dört aya kalmadan Zonguldağm çalışma cezaevine

salacaklar yüzde yüz,» dersin... «Zonguldak serbes...» dersin... «Candarma, mandarma, gardiyan mardiyan yok... Zonguldağa saldılar mı, köyde sayılır,» diyeceksin... Zonguldağa gidersek, bizi köye geldi bilsinler. Anam sıkça gitsin Ümmühan Abla'ma... Aman sıkça gitsin ki, günde dört beş kez uğrasın... Ümmühan Abla'm öteberi istemiş... Yarm veririm, alır gidersin... Yusuf'a ne diyeceksin bakalım? «Gelmesine çok bir şey kalmadı Kelleci'nin, bunu böyle bil de ona göre... » diyeceksin!

162

163 III

Kelleci Memet, lafı her almak isteyişte, Cinci Nezir kaşlarını çatıp kasılarak ayaklarının burnunda yükselip, «Lafını unutma!» diye fırtına gibi konuşuyordu :

— Ne diyorduk? İşte senin ceza, Allanın izniyle, Yargıtaydan onaylanıp geldi. Gelmese iyiydi, az biraz kırpılsaydı, kıyısından köşesinden ufalsaydı iyiydi ama.. Olmadı. Senin aklın ermediğinden domuz Kelleci!... Sen

şimdicik altı yılı çoğumsarsın ya, dediğim gibi, aklın ermediğinden... Bana sorarsan, bir yiyeceksin de Allanma bin şükredeceksin! Neden mi? Şundan ki, adam öldürmenin cezası, kanunda asılmaktan başlar! Bilen bilmeyen, «Esbabiyeye girer indirilir!» derse de hiç kulak verme... Ya, koca başkan, on beş yılı sana verekoy-saydı...

Ya Zonguldağa gitmek için altıda birini yatacak olaydın?.. On beş yılın altıda birini hesaba vur bakalım, rezil Kelleci, bunca zamandır okumayla boğuşmaktasın, vur hesaba!.. On beş yılın altıda biri... Gittisi geldisi, yazıldısı bozuldusuyla üç dört yıl eder. Dört yılda senin kemiklerin çürürdü oğlum Kelleci, senin iliklerin boşalırdı. Kocardın namussuz, buruşurdun ki şu

rezil Hatip Hoca'ya dönerdin. Bunları göz önüne alırsak, senin ceza gayet uygun... Biz bundan sonrasını düşüneceğiz. Bundan sonrası, Zonguldağa atlamak... Zonguldağı tuttun mu, bir ayağın dışarıda demektir. Dediğim gibi, candarma yok, gardiyan yok! Zonguldak nah burası... Sen Zonguldak'tan yolu eline aldm mı, bir gecede Virankale'yi tutarsın, ne güzel! -Sesini iyice alçaltmış fısıltıya indirmişti. Arada bir müdüriyet kapısına bakıyordu -: Geçenlerde babanla dertleştik uzun boylu... Rufat ağa, iyice kocamış, aklı biraz gelgit olmuş ama, tüm avanak değil... Seferberliğin çemberinden geçmiş bir herif, bunasa da, şundan bundan sezgilidir. «Bu benim oğlanın işinde çok karışık meseleler var,» dedi, «bana sorarsan, Tuz Gazisi Osman Ağa'yı bunun vurduğundan bile şüpheliyim,» dedi. «Tüfek kendi başına boşalsa da bu Ümmühan kahpesi bu oğlanı bu kadar korumayacak,» dedi, «bana kalırsa... O gün, Osman Ağa'nın oğlu Yusuf rezilinin nerede olduğu aranmalıydı,» dedi.

Bunlar nasıl bir laflar bakalım, bunlar aklı gelgit herif lafları mı?

— Aklı gelgit herif lafları, Cinci Emmi... Yusuf o gün köydeydi. Candarmalar bunu bize çok sordular. Yusuf yer tanıkları dinletti. Sen babamın lafına bakma!

— Oğlum, ben her lafa hırpadak inanır herif miyim? Ben, baban olacak fukaraya acımaktayım... Sonunda herifi koruculuktan da sürüp çıkardılar.

Oysa, oğlu gelip yetişmiş... Fazladan adam vurmuş, leş atlamış... Sizin muhtarınız babanı koruculuktan niçin defledi? Seni adam hesabına almadığından defledi. Mahpus damına düşen bir yiğidi neden adam hesabına almazlar? Tez beri çıkacağından umutlarını kestiler. Duyduğum doğruysa, Virankale'de, senin altı yıl yediğine inanan hiç yokmuş... İstemezler ne demekte?er-

165

miş bakalım? «Biz avanak mıyız? Adam vurma cezasının on beş yıl olduğunu bilmez miyiz?» demektelermiş... Aklı sıra, seni öldü saymakta bu rezil köy...

«Kelleci, hele on beş yılı hayırlısıyla yatsın, gerisi düşünülür,» demekte besbelli... Evet, kendin bilmez değilsin ya, sizin Virankale'nin adamı gibi imansız hiç olmaz.' Bu laflar nasıl bir laflar? Gâvuruna bir laflar!.. Çünkü senin amanını kesiyor. Öz anan olacak kahpenin aklı yatsa, bu kapıya gelesi kalmaz. «Ümmühan Abla'm aydan aya beni yoklasın dersen, canını Zonguldağa atmaya bakacaksın!.. Bu ne bu yavrum Kelleci? Bunlar ne biçim iç çekmeler, kuyu gibi, domuz?.. Beri bak, «Beri bak!» dedim. Sen içini çekeceğine düşmanların çeksin!.. Ya benim cinciliğimi, hiç mi göz önüne almamakta, sizin Virankale'nin alçak muhtarı?.. Ya biz öldük mü temelli? Hayır, ölmedik. Biz bugünden tezi yok,

Zonguldağa çalışma cezaevine atlama yolları arayacağız. Şurasını aklına yaz: Ankara'nın çocuk cezaevine »ittin mi yandın!..

Çakır gözlerini kısarak uzaklara bakan Kelleci Mehmet, altdudağım hınçla dişledi:

— Yandık evet!..

— Öyleyse, kırıp sarıp Zonguldağa gitmenin yolu bulunacak... Musa Gardiyanla konuştuk. Musa Gardiyana bazıları «rezil» derse de, kulak asma... Herif benim sözümden çıkmaz. Geçenlerde seni konuştuk. Ben meseleyi açtım. Acıdı. Karısı, Savcı Bey'in evinde hizmet gördüğünden sırası gelince Savcı Bey'in hanımına ağlayacak da, seni Zonguldağa yazdıracak...

— Aman gerçek mi, Cinci Emmi?.. Aman kurban olayım...

— Gerçek mi ne demek? Babanla seferberlik arkadaşlığımızın hiç mi hatırı yok

ki, sen bunu böyle dedin kopuk? Söyle bakalım, çalışma cezaevine yazılmana ne kaldıydı senin?

— Üç ay, on iki gün...

— Tamam... Yazılması mazılması, Ankara'ya gitmesi, gelmesi... Diyelim ki, altı

ay... Altı ayda sen zanaatı öğrenirsin de, usta bile olursun...

— Hangi zanaatı?

— Hey şaşkın!.. Hangi zanaatı olacak... Bizim tenekeciliği... Musa Gardiyan dedi ki... «Benim karı, Savcı Bey'in hanımına gider söyler ama, oğlan bir zanaatın ucundan tutmalı ki, yüzümüz olmalı,» dedi.

— Müdür Bey bizi sanatkârlığa yazıverir mi?

— Oralara sen karışma!.. O benim işim!..

— Murat Bey, bizi sevabına meydancı yaptırıve-recek, Recep çıkınca... Biz

zanaatla msydancılığı birlikte baş edebilir miyiz?

— Ulan ben ne diyorum, sen nerelerde dolaşıyorsun! Meydancılık da neymiş?

Yabanın garip gazetecisi, bizim buranın işlerini ne bilecek?.. Meydancılık mahpus damında, hırsızın, uğursuzun işi... Leş atlamış bir babayiğitin meydancılık ettiğini sen hiç gördün mü? Bizim niyetimiz, kısa yoldan Zonguldağa atlamak... Meydancılıkta bulaşık işler çoktur, şunun parası yiter, berikinin bir şeyi kaybolur. Burası mahpus damı... Bakmışsın hırsızlık senin üstünde kalmış... Dosyana, «Mahpus damında hırsızlığı görülmüştür,»

diye yazıldı mı, Zonguldak surda kalsın, Ankara'nın çocuk cezaevine gitmek bile eline geçmez. Diyelim ki meydancı olmadın da, «Cezamın altıda birini yatağımda oturup dolduracağım,» dedin! Başının derde girmeyeceği ne belli? Surdan biri bir laf eder, sen de altta kalacak değilsin ya, döner bir karşılık verirsin. Hırlaşıp dururken, herife bir şaplak attın mı, çalışma cezaevine gitmen tam iki yıl geri vurur... Mahpus damında yi-

ğit kısmının şeytanı boş oturmaz... Bizim Kuyruk Müdür, aslında akılsızın biriydi ama, bazı bazı doğru laflar ederdi ki, direk gibi... «Mahpus milleti, beladan kaçacaksa, çalışmaya oturacak,» derdi. Bu dar yerde, bir işin ucuna yapışacaksın. Yapıştın mı, hem vakit geçer, hem zanaat bellersin. Zanaata neden «altın bilezik» demişler? Çünkü eşkıyalar sıyırıp alamaz, kumarbazlar ütemez. Fazladan «dükkân kapısı hak kapısı» olduğundan değme şeytana aldanmazsm.

— Doğrusun ya... Bizim elimize dükkân nerden geçecek bre Cinci Emmi?

— Hele rezil!.. Bunları diyen herifin elbette bir bildiği var. Dur lafını unutma!.. Burada dükkân sahibi-si oldun mu, Virankale'ye nam saldın gitti. «Ulaaa...» derler, «Hele işe bak sen... Buranın bir rezil Kelleci-siyken,

Çankırı mahpusunda dükkân peydahlamak nasıl bir yiğitlik?» derler. İstemezlerin dili dişi kitlenir. Karı milletine geldi mi, namussuzların aklı şaşar ki...

— Bizim karıyla kızla bir ilintimiz yok Cinci Emmi!.. Şart olsun yok!..

— Biz var mı dedik köpoğlusu?.. Benim neme gerek!.. Ben, seferberlik arkadaşlığının hatırını izlemekteyim!.. Ah ne olaydı olaydı, sana da şu kötü Yamö-renli Mustafa gibi, üç yıl vereydiler. Üç yıl vereydiler de, bakaydın, ben seni Zonguldağa salar mıydım? Yam-örenli Kulaksızın Mustafa'ya kalsaydı, iki yıl cezayla Zonguldağa gidecekti. Yakasını toparladım. Oğlana dükkânı alı verdim.

Hem de kaça aldım? Say ki, bedavaya aldım. Cezan on yıldan az oldu da, üçte ikisini iyi halle yattın mı, belediye işlerinde çalışmaya çıkarsın! Hem surda burda gez dolaş, hem gündelik al! Nah Kulaksızın Mustafa... Hava soğuksa,

yağışlıysa oturuyor, dükkânda kahve kutusu çatıyor, ayna döküyor. «Sırrı yâ Ali» resmi boyuyor da avuç dolusu para 168

kazanıyor. Havalar açıksa köyden geleni olmuşsa çalışmacılara katılıp atlıyor dışarı... -Cinci Nezir göz kırptı -: Neden bugünlerde sıkça gidiyor belediye idlerine bu kötü Yamörenli, bakalım?.. Aklın ermedi değil mi, avanak Kelleci?.. Uğruna adam vurduğu kahpenin kocası olacak kavatı, ikinci askerliğe götürmüşler. Karı sözümona, öteberi satmak için Çankırı pazarına gelir oldu. Mustafa'yla buluşuyorlar da, Karatekin efendimizin türbesi gerisindeki dipsiz mağaranın kuytusunda yüreklerini soğutuyorlar.

Kelleci Memet, tepenin doruğunda, tren yolunun bekçi kulübesi gibi görünen Karatekin türbesine bakarak yalandı. Yanakları kızarmış, boyun damarları parmak gibi kabarıp atmaya başlamıştı.

Cinci Nezir, oğlandaki yürek oynamasını fark edince içini çekerek sesini alçalttı:

— Evet yürek soğutuyorlar. Karı yolları tozutarak yana yana gelir. Aynalı bir karı ki, telli turnanın körpesi... Herif, bunu oğlan doğurtmaya almış... «Ulan avanavak,» desem, «karının oynağı, sana oğlan doğurur mu, surda burda gerine gerine otlayıp yayılmadan?.. » Karının bal şerbetliğine bakmalı ki, Mustafa bunun bacısına sözlüymüş... Berikinin tadını alınca, gözü kız oğlan kızı görmez olmuş. Bana sorarsan haklı!.. Neden mi? Anadan kısır karı kız oğlan kızdan zorludur. Peki, böyle yakıcı bir karı, Yamören'de bir başka hovarda bulamamış mı ki, Çankırı pazarına gelir olmuş?.. Sorduğuma karşılık isterim alçak Kelleci!..

Neden bakalım? Hele düşün!.. Can alıcı bir karı... Hovardaya alışık... Dile düşmeyi umursamayıp Yamören gibi yerden koynu kuşağı, heybesi torbası dolu neden gelmekte, besili koyun gibi kuyruğunu ırgalay ar aktan?.. Kasaba kuytularında el oğlunun, yüreğini soğutmak nasıl bir verimkârlık?.. Evet, kendi gönlüne kalsa, ak-169

İmin işi değil ama, gel bakalım senin Cinci Emmi'n, keyfine koymakta mı? Birinci muskayı yazdım, Yam-ören'in cadı karısı aldı gitti. İkinci muskayı yazdım aldı gitti. Üçüncüyü yazmaya oturduk. Mustafa karının künyesini tamamlamadan, «Yamören'den Kulaksız Ya-kubun Mustafa,» diye seslendiler. Bir de baktık, Hocaların Hakkı'nın Ayşe kapıya dayanmış... Dediğim gibi ne olmalıydı da senin ceza üç yılı aşmamalıydı. Bak bakalım, karıdan kızdan, canının çektiklerini şu kapıya aygırsamış kısrak gibi, kişneterek...

— Kız oğlan kız da sürüp gelir miydi, kendi başına, Cinci Emmi?..

— Kız oğlan kız mı?.. Kız kısmının gelmesi daha kolaydır. Çünkü, boynunda nikâhı yoktur. Nikâh ne demek oğlum? Nikâh, karı milletinin ayak zinciri

demek... Sen bizim muskamızın gücüne bak ki demir bukağıları söküp parçalıyor... Aklına bir şey gelmiş gibi, durdu. Kellecinin suratına bir zaman dik dik baktı-: Kız oğlan kız lafını sen nerden çıkardın kopuk, ner-den çıkardın sipsivri? Dur aman!.. Sakın biz burda, bunca vakittir, Ümmühan Abla'nın günahını mı almaktayız boş yere?.. Sakın senin işin Ümmühan kah-pesiyle değil de, karının öteki heriften getirdiği kızıyla mı?

— Kız mız yok Emmi, şart olsun yok... Bizimkisi, lafgelimi bir laf... Şart olsun lafgelimi...

— Höst! Sıralı sırasız şart etmek, yiğit kısmının nikâhını zedeler yavrum!.. Benim hepsinden haberim var! Geçenlerde buraya kim geldi. Camili'nin çerçisi Kel Aliço geldi. Senin işini sorup anladım. Kel Aliço, Tuz Gazisi Osman Ağa'nm dervişlik yoldaşı olduğundan, bunların birbirlerinden gizlisi yokmuş... Rahmetli Osman Ağa, evdeki işlerden yanar yakılırmış ki, ka-

fasını kayalara vurmacasına... Sakın, övey kızında herifin gözü vardı da... Siz elbirliği edip... Kelleci Memet üst üste yutkundu :

— Töbe yalan... Kel Aliço Ağa'mda, laf çoktur Cinci Emmi... Lafı çoktur bir yandan, doğru lafı hiç yoktur, bir yandan...

— Peki, peki, uzatma! Kes dedim rezil!.. Cezan altı yıl olduğundan, zati, senin muskalık bir işin yok... Biz, şimdi, Zonguldak çalışma cezaevine atlamanın kolaylığına bakacağız... -Tabakasını çıkardı, cıgarayı kolayca sardı, dilinin ucuyla ıslatıp yapıştırdı -: Bu işin yolu nerden geçer bakalım? Nerden geçer oğlum Kelleci, nerden haaaa?..

Kelleci Memet, karşılık verecek yerde, pusudaymış gibi, soluklarını kesip bekledi.

Cinci Nezir, çiftlik bağışlıyormuş gibi, hovarda bir kasıntıyla Kelleci'nin kuşağına elinin tersiyle iki kere vurdu :

— Bizim dükkândan geçer Kelleci... Allanın izniyle bizim dükkândan...

Kelleci biraz düşündü, çekinerek sordu :

— Essah mı Cinci Emmi?.. Sen bize zanaatı bel-letiverir misin, sevabına?

— Belletmek nasıl söz?.. Ulan biz sana dükkânı toptan bırakıyoruz alçak!.. Kelleci belli belirsiz irkildi:

— Dükkân toptan mı? Nasıl toptan?..

— Bildiğin gibi... Allahıma şükür, biz cezayı tepeledik. Şurada birkaç ay günümüz kaldı. Dinimizde yalan mundar, önceleri sen aklıma hiç gelmediydin.

Çünkü mahpus damının zagonu, çıkarken dükkânı ağır cezalılardan birine bırakacaksın. İsteyen çok... «Kime bıraksam hey Allah,» diye kaygılanırken, Musa Gardiyan bizi sıkılamaya başladı ki, olursa o kadar olur...

«Gel senin şu dükkânı Tosyalı'ya verelim,» demekte gece gündüz. Benim sezinlediğim, Tosyalı, bize vereceğinden başka, Musa Gardiyanı da görecek... Baktım dükkân, yabanın birine gidiyor, aklıma sen geldin. «Sen geldin,» dedimse, hakçası, baban Rufat Ağa geldi. «Dur oğlum,» dedim. «Surda senin seferberlik arkadaşının oğlu varken...» dedim. Zonguldağa

gitme fişine «dükkân sahibi tenekeci» yazıldı mı, «Gönderin gitsin» emrini cebinde bil!..

— Sağ ol Cinci Emmi... Sağ ol... Allah seni... -Önce Nezir Emmi'sinin eline varacak gibi davranmış, sonra duralamıştı- Ya Müdür olmazlanırsa... Gördün mü? «Olmaz,» deyiverirse?..

— Neye olmazlanacak Müdür Bey?

— Bizi dükkâna çıkarmaz ne mümkün!..

— Müdür Bey, benim malıma ne karışır, ulan?

— «Zenaat belleyecek,» demeli oh Cinci Emmi...

— «Zenaat...» denecek elbette... Hem sen, kolay bellersin. Köpoğlusu,

tenekeciliği şıp diye kaparsın!.. Okumayı nasıl kaptın, kısa vakitte?.. Şu Yamörenli kötü Mustafa, Ankara gurbetine gittiğinde, taşçılığı şun-cacık bilir miymiş? Hiç bilmezmiş. Sıvanmasıyla sökmüş de, iki aya vardırmadan koynunu kemerini paralarla doldurmuş... Doldurmasaydı, Hocaların Hakkı'-mn körpe karıyı çileden çıkara mı bilirdi?.. Buraya gelmesiyle, kahve "kutusu yapmasını, ayna dökmesini, «Sırrı yâ Ali» resmi boyamasını nasıl belledi? Üç zena-ata birden nasıl yumuldu? Yamören'in avanak Mustafa'sı üç zenaatm üstesinden geliyor da, Virankale'nin domuz Kellecisi, tenekeciliği mi hak edemeyecek?..

— Ah bir belleten olsa... Biz de hak ederiz Allanın izniyle...

— Belletmesi benim işim... Sıkı yapışırsan tenekeciliği, sana, bir aya bırakmam belletirim. Salt tene-

keçiliği mi rezil? Gazocağı onarımını da belletirim! Dur, lafını unutma!.. Ya çilingirlik!.. Çilingirlik ne demek oğlum? -Kurnaz kurnaz göz kırptı-: Çilingirlik demek, bütün kilitlerin Ezrail peygamberi kesiliyorsun, demek...

— Olur mu oh Nezir Emmi... Bana bu atalığı yapar mısın?

—• Yapar misini kaldı mı, rezil!.. Yaptım gitti!.. - Öpmeye davranan Kelleci'den elini arkasına sakladı -: Höst; Geri dur! Ulan ben papaz mıyım? Hey, bizim köylümüz..'. Kârlı işi görmesiyle edeplenir ki... Evet... Çilingirlik de yaman ama, aslında tenekeciliğin üstüne zenaat yoktur. Çünkü sermayesi yok, kazancı çok... Bir tenekeyi, diyelim 10 kuruşa alıyorsun, lehimi, kömürü, haydi olsun 5 kuruş. Bağladığın sermaye etti 15 kuruş... Bir tenekeden, iyi bir usta 10-12 yağ kandili çıkarır. Burda satarsan her biri 10 kuruş... Köyleri dolaştın da, karşılığında ekin mekin, yağ yumurta aldın mı, kazancının hesabını bilemezsin! Haydi Kelleci yeğenim, geçende gelen beş kaymayı, çereze, boyalı şekere verip yemedinse, al benim dükkânı, gir içine keyfine bak!..

Kelleci bir adım geri çekildi:

— Beş kayma mı? Nasıl beş kayma?..

— Neden geri bastın oğlum? Bildiğin beş kayma... İçeriye borcum olmasa, gâvur dininde can vereyim ki dükkânı sana bağışlardım, bedavadan... Harcandın mı parayı? Harcandınsa kötü...

— Harcanmadım... Harcanmadım ya...

Kelleci Memet, gözlerini kırpıştırarak bu işin girdisini çıktısını hızla hesaplamaya başladı. Dükkân sahibi olmak, evet, burda parasıylaydı, Beş lira, on lira, on beş lira... Tutturabildiğine... «Ama, biz burada dük-kâncılık mı edeceğiz? Hayır, biz burdan Zonguldağa

atlayacağız...» Yutkundu. Niyeti, kâğıtları yazılana ka-^ dar Cinci'nin yanma çırak girmekti. Bunun için de, ancak bir, bir buçuk, haydi bilemedin, iki lirayı gözden çıkarmıştı. «Parayı harcanmadık,» dediğine pişman olarak, elini kuşağına, cüzdanının üstüne götürdü :

— Harcanmadık dedimse... Ucundan mucundan az biraz harcandık!.. Köye öteberi saldık...

Cinci Nezir'in suratı asıldı:

— Ne kadarını harcandın, avanak Kelleci?.. Ne kadarını, dedim, Allah belanı vere?.. Epeycesini har-candmsa yandın!.. Yok, az biraz harcandınsa... Burda, dükkân alana borç veren çok olur... Üstünü hemen tamamla ki, gazocağı onarımını bellemeye vakit bulabil!.. Benim dükkâna on kayma veren kıyamet gibi... Yıllık kirasını geçenlerde ödedim. Evkafa dört kayma saydım. Bizim takımlara geldi mi, benzeri Çankırı pazarında yoktur. Ben yeminliyim, dükkândan içeriye yerli malından iğne uğratmam!.. İki havya... Bir koca körük ki, Virankale'nin harmanlarına tut, ekini samandan ayırsın! Ya koca makası ne yapalım? Tonla hurda demiri... Gazocağı onarımına biriktirdiğim öteberiyi... Salt koca makası, on kaymaya alamazsın! Kendi başına kesiyor namussuz canım, tenekeyi karşıdan görmesi elveriyor. Çünkü halis Alaman... Bu hesapça biz sana dükkânı bedavaya bırakmaktayız, hey oğlum... Zonguldağa giderken elini öpenden on beş kayme alacağın da cabası...

— Sağ ol, Cinci Emmi... Sağ ol ama...

— Aması da neymiş, teres? «Beş kayma dedikse, senin için beş kayma... Yabanın Tosyalısı on lirayı çoktan verdi. Zenaat belletmeliği de başka... Bir zenaat bellemenin beş kayma peştemallığı vardır. -Merdivende ayak sesleri duyulunca, parmağını ağzına götürdü -: Hoşt aman! Musa Gardiyan geliyor. Dükkânı ben sana on kaymaya bıraktım... Beşe bıraktığımı duyarsa, hiç olmaz. Aman haa... -Merdivenden çıkıp ikisini de şüpheyle süzen Gardiyan Musa'ya göz kırptı -:

Nerde kaldın efendi? Yahu, ben bu Kelleci rezilinin elinden şaştım bir saattir...

— Neymiş?

— Dükkânı Tosyalı'ya vereceğimizi duymuş... «Yabanın garibi, on veriyorsa benden on beş... » diyor, «Sen benim babamın seferberlik askerliğinden arkadaşı olup,» diyor... Evet, bunun babasıyla seferberlik arkadaşıyız. «Seferberlik arkadaşı» ne demek?.. Bilene özbeöz kardaştan ileri... Bir yandan da Tosyalı'ya söz verdik sayılır. Ben Tosyalı mosyalı dinlemem ama, arada sen olmasan... Gardiyan Musa, Tosyalı'nın dükkân alacağını duymamıştı, ama Cinci'nin göz işmarıyla kendisine bu işten beş

on para çıkacağını anlamıştı. Sımsıkı kapalı yakasının yardımıyla sıska gerdanını şişirmeye çalıştı:

—• Oldu mu ya, şimdicik?.. Elin garibi kaç zamandır kanlılar gibi yalvarmakta... Senin haberin yok, köyüne kâğıt yazdı da, koca tosunu ölü pahasına sattırıp parayı güç ile denkleştirdi. Söz verdik! Çankırılığımı-za ayıp bir yandan, bizim gardiyanlığımıza ayıp bir yandan...

Cinci Nezir, kibrit çöpüyle kulağının içini kaşıyarak Kelleci Memet'in suratını gözetliyordu. Oğlanın doluya koyup aldıramadığı, boşa koyup dolduramadığı belliydi.

Gardiyan Musa, «Ne halt ederseniz edin!.. On kayma az para değil bu zamanda... » diyerek üstünde «Cezaevi Direktörlüğü» yazılı kapıdan girince, Cinci kızmış gibi çıkıştı:

— Oğlum Kelleci, uzattın ki, iyice tadını kaçırdın!.. Benim ne deli pezevenk olduğumu dünya bilir.

Kafam kızdı mı, on beş kaymaya vermem, takımları götürür, ırmağa dökerim... Kelleci, Cinci'nin dediklerini duymuyor, ne yapacağını tasarlıyordu... «Bu Cinci'de cinci oyunları çoktur. Bize oyun eder mi, hey Allah? Babamızın

seferberlik arkadaşlığını hiç mi göz önüne almaz?.. » Birden aklına, koşup Murat Bey'e danışmak geldi. Biraz rerahladığından, Cinci'nin dediklerini duymaya başladı. Herif gerçekten kızmıştı. «Babam mezardan çıksa...» diye hırlıyordu. «İstanbul'un yedi kat yabanına danışacağımızı anlamasıyla, cinler başına toplanır ki şart olsun babası mezardan çıksa dükkânı vermez... » Umutsuzlukla boynunu büktü :

— Aldık Cinci Emmi... Dükkânı aldık ama zenaa-tı belletmesine aldık! Bak, sonunda...

Cinci Nezir'in asık suratı birden güldü. Kelleci'nin omzuna iki kez vurdu :

— Aldığın iyi... Senin mahpusane işlerine aklın mı erer? Senin burda dostun varsa düşmanın da vardır. Şeker Emin ne diyor? «Bu oğlanın gözü kaçmakta...» diyor. Dükkân almaklığa kalktın mı, Şeker'i yalancıya çıkarıyorsun!.. Dükkân aldın mı, seni revirden atamazlar. İçerisi ne demek, bakalım? İçerisi buraya göre cehennemin dibi, demek... Bir avluyu görüyorsun, biraz da gökyüzünü... İçerde adam iki yılı çıkaramaz! Biz hemşerilik güdüp bunları hesaplıyoruz. Sen, ayağının birini kaldırıp birini indirmektesin leylek kuşu gibi... Haydi, bastır paraları... Benim işim var!

— Dükkânı aldık, Cinci Emmi... Parası kolay... Kolay ama... Üstümüzde değil...

— Üstünde değil mi? Nerde? Müdürde mi? Kelleci: «Evet, Müdürde...» demeyi

bir an aklından geçirdi. Sonra bu yalanın faydasızlığmı anladı:

— Değil, Cinci Emmi... İstanbullu Murat Bey'de...

— Hey bizim milletimiz... Yabanın garibi olsun da, ne olursa olsun!.. İstanbul nere, bura nere?.. -Sarı dişlerini göstererek gönülsüz gönülsüz güldü -: Murat Bey, «Harcandım... Param gelince veririni... » demeli ki... Ben dükkânı Tosyalı'ya satmalıyım ki... Peki, günah benden gitmedi mi şimdicik? Haydi, kap gel... Koş dedim, avanak...

Kelleci koşarak aşağı indi, Murat Bey'in oda kapısını önce işitilir işitilmez tıklattı. «Gir» sesi gelmeyince, biraz daha hızlı vurdu. Avluya bakarak umutsuz umutsuz bekledi. Sonra birden fırlayıp bütün dükkânları dolaştı. Murat Bey'i hiçbirinde bulamadı. Terzi Bekir Usta'ya sordu. Uykuda olduğunu öğrenince, kocaman pabuçlarını sürüyerek alt kat sofasına girdi. Bir zaman uyandırıp uyandırmamayı düşündü. Göze alamayınca, kuşağından eski cüzdanını çıkardı, içinden beş lira aldı. Evirip çevirdi. Sert sert soluyor, üst üste dudaklarını yalıyordu. Parayı ışığa tuttu, bir ucundaki kıvrıntıyı kirli tırnağıyla düzeltti. Sonra dörde katladı, yumruğunda sımsıkı

saklayarak merdivenleri çıktı. Son basamaklarda durarak Cinci Nerirl .biraz gözetledi. Herif pencereye dayanıp dalmıştı. Gövdesi, anacız bebek gövdesi gibi sıskacıktı. Görünüşünde öyle bir güçsüzlük vardı ki, deminden beri neden kuşkulandığını, niçin korktuğunu bir türlü anlayamadı. «Bize oyun edemez ne ağzına!.. Şu marazlı herifi yerim şart olsun!» Sofaya çıktı. Nezir ayak sesine dönünce Kelleci gene durakladı. «Hele gözlere hele... Bildiğimiz tilki gözleri... Buna elini veren kolunu alamaz!.. »

— Paranı verdi mi İstanbullu?

— Verdi.

— Demek harcanmamış... İyi... Bastır beşliği bakalım! Haydi bastır! Caymamıza çok bir şey kalmadı köpoğlusu... Bastır uzatma!

— Kolay... Bak sonunda çekişmeyelim, Nezir Emmi... Dükkân tüm benim... İçindeki avadanlıklar benim... Fazladan bana zenaatı belletivereceksin sevabına!

— «Olur» dedik ya... Beşliği görelim!..

— Beşlik nah burada!.. -Kocaman yumruğunu uzattı-: Vermek kolay ama... Böyle sipsivri verilmez-miş...

— Ya?..

— Müdür Bey, geçenlerde neden kızdı? «Ortak alırken bize sormak yok mu? Biz burada eşek başı mıyız?» diye kızdı. Dükkân sahibinin adı deftere yazılmamış hiç olmaz! Müdür Bey'e gidelim, oh Cinci Emmi, işimizi sağlam tutalım! Parayı Müdür Bey'in önün-ıte al... Müdür Bey'e «Dükkânı buna sattım,» demeyi nce hiç olmaz!..

— Ulan Müdür de neymiş? Bunlar İstanbullu akılları mı?.. Ulan, bana güvenmiyorsun da... -Hemen kendini topladı, sırıttı -: «Müdür,» dedin, peki Müdür olsun... Öyle ya, en sağlamı Müdür... Haydi!

İkisi de kasketlerini, aynı zamanda, ellerine aldılar, ikisi de üstünde «Cezaevi Direktörlüğü» yazılı kapının önünde pabuçlarını aynı zamanda çıkardılar.

Bu kapıdan küçük bir aralığa giriliyor, karşıdaki kapılardan soldaki kâtibin odasına açılıyordu. Cinci Nezir sağdakini tıklattı. Karşılık beklemeden açtı:

— Gir bakalım! -diye Kelleci Memet'e yol verdi. Pencereden Cumhuriyet Meydanı'na bakmakta olan

Müdür Bey döndü. İçeri girenleri bir zaman, tanımayan dalgın gözlerle süzdü. Koltuğuna oturdu. Cam hokkanın kapağını açıp kapadı. Üstünde kâğıt mühürle-diği dört köşe lastik parçasının yerini değiştirdi. Yarı kızgın, yarı bıkkın sordu :

— Nedir? Ne var?

— İznin olursa, bu Kelleci'yi yanıma alacağım,

Müdür Bey!..

— Yanma mı? Bunu mu? Senin ne kadar günün kaldı ki, yanma adam alıyorsun...

— Daha epeyce var... Bir ustaya, bir adam her zaman lazım...

Müdür Bey, hokkanın kapağını bir daha açıp kapadı. Diliyle avurdunu şişirdiği için suratı birden değişmiş, dişi ağrıyormuş gibi açılı bir hal almıştı. Duvara asılı, Adalet Bakanlığı örgütünü gösteren haritaya bir zaman daldı:

— Peki!.. Peki, ama gürültü patırtı istemem! Şöyleydi, böyleydi olmayacak... Haydi defolun!..

Kelleci Memet, köşede, bir küçük rafın üstündeki Atatürk büstüne dalmıştı. Büst duvardaki bir delikten kafasını çıkarmış çıplak bir adama benziyor, buraya her girişte Kelleci'yi şaşırtıyordu. «Defolun» lafıyla ürkerek kendine

geldi. Müdür Bey'den Cinci Emmi'-sine, Cinci Emmi'sinden Müdür Bey'e şaşkın şaşkın baktı.

Cinci Nezir, «Defolun» lafından hiç ürkmemişti. Parmaklarıyla para işmarı yaptı:

— Beş lira verecek de... Sana bundan geldik!.. Bize beş lira verecek...

— Ne beş lirası?

— Zenaat öğreteceğiz ya, zenaatları bir tamam Öğreteceğiz!

Müdür, gözlerini kısarak, Kelleci Memet'e çıkışır gibi sordu :

— Öyle mi ulan?

Kelleci, Nezir Emmi'sinin dükkânı satmaktan laf açmadığını yeni fark etmişti. Telaşlandı:

— Salt zenaat öğrenmeye değil... Çıkarken dük-

kânı bize bırakacak... Hayvanları, körüğü, mangalı,.. Takımları tüm bana bırakacak. Alaman makasını...

— Beş lirayı bunlara karşı mı veriyorsun?

— Zenaatları da belletecek...

Müdür Bey, parmaklarını masada tıkırdatmaya başlamıştı. Cinci'nin ne rezil olduğunu biliyordu. Bu işin içinde yüzde yüz bir oyun vardı. Şeker Emin bu sabah gelmiş, Cinci Nezir'in kumarda dört lira yutul-duğunu, borçlandığı iki lirayı bugün vermek zorunda olduğunu söylemişti. Gözlerini Cinci'den kaçırdı:

— Bak satıyörmüşşün... Bu da alıyormuş Başgardiyanla görüşün... Kâtip deftere yazsın!..

Cinci sırıttı :

-— Ben de böyle dedim ama, buna laf anlatamadım. Parayı ille senin önünde verecek...

— Ben para işlerine karışmam... Başgardiyanı göMüdür Bey, sanki bu lafla «Versin» demiş gibi Cinci Nezir elini uzattı:

— İşte tamam!.. Bastır bakalım beşliği... Kelleci Memet, kendini kaldırıp derin bir suya atar

gibi, gözlerini yumarak, avucunda iyice buruşturduğu beş lirayı masanın üstüne bıraktı:

— Nah Müdür Bey!.. İşte parayı senin önünde verdik... Sonunda bizim paramız... Müdür Bey masasına çok iğrenç bir şey konulmuş gibi gövdesini hızla geri çekti:

— Kaldır şunu... Kaldır diyorum!.. Al geri... Ben para işine karışmam!.. Başgardiyan bakam!.. Gürültü de istemem!..

— Karışmaz mısın? -Kelleci parasını hemen kap-t ı - : Sen karışmayınca hiç olmaz!..

Cinci Nezir'in suratı birden değişmiş, san dişleri kötü kötü sırtarmıştı:

— Neden karışmazmışsm bakalım Müdür Bey? Neden haaa?.. Sen buranın müdürüsün! Bizim işimizde bir kötülük yok!.. On beş liralık dükkânımızı hem-şerilik güderek, beş liraya bırakmışız!.. Neden karış-mazmışsm?

— Para işine karışmam! Sonunda geçinemezsiniz! Sonunda gürültü çıkar!.. Sen satıyorsun, bu alıyor! Alsın, namusuyla çalışsın. Kâtibe gidersiniz, defterden seni çizer, bunu yazar! Beni para işine karıştırmayın!

Cinci birden sesini yükseltti:

— Bunda karışmayacak ne var?

Bu sırada telefonun zili çaldı. Müdür Bey, eliyle «sus» işareti yapıp dinleyiciyi aldı:

— Alo! Alo, efendim! Alo!.. Ses gelmiyor, alo! Hay Allah... Kapandı... -Lafa başlayan Cinci'yi gene susturdu-: Kapandı yahu!.. Sesi alamadım! -Dinleyicinin konuşulacak deliğine birkaç kez üfledi-:   Alo,..

Makineye şaşkın şaşkın bakıyordu. Makine, telefonun bulunuşu sıralarında yapılanlardan olmalıydı. O kadar antikaydı.

— Savcı Bey'di galiba!.. Neresi? Candarma mı? Santral... Alo, bakar mısınız? Bizi kim aradı? Kim mi? Burası cezaevi oğlum, ben Müdür Bey!.. Bizi Savcı Bey mi aradı? Haberiniz yok mu? Yahu demincek çaldınız... Siz çalmadınız mı? Ya kim çaldı? Çıldırmak işten değil!.. Dur oğlum, ben istemedim... İstemez! Savcı Bey, aramışsa... Tüh Allah belasını versin, kapattı hayvan!.. -Dinleyiciyi yerine koydu. Karşısındakiler sözüne «Evet» demişler gibi gayet rahat konuştu -: Öyle evet... Dışarıda bu işi aranızda bitirin! Haydi yallah!

Cinci Nezir de aynı anlamazlıkla diretti:

— Aramızda olmuyor, Müdür Bey... Sen he denıe-yince bu namussuz, parayı vermiyor. Oysa bize bugün para çok lazım... Bize bugün üç kayma lazım! Üç kay-181

—   :   am^A mms

ma lazım olmasa, ben kudurmuş muyum ki, on beş lira edecek dükkânımı buna beş liraya bırakayım?.. On beş lira veren kıyamet gibi...

Müdür Bey, usanmış bakışlarla bir Kelleci'ye, bir cıe kâtip odasına açılan camlı deliğe baktı. Ellerini masanın üstünden çekip yorulmuş gibi koltuğunun dayanaklarına koydu. Geçenlerde Cinci Nezir'den üç liraya bir gazocağı almış, bu ayın aylığından ayırıp borcunu ödeyememişti. Herifin «Üç lira» demesi bundandı. Belli etmeden takvime baktı. Gözlerini Kelleci Me-met'in araştırıcı, tedirgin bakışlarından kaçırdı:

— Peki öyleyse!.. Madem ucuza veriyor muşsun... Pazarlığı kesmişsiniz... Ver bakalım beş lirayı... Beş liraya, hem dükkân sahibi olacaksın, hem zenaat öğreneceksin, hem de serserilikten kurtulacaksın!

Kelleci, iyice hiylelenmişti. Parayı tutan yumruğunu kuşağına sıkıca bastırdı:

— Sana vereyim de sen ver!..

— Ne demek!.. Ulan ben senin... Ulan ben senin kasadarın mıyım? Vereceksen ver... Vermeyeceksen yıkıl!.. Çıkın haydi... Defolun!

Cinci Nezir, Kelleci Memet'i kolundan çekerek dışarı çıkardı. Merdivenden aşağı enikonu sürükledi. Avluda, dükkânın anahtarını verip beş lirayı alınca, kasketini arkaya atıp kirli saçlarını hart hart kaşıyarak oğlanı baştan ayağa bir kere süzdü. Üstüne bir kasılma gelmiş, suratı birden domuzlaşmıştı. Öksürüp boğazını temizledi, parmağını kaldırdı:

— Beri bak Kelleci! Çıraklık maskaralık değil! Çıraklık okuma bellemeye hiç benzemez! -Sesi, kendini zarara sokmuş çırağa bağıran huysuz usta sesiydi -: Çıraklıkta şamar var ki, boyun kökünü kıran şamarlar var. Sabahları, kapılar açılınca, dükkâna seğirteceksin! Ben gelmeden her yanlar süpürülecek... «Süpürülecek,»

dedimse, akşamdan takımları yerli yerine koyduğundan, sabah süpürmesinde gübür mübür olmaz! Senin-kisi hamarat çırak süpürmesi... Ustanı saydığından süpürgeye yapışıyorsun! Aslında, artık dükkân benim değil, senin... -Dükkânı sattığına üzülmüş gibi içini çekti -: Bundan böyle, dükkânın temizliği, düzeni senin kendi adamlığın... Sabahleyin dükkânı süpürdün mü, süpürdün... Hemen mangalı yakarsın! Tenekecilik birinciye mangalla döner...

— Mangalla döner, elbette... Sen gelmeden ben mangalı yakar, havyaları kızdırırım.

— Hele eşek! Sana, «Havya kızdır,» diyen mi oldu? Sen, havyaları ateşe nasıl salıyorsun, usta dükkâna geî mey ince?

— Salmayız...

— Salınmaz. Akşam oldu mu, ev için iki tayın alırsın iyisinden... Mendile bağlar, hazır edersin. Evden yemek getirirler. Yemeği alır, ekmekleri verirsin!

— Olur!

— Beri bak! Ulan namussuz, lafımız bir kulağından giriyor, ötekinden çıkıyor.

— Şart olsun ki... Hiç çıkar mı?

— Sağa sola öküz gibi bakmak çıraklıkta yoktur. Çırak kısmı ayağına gayet çabuk olacak... Pire gibi... Elin işte, kulağın kirişte... Say ki kurulu tüfek tetiği kesildin. «Cinciii...» dediler mi, «Nezir Usta!» diye seslendiler mi, ikiletmeden kapıya yetişmeli... Yetişmeli ama, kuru kuruya değil... Yarı yolda, «Vardım,» diye naralanarak... Duymazdan geldiklerini, ayak sürüdüklerini, gönülsüz seğirttiklerini görürsem, şamarı hiç bakmam basarım... -Doladığı cıgarayı ağzına alınca, ellerini beline koyup gövdesini ileri uzattı, biraz bekledi-: Hani ya, oğlum! Çıraklık böyle değil... Hani ustanın cıgarasına ateş? Baktın usta cıgarayı sarmaya

durdu, senin bir elin maşada olacak... Islayıp yapıştırdı mı, saniye geçirmeden mangaldan ateşi yetiştireceksin, mangal yoksa, cebinde çırak kibritin hazır bulunmalı...

Kelleci çalınıyordu ama, kibrit gezdirmediğinden boşuna çalınıyordu.

Cinci daha fazla beklemedi, cıgarasını kendisi yaktı:

— Kaç gündür dükkân açmadık... Git aç! İyice süpür, topla! Dur ulan, kilide anahtarı sokarken besmele çekeceksin. İçeriye sağ ayak atılacak... Koş dedim rezil! Bak hiç parlar mı?

Kelleci Memet, dükkânın anahtarını bir elinden öbürüne atarak telaşsız yürüdü. Anahtarı asma kilide besmeleyle soktu, eşikten içeriye sağ ayağını besmeleyle attı. İlk bakışta, dükkânda karanlıktan başka bir şey göremeyince: «Heyvah! Herif bizi vurdu boş böğrümüzden, gördün mü?» diye irkildi. Cinci, dükkândakileri gizlice taşımış, kendisi de şunca parayı vermeden takımlara bakmayı akıl etmemişti. «Vururum şart olsun paramızı vermedi mi, vururum,» diyerek gözlerini loşluğa alıştırmaya çalıştı. Duvarda asılı kocaman dolabı, berideki koca «Sırrı yâ Ali» resmini görünce şaşırdı. «Aman uşak! Cinci Emmi'm... Yahu Cinci Emmi'm bize oyun eder mi hiç?..» Ellerini ustası gibi beline koyup «dükkânını» gözden geçirdi. Kuytuda, üstüne eski çullar çuvallar atılmış küçük bir tahta sedir vardı. Sedirin ayakucunda kesilmiş teneke levhalar yığılıydı. «İşte koca körük... Nah koca mangal... Peki, havyalar, makaslar hani?» Dolabın kapağını açtı. Eğri çivi-, lerin, paslı cıvataların, eski somunların arasında, havyalar, makas, pergel, odundan teneke çekici olduğu gibi duruyordu. Ayrıca eğeler, bir yumak elektrik teli, eski kilitler, kalın bir demir tele dizilmiş boy boy, çeşit

çeşit anahtarlar, bir mukavva kutunun içinde asker elbiselerinde kullanılan çinko düğmeler, bir başka kutuda şişe mantarları, irili ufaklı, kalmlı inceli meşin, kösele parçaları vardı. Kelleci, kırmızı dilini ağzının sağ yanından çıkararak : «Beş liraya kan değerinde dükkân alıverdik gördün mü?» diye sevindi. Hele saç sobayla boruları da görünce, Cinci Emmi'sinin askerlik arkadaşlığı hatırı güttüğüne hiç şüphesi kalmadı. «Öyle ya... Seferberlik arkadaşı olsun da, isterse düşmanın olsun,» diye kurnaz kurnaz güldü. Bir an, Murat Bey'i uyandırıp müjde vermeyi aklından geçirdi. «Hiç olur mu? Hele şuraları bir süpürelim de, müjde kolay!» dedi. İki adım atınca, dükkânın ortasına mıhlanmış küçük örse takıldı, sendeledi. «... na koyduğum...» diye dişlerini gösterdi. Duvardaki «Sırrı yâ Ali» levhasına daldı. Resim cam üstüne yağlıboya ile yapılmıştı. Çerçevesi som cevizdi. «Resim de hani resim... Gâvurun kitabmdakiler kaç para... Resimdeki herifler, nerdeyse dükkânın ortasına hoplayacaklar. Ulan namussuz Yam-örenli... Biraz zorlatsan can vereceksin rezil!.. » Kaç zamandır, bu resimden bir tane uydurup köye göndermek istiyordu. «Cinci Emmi'm çıkınca gönderirim gider,»

dedi. «Burada durup da ne olacak, tenekeci dükkânında!..» Resmin tam ortasında, sırtına yeşil bir tabut yükletilmiş kocaman bir deve görünüyordu. Tabuta ucu çatal bir koca kılıç bağlanmıştı. «Hazreti Ali'nin kanlı kılıcı ki, gâvurları kırdığı Zülfikar kılıcı...» Resimdeki gökyüzünde bir kara kartal uçuyordu. Kelleci, Virankale'nin yatır bekçisi yalnız kuşu hatırladı. Yüreğine bir ürperme vurdu. Deveyi yeden kara sakal herifin Arap olduğu başındaki poşudan belliydi. Herif, bir çalım, rahmetli Tuz Gazisi Osman Ağa'sma benziyordu. Yamören'den Taşçı Mustafa devenin yuları altına bir geyik kondurmuştu nedense... Arkadan da, ya-

lınayak, başı kabak, iki oğlan koşuyordu. Karşıda iki çadır... Çadırın tepesinde esintiyle iyice açılmış iki Türk bayrağı... Yamörenli Mustafa, devenin deve, kılıcın Zülfikar, geyiğin geyik, kuşun kartal olduğunu ayrıca üstlerine yaldızla yazmıştı. «Yazdığı iyi... Bilen olur, bilmeyen olur...» Kendisi de ilk günler, bu resimden bir şey çıkaramadıydı ya... Meğerse tabutta yatan da Hazreti Ali'ymiş, deveyi yeden de... Ardı sıra koşan bebelerin adları: Hasan, Hüseyin... «Peki nereye çeker götürür kendi tabutunu bu Hazreti Ali? Höst oğlum, orasını Allah bilir!.. »

Gözleri loşluğa iyice alıştığından, saç sobanın ardındaki çalı süpürgesini gördü. Süpürmeye başlamadan önce duvarlara yapıştırılmış gazetelere baktı.

«Murat Bey'den resimli gazete almalı da bunları yenilemeli,» diye düşündü. «Şu duvarı kireçlerim. Ucuzundan düşü-rürsek, pencereye bir de cam takarız. Şuraya Alama-nın çıplak karısı gelmeli... Gelmeli de, şavkı burasını ışıldatman...» Dergiyi ikide bir açıp karıya bakmasının sebebi, Ümmühan Abla'smın kızı Cemile'ye benzetme-sindendi. Cemile'yi öyle çıplak görmemişti, kız o kadar ela uzun, etli değildi ama can alacak gibi cilveli bakmaları, şöyle bir andırıyordu. Süpürmeye başlamadan önce, asma kilitten küçük anahtarı aldı, palaskasına takılı zincirin yaylı kancasına geçirdi, dişlerinin arasından, '(Aklımı da aldın küçücek... » türküsünü söyleyerek, boyu eni iki metrelik dükkânını temizlemeye girişti.

Kelleci Memet, sabahtan beri gazocağı memelerini açmakta kullanılan iğneler yapıyordu. Bunu haftaya vardırmadan öğrenmiş, ustasından bir de

aferin almıştı «Önce tenekeyi parmak genişliğinde keseceksin... Tutulacak yeri kalın, iğne yeri ince... İnce yanını bü*

186

küp elektrik telini sokacaksın... Tahta çekiçle perkit-tin mi, tamam!.. »

— Meydancı Recep yarın çıkıyor, usta!

Cinci Nezir, Kelleci'nin deminden beri üçüncü kez .sayledıği bu lafı gene duymazdan geldi. Bir gazocagmı onarmakla uğraşıyordu. Bugün domuzluğu büsbütün üstündeydi. «Domuzluğunun üstünde olmadığı günü görmedik ya... Hele şuna hele!.. » Kirden, kalın teller gibi sertelmiş saçları kasketinden gene dışarı uğramıştı. «Suratının karalığı, Arap candarmanın suratından da kara... Havyayı kalaya sürüyor ki, gâvur da öyle haym sürmez. Gazocağmm haznesindeki deliklere tutuyor ki, gâvur da öyle tutmaz...-»

— Recep bizi koyup gidecek usta... Biz gene buradayız.

— Başlarım haa!.. Recep'in de geçmişinden, senin de... -Önündeki öteberiyi

hışımla karıştırdı-: Nerede İngiliz anahtarı?.. Ulan sana dedik rezil, hani? -İngiliz anahtarını elinin tersiyle mangala doğru itmişti -: İngiliz anahtarını sordum?

— Elinin altında...

— Hani?.. Ulan namussuz, görürsün de söylemezsin! Sabahtan beri İngiliz anahtarı diye döneliyoruz! Recep çıkıyorsa çıkıyor. Dışarıda o kadar gözün vardı ela, koca Tuz Gazisi'ni neden kurşunladm?

— Biz kurşunlamadık... Tüfek kendi başına...

— Kes... Kes, dedim... Kendi başmaymış... Bırak clindekileri de şunu pompala!

Kelleci, taşa- yeni tuttuğu koca makasla tenekeleri kolayca kesmeyi çok sevdiği için, işini gönülsüz bıraktı. Gazocagmı önüne aldı.

Cinci Nezir gene aranmaya başlamıştı. Küfrederek sağa sola çalmıyor, ellerini ceplerine vuruyordu. «Durduğu yerde kızmasa da, olura olmaza bağırmasa... Ede-187

mez. Çünkü kumarcı... Kumarcı kısmı, ütüldükçe kızar. Kızdı mı, çırağına yok yere çıkışır da aklını dağıtır. Bizden aldığı beş kaymayı götürmesiyle kumara basmış ki, yarım saat geçirmemiş... » Bir yandan var gücülye pompalıyor, bir yandan iş olsun diye burnunu çekiyordu.

Bugün sanatkârların hepsi öfkeliydi. Marangozların keser, testere seslerinden belli. Sesler bir hızlanmakta... Trenin erkeği gibi hışıldamakta... Bir kesilmekte... Yirmi dört yıla hükümlü Marangoz Şükrü Usta, sabahtan beri üçüncü kez yanından geçti. Küçük su dökmek bahanesiyle gidiyor, üst kat sofası penceresinden dışarısını seyre ; dalıyor. «Bunlar Recep rezilinin yarın çıkmasından... Mahpus damından biri çıkarken geride kalanları neden bunaltırsın, kurban olduğum Allah?. »

Dudakların[A] yaladı. Pompa iyice hava basmıştı. Ustanın lehimlediği yerleri tükürükledi. Biraz daha zor-lattı. Herif, neme lazım iyi lehimlemişti. Kabarcık ma-barcık yok... Memeye tıkadığı iğneyi aldı. Basılmış hava ıslık çalarak boşanırken keyifle güldü :

— Tamam, usta! İyi olmuş ki, iyiden de iyi olmuş.

Cinci Nezir, dalgın, cıgara sarıyordu. Duymamıştı bile... Kelleci, havyaları sönmek üzere olan ateşten çıkardı. «Tenekecilikte ateş, ille, kömür ateşi olacak. Oduna boş ver!» Maşayla, köz uzatıp Cinci'nin cıgara-sını yaktı.

Bitişik dükkândaki Eskici Derviş Ömer, cezaevinin lambalarını birer birer gözden geçiriyor, fitillerini düzelttikten sonra, küçük teneke ölçekle, gazyağı koyuyordu. «Şişeleri gene bize mi sildirecek bu herif? Ulan ne iş!»

— Kolay gele Derviş Ömer!

Eskici Ömer teneke ölçeğe gazyağmı o kadar çekinerek koyuyordu ki, soluk bile almıyordu. Hatip Ho-ca'nın «Kolay gele»sine karşılık vermemesi bundandı.

— Nedir oğlum, gazyağı mı? Yoksa miskali on liradan hacıyağı mı?

Eskici Ömer çiçekbozuğu suratının acılı gözleriyle Hatip Hoca'ya şaşarak baktı:

— Adam bellemişler de gazyağını bize teslim etmişler. Şimdi güveni kötüye mi kullanalım?

— Yok onu demedim. Milletin ışık kısmetini kestikçe kesiyormuşsun...

Lambaların gazyağları, iki saate varmadan tükeniyormuş... «İdarenin gazyağını esirgeyeceğim,» derken, karanlıkta kaçan maçan olur da... Seni perişanlatırlar. Bizim korkumuz bu...

Ömer'in bakışlarına birden korku doluverdi:

— İki saate varmadan kararmakta mı? Nasıl kararmakta? Biz bunu... Biz ölçüyle koymaktayız Hatip Hoca... Benim koğuşumda on ikiden sabaha kadar yanıyor da öteki koğuşlarda neden kararıyor? Aşırıp gaz-ocaklarına koyan var da ondan...

— Artık bilmem. Bu işin sorumlusu sensin! Sonunda koca Savcı yakana sarılır ki, seni pençesinden kimse alamaz.

Cinci Nezir, durduğu yerde kahkahalarla gülmeye başladı. Arada bir bu herifin böyle deli deli gülmesi tutuyordu.

Hatip Hoca ile Eskici Ömer bu kahkaha fırtınası geçene kadar Cinci'yi seyrettiler. Nezir Usta, kahkahalardan sonra bir zaman: -AksiiEdü.:

— Doğrusun, Hatip Hoca! Bunu koca Savcı sonunda nallayacak ki Kürt eşeği kaç para...

Hatip Hoca, Cinci Nezir'in pis suratına, pis ellerine, pis ayaklarına ayrı ayrı bakarak suratını astı: ne pis ayaklarına ayrı ayrı bakarak suratını astı:

— Sen durduğun yerde neden güldün bakalım rezil? Alamandan yeni bir haber mi geldi?

— Geldi elbette... Adam birini tuttu mu, Alaman gibisini tutmalı... Fransızı nasıl bitirdi Hoca, nasıl bitirdi haaa? Nerede hani, Majino Hattı?.. Nerede hani, İngiliz yardımı?.. Herif ayaktayken pes etti de canını kurtardı.

— Oğlum, ne demişler? «Bizde civcivleri...»

— Sizde, ((Civcivleri yaz sonu sayarlar» ama, Ala-man ağan sayacak civciv bırakırsa... Bu iş iyice bitti Hoca, bu işin bilinmeyen yanı kalmadı. Duymadın mı? Alaman, ha bugün, ha yarın, İngiliz adasına atlıyor. Atlamasıyla...

Hatip Hoca, Cinci'nin lafını it hesabına almadığını göstermek için, Kelleci'ye döndü :

— Tenekeciliği söktün mü, domuz Kelleci?

— Eh, Hatip Emmi, duan gücüyle az biraz söktük!

— Söktük ne kolay! Kandil yapmayı, ustan olacak rezilden iyice kaptın mı?

— Eh...

— Bana kalırsa, en iyisi bu herifin cincilikteki hünerlerini kapmalı... Karıların göbeğine yazdığı duaları...

Cinci Nezir efelendi:

— Yağma yok!.. Kelleci gibilerin kapacağı hüner mi o? Biz öğrenene kadar...

— Çok mu terledin? Kemiklerin mi çürüdü?

— Elbette...

— Sen Nezir aklınla terlemişsin. Kelleci'ye geldi mi, on güne sürdürmez!

Göreyim seni Kelleci, bu işin öğrenmesi möğrenmesi yoktur. Eline kalemi alır,

kahpenin göbeğine aklına geleni çizersin! Sen körpe cinci

olduğundan, buna giden bulunmaz. Ekmeğini elinden al da, şunu acından gebert! Cinci'nin vermeye başladığı karşılığı dinlemeden yürüdü.

Eskici Ömer, «Gazyağmı koğuşlarda boşaltıyorlar. Ben sorumluluk yüklenemem,» demek için Başgardiyana gitmeyi düşünürken adının çağırıldığını duymuş, gazyağı tenekesini, lambaları ortada bırakarak koşmuştu.

Cinci ile Kelleci, içlerinden, «Biraz gazyağı şuradan haa... » diye geçirmişler gibi bakıştılar, dış kapının önünde, Gardiyan Musa'nın durduğunu görünce suratlarını astılar. Nezir Usta birden çıkıştı:

— Ulan nerede havyalar? Sana, «Havyaları ateşten çek!» diyen mi oldu?

— Çektik... Boş yere yanıp... Sonunda bunlar yana yana...

— Hele rezil!.. Ateşten havyaya ne olurmuş?.. Sok şunları...

Kelleci havyaları ateşe koydu :

— Havya kısmı hiç mi yanıp tükenmez usta? Hep gider mi yıllarca?

— Havyayı düşüneceğine, odunu düşün!.. Mangalda ateş kalmamış... Sana ne dedim? «Tenekeci ateşi sürekli yanacak,» demedim mi? Koş odun bul... Koş!.. Kelleci Memet sıçradı, ama şamar korkusuyla sıçradı. Dükkânı satın aldı alalı, on beş on altı gündür, «Koş odun getir» lafından yılmıştı. Bir iki kez : «Usta, odun alalım,» dedi, ama Cinci duymazdan geldi, üçüncü demesinde bu Cinci bir kızdı ki, bütün dünyanın cinleri sanki başına toplandı. Kelleci ilk zorlu usta şamarım işte o gün yemişti. Herif, «Ulan sen

nasıl çıraksın? Çırak kısmı böyle boktan şeyleri uyduruvere-cek... Seğirt!» demesiyle... Kelleci sıçramış, ensesini

190

191

kaşıyarak dükkânları bir zaman kollamıştı. «Yanan mangal, tenekeci dükkânının şanı, şerefidir, anladık ama, mangal kısmı odunu eksiltmezsen sönmez. Hani odun?» O gün bugündür, dükkânları, yukardaki odun sandıklarını sezdirmeden gözlüyor, sahipleri kafalarını şu yana çevirir çevirmez kök mök, odun modun, tahta mahfca. çıra talaş, ne bulursa, koltuğuna sokuveriyor-du. Hiç kimseden hiçbir şey aşırmadığı zamanlarda ise, ister istemez, kendi odununu yakmakta idi. Elleri ceplerinde, ayaklarını sürüyerek yürüdü.

Terzi Bekir Usta, kara sakallı bir herifin ölçüsünü alıyor, Eskici Derviş Ömer, ellerini edeple göbeğine bağlamış yanlarında duruyordu.

Bekir Usta, ölçü defterini kapadı, mezurasını omzuna a t t ı :

— Tamam!.. Yarın değil, öbür gün... Bu vakit geleceksin Şaban Efendi...

— Gelmesi kolay... İki lira ne olacak?

— Pazarlık yok, dedik ya... Bizim işimiz pazarlıksız ... Say ki sizin

dervişlik hesabı...

— Dervişlik hesabına kurban olayım, ama, pazarlıksız hiç olmaz. İki lirasını vermem!.. Ulan iki laf da sen etsene Ömer Ağa, katıldın kaldın deminden beri herif....

Eskici Derviş Ömer yalvardı:

— Şaban Efendi benim ahret kardeşim... Aslına bakarsan ahret kardeşimden de ileri... Çünkü, önümüze düşüp bizi dervişlik yoluna sokan budur. Biz dükkân komşusuyuz Bekir Usta, iki kaymalık hatırımız yoksa, o başka...

— Bu işe komşu hatırı sığmaz!.. Neden mi sığmaz? Ben Şaban Efendi'yi senden

eski tanırım. Abdurrahman Emmi'nin yazıcısı... Ben bunların ellerinde büyü-192 düm. İki kaymayı kesersem ayıp olur. Fazla mı istedik ki kesiyoruz?..

Tüccar yazıcısı Şaban Efendi suratını astı:

— Ben iki kaymasında değilim... İslamlıkta pazarlık diye bir töre vardır.

Esnaf kısmı az biraz fazla ister ki, pazarlık edilsin'de, alışverişe bir ışıltı gelsin!..

— Bizi ışıltılı esnaflardan belleme Şaban Efendi... Burası neresi?

Bundan sonra, Derviş Ömer'le Şaban Efendi, iki lirayı kırdırabilmek için, lafı birbirlerinin ağzından alarak yalvarmaya durdular.

— Burası Hazreti Yusuf makamıdır Bekir Usta; Şaban Efendi, çarşıyı bir yana koyup buraya kadar gelmiş... Evet, İslamlıkta pazarlık şarttır. İki lirayı at gitsin!

— Aslında ben iki lirayı arar herif değilim... Biz dünya malını çoktan boşladık!.. Bu Ömer Ağa, benim yüreğimi bilir.

— Şaban Efendi iki liranın lafını bile etmez. Kı-rıverelim oh Bekir'im... Hele hele...

— Biz de esnaf olduğumuzdan...

— Tamam. Şaban Efendi de esnaf olduğundan ister istemez ineceksin!

— Ben sakoyu neden kısa istedim? Kısa giyerim. Kısaca sakodan iki kayma kesilir.

— Şaban Efendi sakoyu kısa istedi ki, az biraz ucuz ola...

— Benim palto, dizlerimi dört parmak geçse yeter.

— Duydun ya... Şaban Efendi'nin palto, dizleri dört parmak geçse elverir.

— Dediğim gibi... İçinin telesi has olmalı... Astarı da parlak...

— Şaban Efendi, astarı parlak olmayınca, sako kısmını sırtına hiç almaz.

193

— Dediğini gibi... Düğmeler teneke oldu mu, sako burada kalır. Ben düğmeleri kemik isterim!

— Şaban Efendi teneke düğmeleri sevmez. Düğmelerimiz kemik olmalı...

— Benim paltoya özeneceksin. Yoksa bunun dikilmişi çarşıda çok...

— Çarşıda palto kıyamet gibi... Şaban Efendi'nin-kine özeneceksin...

— Sakoyu sırtımda görenler hep buraya koşmalı!..

— Çarşılı sakoyu Şaban Efendi'nin sırtında görüp buraya seğirtmeyince kaç para?..

— Çünkü esnaf esnafın şeytanıdır. Devecigillerin Abdurrahman Emmi'n sakosunu benim dikindiğim terziye dikinir. Ardım sıra, buraya geleceğinden hiç şüphen olmasın!..

— Çankırı'mızın birinciye pırtı tüccarı Hacı Abdurrahman Efendi'nin Terzi Bekir Usta'ya gelmesi ne mutlu!

— Dediğim gibi, ben aslında pazarlık adamı değilim... Sakoyu gözüm tuttu mu, belki kestiğim iki kaymayı çıkarır bahşiş veririm.

— Sakoyu Şaban Efendi'nin gözü tuttu mu, yaşadın. Bakarsın, çıkarmış, beş yerine on vermiş...

— Deftere iyice yazdın mı? Bizim sakonun göğüs cepleri gayetle derin olacak...

— Doğru bir cevap. Palto kısmının cepleri kuyu gibi derin olmadı mı, metelik etmez...

— Çünkü ben tüccar yazıcısıyım... Para koyarım, kâğıt koyarım.

— Duydun mu Bekir Usta? Şaban Efendi tüccar yazıcısı olduğundan göğüs ceplerine para koyar, kâğıt doldurur.

Terzi Bekir, Çankırı'nın namlı inatçılarındandı. Bir kara sakal Şaban Efendiye, bir Eskici Ömer'e ba-

kıyor, bunlarla gizliden gönül eğlendirir gibi bıyık altından gülümseyerek «Olmaz» anlamına başını sallıyordu.

Şaban Efendi bir cıgara yaktı: — Peki... Hatırımı kırdın, iki kaymayı kırmadın... Kıymeti yok... Gelelim asıl meselemize... Biz buraya aslında, kendimizin işine gelmedik, senin işine geldiK, Bekir oğlum... Bizi buraya aslında, Abdurrahman Efendi saldı. Selamı var. «Oğlanı bunca zamandır yoklaya-ınadık,» dedi, «Oysa bana öz oğlumdan ileridir,» dedi. •'Fazladan bizim sağdıcımız...» dedi. «Aman terzi öteberisi yağmaya gidiyor, Bekir yeğenimin haberi olsun,» dedi. «Terzi kısmına makara ipliği, teyel ipliği, düğme, tele, astar bezi her zaman lazım,» dedi, «dilediği kadar alsın... Peşinattan az biraz verirse ne iyi... Vermezse, deftere yaz... Eli bolaldıkça öder ağır ağır... » dedi. Ne dersin bu atalığa?

Terzi Bekir, lafın yarısında gözlerini kırpıştırmaya başlamıştı. Sonunda çok üzülmüş gibi içini çekti:

— Sağ olsun Abdurrahman Emmi'm. Bizi aklına getirmiş ya...

— Getirdi ki, bu seferki getirme yaman... Sen, gündelik alışverişi bölük

pörçük yaptıkça, canı sıkılıyordu kaç zamandır, «Şu oğlana terzi öteberisini toptan salsana bre Şaban!» deyip duruyordu. Birinde, kızdıydı iyice de,

«Dört

makara neymiş, şuna her birinden kırkar, ellişer gönder gitsin!» dediydi.

«Kolay... Hele bayram yanaşsın, göndeririz!» dedimdi. Doğru demiş miyim? Önümüz bayram... Bayramdan sonrası harman... Senin anlayacağın biz sana, yüz elli, iki yüz düzine makara göndereceğiz iyisinden, zincirli makara... Tele mele, astar mastar da salacağız yeterince... Deftere yazacağız, peşinatsız...

Terzi Bekir toptancı tüccarların telaşta olduklarını

195

duymuştu. Hele Fransa on beş günde yenilince, Çankırı çarşısına düşen kargaşalığı kötü anlatıyorlardı. Toptancılar savaşa girilirse depolardaki, ardiyelerdeki mallara hükümetin paıasız el koymasından korkuyor-larmış... Her çeşit malı namuslarına güvendikleri esnafa senetsiz sepetsiz, peşinatsız satmaya çabaları bundan...

Terzi Bekir, gizlice keyiflenerek, kendisini dolandırmaya çalıştıklarına yüzde yüz inanmış gibi direndi:

— Sağ ol, Şaban Efendi... Niyetiniz bize iyilik ama kendin bilmez değilsin! Biz, ev-ocak borçtan yılgınızdır. Rahmetli babamdan öğütlüyüm.!. Benim işim peşinle...

— Oğlum Bekir, peşin neymiş? «Şu günde vereceksin.)) diye senet istenmeyince... Bunun peşinden farkı?

— Peşinden farkı, veresiye... Kendin bilmez değilsin ya? Biz borç alınca uykuyu kaybederiz!

— Oldu mu bu laf şimdicik? Yaban yere mi borçlanıyorsun ki, uykuyu yitiriyorsun? Veren kim? Abdurrah-nuın Ağa'n! Bilirsin, sana öz emminden ileri...

— - Sağ olsun Abdurrahman Emmi'm... Abdurrahman Emmi'me öyle demek düşer. Bana geldi mi, iyisi, borca girmemek... «Borç yiğidin

kamçısı» demişler ya, bu lafı yiğit için demişler. Biz o yiğitlerden değiliz. Biz, lazım oldukça, birer ikişer alanlardanız.

Şaban Efendi bir adım gerileyip Terzi Bekir'in suratına bir zaman baktı:

— Oğlum Bekir, aklın ermediğinden...

— Evet, bizim aklımız o kadarına gerçekten ermez ağa... Biz birer ikişer...

«Höst... Ben «toptan» diyorum, bu herif bana «birer ikişer)) diyor. Ulan iki laf da sen etsene Derviş Ömer!

— Evet, Şaban Efendi «toptan» diyor, sen «birer ikişer» diyorsun. Hiç uygunluğu yok, bana sorarsan.

— Esnaf kısmı, « A z biraz k a r n ı m doysun,» derse, zenaatmm öteberisini

toptan alacak...

— Toptan, evet...

— Toptan alacak ama, cebinde parası varsa... Şaban Efendi darılmış gibi suratını astı:

— Senden peşinat isteyen olmayınca?

— İsteyen olmasa da, sonunda biz ödeyeceğiz, iğnenin burnuyla...

— Katır gibi dayatma oğlum Bekir, gel beni işit! Dar yerdesin... Her saat başı çarşıya adam salamazsm! Benimkisi sana baba dostluğu... Al makaraları... At şuraya, harcan vızır vızır...

— Peşinatsız olunca neden almazlanmaktasm bre akılsız Bekir.

— Şundan ki, Derviş Ömer, sonunda borcumuzu inkârdan gelici değiliz...

Şaban Efendi, Terzi Bekir'in çenesini tutup yüzünü kendisine çevirdi:

— Anladım avanak terzi... Senin bu işlere aklın ermemekte... Peki, dediğin

gibi olsun! Biz sana, iki yüz düzine zincirli ayırdıktı. Ellisini kestim. Var mı buna bir sözün? Birazdan yüz elli düzineyi saldım gitti. Yüz elli düzine, bin sekiz yüz zincirli eder. Önümüz bayram... Şırpadak harcanırsın da, «Aman daha elli düzine lazım,» dersin... Dur hele oğlum Bekir, bu kafa sallamak neyin nesi? Sen bu inatla, sallabaş olursun! Senin haberin yok, hey akılsız, biz sana zincirlileri bir kuruş eksiğine vermekteyiz. Bin sekiz yüz makarada bin sekiz yüz kuruş kârın var. Utanmadın mı şimdicik?..

Eskici Derviş Ömer, bin sekiz yüz kuruş kârı duyunca bir kez, «Allah,» diye hoplamış, hırıl hırıl solumaya başlamıştı:

— Zincirli başına bir kuruş kırdın mı, gerçekten oh Şaban kardeşim? Ulan Terzi Bekir!.. Ulan evin yıkı-

la... Durduğun yerde Karun kesildin rezil! Anan seni Kadir gecesinde doğurmuş...

— Doğurmaya Kadir gecesinde doğurdu ya, Ömer Derviş, biz Kadir gecesi doğmuşluğunun üstesinden ge-lici değiliz. Ben babamdan öğütlüyüm ağa, durduğum yerde borca giremem!

— Tüh Allah belam versin katır... Satıcı sen misin, ben miyim?

— Satıcı ben olsam ne kolay! Abdurrahman Em-ıııi'm sağ olsun. Bizi düşünmüş... «Dedi ki... » dersin, «Şimdilerde az biraz dursun, dedi,» dersin! «Hele şu savaşın tozu dumanı az biraz aralansın, dedi,» dersin.

Şaban Efendi çok dil döktü, bin sekiz yüz makaradan, beş yüze, iki yüze indi. Terzi Bekir nal deyip mıh demeyince, öteki mallara geçti. Düğme, tele, astar göndermeye kalktı. Terzi Bekir'i bayram üstü olduğu halde, çuha, çulaki, yün kumaş almaya da yanaştırmadı.

Kelleci çekişmeyi dalgın dinlemiş, meselenin içyüzüne akıl erdiremediği halde Bekir Usta'nm direnmesini çok beğenmişti. Kapıda fısıldaşan Şaban Efendi ile Derviş Ömer'e işittirmemek için sesini alçalttı:

— Kızdılar ki, domuzuna... İyi dayandın Bekir Ağa! Niyetleri kötüydü öyle ya?

— Kötüydü ki ne kadar... Ulan domuzlar... Ulan, koca Çankırı'da bizden avanağı kalmadı mı? Karanlığa getirip bizi boş böğrümüzden vuracaklar... Hey gidi Abdurrahman Emmi!.. Bana sorarsan, bunun buraya gelip palto ısmarlaması da, çarşılı oyunu... Aklı sıra palto ısmarlamasına getirip bizim gözümüzü bağlayacak... Vay imansızlar vay!.. İki bin zincirli makara ne demek? Altı kuruştan... Ölene kadar ödeşen borcu tü-ketemezsin... Bak, dediydi dersin! Birazdan bu herif, «Paltoyu beni görmeden kesmesin,» diye haber salmaz

mı? Bundan böyle sen de esnaf sayılırsın oğlum Kelleci... Şuradan gelirler, ucuza teneke, lehim, kalay malay sürmeye kalkarlar, aman haa... Bundan böyle çarşılıdan kendimizi sakınacağız. Biri sana, «Toptan peşinatsız» lafını etti mi, şaplağı çek yürü...

— Murat Bey'e bakarsan, az biraz alsak iyiymiş... «Fiyatlar çıksa gerektir,» dedi...

— Kulak verme! Murat Bey'e kaldı mı, otuz kırk kuruşluk tuzsuz yağın kilosu da dört beş liraya çıkarmış yakında... Onunki İstanbul hesabı... İstanbul, köy yeri olmadığından, belki çıkar. Bizim Çankırı'ya geldi mi, kıyamet kopsa on iki yumurta beş kuruştur! Eeee... Söyle bakalım tenekeciliği kaptın mı güzelce? Kelleci Memet, biraz siperlenerek kuşağından iki gazocağı iğnesi çıkarıp uzattı:

— Buyur Bekir Usta... Bak bakalım, iğneler iyi güzel olmuş mu?

— Nedir ulan? Bunları sen mi yaptın?

— Biz yaptık! Ustadan gizli yaptık... Bunlar dükkân komşularımıza denemelik yapıldı. Bak bakalım, tıkanmış memeleri açar mı, açmaz mı?

— Neden açmayacakmış. Tıpkı tıpkısına çarşıdan aldığımız iğneler... Demek bunlar bize bahşiş geldi. Sağ ol Kelleci! Şimdi aklım yattı, bundan böyle sen bize gazocağı iğnesi yoksulluğu çektirmeyeceksin...

— Hele bir dene ki... Tıkanmış memeleri açmayınca, yapmışız kaç para!..

— Açar, açar! Açacağı belli bir şey!.. Murat Bey'in haberi var mı, iğne yapar

olduğundan?

— Var... İki iğne de ona verdik. Çok sevdi. «Aferin ulan Kelleci,» dedi.

— Demiştir. İyi işe, «Aferin,» derler. Tez vakitte tenekeciliği kapacağına aklım yattı köpoğlusu... Ne-199

rede senin Cinci Usta'n? Sabahtan beri bağırtısını duymadım. Sakın geberip mebermesin?

Kelleci Memet, dükkândan yana şaşkın şaşkın baktı. Burada epeydir ayak sürüdüğü halde, Cinci Nezir'in her zamanki, «Kelleciiiii... Ulan namussuz!» bağırtısı camları zmgırdatmamıştı. Herif ortalarda görünmüyordu. Onardığı gazocağmı olduğu yere bırakmış, kim bilir kimin dükkânına laflamaya gitmişti?

Kelleci, merdivenleri hızla çıktı. Odun sandığını acele açtı, koyduğu nişanların bozulup bozulmadığını bir anda süzüp küçüklerinden üç parça meşe kökü çıkardı.

Ne düşündüyse düşündü, dişlerinin arasından koyu koyu söverek birini gerisin geri sandığın içine attı. Gene koşarak avluya indi.

Cinci Nezir, dükkânda bir işe dalmış, geciktiğini hâlâ fark etmemişti. Sevinerek marangozlara koştu, odunları hemen paraladı. Mangalın önüne diz çöküp üflemeye başladı.

Dükkândan aralıksız demir sesleri geliyordu. Kelleci önce buna aldırmadı. Havyaları ateşe koymuş, gene gazocağı iğneleri için teneke kesmeye girişmişti. Arada dalgınlıkla türküyü yükselttiğini anlayıp ürkek ürkek dükkân kapısına bakarak sesini indiriyordu. Acıktığına göre vakit öğleye yaklaşmış olmalıydı. «Tayınlar gelmedi daha...» diye yutkundu. «Ateş körlemeden bulgurumuzu ısıtsak »...Recep çıktıktan sonra meydancılığa kimi koyacaklarını kestirmeye çalıştı. «Şeker Emin, Çingen Hidayet'i yaptırır sağlam... Bir haftadır Etem Efendi'ye kanlılar gibi yalvarmakta... »

— Ulan Kelleci! Neredesin namussuz?

— Buradayım usta!.. Havyalar iyice kızdı.

— Sana havya soran mı var?.. Sıçra gel!

— Buyur!

— Yüklen şunları... Haydi sırtla...

Ortada iki tane torba duruyordu.

— Ne ki bunlar?.. -Dükkânı içindekilerle beraber aldığını düşünerek telaşlanmıştı -. Bunlar neyin nesi, Cinci Emmi?

— Ulan, sana ne diyorlarsa onu yap! Yüklen!.. Şamar geliyor, haa!

Kelleci kıl torbalardan birini şöyle bir tarttı. Epeyce ağırdı. Demir sesi veriyordu. Köşeye bakınca işi anladı. Cinci, dükkânda ne kadar hurda demir varsa toplayıp torbalamıştı. «Aman satacak mı uşak, bunları hep?..» Kelleci'nin karnından bir sızı geçti, aklı karışı-verdi.

— Haydisene ulan!..

Cinci'nin sesi, birine bulaşacağı sıralardaki gibi cırtlaklaşmıştı. Solukları kuduz it gibi hırıldıyordu.

Kelleci yarı şaşkın, yarı ürkek, torbanın birini yerden kopardı.

— Hele şuna hele!.. Tüh Allah belanı versin! Daha salınmakta köçek oğlanı gibi, namussuz...

Kelleci torbayı sırtlayıp yürüdü. «Vay başıma... Yedi sekiz hak var, bu böylece! Satacak, gördün mü? Sabahtan beri it gibi hırlaması malımızı satacağmdan-mış... Tüüüü!»

Öteki torba daha ağır olduğu halde Cinci Nezir yetişip Kelleci'yi geçmiş, kapıya varmıştı. Bir yandan kanadı tekmeliyor, bir yandan bağırıyordu :

— Musa Efendi!.. Aç şunu herif... Aç hele!.. Gardiyan Musa Efendi torbalara hiç şaşmadı, «Ne

var bunlarda?» diye de sormadı. Getirdiği torbanın ipini bırakmadan duran Kelleci'yi iteledi:

— Gir içeri ulan!.. Yallah!

Kapı kapanmış, Cinci Nezirle torbalar dışarıda kalmıştı.

Kelleci Memet, önce Murat Bey'e koşup akıl danış-201

mayr düşündü ama, nedense ayaklarından yere çivilenmiş gibi, yalnız gövdesini ileri geri salladı o kadar... Murat Bey, yukarı sofanın penceresinde resim ya[A] pıyordu. Demin odun alırken omzundan bakmış, Hı-dırlık sırtlarının taş ocağını güzelce tanımıştı. «Murat Bey, bizim demirleri çeker alır. Murat Bey, 'Olmaz,' dedi mi, Cinci bizim demirleri satamaz!.. » Yukarı çıkmayı istediği halde ayaklarını sürüyerek dükkâna gitti. Dolabın kapağı açık kalmıştı. Eski havyalar, eski makas, bir yanı dört köşe, öteki yanı tam yuvarlak çekiç, elektrik teli yumakları, düğme kutusu filan olduğu gibi duruyordu. Sedirin ayakucundaki teneke levhalara da dokunulmamıştı. «Sırrı yâ Ali» resmine bakarak hesaplara daldı. «Dolap iki kayma... Bilemedin bir kayma... Avadanlıklar iki kayma, bilemedin bir kayma... Şu resim üç kayma, bilemedin bir kayma... Mangal, tenekeler, şu sedir medir...» Birden sevinip ellerini ovuşturdu. «Dükkân kirası var. Nedir oğlum?

Beş kaymaya Cinci Emmi'yi esir alıp ucuz pahalı satacak değildik ya... Elverir!..» Sedirin üstündeki çıkın gözüne ilişti. Cinci, yazma mendiline iki tayın bağlayıp hazırlamıştı. Oğulluğu askere gitti gideli, ekmeği gelin alıyordu. «Günahı Kalaycı Apti Ağa'nın boynuna, geliniy-le arası iyiymiş bu Cinci'nin... Apti Usta, bunları dükkânda elleşirken göresi... Şimdiyecek aralan yoksa da, oğlan askerden gelmezse bu Cinci çıkar çıkmaz, yalnız evde körpe gelini, şart olsun, yola yatırır... » Kelleci, ağzının sağ yanından çıkarttığı dilini içeri çekti. Torbaların ne olduğunu anlamak için ekmek çıkınını kapıp koştu. Musa Gardiyanın sövüp saymasını göze alarak kapıyı vurdu :

— Kim o? Nedir?

— Aç efendi ağa! Ustam ekmekleri unutmuş... Anahtar kilide sokuldu, kapı açıldı. Cinci'yle tanı-

madiği bir herif, - herhal Çingen milletinden bir rezil -ortasına kantar asılmış bir kaim sırığı omuzlamışlardı. Kantarın kancasında torbalardan biri sallanıyordu.

Arkası dönük olan Cinci, omzu üstünden bakmaya çalışarak sordu :

— Neymiş?

— Ekmekleri getirdim, usta!..

— Ulan sana, «Ekmekleri getir,» diyen mi oldu rezil ...Haydi Musa Efendi, tart şunu... Omzum koptu herif.

— Ekmekleri geri mi götürsün?

— Yok... Torbanın üstüne koysun gitsin.

Kelleci, duvar dibinde duran torbanın üstüne çıkını bırakırken biraz yavaş almış, Musa Efendi'rıin kantara gitmesinden yararlanarak kapıda durmuştu. Musa Efendi, gözünü kantarın diline dikerek topu sürdü :

—• Nah, kırk beş kilo... Öteki çuval kaç kiloydu? Kara Çingen, Çankırı kasabasını toptan satın almış gibi kasıldı:

— Elli yedi... Töbe, elli sekiz...

— Aslına bakarsan bu kırk iki ama, Cinci o kadarını aramaz. Üç kuruştan... -Kellect'nin seyrettiğini görünce çıkıştı-: Gir içeri ulan rezil!.. Şaştım yahu... Kapıyı aralık görmesiyle... Bunlar nasıl bir adamlar... Bunlar kapı itinden saygısız bir adamlar... «Gir,» dedim rezil!.. Savcı mavcı görür! Gir içeri...

Kelleci iki torbanın demirini birbirine vurdu. Sonra da kiloyu üç'kuruştan hesapladı. «On kilosu, üç kuruştan otuz... Yüz kilo olsa... Üç yüz kuruş... Yüz kiJo yok... Diyelim ki yüz kilo... Üç yüz kuruşumuzu cebine koydu rezil Cinci... Dükkâna gelmezse bizim demirlerin parasını gidip kumara basacak say!.. »

Kapının kilit sesiyle dönüp, Cinci'nin dışarıda kaldığını anlayınca karşıdaki marangoz dükkânına doğru 202 203

usanmış, yılgın baktı. Elleri cebinde, ayaklarını sürüyerek dükkâna gitti.

Hiçbir şey yapmayı düşünmediği halde dolapta şuncacık bir lehim parçası aradı. Cinci, son lehim kırıntılarını demir tamir ettiği gazocağma harcamıştı. Kararmak üzere olan mangala bir zaman daldı. Sonra dükkânı gözden geçirdi. Duvarın eski gazetelerini yenileriyle değiştirmiş, üstüne de renkli kız resimleri yapıştırmıştı. Kızların çıplak bacaklarına gene imrendi. Gazetelerden birinin iri başlığını heceledi: «Biz tarafsız değiliz, savaş dışıyız... » «Tarafsız» in ne demek o l d u ğ u n u M u r a t Bey'e sormayı t a s a r -layarak gitti, köşedeki teneke yığınının önüne çömeldi. En yenilerinden birini aldı. Evirip çevirirken birdenbire, kandil yapmayı canı çekti. Aklına gelen kötü bir şeymiş de biri sezerse ayıplarmış gibi ürkerek kapıya döndü. «Kandil yedi parçadır eşek herif... Önce pergelle altının yuvarlağını çıkarırsın! Gövdesinin üstü dar, dibi geniştir. Gövdesi nah şöyle... -Cinci bunu söylerken parmaklarını yukarı tutup bir araya getirmişti -: Boyun birbirine geçme iki bilezik... Fitil borusu üst bilezikte... Su ibriği de, kandil gibi yedi parçadır!.. » Duvarda asılı çinko kalıpları indirdi. Tenekeyi ziyan etmemek için, iyice, istifleyerek çizdi. Tenekeyi bu ka,dar kolayca kesen yaylı makasa karşı, ilk günden beri saygı duyuyordu. «Tenekeyi kesiyor ki kâğıt gibi maşallah... Bakarsan, teneke, bildiğimiz

demir... Demir dedikse, tohumu demir... Kunduraların altına neden lastik koyarlar da teneke çakmazlar? Demek akıllarına gelmemiş!» Parmağım

tükürükleyip havyaların tavını yokladı. Cızırdamadıklarına göre, ateşi biraz harlatmak lazımdı. «Odun uydurabilir miyim?» diye marangoz dükkânına göz ucuyla baktı. Dilini dışarı çıkarıp biraz düşündü. Gönülsüz kalktı. Yukardan biraz lehimle bir iki parça odun alıp geldi. Mangalı üflerken, bu kışı, kendi

dükkânında sıcacık geçireceğine seviniyor, «Biraz çalışırız, biraz okuruz!» diyordu. Başgardiyan Etem Efen-di'nin karyolası altında gördüğü camı çoktan gözüne kestirmişti. «Bir uygun sıraya getirip şu pencereye takarız anasını sattığım...» Bu gidişle, Cinci'nin kendisine pek bir şey öğretmeyeceği anlaşılıyordu. «Koğuşlarda gazocağı onarımından bir anlayan vardır elbet... Yanımıza ortak gelir!»

Kandilin gövdesini büktü. Lehimin bu kadar hızlı donup tenekeyi bu kadar kolay yapıştırmasına, her zamanki gibi gene şaşmıştı. Kandilin sapını taktıktan sonra, biraz yukarı kaldırarak evire çevire baktı. Beğendi. Ablak çocuk suratına, gene sert bir güven gelmişti. Kısa iki ıslık öttürdü. İkinci kandile başlamıştı ki, Cinci Nezir'in saldırgan sesiyle sıçradı:

— Hiç... Buyur usta!.. -Kalkmaya davrandı-: Kandil yapıverdik... Bak...

— Gözümüz kör değil... Gördük!

— İyi güzel olmuş mu? Bak!.. Yedi parçadan yaptık...

— Nerde buldun lehimi, nışadırı?

— Yukardan getirdim!

— Yukardan ne demek? Ne demek ulan? Sana laf soruyorlar! Sana dedim namussuz! -Sesini gittikçe yükseltmiş, bağırmaya başlamıştı-: Lehimi, nışadırı ner-de buldun? «Aşırdım,» desene... Beri bakın komşular... Bizi bütün soymuş bu alçak yahuuu!., -Gürültüye çıkanlara döndü -: «Ulan

nedir?» diyorum. «Lehime nışadıra güç yetiremez oldum! Neyin nesi?» diyorum! Meğerse bizi hırsızlarmış komşular... Tümünü aşırıp...

Şeker Emin, ördüğü elekle yetişmişti. At kılı yumağı koltuğunun altında, çuvaldızı elindeydi. Koştuğu için sıska göğsü kalkıp iniyor, gırtlağı hırıldıyordu :

— Neyin yitmiş? Yitiğin nedir Cinci ağa?.. Çalmış-

tır! Çalar hiç bakmaz! -Birden kızgınlıkla kabardı, çuvaldızı bıçak gibi başından yukarı kaldırıp Kelleci'nin üstüne yürüdü-: Çıkar... Çıkar, dedim rezil! Çıkar bitiyorsun!

Toplananların yüreklerini, esnaf milletinin, «hırsız çırak» karşısında duyduğu kızgınlık sarmış, suratlarım korkunç bir düşmanlık kaplamıştı. Kelleci, bundan ürkerek duvara kadar çekilince, hepsi içlerinden : «Çaldığı korktuğundan belli,» dediler.

— Tüh Allah belanı versin...

— Ulan, adam, ustasını hırsızlar mı, ustasını?..

— Dükkân kısmının uğursuzluğu: Hırsız çırak... Hele şuna hele!

— Adam olmaz bu alçak, geçti!

Dükâna girmiş olan Cinci'nin bağırtısı bütün sesleri birden bastırdı:

— Vay başıma komşular!.. Vay başıma!.. Ulan topunu götürmüş... Nah, hiçbir şey komamış... Nerde ulan bunca lehim... Nerde topak topak nışadırlar?.. Vay başıma!.. Ulan Şeker Emin... İki laf etsene kardaş... On yedi buçuk kuruşluk lehim, bana tam bir hafta gitmez miydi? Lehim aldırıyorum, aldırmamla, duman olup göke çekiliyor!.. Allah için tanıksın Şeker Ağa!.. Benim tam on beş kaymalık öteberim kayıp ağalar!.. Vay başıma! Bizi yaktı bu namussuz Kelleci... Ben bunu gebertince... Ben

bunu... -Birden dışarı uğradı. Saçları fırça gibi dikilmiş, gözleri kan çanağına dönmüştü -: Gebertince... -Yerde vuracak bir şey arıyordu-: Hayır! Öldürmeyince hiç olmaz! -Teneke makasını kaptı-: Şunu ben... Marangoz Şükrü araya girdi:

— DunHerif! .Surda beş on günün kaldı. Delirdin mi, deyyus! Geri dur! -Seyircilere çıkıştı-: Bakarsınız.. Şu Kelleci namussuzunu alın gidin be...

Şunu götürün! Sen de uzatma Cinci!.. Çaldıysa köye salmadı ya, buluruz!

Bekir Usta, Kelleci'nin ensesine yarı şaka, yarı kızgın bir şamar vurdu :

— Yürü ulan!..

— Bekir Usta, beş kayma verdik. Dükkânı bize sattı havyasıyla... Şart olsun ben bunun lehimine el sürmedim! Ben lehimi...

Kelleci lafını bitiremedi.

Cinci Nezir, avaz avaz bağırarak horoz gibi zıplamaya başlamıştı:

— Neeee!. Ne satması!.. Aman komşular, benim yirmi kaymamı çaldıktan başka dükkânıma sahip çıkıyor öyle mi? Bırakın yahu!.. Bırak dinini seversen Şükrü Usta!.. Bırakmasan da boş... Şart olsun ben bu iti... Ben bunu... Bakın da, bakın bakalım! Dur Bekir Usta... Nereye sürüp götürmektesin hey Bekir Usta!.. Dükkânımın anahtarı cebinde... Anahtarımı alın komşular... Yahu bana yazık değil mi? Yahu benim elim, kana mı bulansın, bu namussuzu gebertip? Anahtarımı... Koşsana bre Derviş Ömer! Sende hiç komşuluk gayreti yok mudur?

Eskici Ömer, lafı ikiletmedi, Bekir Usta'yla Kelle-ci'ye terzi dükkânının önünde yetişti:

— Ver oğlum şu anahtarı!.. Bir çuval inciri hatırdın rezil Kelleci!.. Herif şart etti. Dinime imanıma bombok... Çıkar şu anahtarı!..

— Bizim beş kaymamız... Beş kaymamızı vermeyince...

— Alırız kolay!.. Sen hele şu anahtarı ver ki... -Bekir Ustanın bir şey söyleyeceğini anlayarak önledi - : Gayri bitti, bunlar bir. dükkânda olamazlar Bekir Usta, Cinci rezilini kendin bilmez değilsin!.. Hızı geçince, beş lira verir işini düzeltiriz. -Kelleci'yi dostça

206

207

tartakladı-: Ver oğlum! Hele sen ver şu anahtarı! -Göz kırptı-: Sonu kolay... -Zincirin ucunda sallanan anahtarı gördü-: Bu mu? Tamam! Anahtarı hiç telaşsız kancasından çıkardı : Başgardiyana söyleriz, beş kaymayı alır, ferah ol köpoğlu köpek!..

Hatip Hoca merdivenin başında durmuş bakıyordu. Revirdeki hastalarla çocuk koğuşundakiler, kapı gardiyanı, Cinci'nin vara yoğa bağırdığını bildiklerinden merak bile etmemişlerdi.

Dükkânın anahtarını Eskici Derviş Ömer'den alıp cebine atan Cinci Nezir artık bağırmıyor, göğsü tutuk kocakarılar gibi hırıl hırıl soluyarak komşularına yanıp yakılıyordu :

— Yüreğim acıdı kardaşlar!.. Baktım surda sürünüyor, «Adam olsun,» dedim, «Bir baltaya sap olsun,» dedim. Günaha mı girdik, yahu? «Beş kayma vereyim de bana zanaatı bellet,» diye kancık it gibi yalvardı. İçerde, oysa on veren var, on beş veren bile var! «Ulan namussuz Cinci! Elin pis Kelleci'sine iyilik sana mı kaldıydı?» desene... Yüreğim acıdı, bunun babası bize seferberlikten asker arkadaşı olur. «Babası arkadaş olmayla...» desenize Müslümanlar?.. Hükümetimizin bir koca Tuz Gazisi'ni vurup öldüren bir kanı bozuğa iyilik neyin nesi? Buna bunca iyilikleri varken neden vurmuş bu kahpe dölü haa? Suç bendeee... Evet, Şeker Emin Ağa dediydi, «Hırsız bu oğlan...» dediydi. «Sen bunu yanına çırak almaktasın ama, sonu iyilik getirmez bu işin...» dediydi. «Bunun gözü zanaatta değil, seni çarpıp savuşmakta...» dediydi! Tü Allah belanı versin!.. Hele durun aman! Dolapta fotoğraf kâğıtları vardı. Aman fotoğraf kâğıtlarım... 30 Ağustos Bayramına aldığım kâğıtlar... Açılmış kutuları aşır-dıysa ben bu rezili... Ben bu...

Dükâna girdi.

Kapıya toplananlar içlerini çektiler.

— Dükkân kapısı hak kapısı olduğundan, hırsız >;ırak hiç yaramaz!

— Yaramaz elbette... Çırağın hırsız oldu mu, uğur muğur aramayacaksın!

— Peki, bu Cinci, huyunu muyunu bilmediği bir oğlanı...

— Yahu ne halt etsin? Duymadın mı, arkadaşlık gayreti gütmüş fukara...

Şeker Emin, başını içeri uzatıp gizli bir şey söylüyormuş gibi sordu:

— Buldun mu Nezir Ağa, kâğıtlar yerinde mi?

— Yok!..

— Vay başıma... Çalmıştır sağlam... Çalıp savur-muştur!

— Yok... Benim yüreğim gayet temiz olduğundan, «Şunları koğuşa götüreyim de,

bavula kitleyeyim,» de-dimdi. Bavulda yoksa çaldığı yüzde yüz... Çaldıysa, bu

kez önüme geçmeyeceksin! Ben bu namussuzu yatırıp keseceğim...

— Bak ne iyi!.. Bana sorarsan, Kelleci buradan çok şeyler aşırmıştır. Millet buradayken yiğidine güzelce bak da, birine verip saklatmadan ele geçirelim...

— Sahi uşak! Durun hele... Savuşmayın! Cinci Nezir, dükkânının şurasını burasını yoklar

ken Şeker Emin oradakilere döndü:

— Beni dinleyin komşular... Bu Kelleci her birimizden bir şeyler uğrulamıştır ki, hepimizi şunca zarara sokmuştur... -Yaklaşan Bekir Ustayı karşıladı-: Beri bak Bekir Usta, ben kaç kere bu oğlanı sizin dükkândan, koynu koltuğu kabarmış çıkarken gördüm.

Bekir Usta suratmı astı:

— Biz avanak değiliz Şeker Ağa... Biz yitiğimizi ossaat biliriz.

208

209

— Hırsız kısmı ossaat bilinecek şeye el sürmez! Astar parçası aşırmıştır, kumaştan mumaştan sizin çok yitmişiniz vardır. Bir yataklık kırpıntı aşırmamışsa, nah ben, şu bıyıkları kazıtırım. Bir sizden mi? Kaç kere gözümle gördüm, marangozlardan tahtalar taşıdı ki, toplasan iki iskemle olur. Beni iyi dinleyin ağalar, bu çarşıdan Kelleci gâvuru en az yirmi kaymalık öteberi aşırdı. Her ne yitiğiniz varsa, Kelleci rezilindedir. İnanmazsanız denemesi parasız... Şimdi gidelim, yatağını, sandığını arayalım! Elimle koymuş gibi çıkarmazsam... -Birden durdu-: Tüüü... Aman uşak! Geçenlerde Dümeninin kaybettiği para cüzdanı da şart olsun Kelle-ci'dedir. Hele düşünün bakalım! Bu yakınlar iyiden kötüden bir şeyiniz yitti mi?

Hepsi gözlerini kısarak düşünceye daldılar. Yukarda resim yapan Murat, gürültü uzayınca aşağıya inmişti.

Hatip Hoca meseleyi gülerek anlattı:

— Olacağı buydu Murat Bey! Hele Cinci'nin namussuzluğu biraz yatışsın, beş liranın birazını kurtarmaya bakarız. Başgardiyan Etem Efendi'ye söylemeli de Cinci'nin dükkânı birisine gizliden satmasını önlemeli... Satış parasından birazını Kelleci'ye alıvermeli...

Murat, müdüriyete kontrol ettireceği mektupları almak için odasına girdi.

Zarflar yatağın üstünde duruyordu. Masanın çekmecesini çekti. Pullar, mukavva kutuda yoktu. Evvelki gün aldığı yirmi puldan ancak ikisini kullanmıştı. Çekmecedeki öteberiyi biraz karıştırdı. Cüzdanına, müsvedde defterinin arasına, pencerelerin içlerine baktı. Yorganı, yastığı kaldırdı. «Hiç burada olur mu?» diye sinirli sinirli güldü. Dışarda, kalabalık ayak sesleri merdivenden çıkıyordu. «Aşırdı mı bu hayvan? Ne işine yarar posta pulları?..» Ellerini beline koyup odayı çepçevre gözden geçirdi. Duvarda-

ki biricik resme, bir Osmanlı minyatürünün renkli kopyasına bir zaman daldı. Minyatürdeki oyuncak insanlar, bir saray yağmasında gelişigüzel giyinmiş köylülere benziyorlardı.

— Gel hele beyim! İşin yoksa gel yukarı çıkalım!

— Mektup pullarını bulamıyorum Hatip Hoca... —Daha iyi ya... Belki yukarda bulursun! Kelle-ci'nin öteberisi aranacak... Şeker Emin, söyleye söyleye sonunda milleti arama işine razı etti! Yukarda zorlu oyun var! Gel hadi!

Yukarı sofadan Cinci Nezir'in ağlamaklı sesini duydular :

— Önce üstünü ara Şeker Emin... Benim çok şeylerim yitik kardaş... Önce koynunu koltuğunu arayın!

Sofaya çıktıkları zaman Şeker Emin Kelleci'nin üstüne yürüyordu :

— Kıpranma ulan Kelleci! Basıldın namussuz, ele geçtin!

Terzi Bekir araya girdi:

— İteleme oğlanı Şeker Emin! Gâvurdan esir almadık! Sen hele geri dur!

— Bunca adamı boş yere uğraştırmasın Bekir Usta... «İtelenmeyim,» derse aşırdıklarım gönlüyle çıkarsın!

Başkaları da lafa karıştı:

— Kendisi çıkarmazsa kötekten kurtuluş yok!

— Yahu nedir? Şuncacık oğlan... Az kalmış ki...

— Az kalmış ki bizi çalıp sata... Tuh rezil! Şeker Emin gürültüyü bastırdı:

— Soyunsun! «Güzelce arayalım,» derseniz çıp-lanmalı... -Murat'ı merdiven başında görünce keyifle güldü -: Gördün mü Murat Bey! Senin pelvan hırsızlıkta basıldı. Bir sıçrarsın çekirge hesabı...

Kelleci Memet, karşıda, odun sandıklarının yanın-211

da tek başına duruyordu. Bakışlarında vinçle kaldırılan hayvanların gözlerindeki umutsuz korku vardı.

Murat da, ötekiler gibi, bu korkunun beş lirasını kaptırdığına inanmaktan geldiğini anlayamadı. Çaldıklarının meydana çıkacağından korktuğuna vererek suratını astı.

Cezaevinde olup bitenlere hiç karışmayan ülserli kâtip, kara takkesi başında, müdüriyet kapısı pervazına dayanmıştı.

Murat, «Müdürle Başgardiyanın olmaması kötü... » diye düşündü, «oğlanı bunlar dövmeye girişirlerse...» Yardım ister gibi Hatip Hoca'ya baktı. Hoca, ellerini ceplerine sokmuş, hava sıcak olduğu halde, paltosunun önünü gene sımsıkı

kapamıştı. Böylece, anahtarı çoktan kaybolmuş, deliği pas tutmuş bir eski zaman

kilidine benziyordu.

Bekir Usta, Kelleci'yi baştan savma aradı, boş cüzdanı açıp silkeledi:

— Nah... üstünde bir şey yok...

Çingen Hidayet, Şeker Emin'in kulağına bir şeyler söylüyordu.

— Öyle mi ulan?.. Peki vaktiylen bize neden bil-dirmedin rezil? - Elini kaldırıp ortaya atladı -: Durun uşak! Yakaladık Allanın izniyle... Önce şuraya bakacağız Bekir Usta... Önce şu sandıkların altına bakacağız!

— Ne varmış?

— Ne varsa orada... Bu Kelleci, geçenlerde, dört yanı kollamış da, sandıkları

beri çekip...

— Beri çekip... Ne? Adam gibi laf eder mi?.. Neymiş dedim! Bir gizli iş sezinledin de bugüne kadar bakmadın he mi?

— Şart olsun bakmadım. Sezinlesem bakardım. Bu namussuz Hidayet, haberini şimdi verdi. Bana sorarsan

çaldıklarını, sandıkların altına saklamıştır. -Eline tü-kürdü -: Tutun arkadaşlar! Tutun ki bak neler çıkacak! Tutsana ulan rezil Kelleci!.. Hele şuna hele!.. Sandığını bize sürütecek namussuz!

Kelleci oralı olmayınca Cinci Nezir'le Hidayet oğlan koşup sandığı duvardan ayırdılar. Altında geniş bir tahta yarığı meydana çıktı.

Terzi Bekir, Şeker Emin'i iteleyip yarığın önüne çömeldi. Kolunu dirseğine kadar sokarak aramaya başladı.

Murat, Bekir Usta'nm yüzündeki ilk değişmeden, bir şey bulduğunu sanmış, usta iki kez öksürüp, «Ulan Kelleci, Ulan kopuk!» diye söylenerek elini delikten boş çıkarınca ötekilerden daha çok şaşmıştı.

Terzi Bekir, Kelleci'ye ters ters bakarak başını salladı :

— Delikte bir şey yok Şeker Ağa!.. Önceden yok-ladın da aldmsa onu bilmem!

— Töbe hey Allah! Yahu bizim arkadaşlar... Bizim «Allah bir» dediğimize... Dinime imanıma yokla-madım. Bekir Usta sen gâvur musun? - Revirin hastalarına döndü -: İşte söylesinler! Sandığı çekerken beni gören olmuş mu?..

Revirin hastaları karşılık vermediler.

Her zamanki gibi yatağından yorganı sırtlayıp kalkmış .olan Çoban Ali, kara sakalının çemberlediği kadavra suratıyla «hırsız» Kelleci'ye, kurda bakar gibi düşmanca bakıyordju.

Adam dövmekten hükümlü Deli Kavas hırıldamakta, ırza geçmekten yatan frengili sağlık memuru namazı yarıda bırakıp koşmuş olmalı ki, mırıl mırıl dua okumaktaydı.

Kelleci'nin koğuş arkadaşı olan çocuklar elleri gö-213

büklerinde duvarın önüne sıralanmışlardı. İçlerinde yalnız Çingen Hidayet sırıtıyordu. Şeker Emin çıkıştı:

— Sırıtırsınız namussuzlar! «Odun sandığını boşaltalım,» demezsiniz! - Kelleci'nin yakasını tuttu-: Ver anahtarı... Anahtarı dedim namussuz!

Kelleci anahtarı vereceğine sandığı açtı.

Çocuklar odunları dakkasında boşalttılar.

Kelleci, marangozlardan aşırdığı tahta parçalarını köyden gelen meşe köklerinin altına saklamıştı. Bunları görünce Şeker Emin, hazine bulmuş gibi sevindi:

— Buyurun bakalım!.. Aman kardaşlar!.. Marangozları soymuş ki... -Birden çırpınmaya başladı- : Ulan aşırmak olur ama bu kadar mı olur? Hele şuna, hele!.. Tamam! Demiri vurunup zindanı boyladm gitti!.. Zindanı boyladm say alçak!..

Marangoz Şükrü usta güldü :

— Atma Şeker Emin... Bunlar işe yarar şey değil... Talaş sandığından seçip getirmiş... Hepinizin aldığı döküntü...

— Sormuş da mı getirmiş?

— Boş ver! Sen alırken sorar mısın?

— Sormadıysa olmaz! Sormadıysa götürsün yerine... Şimdi götürsün... Sormayınca bu da hırsızlık...

— İstemez dedim... Uzatma!

Arayıcılar Bekir Usta'nm ardı sıra çocuk koğuşuna girdiler. Kelleci'nin yatağında yorganında da çalınmış bir şey çıkmadı. Birinci gaz tenekesindeki kuru fasulye, mercimek, nohut torbaları yatağın üstüne boşaltıldı. İkinci teneke ağzına kadar bulgur doluydu. Bunu Eskici Derviş Ömer önüne çekti, göbeği düşmüş bir hastaya kocakarı dermanı yapacak gibi hazırlandı. Besmeleyle kolunu sokarak bulgur tenekesini ağdalı ağda-

lı karıştırmaya başladı. Dişlerini sıkarak, derede balık tutuyor gibi derin derine zorluyordu. Birden gözleri kısıldı. Kelleci'nin suratına «Tamam! Hesabın görüldü,» dercesine bakıp, buluşunun tadını çıkarmak için, seyrek bıyıklarının altından çok bilmiş çok bilmiş güldü : — Neyin nesi, bilemedim Şeker Ağa... Ben bilemedim, nah, sen bak bakalım neymiş!..

Orta yere attığı iki kibrit kutusundan birini Şeker Emin, ötekini Cinci Nezir kaptı. Şeker Emin, sözü haklı çıkanların ağırlığıyla Murat Bey'e bir silgi lastiği uzattı:

—• Buyur beyim!.. Senin avadanlıklardan birini, Al-J.ahm izniyle, ele geçirdik. Helal paranla almışsın ki, döndü dolandı, sahibini buldu. Töbeee... Yahu, seni bu rezil temelli soymuş... Baksana şunlara...

Avucunda, üç tane eski kalem ucu, paslı bir tepelik, birkaç kâğıt kancası vardı. Murat da, Marangoz Şükrü gibi gülümsedi:

— Bunları ben verdim, Şeker Ağa! Cinci Nezir, meydan okudu :

— Ya bunlar?..

— Onları da isteyip almıştı. Eski jiletler... Bardakta biliyorlarmış da kullanıyorlarmış...

Duvarda asılı tarhana torbasında da hiçbir şey çıkmayınca, neyi yitirdiklerini bilmeyen, ama buraya çok şeyler ele geçirmek umuduyla gelmiş olan sanatkârlar şaşkın şaşkın bakıştılar.

Eskici Ömer, çömeldiği yerden Çingen Hidayet'e çıkıştı:

— Ulan, bunun başka saklısı gizlisi yok mu? Sana sordum, kara domuz?

Hatip Hoca, kendi kendine konuşur gibi karşılık verdi:

— Bırak! Şuncacık aklınız olsa, şu Cinci reziliyle

215

Şeker Emin'in ardına düşüp gelir miydiniz?.. Şuncacık oğlanın üstünü... Alaman ordusu gibi toparlanıp yumulup...

Hidayet karşı duvara asılı iri bir torbayı Derviş Ömer'in önüne getirdi:

— Nah usta! Bu da Kelleci'nin...

Torba, tıka basa kırpıntı doluydu. Terzi Bekir, ilk çıkanlardan bunların işe

yaramaz olduğunu anlamıştı. Kafasını çevirdi:

— Haklısın Hatip Hoca! Bizde şuncacık akıl ol-Sözünü bitirmeden Cinci Nezir'in sesi yeniden par— Demedim miydi komşular?.. Aman lehimlerim... Aman bizim bütün lehimlerimiz yukarı taşınmış... -Yumruğunu kaldırarak Kelleci'nin üstüne yürüdü -: Gözüne dizine dursun bunca emeklerim... Ulan yüreksiz!.. Çalınır ama, böyle toptan mı kaldırılır?

Lehim, kara bir beze sarılmıştı. Epeyceydi. Eskici Derviş Ömer, Cinci Nezir'e uzatınca Kelleci deminden beri ilk kez davrandı, lehimleri kaptı:

— Senden aşırmadık, Usta... Bunlar bizim...

— Senin mi? Ver şunu... Ver bitiyorsun!.. Yahu bu bizim elimizi... Ulan ver

dedim, ver!.. Ben benim lehimlerimi bilmez miyim? Ver bak, şart olsun... -İki

kez sıçramış, sonra apansız Kelleci Memet'in gırtlağına sarılmıştı-: Ulan seni

gebertince... Gebertinceee...

Suratına vuruyordu. Şeker Emin'le Hidayet, Kel-leci'nin bileklerine yapışmışlardı.

Murat, Kelleci'nin bu lehimi, Gardiyan Tahir Efen-di'ye ısmarladığını birden hatırladı. Tahir Efendi, Cinci İNfezir'in sabahleyin lehim ısmarladığını söylemiş, Kelleci, «Bize ayrıdan alıver efendi ağa... Bunun parası bizden... Lehim gelsin ki, zanaat az biraz bellensin!» demişti. Tam araya gireceği zaman, Terzi Bekir daha atik davrandı. Cinci Nezir'i kolundan tutup savurdu :

— Bırakın şunu... Bırak ulan Şeker Emin... Şart olsun bak!.. O lehimi Gardiyan Tahir Efendi'ye Kelleci ısmarladı. Ben de gördüm, Murat Bey de...

Şeker Emin'le Hidayet, Kelleci'yi hemen bırakıp geri çekildiler. Cinci Nezir kötü kötü bakıyor, rezillenip rezillenmemeyi tasarlıyordu. Terzi Bekir'in suratı değişmiş, belli ki, domuzuna öfkelenmişti. Cinci rezillen-menin sırası olmadığını anlayıp ağlamaklı br sesle yalvardı :

— Yahu Bekir Usta kardaşım; usta kısmı aldıracağını çırağına ısmarlatmaz mı? Kelleci ısmarladı ama, parası kimden çıktı? Parası bizden çıktı.

— Utanmazlığı uzattın ki, iyiden iyiye tadını kaçırdın! Hele şurasını anlayalım : Bu Keleci senin neden çırağın oluyor? Dükkânı oğlana satmadın mı? Fazladan pazarlığınızda zanaat belletmek yok muydu? Oyayken şamardan başka neyini gördü? Bağırmanın hiç faydası yok! Tahir Efendi, bu lehimi bizim dükkâna getirdi. Kara bezi ben verdim. Senin ısmarladığın le-himse, neden o gün ardını aramadın, «Hani ısmarladığım lehim?» demedin?

— Kim dememiş? Ben demiştim ki dizlerimi döverek...

— Beri bak, namussuz Cinci, burda olanların hepsinden haberim var. Bu lehimler oğlanın! Bize yalvardı fazladan... «Aman Bekir ağa, lehim aldırdığımızı usta duymasın. Harcanıp savuşur,» dedi. Daha söylüyor! Tüh Allah belanı vere! Bu kez yanılmaktasın Cinci Nezir, sen bu kez, bana sorarsan çok kötü yanılmaktasın!

216

217

Cinci Nezir, birden pirelendi, gözlerini kuşkulu kuşkulu kırpıştırıp duraklaya duraklaya sordu :

— Neresinde yanılmaktaymışız bu kez, bakalım?

—• Sen buna dükkânı beş liraya sattın? Senin dükkâna yirmi lira verecek adam kıyamet gibiyken... Neden ha?..

— Neden mi?.. Acıdığımdan... Babası bizim... Terzi Bekir elini kaldırıp Cinci'yi susturdu:

— Seferberlik arkadaşın he mi? Kes... Kes uzatma!.. O gün para lazımdı. Önüne Kelleci çıktı. Fukaranın beş kaymasını çarptın savuştun. Seninkisi, bildiğimiz dolandırıcılık...

— Bu yaşımıza gelene kadar... Bize dolandırıcı diyen...

— Hiç mi çıkmadı? Çok çıkmıştır çok... Çok çıktığından alışmışsındır. Sen bu yaşına kadar, benim bildiğim, daha nice lafları yalayıp yuttun!

— Ne fayda!.. Bunları sen dememeliydin ki... Bu lafları bize... Yabanın bir garibi demeliydi ki... Ab bizim adamımız... Ah bizim Çankırı'mızın adamı...

— Çankırı adamının nesini beğenmedin köpek? Seni Cinci sayıp muskalarına bunca para verdiğini mi? Rezilliğine dayanip boynunu koparmadığını mı? Evet, haklısın... Çankırı'nın adamı, az biraz avanaktır. Şu Şeker Emin gibi rezillerin ardına düşer seğirtir ama, işte buraya kadar seğirtir... Çankırılıyı burdan ileriye yelleyen, zararlı çıkar, Ağa!

Cinci Nezir, yardım ister gibi, oradakilerin yüzlerine baktı :

— Biz şimdicik, çalman mallarımızı... Biz, bunca zamanın hırsızını elimizle tutup...

— Uzattın Cinci... Ben ağır ağır kızmaya başladım. Burası dağ başı mı? Bir şeyin kayıpsa, aramanın yolu bu mudur? Burda Müdür necilik, Başgardiyan ne-cilık? Bunca malın çalınmış da, neden biri meydana çıkmadı? Ayıptır, ayıp... Tadında keselim...

— «Tadında keselim,» dersin... Benim dükkânım soyulmuş... Esnaflıkta hırsızı arkalamak var mıdır?

— Esnaflıkta hırsız arkalamak yoksa, önce seni tepelemell!.. Savuş bakalım!

Bas dedim! Öğleyin sattığın demirlerin parasını kumarda ütüldün! Yürek yanıklığını fukara Kelleci'de soğutmaya kalktın; kes ulan! Senin rezilliğin yumuşak Müdürle kovulmaktan korkan gardiyanlara söker. Bize geldi mi... Şart olsun, bak...

— Yahu Bekir Ağa!.. Bizim şimdicik... Bizim bir laf ettiğimiz mi var? Biz bu oğlanı bunca koruyup...

— Kes dedim, töbe! Kes yeter! «Bu kez, kötü yanılmaktasın,» dedim. Neden dedim? Ezrailin kılıcı altında dolaşmaktasın da, ondan dedim! Bu lafın birazı da Şeker Emin'e... Aklınızı başınıza biriktirin! Mahpus damında bir adamın üstüne sürgit varılmaz! Elbet benim de bir bildiğim var! İt gibi yalanmaya başladın öyle ya!.. Soluğun kesildi değil mi yüreksiz papas?

— Ben korkumdan mı yalanmaktayım?.. Biz cenk görmüşüz Bekir Ağa, bize böyle yeni yetmeler...

— Orasını bilmem! Çok zorlatırsan, bu Kelleci gibiler... Anladın mı? Bu lafları aklına iyi yaz!.. Ben senin yerinde olsam, çarptığım beş lirayı bulur buluşturur, bu zıpıra veririm. Yanma çırak aldın da, zenaat belletmeyi beş liraya kesiştinse zenaatı belletmedin. Dükkânı sattmsa... Höst, lafımı kesme,

sattın da sonunda caydmsa, beş liranın üstüne caymalık ödeyeceksin!.. Bunun yasası budur. Biz burda namusumuzla iğne kakarak cezayı tüketmeye çabalıyoruz. Senin gibisine göz göre göre adam soydurmayız. Burda adam soymak olsa, seni dişinde götürüp paralayacak babayiğit kıyamet gibi... -Elinin tersiyle «Defol» dedi. Arka-

218

219

sı sıra çıkmaya davranan Şeker Emin'i kolundan tutup, iki kere sarstı-: Sana gelince Çingen oğlu... Sen işin tadını iyice kaçırdın! Bütün bu muzurlukların senden dağıldığını bilmeyen yok! Bu Cinci rezilinin şeytanı sensin...

— Töbe Bekir Usta... Dinime imanıma... Yahu ben ne halt edeyim?

— Beni dinlersen, bir zaman yatağından çıkma, göze görünme! «Kelleci'yi bir oyunla defleyelim, ben senin dükkâna on beş liralık alıcı bulurum,» demedin mi?

— Şart olsun yalan!.. Şart olsun... Aman ağalar...

— Höst.. Bizim hepsinden haberimiz var! İşte, oğlanda hırsızlık mal çıkmadı. Sizin niyetiniz bunu karalayıp zincire vurdurmak ama...

— Vallah billah Bekir Usta... Her kim dediyse, gelip yüzüme söylesin... Benim burda, düşmanım...

— Senin gibi kancık itin düşmanı mı olurmuş, Çingenlerin yüzkarası?.. Çankırı'mızın Çingen milleti seni defterinden niçin sildi çıkardı? Rezilliğin tadını kaçırdığından... Bak, sonunda kahpelik olmasın... Aşağı gitmene çok bir şey kalmadı. Müdüre idareye laf götürücü lazımsa, kendilerine bir akıllı casus peydahlasınlar... Sus ulan, ıslak it gibi inileme!.. Şunu da iyi bil, Şeker Emin! Biz burada Hidayeti meydancı durduracak değiliz. Sen boşuna zorlatmaktasın! Hidayet'i de kendine benzettin, yüreksiz! Şunun bunun yemeğini merdivenlerde parmakladığı görülmedi mi? Konuşmacıların getirdikleri öteberiyi yukarı çıkarırken, tuttuğun çuvala bölmedi mi?

Karılara saç sıvazlamasını ne yapalım? -Hışımla elini sallayıp Şeker Emin'i susturdu -.: Bunlar yalan mı? «Yalan,» demelisin ki, ben seni söğüt dalı gibi budamalıyım!.. «Kaçacaklar,» dedin, sofanın pencerelerine demir taktırdın. Aldırma-

dik. «Rakı içiyorlar,» dedin, aldırmadık. «Dükkanlara karı getiriyorlar,» dedin. Aldırmadık. O taraklarda bezimiz olmadığından aldırmadık. «Avanak idareyi varsın aldatsın!» dedik. Sunardın öyle ya?.. Bugünleri başka günlere benzetme!.. Millet canının derdine düşmüş... Kim vurduya gidersin ki, leşini kahpe anan tanıyamaz!.. İşte benden sana, bilirsen ata öğüdü...

Çingen Şeker Emin, «Şart olsun... Töbe yalan... » diye mırıldanarak çocuk koğuşundan zıplayıp çıktı.

Bekir Usta, bu kez Kelleci'ye döndü :

— Topla şunları alçak!.. Üstünüzü başınızı ararlar, öküz gibi bakarsınız. Sandığınızı yatağınızı kurcalarlar, mal gibi sırıtırsınız. Tutukluğuna bakan, Çankırı Cezaevi'nin çarşısını bütün soydun da buraya taşıdın sanır! Cinci denilen kara şeytanla bir çuvala girmeye kalkarsınız! Şunun bunun başını derde salarsınız. Deli pezevenk, sonunu düşünmeyip bir kötü laf söylemeliydi ki, bak bakalım, sana neler olurdu! Daha durur... Hele ayı... Topla pilini pırtını... -Sesini yumuşatıp alçalttı -: Şuraya buraya soktuğun şeylerden haberim yok belleme!.. Bir daha öyle şeyler görürsem, duyarsam, bak keyfine... Aklınıza esince, pire gibi adam öldürürsünüz, sırasında ırzınızı korumaya korkarsınız. Ulan bu dünyada sizin gibi rezil var mı?

Sofaya çıktıkları zaman, Murat, Hatip Hoca ile Bekir'i kollarından tutarak durdurttu :

— Ne buldun tahtanın deliğinde usta? Çalınmış bir şey mi?

— Değil beyim!.. Kolum kadar demiri iyice.sivril-tip ustura gibi bilemiş de tutamağına çaputu sarıp hazırlamış... Artık bilmem, Şeker Emin için, bilmem, «Dükkân işinde bir kahpelik ederse... » diyerek Cinci için... Öksürük gürültüsüne getirip döşemenin ilerisine doğru savurdum. Cinci gibi, Şeker Emin gibi rezil 220

takımı neden avanak olur acaba? «Biri beni gebertir günün birinde... » neden demez? Demez. Çünkü vurup geberten çıkmaz!..

Herkes aşağı inmiş, Murat kaç gündür uğraştığı resmi bitirmek için yukarda kalmıştı. Yorgunluktan beli ağrıyınca, piposunu yaktı, kibrit çöpünü pencereden dışarı attı. Arkasından ince bir dumanı çekerek döne döne düşen kibrit çöpü, vurulmuş bir uçağı hatırlatmıştı. Yabancı dergilerde görüp yadırgadığı bir fotoğraf gözünün önüne geldi, Eyfel Kulesi'ne çıkmış Alman subayları Fransız kızlarıyla kol kola Paris'i seyrediyorlardı. Hiçbirinde tüy tüs yok... Hepsi de Kelleci Me-met'le sanki yaşıt... Kılıkları eski Alman ordusunun bol sırmalı Prusyalı subaylarmkine benzemiyor. İnce yazlık elbiseleri buruşuk... Omuzlan apoletsiz, göğüsleri nişansız... Gözlükler yüzlerine miyop yumuşaklığı vermiş... Adam öldürmek şurada kalsın, tahta kurusu ezemeyecek kadar yufka yürekli çocuklar... Kelleci'-nin «Bugün bayram/Bir şişe ayran» diye ders okuyuşunu duyar gibi oldu. «Demek bir yandan, şımarık bebek sesiyle alfabeyi hecelerken, öte yandan adam öldürmek için demir sivriltiyormuş...» Piposunu dizlerine vurarak resme daldı. Sabahleyin beğendiği resmi bozmuş, karpostallara benzetmişti. «Aklımız, kaybolan pullara takıldı. Renklerin akşama dönüştüğünü fark edemedik!» diye gülümsedi, «Bizim pullar meydana çıkmadığına göre, aşırdıklarını başka bir yere saklamış olacak... Nereye saklayabilir? Kim bunun hırsız yatağı?» Kelleci'nin gelip arkasında durduğunu, her zamanki gibi resme baktığını anlayınca suratını astı: «Pulları sorsam mı apansız?»

— Topladm mı öteni berini?

— Topladım, beyim!

'• — Sen Cinci'nin nasıl adam olduğunu bilmiyor musun? O heriften dükkân satın alınır mı?

— Biz kendi başımıza almadık ki... Sana danışacaktık!.. Sen o sıra uykudaydın. Parayı biz, Müdür Bey'-in önünde verdik. Müdür Bey adamsa, paramızı alır. Aslına bakarsan hepsi Allahtan beyim, eğer bizim paramız

helal paraysa, Cinci yiyemez. Yese de kulak asma, iyilikle yiyemez... -Resmi parmağı ile gösterdi-: Nah bu karşının Hıdırlık tepesi öyle ya... Şu yukar-daki ateş kızılı güneş... Güneşi, güneş gibi yapmışsın beyim, güneş iyi olmuş... Nah belli, fır dönerek kurşun gibi gitmede... «Kendi başına bir yerlere gider,» de-dindi. Biz gittiğini fark etmeyiz ama, gider değil mi? Varacağı yer, iyice uzak olmasa, bu güneş böyle kurşun gibi neden seğirtsin haa?.. Dur bildim, nah şurası yıldız. Sen bunu akşama yakın yapmışsın! Güneş devrilmeden yıldız doğuyor. Bana sorarsan, bu yıldızlar, gökyüzünün elektrikleri... Bana sorarsan, geceye yakın bunların da düğmesini bir büken var!

Murat başka şeyler düşünerek dalgın sordu :

— Kim büker gökyüzünün elektrik düğmesini Kelleci?

— Allah büker, besbelli... Allah büker öyle ya?.. Büker ki, gece vakti, gökyüzünün yolları ışıklanır! Kendi bükmese de, bir hizmetkârı varmıştır. Ona «Bük haydi,» dedi mi, tamam... -Derin derin içini çekti-: Gece vakti, bazı bazı, ben bu bu gökyüzünün işine bakıyorum ki, çokça bakıyorum beyim, bakıyorum, yıldızların bir yanı kararmış. Dün gece yanarken, bu gece sönmüş... Bazı gecelerse, gökyüzünün elektrik motoru yiğitleniyor... -Gene içini çekti-: Bu güneşin işi hepsinden zor, beyim...

— Neden?

— Doğar batar, batar doğar... Dur durak yok...

«Be yahu, desen, usanmak yok mudur sende?» Nah göründü beyim... Bu Çankırı kasabasının akşamı bu sürünün önü sıra iniyor. Davar iyi doymuş bugün. Davar kısmı iyi doymuşsa yatak yerine gayet gönüllü döner. Çobanın soluğunu tüketmez. Sürü, tepenin yüzünde, bulut gölgesi gibi yayıla toplana geliyordu.

— Bunlar toklu, beyim... Bunların çoğunluğu toklu... Bir yaşında var yok bunlar... Bugün hava serin-ceydi. Sürü kısmı serinliği buldu mu, göğertiyi hışır hışır yer ki, fırtına gibi... Sürünün toklu olduğu belli... Çünkü bak, canı

tez bunların... Çoban da önlerine geçip azarlamıyor. İnişe devrilince hızlandılar. Oysa iyi çoban, sürüsünü yavaş gezdirecek...

— Sen hiç çobanlık ettin mi?

— Etmedik ama, bizim oralardan sürüler geçer. Fazladan rahmetli Osman Ağa'm bir zamanlar, Kürt çobanlara davar toplardı. Bilirim. Bizim oralarda, «har-dalotu» deriz bir ot olur, beyim, davara gayetle yarayışlı bir ot... Allahm işine bak ki, bu otu yazla kışın arasında çıkarıyor. Kışların kısa olduğu yıllarda bu ot, yazıyı yabanı kaplar. Davar hayvanı hardalotunu yedi mi, öğününü aldı demektir. Kış uzunsa, ot mot kalmaz. O zaman, küçükbaş hayvanı köyde doyuracaksın, say ki, her öğünde namussuzlara beş kuruşluk birer kayma yedirmektesin... Ot olmadığı yılı sen de kendi başına bilirsin, beyim, yol boyunda dur. Deve katarlarına bak! Develer taze deri yüklüyse, davar kırımıdır. Davar sahipleri yandı, demek...

Kelleci, sanki birkaç saat önce hırsızlıktan üstü aranmamış, tokatlanmamış gibi, keyifli, kurnaz gülüyordu. Murat, bu onursuz umursamazlığı yadırgayarak, apansız kızdı, birden baskın verir gibi, sordu:

— Benim pulları gördün mü, Kelleci?

— Hangi pulları beyim, nasıl pullar? Kelleci'nin sesi birden ürkekleşmişti. Murat'ın şüphesi arttı. Gücü yettiği kadar yumuşak anlattı:

— Mektup pulları var ya ...Hani geçenlerde Tahir Efendi getirmişti. Sen dersini okudun. ÇıkıyordunL.

— Bildim. Mektuba yapıştırdığın pullar... Üstünde Gazi Paşa'nın resmi vardı öyle ya?.. Nah şunca-cık...

— Tamam... Aradım, bulamadım.

— Yapıştırıp tüketmişindir, beyim?

— Hiç olur mu? Yirmi taneydi. İkisini yapıştırdık. Gerisi duruyordu. Her yana baktım yok...

— Masanın gözüne baktın mı?

— Baktım.

— Her yanı güzelce aradın demek?.. Dur beyim, kitapların içine baktın mı?

— Hangi kitapların?

— Gâvurca kitapların... Birbirine benzer koca kitaplar!

— Balzac'ların mı?.. -Kelleci'nin Balzac sözünden hiçbir şey anlayamayacağını kestirerek sinirli sinirli güldü -: İçi resimli?

— Resimli...

— Pullar kitabın içine neden girsin?

— Tahir Efendi getirdiği zaman sen o kitaplardan birini okumaya durdundu, beyim.

Murat hemen davrandı:

— Ulan aferin Kelleci!.. Eğer pullar Balzac'ların içindeyse, iki çeyreği hak ettin, rezil!

— İki çeyrek de neymiş? Hele bir bulunsun ki... Bulunmazsa, odayı dipten doruğa ararız!..

Aşağıya indiler.

Pullar, Balzac ciltlerinden Köy Doktoru'nun içinde duruyordu.

Kelleci, biraz direndikten sonra on kuruşu alıp çıkınca, Murat masaya oturdu. Mektupları zarflarından çıkardı. Kelleci'nin başına gelenlerden sonra bunların adamakıllı değiştirilmesi gerekiyordu.

Kenef kokusuyla boğuşmasından başlayarak Kelle-ci'yi Şükran'la Ayşe'ye hemen de günü gününe anlatmıştı.

Dirseklerini masaya dayayarak daldı: «Şükran başından beri pek önemsemedi bu işi... Kelleci'deki değişmeleri genelleştirip bundan, geniş sonuçlar çıkarmaya

kalkmadı, Ayşe tersine, bunu bütün Türk milletinin üstün basarı gücüne tanık tutuyor. Evet, Doktor Münür Bey haklı... Ayşe gibiler, kendilerini gerçekçi saydıkları, daha da gerçekçi olmaya çabaladıkları halde sulusepken romantik insanlar... Şükran, gerçekçilik gösterisi yapmayı aklına getirmez, öyleyken, her zaman, gerçeklerle beraberdir, arada bir çok romantik görünse de... »

Birden Şükran'ı özledi. Cüzdanından resmini çıkarıp masaya koydu. Elini üstünden, iki kere okşar gibi geçirdi.

Bu dünyada yalnız Şükran'ı seviyordu, ölesiye seviyordu ama, bu sevgi, çocukluk arkadaşı Avukat Kadirin karısı Ayşe'yle onu yıllardır aldatmasına engel de olamıyordu.

Kâğıtları önüne çekip dolmakalemini çıkardı. «Sevgili Şükranım,» diye başladı. IV

Kelleci Memet, reviri silip süpürdükten sonra, sofayı yıkamaya girişmişti.

«Evimi de yıktın küçücek / Belimi de kırdın küçücek» diye inceden tutturduğu türküyü hiç kesmeden, bir koşu çeşmeye iniyor, boş tenekeyi musluğun altına koyup dolusunu yukarıya uçuruyordu. Üstü başı sırılsıklamdı. Eski döşemenin aralıklarından şarıl şarıl aşağıya akan sulara ayağının altındaki çuvalı yetiştirmek için fırıldak gibi dönüyordu.

Murat merdiven başında durup bu çırpınışa bir zaman baktı:

— Ulan Kelleci... Temizlik iyi hoş ama, aşağıyı sele vermeyi ne yapalım?

— Verdik beyim! Hele burasını bitirelim, aşağısı kolay... Reviri de böyle yıkayacaktık ama Hatip Hoca bırakmadı, «Koğuşlara su akar. Seni döverler,» dedi.

— Yorulmuşsun köpoğlusu!

— Biz yorulmayız beyim... Yorulmak da neymiş!.

Tenekeden biraz su döktü. Murat Bey'e gösteriş olsun diye, ayağının altındaki çuvalı burup öttürmeye başladı. Bir yandan da konuşuyordu :

— Hatip Hoca dedi ki... «Bir başına üstesinden gelemezsin ulan Kelleci!» dedi.

Bak nasıl geldik! İçerinin karyolalarını kendi başımıza söktük de yeniden

çattık! Çoban Ali dayım bize sövdü ama, varsın sövsün, sonunda sevindi. «Ulan

aferin Kelleci,» dedi. Bizim revirden bir gübür çıktı, beyim, bir kağnı yükü...

-Tenekede kalan suyu devirdi - : Suyu bolca vuracaksın ki...

— Hey!.. Ne oluyor? Kim döküyor bu suyu? Kelleci bu sesi duyar duymaz kalakalmıştı. Müdür merdivenleri çıkarken söyleniyordu : —Kimdir o?.. Kim buraları batıran ayı? -Murat'ı

merdiven başında görünce şaşırdı -: Ne oluyor Murat Bey?

— Efendi... bizim yeni meydancı temizliğe girişmiş... Ortalığı ayna gibi parlatıyor!

— Peki! Bu su nedir? Aşağısı batmış...

— Oralarını da yıkayacak... Gelin bakın!.. Revir, revir olalı, böyle temizlik gördü mü?

Revir odası, İstanbul'un eski zaman konaklarmda-ki sofalar kadar büyüktü. Cezaevinin avlusuna bakan dört penceresi, üç karyolası vardı. Duvarlara Atatürk'ün, İsmet İnönü'nün, Mareşal Fevzi Çakmak'ın taşbas-ması resimleri yapıştırılmıştı.

Orta yere kadar yürüyen Müdür Bey, hiç istemediği bir iş yapılmış da, büyük bir hayal kırıklığına uğramış gibi kederle içini çekti:

— Allah Allah! İyi olmuş gerçekten... Temizlemiş, adam gibi...

Döneceği sırada, Çoban Ali derin hırıltılarla inlemeye başlayınca, istemeye istemeye yaklaştı:

— Nasılsın Ali?.. Hasta mısın?

Ali, yorganı birden açıp doğruldu. Veremdi. Ağzından kan geldiği halde, hiç söz dinlemiyor, her gün böy-

le elbiseyle yün yorganının altına girip terlemeye çalışıyordu. Müdürle Murat Bey'i görünce neye uğradığını şaşırdı:

— Kâğıtlarım geldi mi Müdür Bey?.. Kurban olayım... Bizim kâğıtlar haaa?..

— Gelmedi, ama nerdeyse gelir.

— Aman gelsin!.. Bizi bu maraz kötületti iyice... Bu seferi ötekilere benzetme oh Müdür Bey!.. Aklım kesti, bu dert bizi yiyecek... Bize iflah olmak yok!..

— Sus!.. Böyle laf istemem! Doktor beyler bu seferki raporunu çok güzel yazdılar. Bu seferki hava değişimi, göreceksin, dört ay değil, altı ay gelecek! Ama bak, sözümü dinlemezsen, candarma yollar seni geri getiririm... - Murat'a göz kırptı -: Geçen çıkışında tembihlemişim, Murat

Bey, bu Ali, İlgaz yaylaların da yaşayacaktı. Bol bol süt, yoğurt, tuzsuz yağ, et yiyecekti. Söz verdi. Yemin etti. Dört ay sonra eskisinden kötü geldi. Bir kere, cici mamadan baş alamıyor. Oysa, o iş buna büsbütün yasak... Duyduğum doğruysa, burada bile zorlatıyormuş...

— Sanmam, Müdür Bey! Düşman sözüdür. Bu Ali'nin fazladan dervişliği de var. Derviş ne demek, elini eteğini dünyadan çekmiş demek...

— Bunların dervişliği öylesi değil, Murat Bey, bun-larmki kolayına dervişlik... «Ulan rezil desem, senin iki karı neyine? Sen bu halle körpe karının hakkından gelebilir misin?» Aslını ararsak buna körpe kız değil, Fati'ye zağlı koca lazım!.. İnlersin değil mi?.. İşine gelmedi. Ben onu bunu bilmem! Doktorun dediklerini tutmazsan, cimrilik edip, «Sade suyla bulgurla geçineyim, üstelik karının koynundan hiç çıkmayayım,» dersen nalları dikersin Derviş Ali... Hem de doğruca cehennemi boylarsın...

Sofaya çıktılar. Kelleci buradaki işini bitirmiş, aşa-229

ğıya inmişti. Keyifle çağırdığı «Küçücek» türküsü duyuluyordu.

Müdür Bey başını salladı:

— Bu Çoban Ali ilk geldiği zaman bu kapıdan sığ-mıyormuş... Bunun kadar kalıplı kıyafetli adam az olurmuş... Köyde ne yaparmış bilir misiniz? Adam beli kalınlığındaki ağaçları, ırgalaya ırgalaya kökünden söker çıkarırmış...

Çobanlığa alışan bir insan, reçperliğe pek dayanamıyor. Yaylaların temiz havasına alışık bir adam, bataklıkta, altı üstü bir kulübede, sekiz ay kışı hayvanlarla bir arada geçirebilir mi? Hele bunun gibi cimri olursa... Yemez içmez... Dervişliğe sapması, cimriliğine uygun düşmesinden... Köylüleri söylüyor, bu Çoban Ali, son zamanlarda, yılın dokuz ayı oruçluy-muş... Deli bu

herif...Kadına düşkünlüğü gibi, durduğu yerde komşusunu öldürmesi de akıllı işi

değil! Bana kalırsa, bu böylece göçer gider!

— Evet, göçer gider ama hastalığını kaç kişiye bulaştırdıktan sonra?.. Bakanlıktan karşılık geldi mi, sizin işe?

— Gelmedi. Bekliyoruz. Bizim Bakanlık da, Allah iyilik versin, bir alem! Adam değeri hiç bilinmez! Usandım vallaha... «Vekâlet değiştireyim,» diyorum. En iyisi Maliyeye atlamak... İstediğimiz, ayda topu topu on lira zam... Göreceksiniz, «Kadro şimdilik elvermiyor,» diyecekler. Dört yıldır kadro bekliyorum. Sanki aylıklar insanlara değil kadrolara veriliyor.

İçini çekti, ellerini önce dua eder gibi açıp sonra, umutsuz iki yanma bıraktı. Kaslarıyla gözlerinin kuyrukları düşük olduğundan, suratının kederli aşıklığı gülerken bile pek değişmiyordu. Düz lacivert bir elbise giymiş, her zamanki kırmızı boyunbağmı bağlamıştı. Elbise de boyunbağı da eskiydi ama, tertemizdi. Yaka deliğine geçirilmiş sarı çerçeveli Milli Şef İsmet 230

İnönü rozeti, kılığına özentili bayram şıklığı veriyordu.

Merdivende ayak sesleri duyulunca, kaşlarını çatıp kasıldı. Mahpus milletine güleryüz göstermemeyi işinin baş şartı sayıyor, bunu, hiç kimseye selam vermemek, hiç kimsenin selamını almamak derecelerine vardırmış bulunuyordu. Gene de umduğu saygıyı görememekte, aslında çocuk koğuşundakileri bile ürkütememekteydi. Geçim sıkıntısı çektiği için çarşıya, kâtip efendiye, Başgardiyan Etem Pelvan'a, mahpuslardan bazılarına bile borçluydu. Burada hiçbir şey gizli kalmadığından, zorla kasılmaya çabalaması umduğu saygının büsbütün tersini meydana getiriyordu. Beş yıl on aya hükümlü tahsildar Osman Efendi zavallıya, ilk gördüğü gün, ((Kasıntı» adı takmış, bu ad da cezaevinde kolayca tutmuştu.

Müdür Bey, değnek yutmuş gibi dimdik, odasına girince, Murat merdivene döndü. Kelleci Memet, zorla yukarı çıkardığı Hatip Ho-ca'ya yalvarıyordu :

— Hele bir bak Hatip emmi! Hele bak ki bir... Hatip Hoca gülümsedi:

— Bizi sürdü getirdi beyim! Hünerini gösterecek de aferin alacak.

— Aşağıda verivereydiniz.

— Verivereydik evet, iki tane vereydik, üç vereydik... Razı gelmedi, rezil!

Kelleci, kocaman elleri göbeğinde, sırıtıyordu :

— Nasıl olmuş, efendi ağalar? İyi güzel olmuş mu?

— Olmuş da ileri bile geçmiş... Ulan burasını vali konağı gibi parlatmışşın kopuk...

— Hele reviri bir gör ki... Hele reviri..., Ne fayda, koğuşlara su akar diyerek yıkayamadık...

Hatip Hoca, revirin temizliğini de pek beğendi:

231

— Aferin Kelleci! Yüzümüzü kara etmedin! Arkadaşlar ne diyorlar? «Biz bunca yılın mahpusuyuz, böyle ayağına tetik meydancı görmedik!» diyorlar... Eline sağlık ama, bu böyle olmaz! Hani pencerenin önüne, iskemleleri atmamışşın! Murat Bey'le biz, şurada birer kahve içmeli değil miyiz?

— İstemez hocam! Zahmet etmeyin!

— Zahmet de neymiş? Bu köpoğlu Kelleci'nin şun-cacık adamlığı varsa, bizi kahvesiz koyuvermez... -Hatip Hoca başıyla Kelleci'ye dolabını gösterdi -. Bilirsin ya, Murat Bey'inki şekersiz olacak... İskemleleri kap gel!

Murat, Kelleci Memet'in koşturduğu iskemleye oturdu, Hoca'ya göz kırptı:

— Müdür Bey demincek bu senin Kelleci oğlun için ne dedi, bil bakalım Hatip Hoca?

— Ne dedi?

— Temizliğe gayret verdiğini gördü de, «Bu oğlanı çalışma cezaevinin en iyisine göndersem gerek...» dedi.

— Hangisiymiş en iyisi?

— Ankara çocuk cezaevi...

Kelleci, şaka edildiğini bildiği halde, telaşlanmış göründü :

— Aman beyim! Aman olmaz! Hani bizi Zongul-dağm çalışma cezaevine salacaktın?

— Öyleydi, ama Müdür Bey, «İlle en iyisi olacak,» diye dayatıyor...

— Biz de dayatalım oh beyim! Aman bizi Zongul-dağın çalışma cezaevine salmanın kolayı...

Hatip Hoca parmağını kaldırdı:

— Zonguldak'mış... Zonguldağa gitmek hüner değil, çalışmalara dayanmak hüner!

Sıkıya dayananlaz-san, başına gelecekleri hiç düşündün mü? Seni oranın

cezaevine atarlar. Zonguldağın oturak cezaevini buraya benzetme! Yeraltında bir cezaevi ki, güneş müneş aramayacaksın... Yiyecek de yok! Haftasına varmaz, ölür gidersin!

— Gün görmezsek, ölürüz. Adam gün görmedi mi, ölür. Oranın mahpus damı, demek, yerin altında mı, bizim Virankale'nin yatır mezarı gibi?..

— Sizin yatır mezarı dize kadar su mudur?

— Yok...

— Zonguldağın mahpus damı dize kadar şuymuş... Görenler kötü anlatıyorlar, Kelleci... Sen, «Yolu yakın... Bunalırsak köyü tutarız,» demektesin ama, yanılmaktasın...

— Şart olsun köyü tutmak yok! Biz, «Cezayı tezce bitirelim,» diyoruz!

— Yürü alçak!.. Hele kahve iyi olmasın da... Ben sana cezayı tezce bitirmeyi sorarım!

Murat asıl cezaevinin avlusuna dalmıştı. Handan bozma Çankırı Cezaevi'nin orta avlusu, eni boyu yirmişer metreyi geçmeyen, arnavutkaldırımı döşeli, berbat bir çukurdu. Koğuşların avluya bakan kalın demir parmaklıklı pencerelerinden gece yıldızlar bile gö-rülmezmiş... Burada on yıldır yıldız görmeden yatan kıyamet gibiymiş...

— Beyim bak, zindanda biri var!

— Nereden bildiniz?

— Var! Hem de herifi şeytan aldatmış... Hamamcı Rüstem su yetiştiriyor!

Hamamcı Rüstem, cezaevinin hamamlığına bakıyor, yıkanmak isteyenlere tenekesi iki kuruşa sıcak su veriyordu.

İdamlık Bahattin koğuştan çıktı, kollarını çemir-ieyerek avlunun ortasındaki şadırvana geldi. Kirden kapkara olmuş yün çoraplarını burunlarından tutup

kolayca çıkardı. Aptes almaya çömeldi. Boynu sıracalı, sessiz, yumuşak bir delikanlıydı. Sevdiği karının on yaşındaki oğlan kardeşini, üstlerine gelip,

«Sizi enişteme derim,» dediği için öldürmüş, ölüsünü götürüp bozkırda bir kör kuyuya atmıştı. Bu işi karı ile birlikte yapmışlardı. Karının asılma cezasından kurtulması, yaşının küçük olmasmdandı.

Bahattin aptesi yarılamadan öteki idamlık Numan da gelip yetişince, Hatip Hoca, kısa kısa güldü :

— Bunlar birbirlerinden hiç ayrılmazlar, beyim... Akıllarınca birbirlerine destek olmaya çabalıyorlar. İdam cezasından önce bunların ikisi de namazın yanına uğramazdı. Bahattin'e kalsa, namazı aklına getirmezdi ya, Numan'a bakarak alıştı. Bu Numan'ı, karısı bırakıp gidince görmeliydin beyim, tam iki ay danalar gibi böğürdü, «Erkekliğime ayıp,» demedi. Of dedikçe bunun ağzından bildiğin harlı ateş çıkar olduydu. Evet, kolay mesele değil... Karı, buna kaçakçılık ortağını öl-dürtüyor, sonunda karşısına geçip tanıklık

ederek üç direğin altına iteliyor. Herif burada yağlı iple boğuşurken, gidip öz kardeşinin koynuna girmesi de cabası...

— Yok canım... Dedikodudur.

— Gizlisi yok ki dedikodu olsun! Açıktan bir iş... Karı alçaklık etmeyip lafını sorguda, mahkemede biraz çevirseydi, buna belki ölüm cezası vermezlerdi. Bu Numan, kaçakçılık ortağını parasına tamah, baltayla öldürüyor da leşini kağnıya sarıp dağ başına bırakıyor. «Bizde yattıydı ama, gün ışımadan çıktıydı. Ne olduğunu bilmem,» diyecek de kurtulacak... Kötüsü de gelirse, araya namus meselesi karıştıracak.

— «Karıma sataştı,» diye mi?

— İyi bildin, «Karıma dolandı,» diye... Bunlar hep karının aklı... İnanırım! Karının, kaynında gözü varmış çünkü... Gözü olduğundan, sorguda, «Hayır, kabul

etmem! Rahmetli öylelerden değildi. Bu, parasını almaya öldürdü,» diyor da fukara Numan'm güvendiği dağlara karları yağdırıyor... Şimdi bunlar yan yana namaza duracaklar... Duracaklar ya, Allaha ne diyecekler? - Kahveyi içini çeker gibi içti -: Ölüm cezasına çarpılmak çok zor iş, beyim! Başıma geldiğinden bilirim, ölüm cezası çetinden de çetin...

— Siz de namaza başladınız mıydı?

— Hayır... Biz başlamadık. Başlamadık ama, «Başlasak mı, hey Allah, bir

faydası olur mu?» diye çok debelendik. Kurşunlu toprağında bize «Gâvur Hoca» derler beyim, «Boynunu ipe verince, ne de güzel Müslüman oldu,» demesinler diyerek dayandım ama bana sor! Ya şu bizim rezil Cinci Nezir'in muskasından umut bekleyişime ne demeli? Her gece, «Yarın yazdıracağım her kaç kuruşsa... Ne derlerse desinler!» diyorum. Sabahları gâvur hocalık bırakmıyor...

— Kaç yıl, ölüm cezası altında kaldınız?

— Beş yıl, sekiz ay, on dört gün... Bunun altı ay on dört günü Yargıtay

onaylamasından sonradır. «Yargıtay onaylamasından sonra» ne demek, bir hesapla! Her gece yatağına, «Yarın asılacağım,» diye giriyorsun. Geçenlerde Cinci Nezir ne dedi? «Bu Hatip Hoca, yatağa sırıtarak girerdi geceleri...» dedi. Sırıtarak yatardık ama, nasıl yatardık?. Her gece o gösteriş sırıtması ne demektir, sen bana soracaksın! Hiç unutmam, böyle bir haziran günü, Ağırceza reisi: «Hatip

Hoca, kanun seni idam ediyor,» dedi, kalemini masaya vurup kırdı. Ben, o güne kadar, kendimi asılmaya alıştırdım sanırdım. Meğer şuncacık alışşamamışım! Adam kendi ölümüne bilerek alışamaz çünkü... Reisin kırmızı cüppesi kızdırılmış demir oldu, gövdeme yapıştı. Boğazıma kızgın bir şey tıkandı. Başımın içine bir duman çöktü beyim, sarı kükürt dumanı gibi... «Asılacaksın,» de-

diler mi, ayakların yerden kesiliyor, bu dünyadan öte dünyaya göçüyorsun. O zamandan beri, bana, bura dünyasının boğuşmaları şaka gelir beyim, bu İkinci Dünya Savaşı bile hep şaka gelir.

— Cezayı reis söyler söylemez önce ne düşündünüz? «.Yargıtay bozar,» filan demediniz mi?

— Bu sonranın işi... Sonra, aklımı biraz başıma toplayınca... Yüreğime ilk geleni söylesem gülersin! Mahpus arkadaşlardan utanmak geldi yüreğime...

— Anlayamadım?

— Sen anlamadın da, ben anlayabildim mi? Türk-çesi, «Asılacaksın,» dediler mi, adam şaşırtıyor. «Arkadaşlar suratımıza nasıl bakar?» demişim. Öteberilerini aşırırken yakalanmışım gibisine... İdamlık oldun mu, önce uykuyu kaybedersin!..

Kendi başına vıcır vı-cır baksan gene bir şey değil... «Aman uyumadığımızı görmesinler,» diyerek gözlerini hep yumacaksın. Kalkıp oturamazsın, ileride uykusu dağılanlar var. Yanlarına gidip de iki laflasana... Hayır... İdamlık kısmı, kendi derdini kendi başına çeker. İki kişi şurada fısıl-daşsa... «Aman bizim kâğıtlar mı geldi?» diye pirelenirsin. Başgardiyan biraz telaşlıysa işin bitmiştir. Şurada birine bir gardiyan bağırşa, «Bizim kâğıtlar geldi de ona kızgınlığından bağırmakta,» diye kıvranıyorum. Yok, birinin suçunu görmezden gelse, «Tamam! Bizi yarın asacaklar da o yüzden bunlar hatır yıkmak iste-memekteler!» diyorum. Marangozlara seslenseler, bizim üç ayağı yaptıracaklar... Işıklar kararsa, gene o mesele... Bir gün gazete gelmedi mi, o gazeteyi bulup okuyana kadar dur durak yok... Sabaha karşı kendini kaybedersin de, biraz dalarsın, uyanıp gün ışığını görmenle, «Oh, bugünü de yaşadık,» diye kemiklerin gevşer, (damlık kısmı ip lafım edemez, beyim, şu çamaşır urganlarını gördükçe soluğu kesilir - Aptes almayı bitirip 236

uzun uzun kurulanan idamlıklara bakarak biraz daldı -: Cezamın on beş yıla indiğini müjdeleyen telgrafı aldığım zaman sırtımdan aşağı kaynar bir ter boşandı. Yattım. Yatış o yatış... Meğer biz utanma belası ayakta durmuşuz! - Elleri göbeğinde, gözleri biraz kısık, dikkatle dinleyen Kelleci Memet'e parmağım salladı -: Şuradan bir su ver Kelleci oğlum... Meğer ölüm korkusu bizim içimizi kurt gibi yemiş, tüketmiş beyim, doktor bakmasıyla : «Bu zamana kadar neredeydin herif! Sende ciğer miğer kalmamış!» diye bağırdı. Ama bu dediklerim herkese böyle değil!.. Alalım şu Numan'la Ba-hattin'i... Akılları ermediğinden mal gibi sırıtırlar. «Büsbütün korkmuyorlar,» desem yalan... Korkuyorlar ama, bunlarınkine akıllı adam korkusu denmez. Bahat-tin'in kâğıtları da Yargıtaydan geçti, şimdi Büyük Millet Meclisi'nde... «Beni asamazlar! Benim üç Yargıtay hakkım daha var!» diyor. Günlerden bir gün, sabaha karşı, uyandırıp: «Haydi, vakittir,» diyecekler... Dinim gibi biliyorum, şaşıracak fukara... «Bırakın şakayı... Hani bizim öteki Yargıtaylar?..» diye direnecek. - Suyu uzatan Kelleci'nin elindeki çamura şaştı -: Elini yıkamadın mı rezil! Bu pislik neyin nesi?

— Kanadı Hatip Emmi, kanadı da çamur sürdük... Murat telaşlandı:

— Ne çamuru?.. Tüh Allah belanı versin! Kelleci, elini hemen arkasına sakladı:

— Geçer beyim! Çamur iyidir! Sürdük de kam ke-siverdi.

Murat ayağa. kalktı:

— Koş yıka... Yıka iyice... Çamuru çeşme yalağından mı aldın?

— Çeşme yalağından...

— Bir de, «Çeşme yalağından...» diyor! Git yıka... Ben geliyorum!

-Kelleci deminden beri bir tep-237

siye topladığı bulaşıkları alıp çıkınca Hatip Hoca'ya dert yandı- : Bazı işlerde hiç söz dinlemiyor bu oğlan... Bildiğinden şaşmıyor! Yüz kere tembihledim,

«Benim bulaşıklarıma çamur sürme!» dedim. Yeniden yıkadığımı görüyor da gene oralı olmuyor! Ben gideyim de şunun eline tentürdiyot çalayım!

— Bu oğlanda az biraz katırlık var beyim! Geçenlerde mikrobu anlatmışşın!

Güneş ışığını, tozlarını göstermişsin!

— Aklı yatmış mı biraz?

— Nerenin yatması?.. «Mikrop göze görünmez bö-cü...» diye gülüyor gizliden... «Toprakta mikrop varsa neden yaraya dönüp irin toplamaz?» dedi.

— Vay köpoğlusu vay!..

— Bizim köylümüzde akıllı laf neden çoktur da hiç akıl yoktur beyim? Aklımız

laf olur çıkar da ondan... «Bulaşığın kabası toprakla alınmayınca, sabun mu

dayanır?» dedi, dilini çıkarıp... «İstanbul'da fukara hiç mi yoktur ki, bulaşık kaplarım bunlar hep sabunla yı-kamaktalar?» dedi.

— Çıkan Meydancı Recep böyle katır gibi dayatmazdı, bulaşığı sabunla yıkamak meselesinde!..

— Kelleci'ye sorarsan, sana düşmanlığından sabunla yıkarmış Recep... Fazladan, «Hele akılsız İstanbullu!» diye eğlenirmiş...

— Bana düşmanlığı neden?

— Güreşte senin yüzünden yenilmiş...

— Demek, şimdi bununki bize dostluk?..

Aşağıya indikleri zaman Kelleci, elinde bulaşık kaplarla Murat Bey'in odasından çıkıyordu. Sabun kutusunu da almıştı. Yere bakarak kurnaz kurnaz güldü :

— Suyu kızdırdık beyim! Elimizi de iyice yıkadık! Kanadığından sürdüydük

çamuru... Demek yara kısmına hiç mi çamur sürülmeyecek?

— Hiç...

— Biz köy yerinde örümcek ağı basarız!

— Örümcek ağı büsbütün olmaz! Haydi gel, ilaç süreceğiz...

Kelleci, hızla geri çekildi. Suratındaki şakacılık birden silinmişti:

— İstemez beyim. Kan durdu, kendi başına...

— Daha söyleniyor. Gel buraya!.. Hatip Hoca ayıpladı:

— Hele yüreksiz! «Yakar» diye korktun öyle ya!

— Biz yakmasından korkmadık Hatip Emmi... Biz acısında değiliz!.. Yara kısmı, tütün basılınca da yanar biraz...

Murat içeriden seslendi:

— Tamam! Tütün kadar yakmaz bile... Al kendin sür!

Kelleci, Hatip Hoca'ya meydan okur gibi odaya girdi. Tentürdiyotla pamuğu alıp yarasına sımsıkı bastırdı. Önce dudaklarını biraz kısmış, gözlerini biraz kır-pıştırmıştı. Sonra yüzü yavaş yavaş güldü :

— Yaktı azıcık... Varsın yaksın! Yakması, mikrop böcülerini öldürüyor, değil mi beyim? Yakmasa mikrop böcüleri hiç ölmez öyle ya!..

— Ölmez!

— Günah değil mi böcüleri öldürmek...

— Ulan rezil! Koca Tuz Gazisi'ni vurup öldürürken düşünseydin ya, günahı...

— Biz Osman Ağa'mı gönlümüzle mi öldürdük? Çifte tüfeği körlemeden patladı,

kendi başına... Adam öldürmek günah... Yaralı hayvanları öldürmek günah... Karasineğe, tahtabitine geldi mi, bunları öldüreceksin! Kurdu çakalı Öldürmek de sevap öyle ya beyim? Çünkü davar malını kırıyor domuzuna... Biti de tuttuğumuz yerde öldüreceğiz! Adamı ısırır. Isırması öldüre-239

siye değil ama, adamın canını yakar. Canımızı yaksın da öldürmesin! Canlar neden bu kadar tatlı beyim? Hiç tatlı olmayan can var mıdır?

— Yoktur Kelleci!

— Ayının da canı acır mı, adam gibi?..

— Acır!

— Ayının canı acımasa önünde durulmazmış... Durulmaz evet... -Bulaşık kapları bıraktığı yerden aldı -: Ayı da adamdan azma mı beyim, şebek maymunu gibi?..

— Hayır!.. Ayı ayıdan azma...

— Biz adamdan azma biliriz. Bir zengin adam varmış, köyün birinde... Yaylada oturmuş... Sürü sahibi bir zengin... Bir gün, kara kış zamanı, bir fukara gelmiş, üşüyor ki, dişleri birbirine vurmacasina... «Biraz yapağı ver de, kendime yorgan dikeyim,» demiş... Zengin adam vermemiş. Fakirdir, «Ayı ol!» demesiyle ağa ossaat ayı olmuş... Esirgediği yapağılar derisine yapışmış... Ayı

bu sebepten balı çok sever beyim, aslı ağa olduğundan...

Bıyık altından gülümseyerek çıktı.

Çeşme yalağının önüne gelince, iki yanına baktı. Yerden bir avuç çamur alıp Murat Bey'in çatalını ovmaya girişti. Sevdiği birinin aptallığına acıyarak gülümsüyor, çatalı çamurla ovduğunu Murat Bey'e göstermemek için acele ediyordu. Gazeteci Murat, küçük iskemlesini duvarın dibine getiren Kelleci'ye sordu :

— Söyle bakalım Kelleci! Sizin Virankale'de, bu 30 Ağustos Bayramı nasıl olur?

— Aslına bakarsan, köy yerleri, 30 Ağustos Bayramı, Cumhuriyet Bayramı bilmez!

Bizde bir Ramazan Bayramı vardır, bir Kurban Bayramı!.. Ramazan

Bayramına da kulak asma! Bir bayramdır gelir geçer! Bizde zorlu bayram,

Kurban...

— Kurban kesilir, bolca et yenilir de ondan mı?

— Ondan!

— Bayram sabahı uyandınız... Bayram namazını kıldınız...

— Bizim Virankale'de namazı kocamış herifler kılar beyim, işten güçten düşmüş kocalar... Türkçesi, ben bizim köyde aklımın saracağı bir bayram namazı görmedim. Adam sırasındakiler Camilfye giderler, Bayram sabahı, köy yerinde her günkü gibi er kalkarsın. Gün doğmadan damı iyice kürür, tezeğini

tezek yerine atarsın. Öküzü, eşeği sularız. Atı olan atını tımar eder. Karılar su çekerler pınardan... Vakıtlılar bayram yemeği çıkarır. Bu dediğim Ramazan Bayramı... Kurban geldi mi, köy yerinde her ev kendi başına kurban kesemez. Bir kabile, birkaç kabile bir yere birikir. Kabile olmayanların da toplandığı vardır. Ortaklaşıp öküz keserler. Kart öküz... Ya da bir koç kesilir. Kabilesine toplanmayanlara tellal çağırtırlar, şu evde et yenecek... Ekmeğini alan gelsin, derler...

— Parasız mı?

— Parasız iş yok... Payına düşeni vereceksin. Kurban etini biz ekmekle yeriz az biraz... Açıkgözler ekmeği ufak sokum yerler. Karnın ekmek almazlandı mı, elle, kaşıkla, ete yumulursun! Köylü milletinin fukarası ete alışık olmadığından, bayram günü karnı bozulan çok olur. Etin yağı, adamın karnını gevşetir beyim! Çünkü kurbanda, fukara kısmı kavurmanın yağını kaşık kaşık içer. Ağa takımının karnı neden gevşemez? Et yağına alışıklığından... Köy yerinin bayramı bir gündür! Ertesi gün bakarsın bayram geçip gitmiş... Ertesi gün et olmadığından bayram sayılmaz!

Bu sırada Gardiyan Tahir Efendi kapıyı açtı. «Sus

be herif... Nah geldin ya işte!» diyerek Cinci Nezir'i içeri itti.

Cinci kapanan kapıya karşı bağırmaya başladı:

— Gelmişim... Ulan geldimse kılıcım hakkına geldim... Ulan mübarek Zafer Bayramı günü... Ulan kanı bozuk vatan düşmanı Musa Gardiyan!.. 30 Ağustos Bayramımızda kapı açmamak nasıl bir gâvurluk? Ulan ben çıkarayak...

Terzi Bekir gülerek gelip koluna girdi:

— Yürü pezevenk... Bayram sabahı delilenme...

— Delilenme dersin! Çıkarayak gardiyan mı vuralım biz şimdicik? Ulan kimseye bulaşmayalım dedikçe... Hayır! Olmayacak! Bunlar bana evi sattırıp parasını dilekçelere yatırtacaklar! Gizli işlerini Bakanlığa bir bir yazarsam haksız mıyım ben? Dinin gibi doğru söyle Bekir Usta... Sabahleyin kapıya geldim. Musa Gardiyan suratı asmış ki, domuz da öyle değil... «Aç kapıyı efendi!» Açmaz. «Bre aç! Bu nasıl oyun bayram günü?» Müdür gelmeyince açılmazmış... Başgardiyanın emriymiş... Fukara Etem Efendi'yi, bunlar kendi çıkarlarına kalkan ettiler. Ulan alçak Musa Gardiyan, ben senin yüreğini bilmez miyim? Sabah sabah bizden bir paket tütün koparacak... Hayır, bu herifin işlerini Bakanlığa bildirmeyince olmayacak... Benim dükkân satmalarımda aracılık edip şu kadar haraç aldıklarını...

— Böyle dersin ama, rezilin ardından da hiç ayrılmazsın! Uzatma sabah sabah... Yak şunu... Dün gece, kumara ne verdiğinden benim haberim var! Aldırma! Şimdi, dükkâna gider, bir çift kâğıtlı esrar cıga-rası yakarsın, öfken basılır!

— Yahu, biz esrarı keyfimizden mi içiyoruz? Ku-marmış... Ütüldümse kendi paramı ütüldüm! Ben kumar yangınıyla şuna buna bulaşacak herif miyim, imansız terzi?

— Bağırma, dedim! Cıgarayı neden verdik? Kahpe karı bağırtısı dinlemeyelim, diye verdik! -Murat'a göz etti - Bu Cinci'nin geçenlerde dediğini duydun muydu beyim? Duydundu, evet!

— Ne demişim? Ne dedimse haklı demişimdir. Ben gene o sözümün üstündeyim! Hayır, bu kez bitti! Bu kez beni seven önüme geçmesin!

— Sen geçenlerde, «Cinci kısmı yumuşak başlı olacak,» demedin miydi, uydurukçu köpek?

— «Cinci kısmı yumuşak başlı olacak,» dedimse, «adama karşı yumuşak,» dedim, böyle itlere karşı demedim. Dinle de Murat Bey, bak bakalım haksız mıyım? Tamam, işte Murat Bey'e bir diyeceğin yok ya, rezil terzi! Dinle Murat Bey, biz vaktin birinde bu Terzi Bekir olacağa, her neyin üstüne getirmişsek, Cinci kısmı...

Dur, töbe! Ben nasıl «cinci» diyebilirmişim? Derviş demişimdir. O laf aslında derviş üstüne...

— Sırasında, «Ha cinci, ha derviş!» diyen ben miyim? Nah işte, Hatip Hoca da geldi!

— Oğlum Bekir Efendi! Dervişle cinciyi, haydi, bir tut diyelim, ama, her derviş bir mi? Derviş var, savaşla kazanır, derviş var, barışla...

— Peki... «Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek» lafını nerene sokacaksın?

— Evet, bunu da demişimdir, ama, dar yerde, Musa Gardiyana bunalmış Cinci Nezir için dememişirn-dir. Aslında bir cinci, cenk adamı olmayınca, sarı kedinin, kara oğlağın üstesinden nasıl gelecek bakalım?

— Bunlar cinci uydurması değil de, öyle mi?

— Aman töbe çek!.. Sarı kedi, kara oğlak nasıl uydurma olabilirmiş? Köy yerlerinde bunları gözüyle gören kıyamet gibidir. Kara oğlağı ben bile gördüm. Kara oğlağı gözüyle görüp yaşamış adam yoktur.

" — Yaşamış yoksa... Bu nasıl bir yalan!.

— Bizim yaşamamız... Üstüm doluydu.

— Silahtan yana mı?

— Hele avanak terzi!.. Silah kara oğlağa neylesin? Koynum koltuğum Kuran dolu>.. Üzerimde Buhara Enâm'ı bile var. Kara domuzun domuzluğunu anla ki, üstünde Buhara Enâm'ı olan herife kuyruk sallayabiliyor. Bunun işi, evet, doğruca boğup atmak... Gecenin bir vakti yola çıktın da, eşiği atlarken besmele çekmeyi mi unuttun, ya da, işin gayet acele olduğundan, yatağa girerken bismillah demek aklından mı çıktı? Üstünde muska yoksa hesabın tamamdır. Gelir bekler. Gönlün geçer geçmez, başucuna dikilir, seni okşalaya-rak uyandırır. Bir bakarsın, karşında, şu resimdeki dünya güzeli Züleyha anamız... Bileğinden tutup döşeğe çektin mi, bitti. Sabahleyin seni sırıtakalmış bulurlar. Öte dünyaya mundar gittin ki, seni cehennem bile almaz... Meydanda serseri kaldın bil! Sarı kedinin oyunu, bana sorarsan daha kötü... Sarı kediye uğradın mı, sana sürünmez yazılmış demektir Terzi Bekir... Bakarsın bir sarı kedi... Şurada kuyruğunu sallamakta... Kuyruk sallaması, «Allah kısmetini ayağıma gönderdi,» demek... Boğazına atılır da, sıkı verir. Boğmaya değil, aklını başından almaya... Düşer bayılırsın. Aslında akim çatlıyor. Cinleniyorsun! Uyanıyorsun ki adını unutmuşsun! Salyan sümüğün sicim gibi akmaya başlamış... Pislikten bir koku peydahlarsın ki, kendi kokuna kendin dayanamazsın. Canından temelli bezersin ama, ölüm eline geçmez. Sürünürsün bir zaman, tarla gibi ufalanırsın.

— Kurtuluşun yolu?

— Oncacık şeyi bilemedin mi oğlum? Kurtuluş yolu, cinci muskası... Bende muskası Vardır. Boynuna taktın mı, bunlar yanma hiç sokulamazlar. Pencereye

tünemiş mahpus adamının dışarıdaki karıya bakması gibi yutkunur dururlar.

— Sakın bu muska, Kelleci'nuı beş kayma borcuna karşılık bir kayma saydığın muska mı? Beş kaymayı hep muskayla ödeyeceksen işin iş...

— Neden muskayla oluyor? Beş kaymalık gazo-cağmı üç kaymaya verdik. Aslına bakarsan muskanın kaçası olmaz. Çünkü değerine paha yetmez.

Muskaların pahası gönlünden kopandır.

— Benim gönlümden beş kuruş koparsa?..

— Ona «gönül» demezler, Terzi Bekir, ona resmen «pislik dağarcığı» derler. Yağma yok!.. Biz bunun bilgisini canımızdan geçerek aldık. Seferberlik Arabistan'ında, bir yandan İngiliz'e kurşun sıkacaksın, bir yandan şeyhe hizmet göreceksin! Gece sabaha kadar dolanır, bulduğumu şeyhime taşırdım. Kaç kere, koynum koltuğum doluyken devriyelere uğradım. O zamanlar oralarda Cemal Paşa zagonu yürüyor. Hırsızlıkta tutuldun mu, en ufak ceza asılmak...

— Daha büyükçesi?..

— Gülersin yavrum, daha büyükçesi, Cemal Paşa, önüne istetiyor da, seni budaklı kazığa çakıveriyor. «Arabistan» deyince benim şeyhi Arap şeyhlerinden bellemeyeceksin. Dördüncü Ordu dolaylarından bir şeyh ki yüzde yüz şeyh oğlu şeyh... Oralarda güç yeti-rememişler de, «Zaptetsin,» diyerek Cemal Paşa'ya ısmarlamışlar. Contürk takımına, «Aman Allah!» çağırtmış bir şeyh...

— Contürklerle neyi alıp veremiyor?

— Murat Bey bilir. Contürkler İstanbul'u basma-larıyla, ilk iş, Yıldız Sarayı'nm hazine odasına seğirtiyorlar.

Deminden beri gülümseyerek dinleyen Hatip Hoca söze karıştı:

• — Sakın : «Önce şu altınları bölüşelim de, sonu kolay,» mı demişler, Cinci

Ağa?

— Yanılıyorsun Hatip Hoca... Seğirtiyorlar ki, Ab-dülhamit efendimizin akıl kitabını ele geçireler...

— Anlayamadım.

— Sen nerden bileceksin! Abdülhamit efendimiz, tam otuz iki yıl, bu Osmanlı ülkesini belaya uğratmadan, neyle çekti çevirdi bakalım? Akıl kitabının gücüyle çekti çevirdi.

— Ne dil üstüne bu kitap?

— Aslı Arapça da, sonradan Türkçeye aktarılmış... Fukara Abdülhamit efendimiz, Türkçe olmayınca akü kitabından nasıl faydalanacak?.. Kitabı Contürkler ele geçiriyorlar ama, anahtarını çıkaramıyorlar...

— Nasıl anahtar?

— Kitabı şuraya oturup okuyorsun ama, neyi, ne üstüne dediğini bilemiyorsun. Contürk takımı bakıyor ki, bu kitaptan kendilerine bir çıkar yol yok, «Yakalım da kurtulalım,» diyorlar. Hele gâvur döllerine hele!.. Kitabı gizliden askeriyenin hamam külhanına atıyorlar. Atmalarıyla 31 Mart ayaklanması patlıyor. Benim şeyh, o patırtıyı çıkaranlardan... Başında kavuk, belinde yalınkılıç, omzunda çifte tüfeğiyle askerin önüne düşmüş de çok oyunlar göstermiş... Ne fayda ki, Con-türk farmasonlarının elebaşılarını tepeleyememlş... «Akıl kitabım ele geçirseydik tamamdı oğlum Nezir!» diyerek kafasını yumruklaması var ki fukaranın...

— Kısa kes! Cemal Paşa herifi astı mı güzelce?

— Ne asması akılsız Hatip! Asma şurada dursun! Aklından geçirsen bitiyorsun! Cemal Paşa, şeyhimin kılma değemedi. Seferberlikten sonra, İstanbul'a yer-leştiydi. Cumhuriyet olunca, yanma gittim. Ortalığı nasıl gördüğünü sordum. Önceleri bir şey demek istemedi. Bize güvensizliğinden değil... Yüreğimiz yanmasın

da, uykumuz kaçmasın, diyerek... Kemal Paşa, şapka işini çıkarınca, benim şeyh, bir mektup yazıyor, tam yirmi yedi yaprak! Yetmiş iki tane tarih kitabından yüz yetmiş nokta sıralıyor da, «Olmaz! Sakın haa! Kendi elinle tacını tahtını yere geçireceksin! Geri dur!» diye akıl veriyor. Sonra öğrendik! Meğer kanı bozuklar, bu mektubu Kemal Paşa'ya hiç göstermemişler. Ben o sıra yanındaydım, güldü de ne dedi bakalım?

«Belalarını buldular öyleyse,» dedi. «Kanı bozuklar er-geç belalarını bulsalar gerektir, Nezir oğlum,» dedi. Dokuz yüz otuzda Serbest Fırka kurulunca, şimdinin Adliye Bakanı Fethi Bey'e de bir mektup salıyor. Sen işe bak ki, o sıra gene şeyhimizi görmeye gitmişiz. Elime bir kâğıt verdi: «Hele şunu oku da dünyaya aklın ersin Nezir!» dedi. Baktım Fethi Bey'in şeyhime verdiği karşılık... «Mektubunuzu aldım yâ şeyh efendi!» diyor, «Hem ben okudum, hem de arkadaşlara okuttum!» diyor, «Öğütlerin bir bir aklımda... Ölümden aman bulur da, bu işi başa çıkarırsam, çizdiğin çizgiden gideceğime hem vallah, hem billah...» diyor. «Hele şu Osmanlı tahtına hayırlısıyla bir oturayım. Seni, Ankara'ya istesem gerektir ve de seninle karşı be karşı oturup görüşsem gerektir,» diyor. Neme lazım, bu Fethi Beyi çok yaman adamdı ama, ne fayda ki kanı katkılılardan aman bulamadı. Bu kez, İsmet Paşa'nın çıktığında, benim şeyh, İsmet Paşa'ya da bir öğüt mektubu saldı.

— Hep o eski akıllar mı?

— Değil Hatip Hoca!.. Bu savaştan anlatıyor, diyor ki: «Bu savaşı Allanın

izniyle, Alaman kazanacaktır. Hesabını ona göre düzenle... Sakın olmaya ki, İngiliz oyunuyla kendini ateşe atma!» diyor. Alamanm hangi gün nereyi basacağını, kaç kişiyle nereleri ele geçireceğini hep yazmış... Söyledikleri bir bir meydana

gelince, İsmet Paşa buna geçenlerde gizliden adam salmış. «Dilesin dileğini, vereyim muradını... » demiş...

— Dilesin!.. Tam sırasıdır. Yoksa dilemiyor mu senin avanak şeyh?

— Gülersin gâvur Hatip!.. Dilemek için yok yoksul olmalı... Benim şeyhin nesi

eksik ki?..

Birden dışarıda davullar gümlemeye, zurnalar inlemeye başladı.

Gardiyan Tahir Efendi dış kapının kanadını arkaya dayayıp bağırdı:

— Bayramımız başlamıştır! Yaşasın Cumhuriyet! Cinci Nezir bir yandan dükkâna doğru koşarken

bir yandan seslendi:

•— Kellecim!.. Ulan koş namussuz! Öteberiyi kap getir! Perdeyi unutma teres! Çankırı Halkevi, 1940 yılının 30 Ağustos Bayramı için kasaba meydanına çifte davul tutmuştu. Çingen davulcuların ak bezden kırmalı eteklikleri havada dönüyor, zurnacılar zurnaları kaldırıp üfledikçe gökler sarsılıyor, ortadaki çifte köçeklerin topuk vurmaları, sanki toprağı deprem gibi ırgalıyordu. Yakın köylerden gelenler, kasabanın çoluğu çocuğu, çalgıcılarla oyuncuları yarımay biçiminde çevirmişlerdi.

Cinci Nezir, gezici fotoğraf makinesini dışarı çıkarınca davulcuları dalgın dalgın seyreden Kelleci'ye çıkıştı:

— Elin göbekte, gözün köçekte rezil... Su kabını, iskemleyi getir çabucak... Keleci fırladı. Cinci, müşterileri önüne oturtup resim çektiği, kara yazmayı uçlarındaki halkalardan duvardaki çivilere astı, rüzgâr savurmasın diye alt uçlarına birer taş koydu. İskemleyi ortaladı.

Kelleci, çekilen resimlerin araplarıyla aklarını yıka-248

mak için kullanılan dört köşe yassı kaba su doldurup getirmişti.

Gardiyan Tahir Efendi, bayram şerefine, Murat Bey'le Hatip Hoca'yı dışarıya çağırdı.

Mahpuslarla görüşmeye gelenler, aygır deposunun yanında, görüşmelerin başlamasını bekliyorlardı. Torbalar, heybeler, sepetlerle yüklü eşekler, kuyruklarını, kulaklarını düşürmüşlerdi. Delikanlıların, kabaca oğlanların sırtlarında, turuncu üstüne kara noktalı, ak üstüne sarı çiçekli, mor üstüne kırmızı yapraklı yakasız gömlekler vardı. Çoğunun zıpkası eski, kunduralarının içinde ayakları çıplaktı. Renkleri solmuş eski peştamal-larıyla kocakarılar çömelmişlerdi. Körpe gelinlerle kızlar, sarı parlak çizgili sıkmaları, ak örtüleri, her renkten şalvarlarıyla esintinin dalgalandırdığı çiçekli haşhaş tarlalarını andırıyorlardı.

Cinci Nezir, Tahir Efendi'ye, kara perdenin önüne koyduğu iskemleyi gösterdi:

— Buyur otur efendi ağa... Müşteri gelene kadar ayakta kalma!..

— İstemez rezil Cinci!.. Müşteri gelmedi mi, bize uğursuzluk karası bulaştırırsın!

— Sende uğursuzluk yok da he mi?

— Duyduğum doğruysa, sen çoktan belanı buldun cenabet Cinci...

— Neymiş? Gene pis kalaycının çırağı bize...

— Bu kez mesele daha kötü... Çektiğin izinname resimleri millete hiç uğurlu gelmiyormuş... Kaç kişi senin resimlerle evlendiyse, karılar başkasına kaçmış...

— Uğursuzluk heriflerin bel güçsüzlüklerinde değil de, bizim resimlerde öyle mi?

— Artık o kadarını bilmem... Senin geleceğini ben iyi görmemekteyim.

— Ben de senin geçmişinden kuşkuluyum gardiyanların yüzkarası...

Gardiyan Tahir ilk konuşmacıların heybelerini, torbalarını aramaya başlamıştı ki, Murat Beyle Hatip Hoca'yı terzi dükkânından çaya çağırdılar.

Dükkânda laf alışverişi çoktan başlamış, kalaycı Apti Usta'nın Şeker Emin'i dinden imandan çıkarmasına çok bir şey kalmamıştı.

— Demek bu böylece onuncu bayram mı Şeker Ağa?.. Demek sen tam on bayramdır, eşşek cennetinde-sin... İyi...

— Ya sen?

— Bizimki daha o kadar olmadı. Biz eşeklikte, sözüm buradan dışarı, sana hiç yetişemeyiz. Eskici Ömer Ağa'yı bilmem...

Eskici Ömer, çömeldiği yerden Murat'ın suratına bakarak boynunu büktü :

— Bizi neden bilemezmişsin Apti Efendi?

— Şu sebepten ki, sende mahpusluktan başka gizli dervişlik var... Dervişliğin sonu, Çoban Ali'ye döneceksin... Salya sümük birbirine karışacak... İnce öksürük olup candan ayrılacağın da fazladan... Derviş kısmı dünyadan elini eteğini çekmiş olduğu için, mahpusluktan yanıp yakılmayacak... Çünkü sen burada resmen Allahı aramaktasın... •

— Töbe!.. Biz kaç paralığız ki... Hatip Hoca lafa karıştı:

— Bunun Allahı aradığını Başgardiyan bilmiş ki, koğuş lambalarının onarımı buna verilmiş... Demek, bu benim Ömer Dervişim Allahı gaz ışığıyla arıyor.

Apti Usta, lafın sonunu biraz bekledi. Hocanın sözü kestiğini anlayınca çok şaştı:

— Hani ya, arkası nerede bu lafın?

— Nasıl arkası?.. Benim lafım bu kadar!..

— Geçenlerde bu kadar değildi. Geçenlerde biz bu lafı gene açtıydık da sen ne dedindi bakalım?

— Hiç...

—- «Benim Derviş Ömer'im, bu yüzden koğuş lambalarının gazyağını az biraz hırsızlamakta... » deme-din miydi yüreksiz?..

— Boşuna çabalama kalaycı... Sen, Ömer Dervişle benim aramı bozamazsın...

İlk konuşmacılar avluya girince içini derin derin çeken Şeker Emin'e Bekir Usta

sordu :

— Bir şey mi dedin Şeker Ağa?

— Yok...

-— Yok da, bu iç çekme neyin nesi?

— Çektik kendi başımıza... Biz yatkın mahpus olduğumuzdan, bizim iç çekmemize pek aldırmayacaksın...

•— Anladım, bayram günleri senin gibi yüreksizlere mahpusluk kötü biner.

— Yahu daha binmesin mi? Burası neresi? Ben burada mahpusluğun belasıyla boğuşurken, bu pis kalaycının rezillenmesi neyin nesi? Oğlum kalaycı, deminki eşekliğine, bir ye de bin şükret... Dededen sürme eşek olmasan böyle karı gibi sırıtır miydin? Burası nasıl bir çukur ki, sen hıkır hıkır gülmektesin? Eğil de ayaklarına bak, fukara, ayaklarımızı göremez olmuşuz. Dinimizin kitapları karanlık dünyayı Kafdağı'-nın ardında gösterir. Karanlık dünyayı bizim için, sürüp buraya getirmemişler mi? Sende şuncacık vicdan olsa, oturup kendine ağlarsın! Bizi kurtkapanı kapmış ki, yüreğimizden kapmış... Yahu nedir kardeşler, gündüz dalarım kulağıma anahtar sesi gelir, gece dalarım zincir sesi... Sırıt bakalım kara kalaycı, sırıt! Boynuna laleyi takmışlar da seni dipsiz kuyuya sallandırmışlar. Körpe çırak yanağı makaslamanın faydası yok!

251

— Höst namussuz, bu nasıl bir söz? Oğlum Şeker, ben canı kelepçeli adamım, nerede rezilleneceğim belli olmaz.

— Rezillenmediğin zaman var da he mi?

— Höst dedim namussuz!.. Höst deyince geri basarlar... -Kalaycı Apti başını kaldırıp dışarıya baktı-: Durun uşak, bu yavru kime geldi yahu?

Duvarın köşesine iki karı çömelmişti. Birisinin adamakıllı körpe olduğu kılığından belliydi. Harmanlar kalktığından ufak tefek cezası olanlar kâğıtlarını buldurup yatmaya gelmişlerdi. Çocuk koğuşu bu yüzden epey kalabalıklaştığı için konuşmacıların çoğunu tanımıyorlardı.

Eskici Ömer fısıldadı:

— Haydar'in kaçırdığı karı olsa gerek...

— Hangi Haydar?

— Bilemezsin! Yol parasından geldi. Bunların köyü bize bir cıgara içimidir.

— Kocasından mı kaçırmış, babasından mı?

— Babasından olur mu? Kocası askere alınmasıyla kopuk sırtlamış getirmiş... Aslında bu Haydargiller köylerinin birinciye gelen zenginleri ama, babası cimri olduğundan oğlanı yol parasına mahpus yatırmakta... Ne işler canım? Oğlan daha yol parasına giresi olmadı. Borç bunun ağasının...

-r- Anlaşıldı. «Oğlanı mahpus damına sürelim de, körpe oğlan meraklısı şu gelinin hele suyuna huyuna bir bakalım,» demişlerdir.

— Sorma Apti Usta, oğlanın aklına bu dediğin iş burada gelmiş... Ya da biri aklına getirmiş... Uyku du[A] rak arama... Körpe gelinin bu üçüncü gelişi...

Oğlan, anasına haber yollamış, «Karıyı haftada bir getiremez-sen, çıkınca hepinizi şart olsun, keserim!» demiş. Bak, geldi geleli, hep o laf...

252

— Hangi laf?

— «Kız ağam sana haa... Orospu... Kız beri bak, babam olacak papas... Beri bak dedim kahpe... Gözüme bak... » Konuştuğu hep bu...

— Bana sorarsan oğlan haklı!.. Kocası askere gitmesiyle başka ere kaçan çengide oyun çoktur. Bak hele! Şart olsun, bu karı yaman... Şu omuz

oynatmaya

bak... Hele şu baş sallamaya hele... Hayır yahu... Bunu cezveye koy iç!.. Bu karı, hovardasına yok yerden on okka gerdan eti, on okka yağlı but çıkarır.

Bunda bir göpek vardır. Ömer Ağa, ırgaladı mı, dünyayı depreme verir.

— Dur hele efendi! Sen yoksa oğlanı bizden önce mi çektin sorguya? Çünkü oğlan karıdaki göbeği yaman anlattı. «İki kağnı tekeri çıkar, gerisi gene göbek...» diye içini çekti ki, şu bizim fukara Şeker Emin'-in iç çekmeleri, kaç para... Oğlan babasına sövüyor, anasına sövüyor, ağasına dersen sövmeyi hiç kesmiyor!

Yol parasının cezası bir ay olmasa da iki ay olsa, çıka-sıya kalmayıp geberecek... Durduğu yerde dudakları kuruyor da, kabuğa kesiyor. Dilini çıkarıp dakika başı ıslamasa ağzı dökülecek... Karı meselesinde, fukaranın işi kötüdür ama, zenginin işi büsbütün rezillik...

— Neden Ömer Derviş?

— Şundan ki Apti Usta!.. Bilmez gibi, hele şuna!.. Köylerde zengin yerin oğlu oldun mu, sana gönlünün çektiğini alıvermezler. «Aman kabilemizin malı yabana gitmesin!» diyerek, emminin kötü kızını alırlar. Kötü kıza kurban olayım, emminin kızı yokmuştur da, herif geberdiğinden dul karısı kalmıştır. Anan yerinde bir kocakarı... Seni, on beş yaşındayken kocakarının koynuna iteler baban olacak papas... Kahpenin suratını gördükçe karnın bozulur. Öğürürsün ki işkembeni kus-maeasına... Gece olmaz mı, «Nereye gitsem hey Allah?

Ben nerelere savuşsam?» diyerek köyün ortasında tabanı yanmış it gibi gezelersin! Odalardan eve gelmemelerin, «Öküzleri gövertiye salacağım,» diyerek dağda bayırda kalmaların hep o yüzdendir. Gurbet, burnumda burcu burcu tüter. Askerliği çağırırsın, eline geçmez.

— Hele şuna!.. Başından geçmiş gibi, domuz Ömer!..

— Geçmediyse de, geçenleri çok gördük Apti Usta... Bizde bir Nuri vardır.

Buna, «Mallar bölünmesin,» diye ölmüş ağasının elli yaşındaki dul karısını alıverdi-lerdi. Oğlan, köyün arkasındaki Karakaya'nın başında, «Verirsin ellere genci güzeli/Gerdanı aktır da incedir beli/Bana da gelince kocamış dulu/Getirip yamamak olur mu Allah» diye türkü çağıra çağıra geberdi. Gebe-rince, babası olacak namussuz ne halt etse iyi? Bu sefer karıyı, daha küçük oğlana aldı.

— Herif bütün rezilmiş Ömer Ağa... Köy yerinde karı milleti oldum olası erken kocar. Delikanlı kısmı, ergenliğinde kız oğlan kız almadı mı, dünyadan gözü açık gidecek demektir. Ben onu bunu bilmem! Köylü karısının yanakları elma kızılı olacak... Ayrıca da kalıbı yiğit... Boylu... Kalçalı... İstanbul karısı başka kesimdedir. Murat Bey bizden iyisini bilir ya... İstanbul'da, karının yoğurt gibi ak olanı başta gider. İstanbul'un karısı gün güneş görmediğinden gövdesi kuyrukyağı gibidir. Ben yedi yaşımdan bu yana gerdan tutku-nuyumdur, ağalar, karı dedin mi, başını yastığa koyunca, gerdanı iki yana yığılakalmalı... Hele dilleri de düz-günse, kıymete kadar doyamazsm! Oğlanın dudakları kabuğa kesiyorsa, karı yaman arkadaş... Peki, «Hey kahpe!» desem, «Allanın verdiği güzelliğe senin ne düşmanlığın var ki böyle kara çıbanlı gibi sarınırsın? Şu-

nu biraz arala da gönlümüz şenlensin, suratımıza bir gülmelik gelsin!»

Hatip Hoca içini çekti:

— Bu Ömer Ağa'nm köyü çevresinde, karı milleti göründüğü kadar imansız değildir, Apti Efendi. «Seni Başgardiyan istedi,» diye oğlanı şimdi yukarı gönder, karı örtüsünü yüzde yüz gevşetir. Kaynanası «Kız dur kahpe!» dese de gevşetir, «Tükenecek mi oh ana... Mahpus milletine de günah,» diye güler de suratını açı-verir.

Eskici Ömer lafa koşulup boylu boyunca günaha battığını aklına getirerek telaşlanmış gibi suratmı astı:

— Hele domuz Hoca! Öveceksen kendi sılanı Öv... Ya sizin oralar nasü bakalım?

— Eh... Bizim oraların kahpesi de sizinkilerden pek geri kalmaz. Yarışa koyuversek, sizinkileri geçe-mezse de, at başıdır.

— Sen hurda gönül eğle bakalım... On yıldır mahpus damında süründüğünden, sizin oralarda olanlardan haberin yok!

— Ne gibi aman Ağa?.. Yoksa bizimkiler olmazlan-mışlar mı?

— Nerenin olmazlanması... Kurşunlu'nun o yakada, «Karının pahası dört hak ekine düştü,» diyorlar.

— Heyvah!.. Kırk yılın başı, bir karı yağması olmuş... Kırk yılın başı, koca teke gibi, bizim hüküm yürüteceğimiz bir yağma...

— Koca teke gibi he mi?.. Kulağını bana tut da, aklımı aklından çıkarma! Bilirsen, İsmet Paşa'nın sana ettiği, en büyük iyilik, bu mahpusluktur. Yoksa, koca tekeliğe sıvanmanla rezilliğe tekerlenirdin ki, karının «Tuh buruşuk!» diye suratına tükürmeleri de cabası... Neye gülmektesin dişinin arasından, yılan gibi ıslıklanarak... Yalan mıyım?

Hatip Hoca, tespih çeker gibi çenesini kaşıdı, karşılık vermedi.

Kapı önü konuşmacılarla dolmuş, «Kelleciiiii... Ulan köpoğlusu geliver,» bağırtısı gittikçe daha sık işitilir olmuştu. Kelleci, konuşmacıların getirdiklerini dükkânlara, yukarıya taşıyor, boş kapları geri getirerek merdivenlerde, dükkânların arasında mekik gibi gidip geliyordu.

Marangoz Şükrü Usta'nm anasıyla bacısı gelmişti. Şükrü Usta, deminden beri hiçbir şey konuşmadan yere bakarak cıgara içiyor, arada bir fakfon tabakasını dizinin üstünde fırıldak gibi çeviriyordu. Çok kıskanç olduğundan karısının görüşmeye gelmesini başından beri yasak etmişti. Oysa karısı körpe değildi. Çopurdu. Köyde «Osmanlı karı» diye namı vardı. Anasıyla bacısı da Şükrü Usta kadar uzun boyluydular. Önlerine

bağladıkları peştemalların verdiği güvenle rahatça çömelmişler, ak örtülerin bir ucunu sol omuzlarına atıp gerisiyle yüzlerini örttükten sonra öteki ucu başlarındaki feslere sarık gibi sarmışlardı. Kırmızı üstüne sarı çizgili softan yapılmış daracık yelekleri göğüslerini sıkıyor, diri memelerini iyice belirtiyordu. Renkli şalvarlarının boğumlu paçalarıyla ayaklarındaki ağır erkek kunduralarının arasında görünen bilekleri güneşten iyice yanmıştı.

Murat, daha gençce olanın yaşını kestirmeye çalıştı. İlk günlerde çok körpeleri sayılmazsa, kadınların gençlerini yaşlılarından ayırmakta epeyce zorluk çekmişti. Artık yavaş yavaş alışıyor, yalnız genci yaşlıdan değil, oynağını doğrusundan da ayırt edebiliyordu. Sözgelimi, şu karşıdaki dört karıdan kısa boylu tıkızı... Örtüsünü aralamadığı, çok da kımıldamadığı halde adamakıllı oynaktı.

Eskici Ömer, elini gözünün üstüne siperleyip baktıktan sonra Hatip Hoca'yı dirsekledi:

— İşte bak hele!.. Bizim gurbetçi değil mi şu herif? Tamam! Yamören'den Gurbetçi Ömer kavatı gelmiş... Ardındaki karı kim ola? Sakın karısı Meryem mi? Tamam... Yamören'de Meryem'den başka bu kesim yiğit karı yoktur! Bunlar böylece Kulaksızın Mustafa'ya geldiler. Peki nerde Mustafa rezili?..

Yamörenli Mustafa iki küçük iskemleyle göründü. İskemleleri görüşmecilerinin altına verdikten sonra, çağırdığı Kelleci'nin kulağına bir şeyler söyledi. Gurbetçi Ömer'in yanına çömelip konuşma günleri için taşıdığı kutu cıgarasını çıkardı. Efelik taslamak için cebinde kutu cıgara taşıyordu ama, cüzdanı para dolu olduğu halde sırtına bir ceket almıyordu. Ceketi eskilikten yana Hatip Hoca'nın paltosundan farksızdı. Kunduralarıysa nerdeyse dağılacak...

Eskici Ömer, Mustafa oğlan duyabilirmiş gibi sesini alçalttı:

— Şu Mustafa'nın Kelleci'ye ne dediğini bildin mi, Hatip Hoca? Şart olsun çay kaynattıracak...

— Benim bildiğim Kulaksızın Mustafa durduğu yerde adama çay kaynatmaz!

— Doğrusun!.. Ben de olsam...

— «Kaynatırım,» diyeceksin ama... Sen Mustafa'dan baskın cimrisin Derviş Ömer, istesen de kaynata-mazsm...

Derviş Ömer duymazdan gelip her zamanki gibi fısıl fısıl konuştu :

— Hocaların Hakkı'nın Ayşe'ye çay neymiş? Altm bile takılır! Hey gidi, Yamören'in adamı!.. Evet, bu Mustafa, gayet rezildir ama, ağası Murat da iyinin iyi-sidir. Mustafa, sözünü tutmayıp babalarının yellenme-siyle Pelvan Vahid'i vurunca Murat eğitmenliğe geçip

gurbete çıktı. Gördün mü doğruluğu?.. Murat eğitmenin doğruluğuna bakmalı ki geçenlerde ikinci askerliğe giderken kasabaya geldi de bunun yanma uğramadı. Yaşı, kafa kâğıdında küçük göründüğünden çocuk koğuşunda yatan davar hırsızı Uzun Cemal'e babası gelmişti. Bunlarda davar hırsızlığının dede zenaatı olduğu

söyleniyordu. Kalaycı Apti'nin anlattığı doğruysa, bunlar dört vilayet toprağında yakmadık çoban canı bırakmamışlar...

— Otuz davarı, otuz kurtçu it beklese, bunlar yolunu bulur, birini ikisini aşırırlar Murat Bey! İlgaz dağlarının en kocamış kurnaz canavarı bunların yanında çırak duramaz...

Uzun boyu, biraz kamburca sırtı, utangaç gülüm-semesiyle Cemal hırsıza ne kadar az benziyorsa, kırmızı kıvırcık sakallı ufak tefek babası da o kadar az benziyordu. Baba oğul on dakikadan beri üç kelime ko-nuşmamışlardı. Cemal, kancalı iğneyle çapraz yeleğinin sol omzuna tutturduğu iki kat gümüş kösteği başparmağına sarıp çözüyor, babası, kulağından serçe parmağıyla çıkardıklarını yamalı zıpkına siliyordu.

Murat'ın birden midesi bulandı. «Gidip biraz okumalı,» diye kalktı, odasına girip yatağa uzandı.

Davulların gümbürtüsü, zurnaların cırlak sesleri birden kesilmiş, dünya bir anda sanki ölmüştü.

Davullar yeniden vurulmaya başlayınca uzanıp kitabı almaya üşendi, gözlerini kapattı, daldı.

— Seni uyardık mı, beyim?

— Hayır Kelleci! Ne var?

—• Köyden gelen oldu da... Bavulun anahtarına baktım!

Kelleci köye göndermek için aldığı öteberiyi, reviri harman sonu kalabalığı bastığından, Murat'ın bavuluna kitlemişti.

— Kim geldi?

— Babamgiller...

— Anan da geldi mi?

Murat, Kelleci'nin anasını çok merak ediyordu.

— Gelmedi beyim: Babam küçük halamızı almış gelmiş!

— Al bakalım anahtarı... Hemen gidiyorlar mı?

— Yok... Bir gösterelim, dedim!

Kelleci, bavuldaki kahve kutusuyla kahve tepsisini, pencerenin içinde duran gazocağını getirip ortadaki masaya koydu. Kutunun kapaklarını açtı kapadı, tepsiyi evirip çevirdi.

— Nasıl bu tepsi böylece, beyim? Bak, camına ayna dökmüş domuz Yamörenli...

Resmini sana yaptırmış... Bu cami, İstanbul'un camisi öyle ya?..

— İstanbul'un evet... İstanbul'un Ayasofya Camisi...

— Boyasını güzel vurmuş Yamörenli Mustafa... İyi güzel!..

— İyi güzel ama, hele sen derdini söyle... Neye kıvranıyorsun deminden beri?

— Bizim derdimiz... Resim istedilerdi ya, köyden, geçenki mektupta...

— Anladım!.. Çektir yolla... Paran mı yok?

— Paramız var beyim... -Kelleci utanarak yere baktı-: Para kolay...

— Boy mu çıkaracaksın, yalnız kafa mı?

— Çıkarınca boy çıkarmalı... Kafa neymiş...

— Öyleyse oğlum, ister istemez süsleneceksin!.. Her günkü kılıkla çektirilen resim köye gönderilmez. Giy benim lacivert elbiseyi...

— Sağ ol beyim, ceketi versen yeter!

— Boy resmine ceket nasıl yetermiş?

— Senin pantol İstanbul pantolu... Bize gelmez.

Sen köylü milletini nerden bileceksin!.. «İstanbul gurbetine mi gitti ki, İstanbul kesimi pantol giymiş?» derler de bizimle eğlenirler. Marangoz Şükrü Ağa, lacivertten kilot pantol yaptırdı geçenlerde... Resim çektir-meliğine verecek...

— Tamam... Üstüne de benim ceketi giyersin. Dur ben de geleyim. Cinci özensin!.. Öyle bir resim çektirelim ki, Virankale'de muhtar odasına assınlar!.. Haydi, şunları gazeteye sar da, git giyin!..

— Asiye Hala'm görmeyince bunlar sarılabilemez.

— Neden?

— Sardın mı, yolda açar, yüzde yüz... Kırılacağını mırüacağuu hiç düşünmez! Ulan kan milleti!.. Köyde «Neymiş Hala» derler benim bu küçük halama... Komşuda pire zıplasa, yattığı yerden sezinler de, «Neymiş?» diye seğirtir. Gövdesinin

ufaklığına bakma, karıları doğurtur ki, «Uf» dedirmeden... Gövdesinin ufaklığından kocamadı bu benim küçük halam... Aslında, anam kadar... Köyümüzde bunun gibi lafı cebinde karı yoktur. Keyifli sırasında dediklerini dinlemelisin de defterine yazmalısın güzelce...

— Geçenlerde Hatip Hoca'nm sözünü ettiği halan mı bu?

— Hatip Hoca'ya kulak asma... O gün lafı çevirdi de, «Hovardaya çıkarmış

gecenin bir zamanı,» dedi. Hovardaya çıkmazdı ki bizim halamız, şimdiki herifine çıkardı.

Kelleci'nin, hediyelerle gidip gelmesi bir oldu. Yüzü gülüyordu :

— Halam ne laflar etti beyim... Gardiyan Tahir Efendi, az kaldı ki, gülmekten

anahtarı yere düşüre... Biz burdan öteberi salmaktayız ya... Çoğunun gözü gö-türmüyormuş... Arkadaşlardan birazı, demişler ki... «Biz kahve kutularında aynalı tepsilerde değiliz... Şun-

cacık bir taş parçası yollasa da bizi anmış olsa...» demişler.

— Sen ne dedin?

— Benim bir şey dememe bırakmamış ki Halam karı... «Onlar bize iki satır mektup yazdılar mı, bakalım? dedi Kelleci,» demiş, «Benim bildiğim, Viran-kale'de taş çoktur, birer yetmezse, beşer onar alsınlar, benden bağışlaması... » demişiz biz...

Kelleci, «Evimi de yaktın küçücük/Yüreğimi yak* tın küçücük» türküsünü tuturup hediyelerini gazetelere sarmaya başlamıştı.

Murat, duvarda asılı lacivert ceketini indirdi. Küçük iskemlesini alıp çıktı. Meydanda kalabalık arttığı için, davulcularla zurnacılar büsbütün coşmuşlardı. Ortada, kadın kılığına girmiş iki köçek, kaşıkları var güçleriyle şıkırdatarak dönüyorlardı.

Kelleci'nin babasıyla halası, duvarın dibine oturmuşlardı.

Rufat Ağa, ucu çatallı sopasina iki eliyle sımsıkı sarılmış öksürüyor, her öksürükte, gövdesi, dağılacakmış gibi sarsılıyordu. Neymiş Hala gümüş yüzüklü

yumuk elini ağzına koymuş, meydandaki kaşık oyununa dalmıştı.

Ufak tefekti ama, tıkızdı. Yeşil gözlerindeki süzgünlük, zurnaların havaya doğru öttürdükleri Çiçekdağı havasıyla kalkıp oynamak isteğini meydana vuruyordu. Murat, «Merhaba,» diyerek Rufat Ağa'nın yanma oturdu.

Önce, biliş çıkaramadan, «Merhaba,» diyen eski korucu, İstanbul'un gazetecisini tanıyınca, davranmaya çalıştı:

261 „, _

— Vay sen misin beyim?.. Buyur!..

— Rahatsız olma Ruf at Ağa... Nasılsın?

— İyi diyelim de... Bizim, bundan sonra, iyiliğimizden kötülüğümüzden ne olur? Sen nasılsın, iyisin ya?..

— Eh... Şöyle böyle...

— Gelirken dedim ki... «Cezayı bitirmiş çıkmıştır,» dedim. Ne kadardı senin

ceza?.. Oğlan dediydi geçen-ki gelişimde... Unutmuşum... Eski akıllarımız kalmadı ki beyim... Burda dediklerini, surda unutur olduk biz...

Neymiş Hala, örtüsünü ağzma siperleyerek, yan gözle Murat'ı süzüyordu.

— Bizim cezanın kıymeti yok Ruf at Ağa... Topu altı ay... Dördü gitti, ikisi kaldı.

— Altı ay az mı? Bana sorarsan, bunun altı günü de çok... -Bir şeyden korkmuş gibi sesini alçalttı-: Memet oğlanın kâğıtlarını Ankara onaylamış mı beyim?

Doğru mu kâğıtların onaylandığı?..

Murat şaşırdı. Kâğıtların Yargıtaydan onaylanıp geldiğini, Memet köye yazdırmıştı.

— Kim söyledi? Nerden duydunuz?

— Burda bizim Camili'den biri var. Yol parasından yatmakta... Yanına gelenler, bizim yeni korucuya demişler. Doğru mu oh beyim?.. Cezasının az biraz inmesi hiç mi kalmadı oğlanın?..

Murat ne diyeceğini düşünerek cıgara paketini çıkardı. Memet'in halası gözlerini kırpmadan yüzüne bakıyor, içinden geçirdiklerini sezmeye çalışıyordu.

— Buyur Ruf at Ağa!.. Yak bakalım bir cıgara... Kâğıtlar daha gelmedi. Biz de öyle bir şey duyduk ama, gerçek durum kâğıtlar gelmeyince bilinmez.

Neymiş Hala merakla sordu :

— Bizim oğlanın kâğıtları daha gelmemiş de, bu 262

Ümmühan kahpesi... -Nedense lafı yarıda kesip sözü değiştirmeye çalıştı-: Nerde kaldı bu oğlan?.. Resimci geçer giderse şimdicik...

Murat, Ümmühan'ın onaylanan kâğıtlar için ne dediğini merak etti:

— Ümmühan kâğıtların onaylanmasına ne dedi bakalım Asiye Hala?

Asiye Hala, gövdesini ürkmüş gibi geri çekti!

— Vay başıma!.. Benim «Asiye Hala» olduğumu bu efendi nerden bildi? Sana sordum Rufat Ağa, nerden bakalım?

— Nerdenmiş... Bir de sormaktasın utanmadan he mi? Bunca yıl «Etme Asiye, bu senin yolun yol değil,» dediklerim boşuna mı? Sen İstanbul'un gazetecisiyle oyun mu oynamaktasın? Gizli işlerin yüze vurdu ki, İstanbul'a nam salmacasına... Sana vaktiyken, «Oynak-lama, bunun sonu iyilik getirmez,» demedim

miydi kahpe?.. Buyur bakalım! Pekiii... Ben seni şimdicik Viran-kale'ye

bildirmez miyim? «Bunun adı, hey komşular, Çankırı'yı aşmış da,

İstanbul'lara dayanmış,» desem hak değil mi? Hayır, en temizi, ben seni,

giderken kes-meliyim de pisliğini dünyanın yüzünden silmeliyim...

— Rezillenme Deli Rufat!.. Nerden bildi bizim Asiye Hala olduğumuzu dedim? Cinci mi bu?

—Murat Bey'in bilmeleri cinciliğinden değil, senin dünyaya nam salan çengiliğinden...

— Kafanı yararım koca domuz, bunaklama...

— Yahu bacımız olacak bu kahpenin İstanbul'lara nam salması nasıl bir iş?..

Ben bunca zaman Virankale'-nin ünlü korucusu olup... «Avlusuna it köpek atlamasın,» diyerek geceyi gündüze katıp... «Aman ucu bize de bulaşır. Bu

da bir Keleci'nin Asiye,» diyerek...

— Vay başıma!.. Herif sen kudurdun mu? Elin gariplerine duyuraraktan bu nasıl bir şaka... Aslında

263

ben sana bu rezilliği birem birem sormaz mıyım? Ben senin kıran giresice sakallarını birem birem yolup... -Hatip Hoca gelip yanlarına çömelince Asiye Hala gene lafı değiştirdi -: Bizim oğlanın resmini şu herif mi çekecek Rufat Ağa, şu zingirdek herif?

Asiye Hala'nın «zingirdek» dediği Cinci Nezir, sabahtan beri fotoğraf makinesiyle su kabı arasında mekik dokuyor, bozuk para yağmuruyla keyfe geldiğinden bir kasaba halkının karısına kızma, yaşlısına körpesine, askerine başıbozuğuna laf yetiştiriyordu.

Şimdi iskemleye, candarma telefon santralcisi Rıza Onbaşıyı oturtmuştu. Rıza Onbaşı, zampara olduğundan bıyıklarına meraklıydı. Genelevde dostu, mahalle aralarında yaza çıkmaz bulaşık işleri vardı. Bu yüzden resmini sıkça çektiriyor, her çektirişte, «Bizim muskamız resim,» diye Cinci'ye takılıyordu.

Rıza Onbaşı, bıyıklarını kıvırarak hazırlanırken, candarma başgediklisinin küçük kızı «Beni de çıkar Rıza Amca,» diye koşup geldi.

— Başüstüne Bayan Şehnaz!.. -Çocuğu kucağına oturttu -: Gözünü aç rezil Cinci,

Şehnaz Sultan'ı iyi çekmedin mi...

Cinci Nezir küçüğün yanağını okşadı, tepesindeki kurdeleyi düzeltip birkaç adım

geriledi. Başını sağa büküp gözlerini süzerek baktı:

— Kasıldın ki namussuz Rıza... Gene meşe kütüğüne döndün!..

— Höst alçak!.. Meşe kütüğü babandır!..

— Tüh Allah belanı vere katır!.. Neden kurcaladın bıyığını gene... Biz düzeltiyoruz, bu herif bozuluyor. Tek dur!..

Makinenin arkasına geçti. Kara bezi kafasına örtüp bir zaman körüğü ayarladı. Kolunu sinirli sinirli sallayarak boğuk boğuk bağırıyordu :

264

— Tek dur, dedim, rezil... Bıyıklarından başlatma!

— Ah bıyığıma sövmelisin ki... Ah bir ağzından kaçırmalısın ki... Uzatma pezevenk... Çekeceksen çek... Ben canımdan usandım!..

— Çekmek ne kolay!.. Davul sesiyle köçek gibi ırgalanma ki, çekebilelim!

Kıpranma!.. Az kaldır başını...

— Neymiş?..

— Ananın... Töbe hey Allah... Kafanı kaldır kodoş!.. Kızı sallama!.. Ulan «kafanı» dedim, «kızı» demedim. Ulan «ayı» desem, dağın ayıları senden iyi durur. Irgalanma oğlum!.. Resim çektirmeye meraklı bir herifin bu ırgalanması neyin nesi? Beri bak Tahir Efendi, ben azar azar hiylelendim. Erkek kısmı bu kadar oynak olmayacak!.. Sakın bu herif, kendi toprağının namlı köçeklerinden olmasın!..

— Uzattın namussuz... Surdan bana bir taş vermezsen adam değilsin Tahir Efendi!.. Yumruğum gibi bir taş vermezsen... Taşı yemeden çabuklanacagı yok bunun...

Gardiyan Tahir Efendi gülerek kapıya döndü. Kel-leci'yi görünce şaşırdı:

— Dur hele!.. Bu da kim! -Hazırola gelip selam verdi-: Vay Kelleci Ağa!

Bağışla efendim, bilemedik!.. Emret!.. -Murat Bey'e güldü-: Gördün mü beyim bizim buranın eşeğini, çul kısmı nasıl değiştirir. Ben şimdi bunu hükümetin önünde görsem, yeni savcı yardımcısı bellerim de, ağzım uçuklar!..

Kelleci adamakıllı süslenmiş, süslenince de çok değişmişti. Başında Terzi Bekir Usta'nm yeni Kasketi, göğsünde koyun hırsızı Cemal'in gümüş köstegi vardı. Marangoz Şükrü Usta'nm kilot pantolonu, bacaklarının çarpıklığına usta binicilerin çevikliğini vermiş, biraz dar gelen ceket, gövdesinin her zamanki hantallı-2 65

"""ğını enikonu saklamıştı. Gazeteye sardığı hediyeleri, babasının yanında duran heybeye yerleştirip doğruldu. Ellerini nereye koyacağını bilemiyor, gözleri yerde, utangaç utangaç gülümsüyordu.

Hatip Hoca, Kelleci'yi inceden inceye süzdükten sonra gülerek sordu:

— Anladık çulu değişmişsin köpoğlusu... Göğüs cebine soktuğun şu kara boru neyin nesi?

— Bu mu? Boyalı kalem Hatip Emmi... -Murat'a döndü-: Senin dolmakalemi aldık beyim... Resim'çek-tirmeliğine aldık... Bekir Usta dedi ki... «Göğüs cebine kalem takılmak ki, burda okuma yazma bellediğin bilinmeli,» dedi. Bilinir mi böylece?..

— Bilinir.

— Bekir Usta, «Soralım da alalım,» dedi ya, biz kendiliğimizden aldık.

— İyi etmişsin!..

— Kavas Ağa'ma bakarsan, şapkanın üstüne poşu sarılmalıymış... Bekir Usta, «Şapkaya poşu gitmez. Fes olsa neyse ne,» dedi. Gitmez öyle ya beyim?

— Gitmez evet...

Cinci Nezir, Santral Rıza Onbaşı'nın resmini çekmiş, kartı su kabına atıp gelmişti. Elini gözlerine siper edip Kelleci'ye bir zaman baktı:

— Ulan rezil Kelleci! Özenti olur ama bu kadar mı olur, namussuz! Senin karı milletine hiç mi acıman yok?.. Başıma cihan pelvanı Kara Yusuf mu kesildin alçak? Seni bu kılıkta görmeleriyle Virankale'nin karısı kızı... Virankale kaç para!.. Bak görürsün Hatip Hoca, bu resmi salmamızla,

Camili'nin, Karakaya'nın, Süt-lü'nün, Derebaşı'nm oynak avratları bu kapıya birikmez mi? Ya, delikanlı kısmını muhtarlar köy yerinde nasıl zaptedecek bundan böyle?.. «Vay, mahpus damı-2 66

na eşşek giren, adam olmaktaymış,» diyerek seğirtecekler ki, her biri ağasını kurşunlayıp...

— Sen Virankale çevresinde gezele bakalım akılsız Cinci... Resmi, bizim İstanbul gazetelerine salacağımızdan ne haber?

— Deme Hoca!.. Aman Murat Bey, inanayım mı?

— Evet, Kelleci'nin resmi İstanbul'a gidecek... Var gücünü harcayacaksın!

Çünkü altına: «Foto: Cinci Nezir-Çankırı» yazacağız.

Cinci Nezir makasın ucuyla yeni resim kartı kutusunu açmaya çalışıyordu. Durup biraz düşündü :

— Öyleyse, kart başına on kuruş olmaz. Her birine yirmi beş alırım.

Santral Rıza Onbaşı dizlerini dövmeye başladı:

— Gördün mü bize ettiğini Murat Bey... Heyvah... Biz bu rezil Cinci'ye şimdilerde güç yetirememekteyiz. Gazete lafını duymasıyla fiyatı on kuruştan yirmi beşe çıkardı. Çektiği resim bir de İstanbul gazetesine basılırsa, bizi bitirir. «Bundan böyle, ben İsmet Paşa'nın resimcisi oldum,» diyerek kasılır ki, gebertmeyince kur-tulunmaz!..

— Ne sandın oğlum! İsmet Paşa'nın resimcisi elbette... -Kutunun kapağına yapıştırılmış kâğıdı kesti- : Gel bakalım Kelleci Ağa... Bunun içinde yüz tane

kart var! Bakalım siftahın nasıl? Bunları bir saata kalmadan harcamalıyım ki ben sana, «Uğurlu Kelleci,» demeliyim!.. Hele şuna hele... Hele şunun adam gibi gülmelerine... -Yana attığı ayağının burnuna basarak dikildi -: İsmet Paşa'nın resimcisi kaç para, hey avanak Santral!.. Bendeki resimcilik bilgisi Alamanda yok! Ben, senin gibi katırları karşıma alıp adam resmi çıkartmaktayım!..

Çıkarsın bakalım İsmet Paşa'nın resimcisi...

Onbaşı Rıza elini bıyığına a t t ı :

267

— Mübarek bayram günü sen canına, mı susadm kötü Cinci... Bir de gülersin ha!.. Kızım Şehnaz!.. Demincek gösterdiğin taşı kap gel yavrum. Kap gel ki... Cinci Nezir makineye doğru yürüdü :

— Buyur Kelleci ağa!.. Bir güveylik resmi çekelim de, şu Santral'ı boş böğründen vuralım! Geç otur!

Kelleci iskemleye oturunca cebinden Kavas Ağa'-ıın iri taneli otuz üçlük kehribar tespihini çıkarmış, ellerini dizlerine koyup, gövdesini geri almıştı. Cinci Nezir, kart kutusunu makineye soktu. İçerdeki işini bitirince, oyun göstermeye hazırlanan bir hokkabaz gibi ceketinin kollarını biraz yukarı çekti:

— Tamam!.. Şapkayı biraz yukarı kaldır Kelleci oğlum, şapka biraz yukarı kalksın ki, gözlerin fark edilsin!.. Tamam!. Şuraya bakacaksın!.. «Bakacaksın,» dedim eşek oğlum, çıkasıca gözlerini öküz gibi, «Belert,» demedim. Nah şuraya bakacaksın!.. -Makinenin sol üst köşesini gösteriyordu -: Tamam!.. Gövdeni gevşet!.. «Gevşet,» dedim rezil, bunun ucunda ölüm mü var? «Bir iki üç,» dedim mi, soluklanmayacaksın! Bu ne tespihi oğlum, büsbütün ağa tespihi!..

Kara bezi kafasına örtüp makinenin içinden bir zaman baktı. Ön ayağı biraz indirdi. Kara bezden çıkıp objektifin kapağını kapadı. Elini içeri sokup arabı çekecek kâğıdı yerine yerleştirdi. Parmağını havada sallarken uzun bir ıslık öttürüp Kelleci'ye bakacağı yeri bir daha gösterdikten sonra, objektifin teneke kapağını aldı. «Bir ki üç,» deyip yerine koydu :

— • Tamam!.. Arabını çektik Allanın izniyle... Çektik Hatip Hoca... Bizde, bu zamana kadar bir şey resmi noksandı.

— Ne resmi Nezir Efendi?

— Küçük halasının yanında diyemem... Bizde bu kadar Çankırılı gayreti vardır. Aslında bu «şey» lafı-268

nın ucu uzun gayet... Bu «şey» lafı bilene çok mesele anlatır. Yavrum Kelleci, şeyliğini çektik. Allanın izniyle yakında güveyliğini de çekeriz. Sıkı dur!.. Cinci Nezir, elini sokup kara torbayı dirseğine sıkıca sardı. Resmin arabını eczalı suya koydu. Bir zaman çalkaladıktan sonra, gözünü tepedeki deliğe uydurup yandaki kırmızı camı örten sürgüyü çekti.

Murat, Cinci Nezir'in biraz arkaya bastığı sağ ayağına dalmıştı. Bu ayak birden havaya kalktı. Kalktığı gibi de, kalakaldı. «Aklına bir zorlu laf geldi Cinci'nin... Şimdi Kelleci'yi kalaylayacak ki parıl parıl...» Ne diyebileceğini kestirmeye çalışırken, Cinci, yan sürgüyü hışımla kapayıp başını kaldırdı.

Suratı allak bullak olmuştu. Gözlerini kısarak Kelleci'ye uzun uzun baktı. İçerden : «Kelleciiii... Hey Köpoğlu köpek, geliver!» diye bağırdılar.

— Tamam mı Cinci Emmi?.. Ben gideyim mi? Cinci bir şey anlamamış gibi dalgındı. Elini iki kez

suratından geçirdi. Birden sahici bir öfkeyle bağırmaya başladı:

— Nereye gidiyorsun rezil? Adam gibi oturmayı bilmezsiniz. «Irgalanma,» derim, çingen köçekleri gibi ırgalanırsınız. Otur oturduğun yerde... Bir daha çekeceğiz, uğursuz köpek...

Hatip Hoca keyiflendi:

— Tamam beyim... Kâğıdı yaktı. İsmet Paşa'nın resimciliğini yüzüne gözüne bulaştırdı. Her adamın çektiği resim gazeteye basılsa... Ulan kötü Cinci!.. Sen, «Kelleci» milletiyle oyun mu oynamaktasın... Kelleci kısmı bir vakit tekin değil... «Adımız gazeteye basılacak,» derken, beş kuruşu gâvur ettin!.. Otur, Kelleci oğlum!.. «Acele nalbant, zenaatı kurt eşeğinde beller» lafı vardır ama, acemi resimciler için değildir.

Cinci Nezir, yeni bir kâğıt takmıştı. Hatip Hoca'yı dipten doruğa süzüp Kelleci'ye parmağını kaldırdı:

— Bu kez de ırgalandın mı, başka kapıya... Kendine bir başka resimci bul!..

Ben resim çektirmesini bilmeyenlere... Ben burda... Hay Hatip Hoca!.. Şuraya bak ulan!.. Sallanma!.. Başlatırsın teşbihinin şıkırtısından... Biiir... Kiiii...

Üç!.. Tamam!.. Şundaki surata bak Murat Bey!.. Ben de resim kâğıdı olsam vallah çekmem, billah çekmem...

Bu kez, resmin arabını eczada biraz daha bekletti. Gene gözünü üst deliğe uydurup yandaki kırmızı camın sürgüsünü açtı. Açmasıyla, öğürür gibi, gövdesi iki kere sarsıldı. Dizleri biraz bükülmüş, zangır zangır titremeye başlamıştı. îmdat isteyen soğuk bir sesle yalvardı :

— Töbe hey Allah!.. Eşhedüenlââââââ... Gelsene Murat Bey... Gel allasen... Ayaklarını öpeyim gel şuna bak!..

— Ne var?

— Eşhedüenlââââ... Bakıver oh beyim... Benim aklım karıştı. Bak şuna...

Murat, makinenin üstündeki deliğe gözünü uydurdu. Yandaki sürgüyü açtı. önce kırmızı ışıktan başka bir şey göremedi. Sonra, eczalı suyun içindeki resmi, yavaş yavaş seçti. Elinde tespihle oturması lazım gelen Kelleci'nin yerinde, bineği art ayakları üstüne kalkmış bir atlı vardı. Mavzerini omzuna çapraz asmış bir atlı candarma...

— Eşhedü çekmekte haksız mıyım Murat Bey?.. Dinin gibi doğru söyle...

Murat da bir şey anlayamamıştı. Alttaki kâğıda baktı. Bundaki de bir candarmaydı. Ayakta duruyordu.

— Neymiş beyim?.. Bu Cinci neden apıştı?

— Neden olacak... Cinlerle bu kadar uğraşan fotoğ-270

raf çının hali budur. Senin Kelleci'yi askere almış... Önce yaya askerliğine vermiş... Sonra, «Bunun babası da atlıydı,» diyerek atlıya geçirmiş... Cinci'ye başını salladı -: Ya Cinlerle bu kadar içli dışlı olunmayacaktı, Nezir Efendi... Ya da çifte kâğıtlı akşama kalacaktı... Çıkar şunları da Hatip Hoca görsün!.. Galiba, eski arapları koydun.

— Olmaz!.. Hiç olmaz. Ben kudurmuş muyum ki, eski arapları biriktirdiğim

kutuyu, zamklı kâğıtla yapıştırayım da, kale kapısı gibi berkiteyim. Demincek önümüzde makasla zorlatıp açtığım kutu... Bugün bayram diyerek dün akşam getirttim Kör Salih Efendi'-den...

— Öyleyse Kör Salih Efendi'nin dükkânında bir yanlışlık olmuştur. Meraklanma, fotoğraf gâvur icadı olduğundan, buna sarı kedi, kara oğlak karışamaz. Öteki kâğıtlara bak bakalım!..

Cinci Nezir umutlanarak makineye sarıldı. Gözünü deliğe dayadı. Biraz sonra, keyifli keyifli bağırmaya başladı:

— Allahımın bir işi canım!.. Evet, doğruymuşsun Murat Bey... Yahu nedir. Bizim resim kutusuna bir alay candarma dolmuş... Ardından, genelev kahpelerinin fonograf çalmaları... Vay aman! Bu bizim Tabak İhsan değil mi? Vay başıma... Hatip Hoca, Gardiyan Tahir Efendi'ye elini salladı:

— Davran Tahir Efendi!.. Gel yetiş... Bu herif de-lilendi. Ellerini ardına

bükelim de, sevabımıza bir deli dayağı çekelim şuna...

Cinci Nezir kâğıtları olduğu gibi çıkarmıştı. İskambil gibi açıp bir zaman baktı. Gülüp dururken, suratı birden karıştı, saçları bıyıklan dikildi:

— Aman Tahir Efendi kardaşım... Aman bizi yaktılar yahu... Bu kör gözüne ettiğim Salih rezili bizi

göbeğimizden kurşunladı. Biz buna dört buçuk kayma saydık dünkü gün... Gardiyan Musa aldı geldi. Pekiii... Şimdi, «Ben tanımam, açılmadan getirilecekti,» derse... Bize çekilmiş kâğıtları kız oğlan kız, diye soktular Tahir Efendi... Aman çarşıya birini salmanın kolayı... Aman yahu, çarşıya gidecek bir Müslüman yok mudur?.. Aman çarşıya gidecek bir Müslüman...

Kelleci'nin Neymiş Halası, deminden beri Rufat Ağa'nın böğrünü muştalayarak, «Neymiş... Neymiş dedim, buruşuk... Oğlanın resmi çekildi mi?» diye soruyordu. Olup bitenlerden hiçbir şey anlayamamıştı. Cin-ci'nin çarpınmasını görünce hemen kalktı:

— Üstesinden gelebilirsem, ben gideyim kardaşım!.. Bir kâğıda, her ne gelecekse yazı verin!..

Murat, bir kâğıda yanlışlığı yazdı.

Asiye Hala'ya, Yağlıcı Fırını'nın bitişiğinde hem resim çeken, hem de fotoğraf öteberisi satan Tekgöz Salih'in dükkânını salık verdiler. Asiye Hala, üç etek entarisini savurarak kalabalığa karıştı.

Kelleci iskemleden kalkmış, orta yerde şaşkın şaşkın duruyordu. Ayaklarını sürüyerek babasına yaklaştı. Heybenin yerini iki kez değiştirdikten sonra parmağını salladı:

— Bak baba, dediğim gibi... Bunun içinde kırılacak şey var. Tepsiyi kendin gördün... Cam kırıldı mı, on para etmez. Kırıldı mı, bitti. Hayvanı sürerken gaz-ocağını taşa ağaca vurdurursunuz! Gerisini kendiniz düşünün... Karı kısmı bakmadan edemez. Halam karıya hiç baktırma! «Baktığın elverir,» dersin! Bakacaksa, yerine gidince baksın... Ümmühan Abla'ma dersin ki... Daha neler salacak dersin... Kandil mandil... Kenefe ibrik salacak, dersin...

Gene içerden seslendiler. Koşarak geçti gitti.

272

Rufat Ağa, gelip yanına oturan Murat Bey'e bakıp göğsünü yavaşça yumrukladı:

— Ah benim bahtı kara oğlum!.. Görürsün beyim, bu oğlan askerde yaya askeri olur, atlılık eline geçmez. Bunun cezasını Ankara onaylar, görürsün! Çünkü bahtı kara... Altına üstüne bakmazlar da, onayı basakor-lar. Bu dünyada arkan olmadı mı, ölmeli... Kocalığıma çattı beyim, ben bu oğlanı köy yerinde gereğince ar-kalayamadım. Eski tetikliğim olaydı, belki mahpus damına da girmezdi, bu benim oğlum...

— Neden?

— Aslına bakarsan, Osman Ağa'yı vurup vurmadığı bana karanlık... Bana göre bu işin çok bulaşık yönleri var!.. Köy yerinde oynak karı alanın başı dumansız olmaz. Karakol onbaşısına çok yalvardım, «Aman biraz da, Yusuf'u izle bakalım, altından ne çıkar,» dedim. «Çok sıkıladım. Rufat Ağa, senin rezil oğlun,

Yusuf'un bilgisi yok diyor!» dedi. «Değnek atlattın mı oh kardaş?» dedim,

«Değnek kaç para... Kuran'a el bastırdım,» dedi. Değnek atlamış bu benim oğlum... Değnek atladığına bakarak, «Yusuf suçsuz öyleyse,» diyorum.

Avanaklığına bakarak, «Bir oyunla aklını çel-mişlerdir de, benim eşek oğlum, sezinleyememiştir,» diyorum... - Üst üste öksürdü. Bir yeri ağrıyor gibi uzun uzun inledi -: Yaban yerin adamı olduğundan, belki sana demiştir. Çifte tüfeği elinde mi boşalmış bunun gerçekten?..

— «Elimde boşandı kendi başına,» diyor.

— O laf, muhtar odasındaki ilk lafı... Benim hiy-lelendiğim... Son günlerde rahmetli Osman Ağa'nın debelenmeleri... Camili'nin çerçisi Kel Aliço'ya kaç zamandır, ev düzeninden dert yanar olmuşmuş... Bunlar dervişlikte ahret kardeşiydiler. Birbirlerinden saklıları gizlileri pek yoktu. Osman Ağa, karıdan yanar ya-273

kılırmış, döner, karının ölen kocasından tay getirdiği Cemile kızdan yanar yakılırmış... — Nelerinden yanıp yakılıyor? —Kahpeliklerinden besbelli... Ulan kodoş desem, karın ölüvermeyle, sen, Ümmühan gibisini neden çeker alırsın? Sen o kısrağın binicisi misin, tek kolunla, budanmış teres?.. Ümmühan ölen kocası zamanında oynak bilinir. Basılıp masılması yok ama,

herif bunu güderdi ki, gece gündüz... Bu herif, bindiği kısrağın huyunu bilmez mi? Azdan çoktan hiylelenmese, neden ardını kollayacak durduğu yerde?.. «Çankırı pazarına gidiyorum. Yarın akşam gelirim ya, köyü tutamazsam, öbür gün buradayım Allanın izniyle... » derdi de, yatsı vakti, «Hayvan nalını düşürdü,» diye apansız dönüverirdi. Bunlar hep, köy yerinde, karısına güvenmez herif düzenleri... -Murat'ın verdiği cıgarayı tuttuğu ateşten yaktı -: Aslına bakarsan, Ümmühan kahpesinin kötülüğünü gözüyle gören yoktur. Bence karı, doğru... Herifin kuşkulanması Ümmühan'ın oynaklığından... Karı var, günde üç hovarda savar, izini bellilemez; karı var, pınara gider gelirken dile düşer. Çünkü, durduğu yerde kuyruklu koyun gibi salınıyor bıngıl bıngıl... Köy yerinde erkek milletinin işi zordur beyim, nerede kalmış ki karı milleti eteğine çamur bulaştırmıya... - Biraz düşündü, derin derin içini çekti -: İyidir gayet Ümmühan kahpesi... Bildiğin Osmanlı karı... Başkası olsa, «Aman laf olur,» diye korkardı da, bu Memet'in adını anmazdı. Tüfek kendi başına da boşalsa, arada herifi gebermiş... Yüreğini şuncacık bozmadı. Gördükçe, «Çankırı'ya yolculuk ne zaman?» diye sorar, görmezse adam salar. «Aman Rufat Ağa'm, kasabaya inersen bize uğrasın... Kelleci oğluma öteberi biriktirdim,» d'ye çırpırur. «Senden başkasına hiç güvenmem Emmi, alır giderler de, yolda yarısını bölerler imansızlar,» demeleri... «Kelleci'nin kâğıtları Ankara'da onaylanmış,» diye haber geldi Camili'den... «Doğru mu ola?» diye sürüp gitme. Ümmühan başını çatkılamış... Ağlamış ki, gözlerine kan oturmacasma... «Duydun mu Rufat Emmi?» dedi. «Duydum ama, bakalım gerçek mi?» dedim. «Gerçeği yalanı, köyde istemezler lafa çöktüler, senin haberin yok,» dedi. «Bunca zamandır, hey kahpe Ümmühan, elin reziline bunca öteberi saldın, nasılmış?» demişler, «Dağ gibi herifini keyfi yiyen oğlana, iki pazara vardırmadan dolu heybeler göndermek neyin nesiydi?» demişler. «Şimdiyecek yüreğimiz bozulmadıydı ama, bundan böyle, istemezlerin dediklerine inanılmayacağı kalmaz,» demişler. «Karı başınla sen mi bilirsin, Ankara'nın Yargıtayı mı bilir hey avanak Ümmü-han!» demişler. Cemile kızı Yusuf oğlana vereceği duyulunca...

Hatip Hoca gözlerini kırpıştırdı:

— Cemile'yi övey oğluna mı veriyor Ümmühan?

— «Veriyor» duşu kalmış mı, Hatip Hoca, çoktan verdi de, düğünü bile oldu. Oğlanın gerdeğe girdiğinin bugün haftası... Ümmühan kızını, oğulluğuna verim-kâr olunca, köy yerinin boşboğazları bir baştan lafa oturdular. Asiye kahpesinin dediği doğruysa, Memet oğlanı, Ümmühan'a yaraştırıyorlarmış... «Tamam!» demişler, «Kızı oğulluğuna verdi mi, vermedi mi karının hizmetkârıyla arası iyiymiş... Kelleci oğlan herifi Ümmühan kahpesine rahatça sarılıp yatmak için yedi,» demişler. «Bu işin oluru olmazı kalmadı. Gün ışıdı, gâvur Müslüman seçildi,» demişler. Fukara karı hepsini duymuş... Gittim ki, gözleri yumruk gibi... Tuz ekmek öptü, «Kelleci benim oğlum,» diye kitaba el bastı. «Benim düğün sıram mıydı Rufat Emmi, bizim düğün kuracak sıramız mıydı?» diye ağladı. «Kelleci oğluma bunu böylece anlat... Onun aklı erer,» dedi. «Benim

kahpe kızım everilecek çağda mı?» dedi, «Namussuz Virankale'nin dillerinden başımı kurtaramadım,» dedi. Benim anladığım, oğlana, kızı köy yerinin dedikodularından verdi bu karı... Kurdukları düğüne de kulak verme... Şu kadar lira emekli aylığı alan yerin düğünü değil, bildiğin fukara düğünü... Kimi, «Delikanlılar askerde de ondan...» dedi; kimi, «Ümmühan kahpesinin cimriliğinden...» dedi. Bana sorarsan, yeni korucunun kaltabanlığından... Korucu kısmı ergen düğününde fırtına gibi döneleyecek değil mi? Okuntuları yerli yerine yetiştiremedi vakti vaktiyle... Davulu önüne katıp konuk karşılayacak ya, konuklar odaların önüne dayandılar da, bu gözünü sevdiğim daha kunduralarını aramakta... Konukları attan indirip rahatlandıracak ya, herifler, bir saat at üstünde beklediler de, dizginlere yapışan çıkmadı. Kim kimin evinde konaklayacak, kimin atı kimin damına bağlanacak bellisiz... Senin hayvanı benim altıma çekiyor, benimkini senin altına... - Soluyarak gelen Asiye Hala'ya başını salladı -: Geldin mı kız? İyi... Buldun mu gideceğin yeri?

— Buldum. Bulunmaz mı?

— Bulmuşdursun!.. Ulan bu zamanın karıları... Bunlar beyim, surdan yola bırak, sana Ankara'yı bulsunlar.

Murat güldü :

— Zorluk çıkarmadı ya, kör herif...

-- Önce başı kalabalıktı. İnsan biraz aralanınca, «Ne var?» dedi. Kutuyu verdim. Bakmasıyla bildi. Nasıl bir herif o! Güldü ki, karnının yarılmasına çok bir şey kalmadı. «Cinci şaşmıştır ki, aklı sıçramıştır. Oh ne güzel!» dedi. Yenisini verdi. Nerde zingirdek resimci? Cinci Nezir, deminden beri, resim çıkaracakları duvar dibine çöktürüyor, üst üste cıgara içiyordu.

Asiye Hala birden telaşlanıp Rufat Ağa'ya çıkışır gibi sordu :

— Hani Kelleci? Yoksa oğlana bir laf mı ettin?

— Ne lafı edecekmişim?

— Laf etmedin de oğlan nereye savuştu? - Asiye Ha-la'nm telaşı gittikçe artıyordu -: Seslen şuna oh efendi... Sesle de resmi çekilsin... Biz vaktiyken yolu ele alalım...

Murat, kapıda duran Çingen Hidayet'e Kelleci'yi çağırmasını söyledi.

Asiye Hala, kâğıt kutusunu Cinci'ye verip gelmiş, Rufat Ağa'nm yanma çömelip çekişmeye başlamıştı. Rufat Ağa üst üste yemin ediyordu.

— Demedim, dedim namussuz!.. Höst bu nasıl bir iş! Kız dur! Ulan, sen benim boş böğrümü neden muştalamaktasın kahpe?.. Kız, tek dur, dedim... Avanaklığından utandın öyle ya! Beyim, bu akılsız Asiye, başından beri ne dedi, bakalım? «Memet'in işi Cemile'yle...» dedi. «Ben bilmem mi? Oğlanın Ümmühan'la bir işi yok,» dedi. Yusuf kızı alınca... dur, dedim, orospu... Geri dur töbeee! Ulan bu nasıl bir dürtüşleme... Höst! Elinden başlarım elinden... , Asiye Hala yalvardı:

— Sen buna bakma oh efendi!.. Bunun aklı çoktan gelgit oldu. Muhtar Ağa'mm bunu koruculuktan deflemesi, lafını bilmediğinden... Gün günden aklına ne gelirse söylemekte bu herif... -Rufat Ağa'ya-: Tüh senin erliğine... Sözümüz nasıldı bizim? Erlikte sözüne sahip olmamak var mıdır?

— Kız benim sözüme ne olmuş? Ben sözümde değil miyim? Yusuf'un lafı sende, Ümmühan'ın lafı bende... Oğlana bir şey dediğim mi var benim? Biz Murat Bey'le konuşmaktayız!

— Konuşmaktaymış!.. Oğlan duymalı ki... Gebe-

277

resice kahpe... Senin gibi boşboğaza laf vermek nasıl bir avanaklık... Hele şuna hele! Şunda şuncacık akıl kalmış mı?

— Höst çengi... Bak şamara... Kız dur... Oğlana bir şey dediğim yok! Karı ağlamakta ki, Acıçay'm seli kaç para! Ulan sen mi bilirsin, ben mi bilirim? Ümmühan karının bu işe he demesi köylünün zoruyla... «Güç yetireceğim kalmadı Rufat Emmi,» dedi, «Koç Me-met'im beni iyi bilir,» dedi, «Suçu bana bulmasın!

Ben kızı veresi değildim... » dedi!

— İnandın he mi, akılsız Rufat? Bu lafları, sana diyen bana demedi mi? Anası istemeyince, bir kızı, bir oğlan nasıl alabilirmiş? Ben o kahpede istememiş hali görmedim. Ağlamaları da köçekliğinden... «Güç yetir-medim,» derken, ağzı tersine dönmekteydi ki, aygır sidiği koklamış aç kısrak da öyle değil... Kelleci bilirmiş de, Yusuf bana neden kanlılar gibi yalvardı? «Kelleci benim öz kardaşımdan ileri,» dedi, ((Kelleci mahpus damında yatarken düğün kurmak benim neyimeydi Asiye Hala?» dedi, «Kâğıtları Ankara'da onaylanmasay-dı, düğün müğün olmazdı,» dedi, «Bugün yarın askere gitmek var. Bunlar karı başlarıyla ersiz erkeksiz, olur mu?» dedi. Bana sorarsan, aslında oğlan kızı alımkâr değil...

— Hey karı aklı... Cemile'yi mi alımkâr olmuyor? Cemile gibi yakıcı güzeli... Anadan oynak bir güzel ki... Körpenin şuncacıktan aklı ermişi... Ne fayda!.. Benim oğlum da, senin gibi avanak... Eğriboğaz'm kuytusunda rezil Osman Ağa'yı geberteceğine Cemile kahpesini sürüyüp götürseydi ya... Kızı sürüyeydi de bu mahpus damlarına o yüzden girseydi. Yusuf kızı almazlanmış-mış... Ya aldıktan sonra dedikleri... Gerdekten sonra, köyün kopuklarına ne demiş bakalım? Körpe etin tadına v a r ı n c a . . . « A z kalsın ki, uşak,» demiş, «az kalsın

ki, avanaklık edip kümesimizin kınalı kekliğini ellere yedirecekmişiz,» demiş... «Biz gerdeğe girmedik, bildiğiniz cennete girdik, geçen gece...» demiş.

— Bunlar Ümmühan kahpesinin lafları mı? Şu dünyada köy yerinin,adamı neden akıllanmaz hey Allah? Geberse de, namaz taşına uzansa, oynak karı iki ağlamayla bunların aklı neden yatar? Bunlar hep Üm-mühan kahpesinin uydurmaları...

Düzenci orospu.. Kızı oğulluğuna verdi ki, ağzının tadı bozulmayacak... Köy yerinde erkek takımını gütmek kolay değil... Biri gelin getirir, biri güvey... Ümmühan gibiler güveylerini yola yatırırlar ama, gelinle geçim zordur. İleride kocaymca, kaynana kısmına evden çıkmak bile görünür. Kızı oğlana vermesiyle malların başında kendi kalıyor. Aydan aya geberiğin aylığı... - Kelleci'yi eski elbise ile görünce elini ağzına götürüp bağırdı -: Vay başıma... Neden değiştin kız? Hani resimlik urubalarm? Kelleci ayaklarını sürüyerek geldi. Gözlerini Murat'tan kaçırmaya çalışıyor, belli belirsiz gülümsüyor -

du:

— Neden soyundun Kelleci? Ulan bu nasıl iş? Hadi git giyin... Çabuk gel... Cinci bekliyor.

Kelleci ellerini göbeğine kavuşturarak yere bakıyordu. Mavi bezden ceketi sanki, büsbütün sarkmış, eski zıpkası sanki büsbütün körüğe dönmüştü. Dudaklarını dargın dargın yaladı:

— İstemez beyim! Bu kez dursun, bu kez... Resim de neymiş?

— Caymak olmaz artık... Bak, halan çarşıya gitti geldi. Hadi git giyin...

— İstemez beyim! Bu kez dursun da... Bir dahaki gelişe... -Babasıyla halasına bir zaman düşman düşman baktı -: Yusuf Cemile'yi almış öyle ya?

Asiye Hala, Rufat Ağa'ya başını sallayarak sordu :

— Bunu sana, baban olacak herif mi dedi?

— Babam demedi. İçeride Camili'den bir oğlan var. Ona gelenler dediler.

Ümmühan Abla'nı olmazlan-madı mı?

— Olmazlanmış ama, köy yerinde istemezlerin dillerinden oldu bu iş yavrum! Ümmühan Abla'n dedi ki... Karı yemin içti.

Kelleci yere bakarak dinliyordu. Yüzünün deminki sarılığı gitmiş, yanakları gene pembeleşmişti. Babası sözünü bitirince, söylediklerinden hiçbir şey anlamamış gibi sordu :

— İzinname için Çankırı'ya getirdiler mi kızı?

— İzinname yok... Şimdilerde imam nikahıyla du-racaklarmış bir zaman... Yeni

korucu düğünün üstesinden gelemedi. Artık bilmem, cimrilik Yusuf'ta mı, Ümmühan'da mı? Fukara düğününden kötü bir düğün... Davul geldi ama, kulak verme!.. Bir sarı düve kestiler, kötü teke bunun yanında besili öküz sayılır.

Bu sırada Cinci Nezir'in keyifli sesi duyuldu :

— Haydi, sıra Kelleci Ağa'nın! Ulan nerede bu kopuk? Dur hele.. Oğlum çulu

neden değiştin çabucak? Hadi koş güveylikleri giyin de gel!

— Dursun Nezir Emmi...

— Dursun ne demek rezil?.. Ortalığı bunca karıştırıp...

Asiye Hala yalvardı:

— Çeki versin oh Memet'im... Ümmühan karı da, «Resimsiz gelmeyin haa...» dedi. Çektiriver. Köyde bakar bakar ağlarız.

Cinci Nezir meraklanıp yaklaşmıştı:

— Neden soyundu bu rezil? Birine mi kızdı? Kız-dıysa inatlaşır ki katır kaç para... Aklımdayken sorayım : Bu zibidi, katır yatağında mı yattı Rufat Ağa? Bunun, bu katır inadı senden mi, anası olacak çengi-280

den mi? -Kelleci'ye döndü-: Hadi gel otur! Geç dedim... -Ensesine bir şaka tokatı çekti-: İnatlaşırsan gerisini kendin düşün... Bunlar gidince ben sana,

katır gibi direnmeyi sormaz mıyım? Asiye Hala birden korktu :

— Aman resimci ağa... Biz gidince Kelleci'ye değme... Aman ayaklarını öpeyim... Bu Kelleci akılsız... Aman ayaklarını...

— Kız dur! Hele şuna hele... Ulan Kelleci, hani senin küçük halan sulugöz karılardan değildi?

— Biz gidince Memet'imi dövme olur mu? Bir resim de çıkmayı versin! Gelecek gelişimizde çıkarır, oh resimci emmisi... Resim de neymiş!.. Aslına bakarsan resim günah! İslamsak resim çektirmeyeceğiz... İki laf da sen etsene yüreksiz Rufat... Biz gidince oğlanı bunlar...

— Ulan karı milleti! Biz gidince bunlar oğlanı neden dövecekler?

— Aslında resim günah... Çıkarmayı versin...

— Günahmış... Bunlara bakarsan beyim, bunların kitabında oynaşmaktan başkası

hep günah... Hemen hüngürder! Yalan mıyım? Resim çektirmenin günah neresinde?

Kâğıttaki resim, senin gibi durduğu yerde cadılanır mı? Çektirse iyiydi ama, inatlaştı bir kez...

— Varsın inatlaşsm... Dövmesinler oğlanı bunlar... Dövmeyin e mi?..

Kelleci Memet elleri kuşağında, halasının ağlamasına çok eğlenceli bir şeymiş gibi gülümseyerek bakıyordu. Aklının başka yerde olduğu belliydi. Yüzü yumuşamıştı. Bu yumuşamayı babası da fark etmiş olmalı ki, ilk kez yalvardı:

— Haydi oğlum, çektir gitsin... Bunca adam çektir, dedi. Çektir de biz vaktiyken gidelim. Benim yürüklüğüm eski yörüklük değil... Şuraya varmadan diz-281

lerim duruyor. Biz, Kuyubaşı'm, ya tutarız, ya tutamayız. Hayvanı elden ödünç aldık. Bak marazlı bir hayvan...

Rufat Ağa, sopayı tutan yumruğuyla ağaca bağlı eşeği gösterdi. Eşek sıska bir keçiden daha iri değildi. Kocalıktan kara rengi boza dönmüş, tırnakları etlerine kadar aşınmıştı. Kulakları kafasının iki yanında kıl torbalar gibi sallanıyordu, sineklerini kovalamak için güdük kuyruğunu zorla sallıyordu.

Kelleci Memet, eşek denilen hayvanı ömründe ilk görüyormuş gibi bir zaman dalgın dalgın baktı. Babasının dediklerini gene duymamış gibiydi. Neden sonra heybeyi yerden alıp, içindekilerin kırılacağını düşünmeden omzuna vurdu :

— Hadi geceye kalmayın... -İki adım sonra dönüp baktı, elinin tersiyle gözlerini kurulayan halasına çıkıştı-: Hele şuna hele... Ulan siz nasıl adamlarsınız? Siz laftan anlamaz bir adamlarsınız! Kes dedim, töbe hey Allah, kes yürü!..

Gidip heybeyi eşeğin sırtına attı, ne yaptığını pek bilmeden elini semerin kolanından geçirdi. Yuları çözdü. Babasıyla halasının ellerini öpüp hayvanın sağrısına iki kere yavaşça vurdu :

— Gidin güle güle! Bizi soran olursa...

— Saldıklarının hepsi Ümmühan karıya verilecek öyle ya?

— Ümmühan karıya mı? Ne saldıklarım?.. -Halasının yüzüne gözlerini kırpıştırarak bakıyordu -: Öteberiyi mi? Ver gitsin!

Görüşmecilerin sonu alınmış, mahpushane kapıları, bayram akşamlarının umutsuz bunaltısı üstüne kapanmıştı. Çankırı Cezaevi revirindekiler, yemeklerini hiç konuşmadan, çabuk çabuk yediler.

Kelleci bulaşıkları yıkayıp yerlerine dağıttıktan

sonra Murat Bey'in akşam çayını kaynattı, demliği getirip masaya koydu:

— Biraz daha dursun mu beyim? Dursun da iyice demlensin mi? - Bir zaman karşılık bekledi -: Bize kızdın öyle ya? Resim çektirmedik diye, bize küstün! Murat gözlerini kitaptan ayırmadı:

— Küstüm evet... İnsan o kadar inat eder mi? Kadını boşu boşuna ağlattın!

— Ağlasın varsın! Karı milleti, vara yoğa ağlar, durduğu yerde...

— Neden çektirmedin resmini? -Bir an durakladı -: Yusuf'un Cemile'yi

almasından mı?

Kelleci Memet, göğsüne yumrukla vurmuşlar gibi irkildi. Ağzının ucundaki acı gülümseme silindi. Suratına, arasıra görülen çetin erkek durgunluğu geldi:

— İyi bildin beyim, Cemile'yi almasından... -Kocaman elini yüzünden geçirdi -: Yusuf kızı hiç almayacaktı... -Gerileyip duvarın dibine çömeldi, dirseklerini dizlerine dayayıp ellerini gevşek sarkıttı -: Neden mi? Bak neden... Geçen yaz sonu... Bu sıralar... Ekinleri biçtik, harmanları kaldırdık. Yusuf'la bostan tar-lasmdayız, rahmetli Osman Ağa'nm oğlu Yusuf'la...

İKİNCİ BÖLÜM I

Kelleci Memet üsteledi:

— «Kâğıt çıkmış» dedin?

Yusuf arka üstü yatıyor, dalgın cıgara içiyordu :

— Kâğıt mı? Ne kâğıdı?

— Askerlik...

— «Çıkmış,» demedim.

— Ya?..

— Çıkacakmış...

— Kaç doğumdan kaç doğuma?

— Bilmem...

— Kim dedi? Muhtar Ağa'm mı?

— A-ah...

— Ya kim?

— Murat eğitmen...

— Ne dedi?

— Murat eğitmene kalırsa...

Gerisi gelmeyince, Kelleci Memet, gözlerini kısıp Yusuf'un karayağız suratına baktı: «Yüreği sıkkın... Lafa gönülsüz... Şart olsun, aklına bir domuzluk düştü bunun... »

Yusuf cıgarayı derin derin çekiyor, arada bir bal yemiş gibi yalanıyordu.

«Bu oğlan böyle aç aç yalanırsa, birinin canını yakacak demektir. Şuna bak!

Tıpkı babası Osman Ağa'm... Osman Ağa'm da muzurlanacağı sıralar, böyle it gibi

yalanır, cıgarayı böyle haym içer. Osman Ağa'm bunun yaşındayken daha uzunmuştur ama, daha etsiz-miştir... -Durakladı-: Allah Allah! Bu Yusuf kelle kulak peydahlamış... Düne kadar gövdesi takır takır kemik sesi veren oğlan, ne zaman semirdi, peki? -Biraz düşündü-: Eski tutumları da değişti çoktandır... Hani, komşulardan tavuk, yumurta aşırmaları?.. Şunun bunun arı sepetlerini boşaltmaları... Günde beş öğün ekmek yese açlıktan sızlanırdı. Şimdilerde yemekten laf etmeyi kesti temelli... Babasının ekinini, tiftiğini gizliden çerçilere taşırdı. Şimdilerde... -Gözleri önce daldı, sonra kurnaz ışıldadı-: Aman haa... Osman Ağa'm geçenki lafları sakın, gerçek mi? Aman sakın hunlar... Analığı Ümmühan'la... -Ağzının sağ yanın* dan çıkardığı kırmızı dilini, birine

şımarır gibi kımıldattı -: Ayağına şurada bir taş değse, analığından bilirdi.

Fukara Ümmühan Abla'mın gelmişine geçmişine söverdi. Şimdilerde...»

Kelleci Memet, dizine vurmak için kaldırdığı elini terli göğsüne sürdü :

— Murat eğitmen ne diyor?

— Murat eğitmen diyor ki... Alamanın kiralı Hitler var ya...

— Var.

— «Rezilliği bırakmazsa... Sonu kötü...» diyor.

— Ne kötüsü?

— Savaş patlarmış.

— Patlamakla?..

— Hey avanak! Savaş patladı mı yandık.

— Neden?

— Askere gidiyoruz.

— Biz mi? Adamı on altısında askere mi alırlar-mış?.. Yoklama moklama olmadan...

— Savaş patladı mı, can kâğıdında şuncacık bebek görünsen kurtuluş yok... Göz kestirimiyle gidiyorsun!

— Gidelim. «Tez büyüsek de askere gitsek,» derdin. «Karnımız doyar, mavzer atmayı öğreniriz,» derdin. Askerlik iyidir arkadaş, askerde adam okuma yazma beller. Dönüp gelince eğitmen oluruz. Bizim buraların eğitmen aylığını, sürgit yabanlar mı yiyecek? Kurşunlu'nun Yamören'inden Muratlar?.. Ayda otuz kayma! Babanın emekli aylığının iki katı... Harcamakla tüken mez.

— Ulan sen şaşırttın mı? Bizim gibi kopukların eline eğitmenlik nasıl geçiyor?

— Geçer ne güzel!.. Askerde çavuş oldun mu, köy yerinde eğitmenlik sağlam!

— Ulan Kelleci... Askere varmamızla... «Buyurun ağalar! İşte sizin çavuş nişanları... » mı diyecekler bize?

Kelleci karşılık vermedi. Gene düşünmeye varmıştı. «Köy „yerinde delikanlı kısmı, askere gitmeyi neden istemez? Yeni evliyse istemez, bir de hovardalığa vur-duysa... Tamam! Bu oğlanın, bu Virankale'de bir bulaşık işi var! Hem de karı işi... İyi ya, bizden niçin gizlemekte?.. »

«Gizlemekte...» sözüyle yüreği bir hoş oldu. Bağdaştaki bacaklarını hemen çözüp dizlerini göğsüne dayadı. Gözlerini bir zaman şaşkın şaşkın kırpıştırdıktan sonra dişlerini parlatarak güldü. Yusuf'la çocukluktan beri arkadaştılar. Geçen yıl birbirlerinden hiçbir şey gizlemeyeceklerine yemin edip köy geleneğince değnek atlayarak sır ortağı olmuşlardı. «Değnek atladın da yemini tutmadın mı,

maldan candan başına belalar ge-288 289

lir ki, en küçüğü ölüm!» Kaç aydır, bu yemin meselesi yüreğini sıkıyordu. Kaç aydır dili varıp Yusuf'a: «İlkbahardan bu yana, biz senin övey bacını sevmekteyiz arkadaş... Cemile kızı...» diyememişti. «Bunun da bizden gizlisi

varsa...» Ödeştik mi ey Allah... Değnek at-lamamışa döndük mü?»

Yusuf cıgarasını attı, sıçrayıp oturdu :

— Sen buradasın ya?..

— Buradayım, ne olmuş?

— Hiç... Bir dolanıp gelsem... Eve kadar...

— Eve mi? Bu güneşin alnında?..

— Olsun...

Yusuf ayağa kalktı, kemiklerini kütürdeterek gerindi :

— Cıgara mıgara da alırım.

— Dur oğlum! Tam ekmek vakti... Hele otur.

— Bırak... Gün dikildi, kuşluğu buldu. Nerede bacım olacak kahpe?.. Şart olsun, pınarda karılarla lafa dalmıştır. Ben şimdi bu Cemile orospusuna iki şamar çeksem haksız mıyım?

Yusuf gülmeye çalışarak gözlerini Kelleci'den kaçırdı, kunduralarını acele giyip yürüdü. «Bostanı adımlıyor ki, her bir adımı bir kulaç... Kavun, karpuz ezilecekmiş dinlediği yok... Sıcağın gözünde bu nasıl bir gidiş?.. Bildiğimiz karı açlığı gidişi... Yattığı yerde, karıyı canı çekmesiyle, kanatlı çekirge gibi hopladı. Bizden gizlemesi de... Karı, yaban yerin malı değil!» Daldı. «Osman Ağa'm bunları yakında bastırır öyleyse... Bastırır ki, tam iş üstünde...» Birden telaşlandı. «Cemile meselesini demeye, haydi, dilimiz varmadı. Ya Osman Ağa'mm pirelendiğini, biz buna kaç gündür neden bildirmedik yahu? Bu nasıl bir kansızlık?.. »

Yusuf bostanın çitini aşmak üzereydi. Kelleci Me-met, uzanıp tutmak istemiş gibi, davrandı:

290

— Yusuf... Hey Yusuf!..

— Neymiş!

— Gel hele... -Elini salladı-: Hele gel!..

— Oradan söyle!

— Gel, dedim alçak!

Yusuf ayaklarını sürüyerek yaklaştı:

— Ne var?

— Ne mi var? Osman Ağa'm cuma namazına gitti, öyle ya?

— Töbe! Canı sağ bir adam cuma namazına gitmemiş olur mu?

— Ne bileyim... «Ya gitmediyse...» dedim. -İki yanını kollayıp sesini alçalttı-: Beri bak arkadaş! Senin baban pirelenmiş ki kötü pirelenmiş...

— Ne demek? Neye pireleniyor?

— Neye olduğunu sen benden iyi bilirsin.

— Ben mi? Allah Allah!.. -Yusuf biraz düşündü-: Tiftiğe, yapağıya koyduğu nişanlar mı bozulmuş? Şart olsun, değmedim. Değsem, sana demez miyim?

— Bana sorarsan, Osman Ağa'mm pirelenmesi, maldan yana değil, candan yana...

— Candan yana mı? Nasıl candan yana?

— Geçenlerde... Geçenlerde dedimse üç gün oluyor; Osman Ağa'm yatsı vakti buraya geldi, laflamaya başladı.

— Ne üstüne?

— Beni senden çok severmiş... Bu köyde benden başkasına hiç güveni yokmuş... Şuradan belliymiş ki, alımlı karısı, körpe kızı varken beni kapınıza hizmetkâr tutmuş... Geçen yıl yaktığı kömürden zarar etmeseymiş, bana açıktan on kayma verecekmiş. Bu yıl kâr sağlammış. «On lirayı cebinde bil!» dedi. Sonra lafı çevirip Virankale'nin adamına getirdi. Aldığı emekli aylığım çoğunun gözü götürmüyormuş. «Hükümetimi-291

zin tuz mağarasını beklerken... Değme pelvanların bükemediği kolumuzu şehit verdik. Bunu hep unuttular,» diye sızladı. Üç ayda eline geçen kırk beş kaymaymış... Bunun da beş lirasını imansız vergiciler kesiyorlarmış...

— Bunlar, babamın her günkü boşboğazlıkları...

— Boşboğazlıkları evet... Bir zaman bıyıklarını çekiştirdi senin baban; çekiştirdi ki, tutam tutam yolmasına az bir şey kaldı. Bir zaman hoşur hoşur hofladı. Yüreğinin ateşi sakallarını tutuşturacak sandım. Lafı, «Ah bu Yusuf oğlumun rezillikleri...» dedi, bağladı.

— Allah Allah! Vergiyi ben mi kesmekteymişim?

— Vergiyi aramıyor. Sorduğu... Sen bu köyün içinde doğru mu gezmektesin, eğri mi? Büyümüşşün, eşek kadar olmuşsun. Gelinden, kızdan, ardına düştüğün bir kahpe varmış ya, kim olduğunu daha sezinleyememiş...

— Aman Kelleci... Daha sezinleyememiş mi?

— Sezinleyememiş... «Ama izindeyim, erinde geçinde bastırırım,» dedi.

Kocalının birine alışırmışsm da, herif seni çeker vururmuş...

— Hey benim babam!.. Biri bizi çekip vursa... -Yusuf el yordamıyla ceplerinde cıgara arıyordu-: Vursa şart olsun sevinir, «Oh sofradan bir kaşık

eksildi,» diyerek güler... güler... -Çömeldi... Elleri titrediğinden çaktığı kibritleri kırıyordu -: Peki sen ne dedin? Yemin etmedin mi?

— Ettim. «O yolların gezicilerinden değil ağa!» dedim. Derkeeeen... Ümmühan Abla'mdan açmaz mı apansız...

— Nasıl Ümmühan?.. - Yusuf yere oturuverdi -: Analığımdan mı?

— Analığın...

— Ne istiyor?

— «Yusuf alçağı, sana analığının sözünü hiç etmedi mi?» diye sordu.

292

— Ne sözüymüş?

— İyiliğinden, kötülüğünden...

Yusuf'un kara gözleri fıldır fıldır dönmeye başlamıştı. Gırtlağının kav gibi kuruduğu, soluklarından belliydi. Kelleci Memet: «Tamam! Üstüne vurduk!» diye keyiflendi. Biraz gönül eğlendirmek, biraz da, kendisinden gizli işler tutmasının öcünü almak için, demin aklından geçirdiklerini Osman Ağa'sma mal edip sıraladı :

— Senin baban ne dese iyi? «Eskiden komşularımın ötesini berisini hırsızlayıp tıkınırdı bu oğlan... Günde bana beş on davacı gelirdi. Bu işleri boşlamışken... Durduğu yerde... Hükümet tavlasının damızlık boğası gibi tavlanması nedir?» dedi. «Kahpenin biri, buna, deyyus kocasının, balını kaymağını yedirmekte...» diyerek kafasını salladı. Bana kalırsa, Osman Ağa'm, ya kendi başına hilelenmiş ya da köylüden istemezin biri, bir laf etmiş... Hele bir düşün bakalım...

— Neyi ulan?

— Köy yerini bilmez değilsin. Kayınla, kayın babaları, körpe gelinlere yakıştırırlar. Oynak kaynanası olup karalanmaktan kurtulmuş damat yoktur. Yetişmiş kızların üvey babaları, alımlı analık sahibi oğlan-ur da... Analığın Ümmühan, etine gayet tıkız bir karı... Cemile'nin babası yaşlıydı, bunu yıpratmadı. Size geldiğinden az sonra, Osman Ağa'mın kolunu kestiler. Ablamın hızı kursağında kaldı. Ağzının tadını bilene, kızdan değerli...

— Sus alçak! Bunlar ne biçim laflar?..

— Evet, rezillik ki hiç sorma...

— Bunlar, hep babam olacak budanmış herifin demeleri mi?

— Budanmış herifin...

— Hele domuza, hele!.. «Hey çolak pezevenk...» de-293

sem. Gördün mü Kelleci? Şu benim babamdaki yürek bozukluğunu gördün mü?

— Evet, Osman Ağa'mm yürek bozukluğu gâvurda yoktur. Bak arkadaş, bu sıra babanı ben çokça kuşkulu gördüm. Geceleri odalardan gelmezken, fırt fırt eve gitmekteymişsin. Baban dedi ki: «Bu it oğlu it, sonunda elime kan bulaştıracak,» dedi. Bir zaman göğsünü yumrukladı, arkadan yüzünü göke kaldırdı da ne dedi bakalım? «Hey Allah, hey Allah! Savaş mı, ne karın ağrısı, şunu hayırlısıyla bir patlat da kurban olduğum... Benim namussuz oğlumu askere alsınlar. Birinci kurşunda gebersin!» dedi. Daha kötüsü... Ben seni kollaya-cakmışım.

— Kollayacak mısın? Nasıl bakalım? İz sürerekten mi?

Yusuf'un sesi birden değişmiş, bakışlarındaki oynak ürkekliğin yerini korkutucu bir hayınlık almıştı. Kelleci Memet, kırmızı dilini ağzının kıyısından içeri çekiverdi:

— İz sürmek de var, önüne yuvarlanıp laf almak da... -Gülmeye çalıştı- : Demincek durduğun yerde, pire gibi sıçradın, sıcağın gözünde eve gidecek oldun da...

— Eee...

— Seslendim ki... Bizden saklı bir işin varsa... Tetik dur!

— Ulan, gizli iş ne demek? Benim senden gizli ne işim olur? Aslında senin bizden gizlilerin varmış ama kıymejti yok...

— Laf mı şu? Benim senden gizlim olsa... Yolundan çevirir de, «Tetik dur,» der miyim?

— Kaç gün olmuş... Kaç gündür neden söylemedin?

— Önceleri hiç aldırmadım. Senin baban Çankırı'na! tuz mağarasında bunca yıl bekçilik etti. Adam

kısmı bekçilik ede ede işkilli olur. Osman Ağa'mm esintiden hiyle sezmesi eski huyu... «Bununkisi boş atıp dolu tutmak...» dedim. «Yusuf'un benden

gizlisi hiç yoktur!» dedim. «Arada böyle bir iş olmayınca varsın işkillensin. Yusuf'la bir zarar erişmez!» dedim.

Yusuf bir zaman Kelleci'nin suratına baktı. «Kollama» sözüyle kuduz it gibi sırtaran oğlanı yeniden korku almıştı. Cıgarasını tazeledi:

—Vay kara geyik vay!.. Sakatlığına bakmadan bizi kollatacak he mi? Kürt çobanlar, bunu yok yere mi ııurşunladılar, hey Kelleci? «Ulan,» desem, «hükümetin, ucu bucağı belirsiz bir koca tuz mağarası... Ceneviz zamanından bu yana, kağnı kervanlarıyla tuz çekmişler de yerden bir avuç toprak almış kadar eksiltememişler. Yoksul takımına senin düşmanlığın nedir? Başı boş akıp giden tuzlu sularda, sen neden hayvan sulatmaz-sın? Kolunu paralayan kurşun, alnının

ortasına deyip şu pisliği kökten temizleseydi, ne vardı hey Allah!»

Yusuf, ağzından burnundan bilek kalınlığı duman bırakıyordu. Kelleci Memet'in yüreğini acıma kapladı. «Ümmühan Abla'mın ateşi, beri benzer ateşlerden değilmiş haa... Adamın canım duman edip gökyüzüne tüttüren bir ateş... »

— Bana bak Kelleci!.. Senin aklın bu işe ne demekte?..

— Hangi işe?

— Babamın rezilliğine?..

— Bilmem.

— Bilmem, olmaz. Senin aklının kestiği ne?

— Dedim ya... Osman Ağa'm pirelidir.

— Bırak biti, pireyi... Herifin karalamasına inandın, öyle ya?.. İnandın ama

günahımı aldın. Ah ne olmalı olmalı, bu lafları Ümmühan duymalı... Duymalı

da, yoluk dürzünün kafasını, sukabağı gibi dağıtmalı... Hem de hiç bakmaz, dağıtır. Dul karı başıyla, bunca yıl. önünden ipsiz, kopuk geçirmemiş bir karı...

— Aldırma herif!.. Arada böyle bir iş olmayınca... Kim isterse pirelensin! Şen keyfine bak! Hele surdan bir karpuz keselim de...

— Ulan, benim karpuz yiyecek sıram mı? «Aldırma,» demek ne kolay!..

Yusuf, ayağa kalktı.

— Dur oğlum!

— Durmak olmaz! Ben ekmeği evde yerim. Kız senin yemeği getirir.

— Eğlen yahu... Bir iki bostan keselim de al git... Yusuf karşılık vermeden yürüdü. Kollarını güreşte

peşrevlenir gibi sallıyor, yolu tozutuyordu. «Bununkisi ham semizlik değil... Baldırları nerdeyse zıpkasını patlatacak... Daha kış üstü, güreşte, tavuk gibi bağırttığımız oğlanın parmaklarından, geçenlerde bileğimizi güç ile kurtardık. Demek Ümmühan kahpesi, bir yandan yediriyor, bir yandan çokça ezmiyor. Körpe hovardasını tez beri tüketirse kendine kötü... Karıda akıl çok... »

Yusuf dönemeci kıvrılmış, gözden kaybolmuştu. Kelleci Memet, üst üste yutkundu, içini çekti. «Osman Ağa'm, cuma namazında, cenneti bulacağım diye uğraşsın dursun! Peki, bu kadar akıllı bir karıyı bu Yusuf, lafla mı yola yatırdı? Töbe, hayır! Baba sopası yılgını olduğundan, zora da getirememiştir. Öyleyse bunun şeytanı benim Ümmühan Abla'm!..»

Belkemiğinden aşağı bir ürperti, yılan oynaması gibi aktı. Gövdesi tepeden tırnağa titredi. Yük altında yokuş düzleyen mandalar gibi hışır hışır soluyarak bacaklarını istekle sıktı. Kasıklarında, sızıya benzer tatlı bir kaşınma duyunca sünnetliği aklına geldi. Anasına

bakılırsa, dört yaşında var yokmuş... Böyle ağustos sı-cağıymış... Kelleci Memet, kendisini elinden tutup evden çıkaran babası Rufat Ağa'nm sesini

duyar gibi oldu : «Sünnetlik oğlu olaaan... Sünnetlik oğlu olanlar muhtar odasına... »

Muhtar odasına vardıkları zaman, buraların sünnetçisi, köy berberi şaşı Remzi, bir iskemlenin üstüne, usturaları pırıl pırıl dizmekteydi. Babası, kesilecek oğlanları muhtarın ahırına biriktiriyordu. O sıralar korucu Rufat Ağa bu kadar kocamamıştı. «Damın kapısından dalmasıyla, sürüden boğazlanacak koyun alır gibi, birimizden birimizi kapıp gidiyor. Kesilmeden önce bağıran hangisi, kesildikten sonra bağıran hangisi...» O yıl kesilenlerden bir kendisi bağırma-mıştı, bir de Kara Osman'ın Yusuf... «Bizim sır yoldaşı olmamız o zamanın işi... »

Berber Remzi şaşıydı ama, gayet imansız olduğundan, adam kesmekte eline çabuktu. «Gözleri şu yandayken usturayı bir çalıyor ki hiç aman vermiyor.» Berber Remzi, sünnetlediği her oğlan başına, elli yumurtayla iki topak tuzsuz yağ alıyordu. «Gördüğü iş : bir ustura çalmak... Yaraya serpelemek için verdiği ağaç çürüğünü

hiç sayma...» Kelleci biraz düşündü. «Bir ustura çalıyor ama, seni bebeklikten çekip erkek sırasına geçiriyor. Erkek kısmı kesilmedikçe erkek sayılmaz. Allah korusun, her ne yüzdense bir oğlan kesilmedi mi, kanlarca erkek hesabına hiç alınmaz. Erkek milletinin canı yansın da, nasıl yanarsa yansın... Öyle mi kahpeler!.. »

Sıcak bastırdıkça bastırıyor, çardağın kuru dalları sanki camdanmış gibi, güneş

adamın derisini yakıyordu. Gökte yüzük taşı kadar bulut yoktu.

Titreyen boşluğa bakmaktan Kelleci Memet'in gözleri yorulmuştu. Yer değiştirdi.

Kaput bezinden gömleğinin önü karnına kadar açıktı. Tüysüz göğsü terden

parlıyordu. Mavi bezden zıpkası üst üste yamanmıştı. iri ayakları çıplaktı. İleriye doğru bakıp dururken yüreğini bir sıkıntı kapladı. İki dönümlük bostanda el kadar yeşillik görünmüyordu. «Yaz kısmı kurak gider ya, bu kadar mı gider? Osman Ağa'mm bunca parası, yağmursuzluktan toza gübüre karıştı. En iri karpuz yumruğumdan ufak... Yağmur vaktinde yağaydı da, bostanlar gelişeydi, karısını oğlunu izlemek benim ağamın hiç aklına gelmezdi. Para batırmış adamdan korkacaksın!»

Çite konan alakargaya birden kızdı. Hayvanlara yedirmek için biriktirilen kabuklardan birini el yordamıyla aldı, «Hele domuz,» diye fırlattı.

Alakarga parlayıp uçmuş, Eğriboğaz'dan çıkıp Ak-tepe'nin eteğini kıvrılarak köye doğrulan toprak yolun ötesindeki çalıya konmuştu. «Şuncacık esinti olsa, bu bizim yolumuz tozar ki, burularak minare gibi göke çekilir. Allah Allah! Köyün harmanlarını, körük gibi üfüren Eğriboğaz'a ne oldu? Hani bunun hiç kesilmeyen esintisi?.. »

Kelleci Memet dudaklarını tuzlu tuzlu yaladı. «Esintisi kesilse de Eğriboğaz'ın yol ayrımından sola büküldün mü ilerisi serindir. Çünkü, gide gide varıp dayandığın yer Yapraklı Yayla... Sağa büküldün mü Acısu'-yun yanı sıra iner, Kızılırmağa kavuşursun ki sıcak tüter domuzuna...» Gözlerini keskinleştirerek, boğazın kayalarını bir zaman araştırdı. Sabahleyin, dölleri önlerine katıp boğaza giden çocuklardan hiçbiri görünmüyordu. Bebeler şurada kalsın, canı tez oğlaklar bile meydanda yoktu. Dönüp Acıçay'ın ikiye böldüğü Viran-kale topraklarını gözden geçirdi. Biçilmiş tarlalar bomboştu. Kelleci Memet, Kuyubaşı'nın ak minaresiyle kırk kulaçlık kuyusunun göke dikilen kova direğini, tüten havanın ötesinde seçmeye çalıştı. Sonra kamaşan göz-

lerini kırpıştırarak mavi gökyüzünü araştırdı. Aktepe'-nin kale yıkığında yuva tutmuş koca kuşun erkekliği arada kalmıştı. Virankale'nin karıları «dişi» diyorlardı, erkekleri «erkek»... Bu koca kuş, nedense, tek başına yaşıyor, kaleye çıkan yolun dibindeki yatıra bekçilik ediyordu. Kelleci bir zaman aradıktan sonra, renksiz gökte kuşu gördü. Aşağının yaz sıcağından, yukarının serinliğine çekilmişti. Adam gözünün erişemeyeceği yerele, tek başına ağır ağır dönüyordu.

Kelleci Memet, kuşun gökte uçmasını, balığın derede yüzmesini düşünerek daldı. «Akbaba kuşunun yediği... bildiğimiz leş... Ya balığın yediği?.. »

Birden karnı guruldadı, ağzı acı acı sulandı. «Kızı yola saldılar mı bunlar? İşleri acele olduğundan salmışlardır. Peki nerde kaldı bu kahpe?..» Böyle der demez, karnının açlığı, birden karı açlığına dönüvermişti. Kocaman yumruğunu göbeğinin altına bastırdı. «Ya Osman Ağa'm, cumayı yarıda kesip Kuyubaşı'ndan se-ğirttiyse... Tepelerine alıcı kuş gibi dikildiyse... Hem de öyle olmuştur. Yoksa kız çoktan gelirdi... »

Koca kuş inmeye başlamıştı. Hiç kanat vurmadan döne döne alçalıyor, alçaldıkça kararıp irileşiyordu. «Kendini ava bıraksa kurşun gibi vmlıyarak yumulur ki...» Koca kuş inip geldi, Aktepe'nin üstündeki yıkık kulenin en yüksek taşma kondu. Yarı açık kanatlarıyla birkaç kere terazilenmiş, sonra toplanarak Cenevizlilerin ak taşlara oydukları kartal kuşu resimleri gibi, katılıp kalmıştı. «Bu Cenevizliler her ne milletse... Kale yapımına gayetle tutkun bir millet... Bunlar Çankırı'nın her tümseğine bir kale oturtmuşlar. İyi ya, kaleye bu kadar tutkunken, sonunda bırakıp savuşmaları neyin nesi?» Biraz düşündü. Keyiflendi. «Cenevizliye kalsa bırakıp gidesi yoktur ya, Osmanlı sürüp çıkarmıştır. Ne demişler? «Gücü, gücü yetene,» demişler!» Burnundan

derin derin soludu, bostan kabuklarından gelen ekşi kokuyla suratını buruşturdu.

Karıncanın biri, çıplak ayağının yanında, gövdesinden üç dört kat iri karpuz çekirdeğini sürümeye çalışıyordu. «Çekirdeğe sarılmış ki... Hovardanın körpe geline sarılması kaç para...» Ağzının acılığını yutkundu. «Hele orospu... Bizi acımızdan gebertecek... Yusuf gideli hanidir!» Gözlerini kırpıştırdı. «Yahu, bunlar Osman Ağa'mın yokluğunda ellerini tez tutmalı değiller mi? Kızı neden salmadılar peki?» Tüysüz çocuk suratını yavaş yavaş çetin bir erkek durgunluğu kapladı. Aklına düşen karışıklığı düzenlemek istemiş gibi terli ensesine iki şaplak indirdi. Yüreği taş gibi katılaşmış, gelip boğazına dayanmıştı. Sıçrayıp oturdu. «Tüüüüü... Gördün mü, avanak Kelleci! Kızı hemencik yola salmadılar. Sakın oğlanın işi Cemile'yle mi?» Kasketini çıkarıp giydi. Cemile'yi yola getirmek için,

hizmetkârlık hakkından aralık aralık aldığı, yedi banknotu hep harcamış, mendil mendil çerez, şu kadar incik boncuk vermişti. «Bu kahpe bizim on pankanota yakın paramızı harcandı. Okşalaya okşalaya zorgüç adama alış-dırdık. Biz elimizi uçkuruna sürmezken, kaymağını sakın Yusuf'a mı yedirmekte?.. » Birinin üstüne atılacak-mış gibi, oturağını kımıl kımıl kımıldatıyordu. «Osman Ağa'mın pirelenmesi boşuna öyleyse... Hey erkek milleti! Her biri, durduğu yerde, kendi kancığından hiy-lelenir. Peki, bizim gözümüzü şeytan mı örtüledi bunca zaman?.. Biz neden hiylelenmedik?» Kızgın kızgın soluyordu. Karpuz çekirdeğiyle boğuşan avanak karınca gözüne ilişti. Uzandı, elinin tersiyle iki kez vurup fukarayı ezdi. «Üç ayda, kırk beş kayma emekli aylığı alan herifin kızından sen ne ummaktasın zibidi?» Kalın parmağını, zıpkasının dizkapağındaki yırtığa sokmuştu.- «Seni kapılarına azap tutmuşlar. Ha şu kara ka-

rınca, ha Kelleci... Kelleci ne demek? Biçilmiş tarlalarda ekin kellesi toplayan ipsiz demek... »

Çardağın direğine asılı çifteye gözü ilişti. Osman Ağa, «Domuz momuz gelirse, hışırtıya doğrultup sıkarsın!» demişti. «Üç kere attık. Üçünde de, adam gövdesi iriliğindeki nişana vuramadık. Burdan yıkık kaleyi tutar mı ola? Keskin atıcısının elinde, şu koca kuşu düşürür mü?» Aklını toplamaya, yeniden Yusuf'la Cemile'yi düşünmeye çalıştı. Kafasının içine bir kara duman çökmüş, karın açlığının yerini kötü bir susuzluk almıştı. Yüreği cayır cayır yanıyordu da, yatır kovuğunun serinine koyduğu çam bardağa kadar gitmeyi gözü yemiyordu. Kelleci Memet elini alnına siperleyerek Aktepe'nin dönemecini kıvrılan karıyı biliş çıkarmaya çalıştı. «Şart olsun Ümmühan...» diye irkildi, «Nah işte Ümmühan... Öyleyse karının Yusuf'la bir işi yok... Ulan kahpe! Oğlanla kızı eve kapadın da, sen kendi başına nereye gelmektesin?»

Cemile'yi tanıyınca, sevinmeyi akıl etmeden avuçlarının terini, ıslak gömleğine sert sert silmeye başladı.

— Nerde kaldın kız? Bu zaman ne zaman?.. Acımızdan öldük.

— Koştum bak, soluğum kesildi.

Cemile gerçekten soluyor, dar sıkmasının altında küçük göğüsleri kabarıp iniyordu.

Çardağın gölgesine girince suratının yaşmağını çözdü. Kelleci Memet, «Ulan bu nasıl bir kız?.. Can alıcı bir kız...» diye yalandı. «Yanakları bir kırmızıyken, sıcaktan beş kırmızı olmuş... »

Cemile yere çömelmiş, ekmek çıkınını çözüp sofrayı kurmaya durmuştu. Kelleci, gözlerini kızın göğüslerinden ayırmadan üsteledi:

— Acımızdan geberdik kahpe!.. Pınarda karılarla lafladın öyle ya?

— Pınarda karı man yok... Anam bulgurun yanına yumurta kırıverdi. Ben yoğurda

kap aradım. Anam dedi ki... «İyisinden bostan kesiversin,» dedi.

—• İyisindenmiş... Yüreği çokça mı yanmakta, bu sıralar, senin ananın?..

— Bilmem... -Cemile bir yandan gülmüş, bir yandan gözlerini yere eğmişti-: Uy başıma... Soğanı koymamışım... Kestimdi oysa...

— Neden bakalım? Aklının işi değil de ondan... Senin bizi düşünmez oldukların, kaç zamanın imansızlığı...

Cemile, sahanların kapaklarını açmış, yufka ekmeğini önüne sürmüştü. Kınalı parmaklarıyla kocasının işlerini gören bir taze geline benziyordu.

— Osman Ağa'm cumadan geldi mi?

— A-ahh...

— Gelmediği iyi... -Biraz bekledi-: «Gelmediği iyi,» dedim.

— Gelirse ne olmuş... Gelmezse ekmeği Kuyubaşı'-nda yer. Sen kendine bak!.. Yumurta soğudu. Hani acından öldüydün?

Kelleci ekmeği gönülsüz böldü, Yumurtayı bulgur pilavının üstüne döktü, biraz karıştırdı. Yusuf'la Üm-mühan işinde kızın ağzını yoklamak için laf arıyordu.

— Bu kına neyin kınası?

— Hangi kına?

— Ellerine yaktığın?..

— Komşularımız ezmişler. Süründüm.

— Pekii... Ya benim hepsinden haberim varsa...

— Ne haberi?..

— Seni yakında evereceklerinden...

— Töbe... Ne evermesiymiş?

— Babalığın seni oğluna almıyor mu kahpe?

— Hangi oğluna?.. -Güldü-: Yusuf'a mı? Üstüne hiç vurduramadın. O laf eskinin

lafı...

— Nasıl eskinin, kız?

— Eskinin... Kuyubaşı hocasının, «Olmaz,» dediği...

Kelleci Memet telaşlandı. Böyle bir işi yeni duyuyordu.

— Ulan bu ne biçim söz! Kuyubaşı hocasının arada işi ne?

— Osman Ağa'm, vaktin birinde iyice niyetlenmiş... Kuyubaşı'nın hocasına danışmış... Hoca ne dese iyi? «Anasını almadan gerekti,» demiş, «Araya

nikâh girince bunlar bacı kardaş oldular,» demiş... «Kitapta yeri yoktur. Sakın ha... Gâvurluktur,» demesin mi?

— Gâvurlukmuş da... Yusuf geceleri yatağının başına gelince...

— Töbe yalan!.. Nasıl kötü bir söz!..

— Höst... Bu günü başka günlere benzetme! Doğrusunu demedin mi, sen de bitiyorsun, Yusuf da... Nah, çifteyi domuz kurşunlarıyla sıkıladım.

Cemile, Kelleci'nin ağız aradığını hemen anladığı için hiç korkmamıştı. Çakır gözlerini süzüp güldü :

— Yusuf Ağa'm, gecenin bir vaktinde benim yatağımın başına hiç gelemez.

— Gelmekteymiş ne güzel... Önceleri biraz mızırdanmışsın. «Sonunda alıştı ki, ev kuzusu kaç para... » diyen kendisi...

— Yalan gâvur! Oooh yalanını tuttum.

— Neden yalanmış bakalım?

— Anasıyla aralıyken kızına değmek olmaz da ondan...

— Ulan! «Anasıyla aralıyken...» ne demek, rezil?

303

Cemile dudaklarını sıkarak gözlerini kırpıştırdı. Ağzından laf kaçırdığına pişman olmuştu.

— «Ne demek?» dedim. Bak şamar geliyor. Aslında benim soruşum, ananın iyiliğine... -Canı sıkılmış gibi somurttu-: Benden gizleyin bakalım... Bu ağız sıkılığı, Osman Ağa'ma gerekti.

— Osman Ağa'ma mı? Osman Ağa'ya ne olmuş oh Kelleci?

— Daha ne olsun!.. Pirelenmiş ki... Gözüyle görmüşten ileri...

— Aman gerçek mi? Uyyy anaaa!

— Gerçeği merceği kalmadı. İşler kötü... Demin Yusuf'a hepsini anlattım. Bu

gidişin sonu bildiğimiz rezillik...

— Vay başıma!.. Herif gerçekten pirelendiyse anamı vurur oh Kelleci!..

— Hiç bakmaz. Siz Osman Ağa'mla oyun mu oynamaktasınız?

— Yusuf Ağa'mın demincek eve fırtına gibi gelmesi demek bundan... «Anan nerde kız?» demesiyle... Az kaldı ki beni çiğneye... Yusuf Ağa'ma babasının hiy-lelendiğini dedin öyle ya... Güzelce deseydin... Her yanını...

— Hele şuna hele!.. Karı aklıyla bize yol gösterecek... Sorduklarımın karşılığını doğruca vermedin mi, ananı ölmüş bil! Bunların aralarının iyi olması ne zamanın işi?

—• Çok eskinin değil... Bahar üstü...

— Sen ne zaman sezinledin?

— Bilmem... Aslında anamın yüreği, herifin kolu kesilince bozulmuş...

— Neden kız? Kolu kesilmeyle erkek kısmı ne olur?

— Anam herifin kolsuzluğuna hiç alışamadı. Ge

cenin karanlığında, «Şeytana uğradım,» diyerek aklı karışıyormuş da, gövdesinin alt yanı tutmaz oluyormuş...

— Neden kız?

— Bir bakıyormuş herif koynunda, bir bakıyormuş koyup gitmiş...

— Dur hele anlayamadım.

— Neden? Babalığımın bir kolu kesilince... Anamın bir yanı boş kalmış

besbelli... Önceleri «Yarısı sağ, yarısı ölü bir herif... » diye yanıp yakılır olduydu. Karı haklı... Küçük su dökse, başında durup uçkuru bağlanacak...

— Yanıp yakılması kime? Yusuf'a mı?

— Değil... Komşu karılarına... Bana sorarsan anamın aklına Yusuf Ağa'mı

düşürenler komşu karıları... Anam yakıldıkça gülüşürlerdi de, «Gelip yetişen körpe oğlanı ne yapalım? İlerde senin işin iş kahpe...» derlerdi. Yesene kız!.. Daldın gittin, sakın anamda senin de mi gözün var?

— Höst rezil... Töbe töbe... -Pilav tabağını sıyırıp önünden itti, yoğurt çanağını çekti -: Sen önce nasıl sezinledin, nerden? Ne zaman?

— Epey oldu. Baktım, anam oğulluğunu çokça korumakta... Eskilerde tiftiğimizin, ekinlerimizin nişanları bozulsa, «İpsiz oğlun çerçilere vermiştir,» derdi de Yusuf Ağa'ma sopa çektirirdi. Bir gün baktım, «Ben öteberi aldım,» diyerek herifinin önüne geriliyor. «Aman Yusuf Ağa'n aç gelir,» diye aşevinden çıkmaz oldu. Çerez merez biriktirmelere başladı.

— Sana göre, yüreğini ilk bozan hangisi?.. Anan mı Yusuf'un şeytanı, Yusuf mu ananın?

— Bunların birbirine yanmaları... Anam gecenin birinde Yusuf Ağa'mın yattığı odaya iğneipliğe giri-

yor. Bakıyur ki Yusuf Ağa'm uyku arasında yorganını depmiş... Anadan çıplak...

— Dur kız... Bunlar aralarını kış sonu iyileştirdi-ler. Kış sonu adam yorganı nasıl tepikler bakalım? Aman haa... Bu yorgan tepiklemek işi, köy yerinin

ev hovardası oyunudur. Sakın oğlan...

— İyi bildin! Meğer Yusuf Ağa'm uyumazmış... Anamı görmesiyle yorganı kötülükten depmiş...

— Tamam!.. Fukara Ümmühan Abla'm, oğlanı öyle görmesiyle... Yüreği bozulmuştur... -Keyiflendi, kıs kıs güldü-: Ulan hey köylülük... Gündüzleri gövdemize şu kadar bezi, çaputu sararız da, geceleri döşeğe anadan çıplak gireriz. Oysa şeytan adamı gece vakti aldatır. Öyleyse, yorganı, soğuk gecede açtığına göre, önce yüreğini bozan Yusuf... Sonunda «Haydi.. » demek de, ister istemez Ümmühan Abla'ma düşmüştür.

—• Doğru... Anam yemin etti. Önceleri aklında şun-cacık kötülük yokmuş. Komşu karıları lafını ede ede içini bozmuşlar. Oğlanı öyle görmesiyle karnına bir ateş düşmüş ki beri benzer ateş değil...

— Bunları sana, anan mı söyledi kız?

— Utanmaz Kelleci! Bana nasıl söyleyebilsin...

— Öyleyse komşu karılarına derken dinledin!..

— Komşu karılarına değil, Yusuf Ağa'ma... O sıralar, anam bana az sopalar çekmedi.

— Neden?

— «Oğlanla bir işi var mı sakın?..» diyerek... Yusuf Ağa'mı konarmış ki, gece gündüz...

—Oğlanı yola getirmesiyle?..

— Getirmesiyle sopa kesildi.

— Ne zaman?

— Bilmem. Benim bildiğim bu kadar...

— «Ne zaman?» dedim, kahpe!.. Olanları bilemeyince kötülüğün önü nasıl alınacak?..

— Bahar üstü... Daha öncesinin günahı boyunlarına... Bahar üstü, Osman Ağa'm İskilip'e gittiydi ya... Kürtlerden öküzümüze eş uydurmak için... Uyandım ki anamın yatağı boş...

— Kalktın gözledin öyle mi cadı?

— Nesini gözleyecekmişim?.. Gizlisi mi kalmış?.. Yusuf Ağa'mm lüveri neyle alındı bakalım.

— Neyle?

— Anamın verdiği altınla... Karı boynundaki diziden bir altın yoldu da oğluna veri verdi. Yusuf Ağa'm bir yana, dünya bir yana... Böyle arkalamayı, bir oğlana, öz anası yaparsa yapar. Kaymaklar Yusuf Ağa'-mm... Eskilerde ağamdan gizli yerdik. Şimdilerde bizim yumurtalarımıza şuncacık yağ konurken Yusuf Ağa'mm yumurtasına topağın yarısı gidiyor.

— Kolay mı kız? Aygır kısmını iyi besleyeceksin ki işe yararlığı yumuşamasın.

— Orasını bilmem! Şu benim anam kadar imansız karı hiç yok... Anamın Osman Ağa'ma ettiğini, şart olsun, gâvur etmez!

— Ne gibi kız? Sakın payını mı kesmekte...

— İyi bildin...

— Demek benim Osman Ağa'm acından mı gebe-riyor.

— Acından... Babalığım geceleri kanlılar gibi yalvarıyor. Cuma yok, pazar yok... Herif o lafı açtı mı, anam ossaat dervişliği ele alıyor.

— Ne dervişliğiymiş?.. Yatak işiyle dervişliğin ilintisini sordum?

— İlintisi... Anam sofuluğa vuruyor. Osman Ağam heveslenince «Geri dur herif!

Ben, aptesli ağzımla tespih döndürmekteyim. Sen günahı bilmez misin?» diyerek döşekten dışarıya hopluyor, daha bunalırsa, namaza duruveriyor.

306

307

— Uykuda bastırsın!..

— Yağma mı? O zaman da... «Ben peygamber düşüne yattıydım. Hiç olmaz gâvur!»

diye sesi çıktığı kadar bağırıyor, daha bunalırsa yürek bunaltısı tutuyor... -

Gözlerini yere eğerek güldü -: Yürek bunaltısını bildin mi?

— Neymiş?

— Aybaşlarmın analık zamanı... Her karıda ayda bir olan iş, benim anamda haftaya bindi.

— Ulan büsbütün alçaklık... Vay Osman Ağa'm vay!.. Yahu bu nasıl bir dert!..

Bu herif kafasını hangi taşlara çalsın?

— Suç Osman Ağa'mda... Köyün karısı, erkeği kara sakal şeyhe derviş yazılırken anam istemediydi. Babalığım zorlattı. Bunlar derviş yazılınca çok teşbih döndürdüler. O zamanlar Osman Ağa'm, «Oh... Karının boğazına bir yular daha attık... Sevabı da cabası...» diye az sevinmediydi. Sonunda bu dervişlik ayağına dolanınca utanmayı şu yana bıraktı. Harmanda, şeyh hakkını toplamaya gelen Sarı Sakal Derviş'e derdini yandı. Anama öğüt versin diye, herifi evimize getirdi.

— Nasıl öğüt? O işin üstüne mi, rezil?

— O işin üstüne ama, anam «Olmaz,» dedi başladı, «Olmaz,» dedi bitirdi. Bu

yalan dünyayı boşlamış-mış... Öte dünyayı kurtarmaya uğraşmaktaymış... Sarı Sakal Derviş'i kötü bunalttı benim anam... Fukara herif... «Orası iyi ya, beriki iş için kitabın yazdığını ne yapalım?» diyor. «Büsbütün kesmek günahtır.

Haftada, on beşte bir, Allanın buyruğu... Erine yakınlık vermeyen avrat, cehenneme direk olur haa...» diyor, «Haftada biri geçirdin mi, Allahm gönlüne güç verir. Nah kitapta yeri!» diye gümbür gümbür okuyor. Sonunda can başına

sıçradı ki, «Sen bu hizmeti görmedin mi, bu herif üstüne evlenir avrat. Gerisini

kendin düşün!» dedi.

— Ulan aferin Sarı Sakal!.. Tam ince yerine yapışmış... Ümmühan Abla'mm buna verdiği karşılık?..

— Hep o laf... «Varsın evlensin!.. Ağa gönlü bilir,» ciedi. «Ben Allah korkusuyla ölüm terlemelerindeyim,» dedi. «Yüreğimizin başına cehennem ateşi düşmüş benim...» diyerek bir zaman ağladı. Ertesi akşam, damda mallara bakarken, Yusuf Ağa'ma anlattı da... Gülüştüler.

— Bakalım suç bütün ananda mı? Ya oğlanın gözü götürmüyorsa... «Yakınlık vermeyeceksin... Verdin mi bak neler oluyor... » diye sıkılıyorsa...

— Sıkılamaz mı? Benim Yusuf Ağa'm, bildiğimiz karı kıskancı... Anam da «Aman küser müser,» diyerek diller döküyor ki hiç duyulmamış bir diller.

— Ne diyor?

— Herifin eli eline sürülse domuza değmiş gibi karnını kusacak oluyormuş... Şimdilerde herif geber-seymiş, Aktepe'nin yatırına bir koca tosun kesmek, boynuna borçmuş...

— Tamam, aklım erdi. Osman Ağa'mın pirelenmesi bundan... Aç adamın yüreği işkilli olur. Bunlar ne yaptılar yahu? Bunlar çizgiyi büsbütün yanlış

çizdiler. Osman Ağa'mın, «Bizim bostanı bir sulayan var,» diyeceği hiç mi akıllarına gelmedi? «Yoksa bu karı bu kurağa, bu kadar dayanamayacaktı,» diye işkilleneceği... İşkillenmesiyle de iz süreceği... Dediğim gibi olmuş... Herif izlemesiyle...

— İz sürmesi yok!..

— Öyleyse, üstlerine bilmezden mi uğradı?

— Bilmezden... Suç anamda... Yusuf Ağa'm, «Olmaz,» diye çok direnmiş, ama söz anlatamamış...

— Gündüz gözüne, herif evdeyken mi kız?

— Gündüz gözüne...

— Kudurmuş mu bu kahpe?.. Peki, Osman Ağa'm

bunları kötülükte görüyor da, neden çekip vurmuyor?

— Kötülükte değil... Anam yunakta, Yusuf Ağa'-mın sırtına sabun çalarken... —Dur kız, aklım karıştı. Nasıl sabun?

— Bildiğimiz sabun... O gün anam su kızdırdı. Berber Remzi Ağa'm köydeydi. Babalığım tıraşa gidince Yusuf Ağa'm yunağa girdi. Beni teyzemgillere saldılar. Geldim ki, Osman Ağa'm anamı sopalamakta... Sopalıyor ama, komşulara duyurmamak için, sövüp siymi-yor. Anam olacak kahpede hiç bağırtı yok... Karı ağzına yazmasının ucunu soktu da, onca sopayı güzelce yedi, ne dersin?

— Ya oğlan?

— Anam herifin önüne geçip Yusuf Ağa'mı savuşturmuş. Yusuf Ağa'm, donunu gömleğini samanlığımızda giymiş güç ile...

— Sonra?

— Sonra... Anam gece döşekte çok ağladı... «Yusuf benim şuncacıktan elimde büyüdü, öz oğlumdan ileri... » dedi, «Oğlanın aklında olmayanları sen aklına mı düşüreceksin, papas?..» dedi, «Senin yüreğinin domuzluğu nasıl bir domuzluk! Oğlundur, atsan atılmaz, satsan satılmaz... Hele komşular sezinlesinler, bizi türkü etsinler de ben sana sormaz mıyım?» diyerek cilvelendi.

— Eeee?..

— E'si... Sonunda... Şu benim Osman Ağa'mda şuncacık akıl yokmuş kız...

— Neden?

— İşte...

— Lafın gerisi gelsin!..

— Akıl olsa... Bunca zaman elini eline değdirme-yen karının...

— Razı mı geliverdi o gece?..

310

— Razı geldi ki...

— Yahu nedir? Sen geceleri hiç mi uyumazsın çengi? Evinizde senden habersiz

pire zıplamaz mı?

Cemile, canından usanmış gibi yalandan somurttu :

— Neden? Ben gönlümle mi, dinlemekteyim? Bunların çekişmelerinden, haydi, uyuyabil bakalım! Anam bir çeşit... Babalığım bir çeşit...

Kelleci Memet hemen telaşlandı. Kıza telaşını belli etmemek için birkaç kaşık yoğurt yedi. Osman Ağa'-smın üvey kızına kötü gözle bakabileceği

aklına şimdi gelmişti. Bunu, bu zamana kadar, neden düşünmediğine şaşarak yavaşça sordu:

—• «Babalığım bir çeşit... » ne demek?

— Bir çeşit... Yunak işinden sonra, beni adamsız yerde tuttukça, sıkılar oldu Osman Ağa'm...

— Höst kahpe!.. Bu lafın ucu nereye varır sen bilir misin?

— Kafam yararım domuz Kelleci!.. Osman Ağa'-mm öyle işleri yoktur.

— «Sıkıladı,» demedin mi, orospu?

— «Anamla Yusuf Ağa'nm araları nasıl?» diye sıkılıyor.

— Eee...

— Anlamazlığa vurdum, sonunda yemin verdi. Ettim. Oysa yalan yere yemin edenin karnı şişer. Korkumdan sıtmam tazeledi. Anama dedim de güldü bir vakit... «Bu yemin, günah yemin değil...» dedi, «Korkma! Kolay!..» dedi. Başımdan ekmek dolandırıp itlere doğradı. «Herif yeniden sıkılayınca bilir bilmez bir laf edersen, gerisini sen düşün!» dedi, «Benim hepsinden haberim var!» dedi. Arkasından ne dese iyi? «Osman Ağa'na derim, seni şart olsun keser!» demesin mi?

— Neyi diyecekmiş?

— Seni diyecek...

311

— Dur ulan! Bu nasıl bir laf?.. Benim neyimi diyor?

— Senin haberin yok... Bizi gözlemişler güzelce...

— Kim? Ne gözlemesi?.. Kim, dedim kız, nerede?

— Yusuf Ağa'm gözlemiş... Geçenki laflarımı hep duymuş... «Anam vermezse kaçarım,» dediklerimi...

— «Yalan,» demedin mi orospu?

— Gözle görülene, kulakla duyulana, nasıl yalan denilecek bakalım?

— Tü Allah belanı vere!.. Aslında yemini burada edecektin!..

— Korkma! Anam hiç kızmadı. Yusuf Ağa'm, «Kızın kaçıyor haa... Bilmiş ol!»

deyince anam, «Hiç kaçmaz!» dedi, «Bizim soyumuzda kaçıcı yoktur. Biz ardımız sıra erkek getiriciyiz,» dedi, «Kime kaçacak benim kahpe kızım?» diye sordu. Ağam, «Kelleci'ye...» deyince, anam ne dese iyi? «Aman herif duymasın! Kelleci kötü oğlan değil!.. Gelecek güveyin ondan iyi olacağı nereden belli?.. » demesin mi?

Kelleci Memet elinde tuttuğu tahta kaşığı örtünün üstüne atıverdi:

— Gerçek mi kız?.. Gerçekten böyle mi dedi benim Ümmühan Abla'm?..

— Gerçekten...

— Gördün mü? -Sevincinden yanağına iki kez vurdu-: Ulan, yaşa Ümmühan Abla!.. Ulan bu köyde, anandan erkeği yoktur. Eeee... Daha daha... Sana laf soruluyor kahpe... Anan daha ne dedi?

— Dediği... Huyunu suyunu bilmediği herifi güveyliğe almayacak... Dedi ki: «Yunak gününden bu yana bu işin tadı iyice kaçtı oh Yusuf... » dedi, «Bir de eve yaban yerden güvey gelirse ağzımızın tadı hiç kalmaz,» dedi. Dedi ki: «Seni askere alırlar. Aman yol yakınken bunun bir çıkarı...» dedi.

— Neyin çıkarı? Seni bana vermenin mi?

— Bilmem. Köylere asker pusulası gelesiymiş... Anam oğlana dedi ki: «Seni askere alırlar, herif Ce-mile'yi hoyratın birine satar. Bak sana

doğrusu...

Senin yokluğunda güveyim başıma çökerse, ben karı başımla çokça direnemem, şart olsun, alışırım!» demez mi?

— Vay vay! Ulan bu nasıl bir laf?.. Adam öldürür bir laf!.. Yusuf ne dedi buna?

— Yusuf Ağa'm kızdı. «Vay kahpe... Ben seni şimdi gebertince... Dur sen!

Hayır, seni kesmeyince olmayacak...» diye anama bir şamar çekti. Sövdü ki baştan ayağa... Anam : «Seninle gönül eğlendim kız...» diye bir zaman yemin etti. Kelleci Memet, dudaklarını iştahlı iştahlı yalıyordu. Ümmühan doğruyu demişti. Güveysine direnecek karılardan değildi. «Alışırmış... Sanki körpe hovardaya alışmamış da... »

— Anan seni bana dünden vermiş kız!.. Vermiş ki... -Cemile'nin yüzüne, göğüslerine, karnına bulanık gözlerle bakıyordu-: Vermiş evet!.. Çoktaaaan vermiş!..

— «Vermiş,» demesi ne kolay!..

— «Çoktan» dedim! Sen bundan böyle benim izinnamen malım sayılırsın. Karı gibi bir karı, izinnameli herifin sofrasını susuz koyar mı alçak? Hani bu sofranın suyu?

Cemile dört yanma baktıktan sonra işi anlamış gibi, gövdesini geriye çekti:

— Şuymuş... Senin aklındaki su, başka ama, ben yemin ettim. Şart olsun bak... Ben gayri yatırın yatağına gitmem...

— Neden kız? Hele şuna hele!.. «Şuradan bardağı kapayım geleyim,» der mi?

— Töbe gitmem! Geceleri uykuma giriyor. Uyanıyorum ki tere batmışım.

— Yürü kız... Yürü, dedim. Su istedik! Yanmışa su vermek gibi sevap var mı?

Sen Hasan Hüseyin düşmanı mısın? Şart olsun aklına gelen gibi değil! İşte yemin ettim gâvur! Haydi, bardağı kap gel!

Cemile, önce Eğriboğaz kayalarına, sonra ovanın düzüne baktı. Boynunu büküp kalktı. Yürürken sanki ayakları hiç yere değmiyordu.

Kelleci Memet, ellerini toprağa dayayıp yavaşça çö-melime gelmişti. Kötü kötü soluyor, ağzının sağ yanından çıkardığı dilini iştahla oynatıyordu. «Canavar gibi bastıracağımızı bilmez mi? Bilir kahpe... Öyleyken ardına niye bakmaz? Canı çektiğinden bakmaz! Bu işte erkek bir acıkırsa, karı kısmı beş acıkır.»

Bostanın çitine kadar emekledi. Cemile, kale yıkığının dibindeki kayaların arasında görünmez olunca koşmaya başladı. Kocaman ayakları, biraz çarpık bacaklarıyla pek hızlı gidemiyor, koca kuşların topraktan kalkmak için kanat vurup yekinmeleri gibi kollarını açıp kapıyordu. Kayalara yetiştiği zaman Cemile yatır kovuğunun ağzına varmıştı. Kelleci ayaklarının ucuna basarak yaklaştı, kızın arkasından kovuğun serin alacakaranlığına «Gümm!» diye atladı.

— Yüreğimi yardın domuz Kelleci!. .

— Neden kız? Ne var ki?

— Ne varmış!.. Öl geber inşallah... Al bardağım... Yol ver!..

Kelleci çam ağacından yapılmış bardağı aldı, el yordamıyla, arkasında bir yere dayadı. Gözlerini karanlığa alıştırmak için kırpıştırıyor, kızın omzu üstünden yatırın dipteki taşını seçmeye çalışıyordu. Birden atılıp yanından sıyrılmak isteyen Cemile'nin bileğine yapıştı:

— Höst bakalım!.. Bizim neye yandığımızı bilmez gibi... Biz neye yanmışız bakalım?

— Bırak oh Kelleci!.. Yatır mezarı uğursuz... Günah kız!.. Gâvur Kelleci... Dinsiz imansız...

— Günahı bana... «Hep bana..,» dedim ya... Hep bana...

'— Bırak! Osman Ağa'm üstümüze gelir. Şart olsun gelir.

— Gelmekle... Anan seni bana vermiş ki, çoktan vermiş... «Eti senin, kemiği benim» hesabı... Tek dur!

Döl güden bebeler gözlemişlerdir oh Memet... «Yatır yerinde... » diyerek bizi köye türkü ederler.

Cemile'nin ter kokusu kovuğu doldurmuştu. Kelleci Memet, bu kokuyu derin derin kokladı. Apansız çekip kızın küçük gövdesini göğsüne hızla çarptı, beline sarılarak ayaklarını yerden kesti. Üç adım götürüp kovuğun serin toprağına sırtüstü yatırdı.

Cemile artık debelenmiyordu.

Kelleci Memet, «Uçkura el atmadığımızı denediğinden tadını kaçırmaz oldu, huyumuzu aldı çoktan...» diye gülerek yanaklarından öpmeye başladı.

 II

Kelleci uyanıp sıçradığı zaman, aşevinin küçük camı, katran sürülmüş gibi kapkaraydı. Bir yandan gözlerini sert sert ovuştururken, bir yandan saati kestirmek için dışarının seslerine kulak verdi. Virankale'nin iti köpeği, horozu davarı daha uy anmamıştı. Yukarı katta Osm?,n Ağa öksürünce, «Uykumuzu herifin hö-kürtüsü bölmüş,» diye suratını astı. İki gün üst üste odun kesmiş, dün de kesilenleri Eğriboğaz'ın kuytusun-daki kömür yakma yerine düşe yuvar lana indirmişti. Akşam erken yattığı halde, kolu budu, beli boynu sızlıyordu. «Bunca yorgunken, bir öksürüğe sıçrayıp kalkmamız neyin nesi hey Allah?» diye çıplak göğsünü ovuşturarak söylendi. Sırtı ürperince yatağın ayaku-cuna attığı donu ile gömleğini giydi. Akşam yemeğinde gene canı ekmek istememiş, yarı aç yatmıştı. Şimdi açlıktan

karnının içi kazınıyordu da, şuradaki ekmek teknesine kadar gitmeye üşeniyordu. Bitişik ahırda eşeklerden biri yemliğe sürünerek kaşındı. Köyün alt başından Asiye Hala'sının kart horozu iki kez öttü. Bunun ardından öteki horozların sesleri avludan av-

luya atlayarak yaklaştı. Camın katran karası yavaşça ağarıyordu. Osman Ağa, yeniden öksürmeye başlayınca : «Yahu nedir? Herif hökür hökür öksürmekteyken bu kahpelerin sıçrayıp kalkmayışları nasıl bir rezillik?» diye başını salladı.

Belli bir şey, Tuz Gazisi Osman Ağa'nm ev düzeni iyice bozulmuştu. Kelleci Memet, oraktan bu yana harmanda bostanda yattığından, bu bozukluğun nerelere vardığını ancak on beş günden, beri anlıyordu. Osman Ağa gece gündüz öfkeliydi. Ev adamıyla konuşmayı kesmiş, suyu bile el işmarıyla ister olmuştu. «Peki, durduğu yerde, bize neden küstü bu herif? Bostan bozulana kadar aramız iyiydi...» Ne olmuşsa Çankırı'dan gelince olmuştu. «Evet, bu herif bostanı bozup üç kağnı yüküyle kasabaya giderken sarı tosuna eş getirmek niyetindeydi. Tosunun eşi şurada kalsın, karıya kıza giyim kuşam bile almadı. Gelince bize de küstü. Neden peki?» Kelleci'yi asıl korkutan, aştan ekmekten, uykudan duraktan kesen herifin kömür yakmaktan cayması olmuştu. Gecelerce, «Kömür yakmazsa, bizi hizmetkârlıktan kovalayacak demek... Kovaladı mı, Cemile'-nin elini tutmak şurada kalsın, suratını görmek bile zora biner!» diye kıvrandı. «Evden atılmadın da, kaç gündür, kızın suratını göre mi biliyorsun oğlum?» Kaç gündür kızı dama samanlığa, su dökmelere yalnız sal-mamaya, daha kötüsü odalarında yatırmaya başlamışlardı. Bunun sebebini Yusuf da öğrenememiş, «Bütün domuzluk, babam olacak çolak pezevengin başı altından çıkmakta hey Kelleci... » deyip geçmişti.

Kelleci: «Evet, çolak pezevengin başı altından...» diye içini çekerek kalktı. Giyinip ocağın önüne gitti. Ümmühan Abla'sının yatarken küllediği ateşi açtı. Ocağın içinde duran kuru çırpıları közlerin üstüne koydu, üfleye üfleye tutuşturdu. Yukarının ayak patırtılarm-

dan karıların kalktığını anlayınca, kandili yaktı, hayvanlara bakmak için ahıra gitti. Bir yandan gübreyi delikten dışarı atarken, bir yandan düşünüyordu.

Yusuf, babasına görünmemek için, bir haftadır herif gittikten sonra kalkar olmuştu. «Herif, oğlana kötü yüklenmekte arkadaş... Durduğu yerde sopa çekmesi neyse ama, geçende ardından savurduğu boyunduruk demiri kafasına geleydi, şart olsun, fukara Yusuf soluksuz ge-berirdi.»

Karılar aşevine inmişlerdi. Kulak verdi. Osman Ağa'nm kudurganlığından, gülüşmeleri şurada kalsın, fısıl fısıl konuşmaları bile duyulmuyordu. Kelleci Me-met : «Bu işin tadı kaçtı ya, Allah sonunu iyi getire... » diyerek başını salladı. Herif tembihlemiş olmalı ki, karılar kendisi çıkana kadar ahıra hayvanları sağmaya gelmemişlerdi. Kuyu başına giderek ayaklarını, yüzünü yıkadı, dönüşte eve girmedi, avlu duvarına oturdu.

Virankale'nin bacaları inceden tütmeye başlamıştı. Kümesler açıldığından tavuklar avlularda eşiniyor, sağımdan sonrasını bekleyen buzağılar, avanak avanak dolaşıyorlardı. Komşulardan iki kocakarı küllüğe kül döktü. Oturduğu yerden az kımıldayarak babasının evine baktı. «Hey gidi benim fukara babam!..» diye yumruğunu dizine vurdu. Osman Ağa kendisiyle konuşmaz olunca, kovulmak korkusuyla baba evine bir iki kez uğramış, anasına hizmetkâr hakkından ekin isteyip istemediğini sormuştu. Osman Ağa, kendisini kovalarsa, bu namussuz Virankale'de gene serseri olup çıkacaktı. «Köy yerinde adam odadan odaya gezer de, 'Buyur,' diyen olmaz. 'Kimin malına ırzına dolanacak bu rezil!' diye kuşkulanırlar. 'Bunu neden sürdü çıkardı Osmrn Ağa bakalını? K a n d a n , mı, sakın di •, kızdan mı?', diye çok laf ederler.» Eski kasketini evirip çeviriyor, siperliğire sokulu iğne ipliği alıp, şu yamanın açılmış yerini tut-

turmaya bile üşeniyordu. «Köy yerinde işin gücün olmadı mı, bunalırsın! İşin olmadı mı, sen köyünü yabanlarsın, köyün seni yabansar. Kış günleri geçmeyi bilmez. Günler geçmeyi bilmez de, geceler bilir mi? Yaz olsa, gider gölgelerde uyursun!» Osman Ağa, üç gün önce kömür yakmaya kalkmasaydı da, kendisini kova-lasaydı, Cemile'yi bırakıp köyden gitmeyi bile düşünmüştü. Kuyubaşı'ndan ilerisini bilmiyordu. «Ama olsun... İlerisi

Taşköprü... Taşköprü'nün taş köprüsü Acı-çay'ı atlıyor ferahça... Ondan sonrası bildiğimiz bozkır... Ucu bucağı belirsiz... Ne ot, ne ağaç... Virankale adamının gurbetçi olmaması neden bakalım? Bozkırı geçmenin yılgınlığından... Ölene kadar yürüsen bozkır... Uğrarsan belki belki çingen çadırlarına uğrarsın!.. Çingen kısmı, adama bir yudum su vermez... Suyu geçtim, Çankırı'nın yolunu bedavadan gösterse gene iyi...» Elini yanağına sürdü. «Herif, 'Yarın kömür odunu kesilecek,' demesiyle

biz boşuna mı sevindik? İki günde, bir köy adamının kesemeyeceği meşe fidanını kestik de, kömür ocağının yatak yerine boşuna mı indirdik?.. »

Ümmühan Ablası: «Kelleci,» diye seslenince gönülsüz kalktı, ayaklarını sürüyerek aşevine girdi. Osman Ağa sofranın başına çoktan geçmiş, kaşığı eline çoktun almıştı. Cemile, suratını örtüsüyle sımsıkı sarmış, su kaplarını boşaltıyor, pınara gitmeye hazırlanıyordu. Yusuf bugün de yemeğe inmemişti. Kelleci Memet, surat iyice asık ağasının karşısına oturdu. Tarhana çorbasının nane kokusu burnuna sert sert çarptığı halde kaşığı iştahsız aldı.

Ümmühan ortaya sordu : — Kömüre gidilecek mi bugün?., Osman Ağa, kaşığı

bırakmış, tek eliyle avurtları-319

na yufka ekmeği tıkıyordu. Soruyu duymazdan gelmişti. Karısı üsteledi:

— Kömüre gidilecekse, kız ekmeğinizi heybeye koysun...

Osman Ağa, avurtlarmdaki ekmekleri yutana kadar karşılık vermedi. Kaşığı, değirmen çarkı gibi, aralıksız işletiyor, çorbanın kaynarlığma hiç aldırmıyordu. İşini bitirince çıkıştı:

— Ulan, mübarek cuma günü namaz kılınmadan nereye gidiliyor, gâvur dölleri? Bu nasıl bir laf? Essek gibi bir laf...

— Bugün kömüre çıkılmayacak mı hiç?

— Töbe töbe! Cumadan sonra dedik, kulağına sövdürme!.. -Suratına bakmadan Kelleci'ye çıkıştı-: Yese ne ulan! Sana da «Buyur!» mu demeli rezil?

Kelleci üst üste birkaç kaşık çorba içti. Evin düzeni bozuldu bozulalı Ümmühan ekmeği sıkça yapmıyor, bayat yediriyordu. «Hep bu kara dürzünün öfkesi yüzünden... Hele şuna hele!.. İt gibi hırlayacak ne var şimdicik? Sana ekmek soruluyor... »

— Yesene ulan!.. Ne var suratımda? Daldı gene çakır gözlerin yorgun kömüş gibi... Ne var?

— Hiç ağa...

Ana kız dışarı çıkmışlardı. Osman Ağa, kapıyı belli belirsiz kolladıktan sonra, alçak sesle konuştu :

— Hiçmiş... Hiç öyle mi? Ulan reziller... Ulan size yedirdiğim ekmek... Ulan gözünüze dizinize dursun!.. Hem de durur. Benim ekmeğim haym takımına bir vakit hayır getirmez. Hani nerede benim deyyus oğlum? Daha kalkmadı öyle ya...

Kalkmaz. Kalkmasın bakalım! Yakında görüşürüz. O zaman da kalkmamalı ki, ben ona «yiğit» demeliyim...

Avurduna yeniden ekmek tıktığı için, bundan sonraki laflarının birazını Keleci pek anlayamadı. Herif

sürgit öfkeliydi ama, yemeğe geldi mi, iştahı domuz gibi yerindeydi. Çorbayı aralıksız kaşıkladı. Sonunda tahta kaşığı lüver gibi Kelleci'nin göğsüne doğrulttu:

— Yakın vakitte hepiniz görürsünüz çolak Osman'ın oyununu... Bakın bakalım... Kalksın haydi... Dur namussuz, «Şimdi sesle,» demedim. Karnını doyur. Dersin ki... Kuyubaşı'na gidecek... Reji Kel Aliço Ağa'-yı görecek... Eski çuval ısmarladımdı. Şuradan buradan toplayıp biriktirmiş... Birazı da Taşköprü'deymiş... Ge-tirmedilerse, önce gider, onları alır.

—ı Ne çuvalı ağa?

— Kömür çuvalı...

— Kömür mü? Kömürleri bu yıl çuvallayacak mıyız?

— Töbe hey Allah!.. Durmadan bunlara karşılık vermeli... Yanına yolluk koysunlar. Gece kalırsa Taşköprü'de yatar. Ben cumayı kılıp gelirim. Gider kömürün odununu kırarız.

Kelleci Memet çorbadan birkaç kaşık daha alıp kalktı. Herkesin kağnı sepetleriyle sattığı kömürün çu-vallanmasma aklı ermernişr «Yakında görüşürüz» lafından da iyice kuşkulanmıştı. Merdivenleri acele çıktı.

Yusuf kötü kötü düşünerek, aç acına, dördüncü cı-garayı içiyordu. Suratı küçülüp boynu incelmiş, gövdesinin geçenki tavlılığı kalmamıştı. «Analığı işinde babasının pirelendiğini duydu duyalı, bu oğlan, say ki, ekmek yerine kendi etini

yemekte... Bu gidişle geberecek yahu, şart olsun geberecek... »

— Uyandın mı arkadaş?

— Ne var? - Yusuf'un gözleri dalgm, sesi usan-mıştı -: Oduna mı, cuma günü,

sabah sabah?..

— Değil... Sen hayvanın birini alıp Taşköprü'ye inecekmişsin...

320

321

— Ulan bu nasıl şaka?.. Taşköprü neresi? Cehennemin dibi... Ne işim varmış benim orada?..

— Eski çuvallar gelecek... Çuval almış baban... Kömür için...

— Kömür için mi? Delirdi mi? Delirdi mi bu dür-zü?.. Kömür çuvalla mı satılırmış?.. Kağnının sepeti ne güne?..

— Bilmem... -Kelleci kapıya bakarak sesini kıstı -: Tosuna neden eş almamış,

kömür yakmayı, neden önce boşlayacak olmuş, anlayabildin mi?

— Yok... Ümmühan ağzını yoklamış ama, hep duymazdan gelmiş... Ya da, karı

anladığını benden saklamakta...

— Şart olsun arkadaş, bu senin babanın aklındaki, Müslümana yarar bir iş değil!..

— Değil evet...

— Demincek aşağıda çorba içerken bana ne dese iyi?

— Ne?

—• Sana sövdü bir zaman... «Yatsın bakalım,» dedi, «Yakında görüşürüz,» dedi, «O zaman da yatmalı ki ben ona 'yiğit' demeliyim,» dedi, «Bakın bakalım Osman Ağa'nın oyunlarına...» dedi.

— Neymiş oyunları?..

— Aslını anlayamadım ama, bana sorarsan...

Bu sırada, aşağıdan. Osman Ağa'nın, «Ulan Kelleci... Ulan neredesin köpek?» diye bağırdığı duyuldu. Kelleci hemen davrandı:

— Bana sorarsan, bu sesleniş sana oğlum... Haydi sıçra kalk... Benim sezinlediğim: Herif seni evden •çıkarmayınca...

— Ey...

— Çıkarmayınca namaza filan gidicilerden değil...

Aklınca avradını koruyor. Rezillik bu senin babanın işleri... Şart olsun bu işin sonu kötü...

Başını sallayarak odadan çıktı, merdivenleri üç hoplamada indi.

Virankale'nin Tuz Gazisi Çolak Osman Ağa, evinin avlusunda, yaralı canavar gibi homurdanarak dolaşıyordu. Evde ne kadar bıçak, balta, nacak, çift demiri, tırpan varsa, sayvanın altına, bileği taşının yanına biriktirmişti. Kelleci'yi merdiven kapısında görünce bağırdı:

— Neredesin ulan?.. Bir gittiniz mi bir daha gelmeyi bilmezsiniz. Nerede o it oğlu it? Tuz mağarasının müdürü gibi, öğle vakti mi kalkacak?.. Beni günaha sokmayın reziller!.. Bak, şart olsun... -Aşevinden çıkan Cemile'nin üstüne yürüdü-: Gir içeri kahpe!.. Suratı açık... Sırıtarak... Ulan ben sana ne tembihledim? Ulan bu kahpeler benim elimi... Elimi, şart olsun, bunlar kana bulaştıracaklar... -Kafasını sallayarak üç kez töbe çekti-: Bunlar hep bilenecek... Ben cumadan gelene kadar hepsi bilenmedi mi, gerisini kendin düşün, Kelleci! Önce baltalar... Sonra nacaklar... Benim ufak balta ustura gibi olmadı mı, bak keyfine... Arkadan tırpanları, çift demirlerini eğeye tutacaksın!..

Geçti eskinin tembellik günleri... Ben bu çolaklığımla, burada hergele besleyici değilim!..

Sol kolunun dirseğiyle ceketinin altından belindeki kabarıklığı yoklamıştı. Kelleci, «Evet, lüveri üstünde bu herifin... » diye irkildi, «Tamam! Demek geçenlerde Deli Göçmen'in dediği doğruymuş... 'Çoban lafıdır,' dedik de kulak asmadık. Ümmühan Abla'm, Yusuf'un kulağını büktü mü ola? Bükmediyse kötü... Bükmediyse mutlak söylemeli... Çoban Göçmen'in dediği doğruysa, çolak herif, kaç zamandır sol eliyle lüver atmayı bellemekteymiş... 'Se-323

nin ağan çolak molak ama, lüveri kötü atmıyor!' dediy-di, 'Attığını az biraz vuruyor. Neden lüver Osmanlılığına özendi bu senin ağan?' Kurşun yakmaya geldi mi, cimriliği şuraya bırakmasına ne demeli?.. »

Kelleci Memet, bileği taşının demir kolunu dalgın dalgın oynatıyordu. Dilini ağzının kıyısından kıpkırmızı dışarı çıkarmıştı. «Kime karşı bu lüverli hazırlık?.. » Bildiği işlerin daha kötüleri olmuştu da, kendisinden mi gizliyorlardı? «Dur hele... Üç gündür bu herif, çifte tüfeğini bize neden taşıtmadı? Bostanı beklerken getirip elimize verdiği tüfeği?.. » Biraz düşündü : «Evet, Eğriboğaz'a girerken, Osman Ağa'm, hep geri kaldı da, neden hiç önümüze geçmedi? Bunun aklında, şart olsun yaza çıkmaz bir iş var. Gayet domuz bir iş ki, büsbütün domuzuna... »

Tuz Gazisi Çolak Osman Ağa, ayağının dibinde yaltaklanan ite gözünü dikmişti. Dudaklarını dua okur gibi kımıldatarak, hayvana sanki gizli bir şey tembihliyordu. Kelleci'nin baktığım görünce, suratını birden astı, sakalları, kirpi dikenleri gibi dikildi:

— Bileği taşını boş yere çevirmek neyin nesi rezil? Hele şuna hele!.. «Gideyim de eşeğin semerini kapatayım,» der mi hiç?

Böyle dedi ama, Kelleci'nin davranmasına meydan bırakmadan yürüdü, ahırın kapısında durup bağırdı:

— Sesle şu namussuza... Beni yukarı çıkarmasın, şart olsun kemiklerini...

Osman Ağa, tek kolu ile, hayvanı Kelleci'nin umduğundan çok daha çabuk semerlemişti. Eşikte duraklayan eşeğin sağrısına solak yumruğuyla öyle bir vurdu ki, fukarayı yanüstü devirmesine az bir şey kaldı. «Ulan nedir, çivili değnek dürtsen bunu böyle büktü-remezsin! Bu benim ağamın tek kolundaki güç, bizim Kara Memiş pelvanda yok...»

Yusuf, merdivenden inip hemen aşevine girmişti. Biraz sonra, bir elinde peynirli yufka dürümü, ötekinde eski heybeyle çıktı, babasının önünden, domuz gibi burnu yerde geçti. Heybeyi hayvanın üstüne atıp sağrısını muştaladı. Oğlan da var gücüyle vurmuş, fukara eşek. avludan büküle büküle çıkmıştı.

Çolak Osman Ağa, oğlunun arkasından bir zaman gözlerini kısarak baktı. Sakalı, sakız çiğner gibi oynuyor; göğsü hırıldıyordu.

Ümmühan, elinde bir küçük çıkınla aşevinin kapısından uğradı, telaşla bakınıp Yusuf'u göremeyince sordu :

— Oğlan gitti mi Kelleci? Osman Ağa, ileriden atıldı:

— Ne var? Gitti. «Gitti,» dedim kahpe, neymiş?

— Neymiş ne demek? Turşu sardımdı, almamış.

— Turşuyu düşüneceğine, bilenecekleri düşün... Cumadan gelişimde bunları bilenmiş bulmamalıyım ki, ben size sormalıyım! Dur ulan, nereye? «Dur!» dedim, şart olsun bak... Lafıma kulak ver! Taşı çevirmeye kızın gücü yetmez. Taşı sen çevirirsin! Bulgur aşını da kahpe kızın pişirir. Gelişimde hazır olacak! Olmadı mı, keyfinize... -Bacağına sürünen ite zorlu bir tekme att ı - : Höst ulan, deyyusun iti!.. Sabahtan beri bir sen eksiktin...

Ümmühan, arkasından, «Kurşunlara gelesice... Telli kurşunlara...» diye söyleniyordu. Öfkesinden yanakları kızarmış, bu kızıllık sanki yeşil gözlerine vurmuştu. Dik göğüslerini, besili kısrak sağrıları gibi tıkız kalçalarını titreterek geldi, Kelleci'nin önünde durdu. Oğlanı dipten doruğa süzdü. Gözlerinin öfkesi yavaş yavaş geçiyor, bakışlarına adamın aklını karıştıran yakıcı bir süzülme geliyordu. Gülerek başını salladı :

325

— Delirmiş bu senin Osman Ağa'n, Kelleci! Delirmiş ki, olursa bu kadar olur! Neye kızdı, durduğu yerde?

— Bilmem... Bu sıralar... Nedense öfkeli...

— Bu sıralar, evet... Bu sıralar, belasını aramakta ama, dur bakalım!

-Elindeki çıkını gösterdi-: Turşu yer misin ekşi ekşi?

Kelleci yutkundu :

— İstemez. Bulgur aşıyla yeriz. İşin yoksa, gel şunları bileyelim. Ağamın bu gidişine bakarsan gelmesi çok sürmeyecek.

— Bilenecekleri hep toplamış mı, cumalara yeti-şemeyesice?

— Toplamış...

— Yere batsın! Sen ibriği doldurana kadar, ben kıza bakıp geleyim. Turşudan bir lokma almaz mısın?

— İçim istemiyor, abla!

— Oğlum, siz ne biçim delikanlısınız? Benim bildiğim, delikanlı kısmı, her zaman iştahlı olacak... Delikanlının, turşuya «İstemem!» demesi ne demek? «Sizde yürek yanıklığı hiç yok!» demek! Ben şaştım!

Ümmühan salınarak yürüyünce, Kelleci içini çekip yalandı: «Ne karı be... Anadan oynak ki, lafına dayanılmaz! Değil ki etine... »

Kelleci Memet, doldurduğu eski teneke ibriği yanına koyup bileği taşının önüne oturmuştu. Ümmühan'-ın vınlatarak çevirdiği taşta, Osman Ağa'nın küçük baltasını biliyordu. Cemile'nin bostanda söylediği bir lafı, apansız, hatırladığı için dalgındı. «Bu kahpenin, 'Güveyme alışırım haa!' demesi nasıl bir söz ulan? Allanın izniyle bunun güveysi biziz. Peki... Demek Yusuf oğlan askere gidince... Biz bunu tenhada bastırsak, bize çokça direnmeyecek mi? Hemen alışı mı verecek? Peki, günah bizden gitmedi mi şimdicik, hey Allah!»

Kelleci, arada bir belli etmeden, karının gittikçe kızaran yanaklarına bakıyor, Cemile'ye bu kadar benzemesine şaşarak, «Olur ama, bu kadar mı olur?» diye başını sallıyordu. Bir zaman Ümmühan Abla'sının kol gücüne imrendi. «Koca bileği taşını, yün eğirir gibi bü-küvermesi neyin nesi?.. » Baltanın ağzını taşa iyice bastırarak gönül eğlendirmeye başladı. Ümmühan bunu fark edince çıkışacak yerde nazlandı:

— Domuzlanma domuz Kelleci! Hele imansız gâvur... Öyle çökülür mü yavrum, ablana günah değil mi?

— Kız nerde çöktüğümüz? - Baltanın ağzını elinin ayasına sürdü-: Biraz daha ister, abla! Kendin duydun, ağamın baltası ustura gibi olacak... Sabah sabah dedi ki, «Keskin isterim,» dedi.

— Başka?

— Ne başkası?

— Başka bir şey demedi mi?

— Ne üstüne?

— Bilmem... Başka bir şey... Sabah sabah hep mi baltadan konuştunuz?

Ümmühan'ın örtüsü çözülüp açılmış, ak gerdanı azıcık görünmüştü. Kelleci'nin aklına gene şeytan giriverdi. Kötü kötü yutkundu. Yusuf reziliyle arasının iyi olduğunu duyana kadar, Allah biliyor ya, bu Üm-mühan kahpesine yüreğini şuncacık bozmamıştı. «Karının kahpesine neden 'kötü' demişler? Adamın yüreğini bozduğundan demişler! Şunu bir dengine düşür-sek de hey Allah, Yusuf'la boğuşurken bir iyi gözle-sek... »

— Neye baktın domuz Kelleci? O ne biçim bakış yavrum?

— Nasıl bakmışız bakalım?

— Ben nasıl baktığını bilmezlerden değilim... Sok

dilini içeri, şart olsun bak, gözünü oyarım. Bir ucundan .kızına, bir ucundan anasına he mi? Yağma yok!

— Töbe! Bu nasıl bir söz?

— Töbeymiş... -örtüsünü yüzüne cilveyle sardı-: Herif sana bu sabah, başka bir laf etmedi mi?

Kelleci Memet baltayı evirip çevirerek biraz düşündü :

— Etti! Etmez mi? «Yakında görürsünüz Çolak Osman'ın oyunlarını...» dedi.

— Ne oyunuymuş? Senin sezinlediğini sordum.

— Aslını sezinleyemedim ama, bir aydır durduğu yerde, bu nasıl bir kızgınlık! Basılacağına artan bir kızgınlık... Eskilerde, «Eskilerde,» dedimse, bostan bozulmadan benimle arası iyiydi. Adam gibi konuşurdu. Bostanı bozacağımıza yakın, «Bu yıl çifti ikileyeceksin köpoğlu Kelleci, sıkı dur!» diye az takılmadı. Sonunda bize neden küstü abla... Neden haaa?..

— Bilemedin mi avanak? Meydandaki bir mesele... Sana küsmesi, benim orospu kızımın yüzünden...

— Cemile'nin yüzünden mi? Cemile'nin yüzünden bize neden kızıyor yahu?

Kelleci baltayı taştan kaldırıp hışırtıyı kesmişti. Ümmühan, «Seni gidi rezil!» der gibi kafasını salladı:

— Ulan Kelleci, gerçekten avanakmışsın ki, büsbütün.

— Ne olmuş abla?.. Laf eden mi olmuş?

— Laf eden olsa iyi... Deli Göçmen, günün birinde sizi güzelce gözlemiş...

— Nerede gözlüyor? Neyi?

— Cemile kahpesiyle seni... Eskiler ne demişler? «Hovardalık gündüz gözüne,

tarlada bostanda olmaz» demişler. «Hovardalıkta dağı adamsız bellemek yoktur» demişler. Sus... İki laf ettirir mi? Yaz sıcağının gözünde, karpuz tarlası beklerken... Bostan kısmında uçan

kuşun gözü olduğunu unutup... İki yana bakmaynan, yatır kovuğuna girmek nasıl bir eşşeklik?..

— Gerçekten gözlemiş mi oh abla?.. Gözlemiş de ağama deyi mi vermiş sakın?

— Gördüğünü dese... Üstüne bir o kadar da kendi eklemiş... Ne sandın?..

— Vay başıma!.. Demek ağamın bize kızmaları... Demek ki... Yahu, Boğaz'da kimse yoktu.

— Sana o sıra öyle gelir. Deli Göçmen kuytuya sinmiş de, bostanı kollarmış. Su dökmeye filan gidersen karpuz aşıracak... «Yalan mundar Osman Ağa, niyetim buydu!» demiş, «Baktım ki senin Cemile orospusu önde. Kelleci rezili arkada, gidip yatır kovuğuna girdiler,» demiş, «Bunu gözlemek karpuzdan daha tatlı dedim, seğirttim,» demiş... Avanak koyun gibi art arda, Deli Göçmen'in tuzağına girmişsiniz! Tüh sana... Benim kızımda şuncacık akıl yoktur ya, senin avanaklığına ne demeli?..

— Şart olsun yalan abla... Şart olsun biz kötülüğe... Biz bardağı...

— Yavrum ben kötülüğe girmediğinizi bilmez miyim? -Gözlerini süzerek güldü-: Siz yatıra dua için girdiniz. Bir de yürek yanıklığıyla suya gittiniz ki, niyetiniz serinlemek... Serinlemek ama, bunu gel de yabanın Deli Göçmen'iyle senin imansız çolak ağana anlat! - «Ne fayda...» der gibi içini çekti-: Benim kavat herifimin yerinde söz anlar biri olsa, adam iki laf eder. «Olmuş işin kötüsü olmaz!» dersin. «Kız kısmını ilk oynaşına vermek sevaptır,» dersin. Senin Osman Ağa'-na geldi mi bunlar denmez, çünkü işin altında başka işler var... Kelleci sözün arkasını biraz bekledikten sonra umutsuz umutsuz sordu:

— Neymiş işin altındaki başka iş? Bizim fukara olmamız öyle ya... Fukara bir Kelleci...

— Bilemedin yiğit, hiç bilemedin... Ümmühan, Cemile'nin bulunduğu aşevinin kapısına bakarak, bunu bir hoş söylemişti.

— Neye öyleyse? Nedenmiş oh abla?

— Demek sen olanları hiç sezinleyemedin! Demek sen, avanak Kelleci...

Gerçekten hiçbir şey sezinleye-medin mi, şimdiye kadar?..

— Neyi sezinleyeceğiz?

— Demek benim orospu kızım... Sana hiçbir şey demedi mi?

Kelleci'nin boğazına acı bir yumru tıkanmıştı. İki yutkunma arasında yalvardı:

— Ne var abla? Kurban olayım, neyi diyecekti?

Ümmühan, bileği taşının döndürme demirini ileri geri oynatıyor, belli ki söyleyip söylememeyi düşünüyordu.

— Neymiş dedim abla?.. Sezinleyemediğimiz neymiş?

— Aslında, açığa vurulacak bir laf değil ama, seni ben yabancı saymam. Sana «avanak» dedim. Oysa asıl avanaklık bende yavrum... Çünkü, kız haber verene kadar ben de bir şey sezinleyemedimdi.

— Aman abla! Aman, aklıma gelen gibi mi?

— Bir de sorar! Aklına gelen gibi olmasaydı, giderken, senin ağan, o lafı eder miydi?..

— Hangi lafı?

— Duymadın mı? «Taşın kolunu kız çevirmesin,» dedi.

— Dedi evet... Peki... Neye geliyor bu söz?

— Neye gelecek? Taşı çevirirken adamsız kalırsınız da iki laf edersiniz diyerek... Senin haberin yok

Kelleci, benim herif Cemile'ye tutkun ki, derdinden geberesiye...

—Töbe hey Allah! Töbe töbe...

— Sen, kuru kuruya töbe çek, bakalım!.. Bu senin Osman Ağa'n, meğerse, rezilliği çoktan ele almış... - Biraz durakladı - : Geçenlerde çolak pezevengin sana dedikleri nedenmiş, aklın şimdi erdi mi?

— Hangi dedikleri?

— Yusuf oğlanla beni karalaması... Ortada öyle bir iş yokken bu herif durduğu yerde... O lafı ortaya atıyor ki, şundan atıyor... Biri: Kızın Yusuf'la bir işi var mı anlayacak... İkincisi: Kendi rezilliği meydana çıkarsa, komşulara, «Ben oğlumla karıyı kötülükte tuttum. Temize çıkmak için beni karalıyorlar,» diyecek... Herif kıza yanmış ki, kuru ekin gibi yanmış... Kızı sıkıladım. Bir yıldır, kuytularda tutmasıyla canavarın körpe kuzuya daldığı gibi... Anladın mı? Önceleri, «Kız evladım olmadığından... » diyerek şap şap öperdi... Sonra

sonra şurasını burasını kurcalamaya başlamış... Benim avanak .kızıma kalsa, daha seslenmeyecek... Yunakta bakıyorum, budunda, göbeğinde, morartılar... Allah bilir ya, senin günahını aldım, yüreğimden, «Hele domuz Kelleci! Şuna yazık değil mi?» diye güldüm de görmezlendim. Herif işi büsbütün

azıtınca, kız, «Anama derim ha...» diye geri durmuş. Ağlamış... İşte bu ağlamanın üstüne, herif önce Yusuf'tan hiyleleni-yor...

— Ulan namussuz? Vay ulan Osman Ağa! Peki, ben bunu... -Aklına bir şey gelmiş gibi susup Ümmü-han'm suratına baktı -: Sen kızı bu yüzden mi koynunda yatırır oldun abla?

— Ya neden olacaktı?

— Ne bileyim? «Benden sakınmakta besbelli...» dedimdi.

330

331

— Kızını senden sakınan kahpe, herifinin Çankırı'ya gittiği geceler neden sakınmamış? Benim bu evde pire zıplasa haberim olur yavrum! -Gözlerini

süzerek güldü -: Bir yandan kızı, başıboş bırak, gece vakitleri, eloğlunun koynuna gönder, öte yandan çolak herifin boğa gibi oğlanını gece gündüz zaptet! Virankale'nin avanak Kelleci'sine, nasıl etmeli de yaranma-lı, hey Allah?

Kelleci Memet, az kalsın, davranıp Ümmühan'ın gümüş yüzüklü elini öpecekti. Gövdesini geri çekerek kendini tuttu :

— Sağol abla! Kelleci sana kurban olsun! Sen bana anamdan ilerisin! Anam kaç para...

Ümmühan avlu kapışma bakarak biri duyacakmış gibi fısıl fısıl konuştu :

— Bu senin Osman Ağa'n, önceleri kömür yakma işine o kadar gönüllüydü de sonradan neden caydı bakalım? Caydı imansız, caymaz mı? Bostanı yolacağınız günlerde ne dese iyi? «Avrat beri bak,» dedi, «bu yıl bostan kuraktan yandı. Biz kömür işinde yağışlara kalacağız,» dedi. «Oğlum olacak itten hayır yok... İyisi mi, bu yıl, kömürde Cemile kız biraz bana yardım etsin!» dedi. «Etsin herif!» dedim. Az kalmış ki, körpe kuzuyu Eğriboğaz'ın kuytusunda kart canavarın eline verecek-mişiz. Herifin rezilliğini bilince, kızı kömüre salmadım. Öfkesinin başlaması o gündendir. Deli Göçmen'e basılmanızla büsbütün kudurdu da ağzından ak köpükler yürüdü. Kömür yakmaktan vazgeçip seni kovalamaya kalkması da hep ondan sonra...

— Ağam bizi kovalayacak mıydı demek?

— Kovalamaktan şimdilerde de vazgeçmedi ki... Bizim kapıda senin durman, kömür işi bitene kadar... Bir zaman, «Bana hizmetkâr yaramaz. En iyisi toprakları ortakçıya vermek... Şu kadar lira emekli aylı-

ğım var. Elverir,» dedi gezdi. Sonunda temelli şaşırttı. Kağnılarla bostan götüren herifin tosuna eş almadan geri gelmesi neden bakalım?

— Neden?

— Bizi toplayıp kasabaya indirecek de ondan...

— Aman abla! -Kelleci içinden, «Kız gitti!» diyerek yumruğunu göğsüne bastırdı

-: Hangi kasabaya? Ne zaman?

— Kömürün yanması bitince... Bizi Çankırı'ya indiriyor hay Kelleci... Geçenlerde buraya Camili'nin Çerçisi Kel Aliço'nun gelini Güllü karı geldiydi ya, Güllü karı...

— Ey?..

— Çerçi Kel Aliço da, Osman Ağa'n gibi, Kara Sakal Şeyh'in dervişlerinden... Bunlar, başları daraldı mı. dertlerini birbirlerine vanarlar. Benim herif, Kel Ali-ço'ya ne dese iyi? «Köy yerinin tadı kaçtı arkadaş,» demiş. «Ben bunca zaman tuz mağarasında bekçilik ettiğimden kasaba yerlerine alışmışım,» demiş. Aklın-

dakileri Kel herife hep anlatmış... Niyeti gidip tuz mağarasında bir iş

bulmak... Bostanları götürünce tuz mağarasının müdürünü görmüş... Müdür buna diyesiy-miş ki, «Sana, eskisi gibi tüfekli kolculuk veremem ama, mağaranın kapısına bekçi dikerim,» diyesiymiş... Kapıya dikilecek de, çıkan tuzu şuraya çentikleyecek... Mağaraya yakın bize bir göz ev verirlermiş... Bir göz de yeğeni için yapacakmış...

— Nasıl yeğeni? Kötü Süleyman mı?

— İyi bildin, Kötü Süleyman... Yeğenini getirmesi... Cemile'yi verecek...

— Aman abla! Kötü Süleyman'a he mi? Aklı gelgit herife?

— Ne sandın? Süleyman gibisi olmayınca, kızdan bir şey mi alabilir? Aklınca, «Kasaba yerinde Ümmü-333

han'ın Osmanlılığı sökmez,» diyor... Niyeti Yusuf'u hiç götürmemek... «Dilerse gurbete çıksın,» demiş, «Dilerse tarlaların bostanların başında

reçperlik etsin,» demiş... Köyde kalırsaymış, iyi bir yerden everecekmiş o kadar...

— Yusuf ne dedi bu işe? Erkekse, «Olmaz,» demeli...

— Yusuf'a kalsa, işler çok kötüye gidecek hay Kelleci... Kendin görmektesin, Yusuf'un üstüne varıyor ki, bu herif açıktan ölümü arıyor...

— Tuz müdürüyle iyice kesişmişler öyleyse... -Kel-leci'nin bakışlarındaki ürkekliğin yerini yavaş yavaş kızgınlık alıyordu-: Şimdi anladım... Dur hele... Tamam... Kömüre çuval istemesi, kömürü kağnı yükü hesabıyla satmayacak... Demek, giderken alıp gideceksiniz de, orda kasabalıya okka hesabı satacaksınız...

— Hiç bilemedin? Bir yandan tuz müdürüyle konuşmuş, bir yandan Çankırı'daki Sarı Sakal herifle...

— Nasıl Sarı Sakal?

— Bizim Şeyhin birinci dervişi... Sarı Sakal'ı bilemedin mi? Karı baygını gökgöz herif...

— Bildim. Geçen yıl harmanlardan Şeyh hakkı toplamaya gelen...

— İşte o rezil! Ağan, Sarı Sakal'a yüreğindekini hep söylemiş. Herif Çankırı'nın kıyısında han tutar-mış... Han tutarmış da, yedi vilayet toprağının dervişi onun hanına toplanırmış... Sarı Sakal dürzü, senin avanak ağana ne aklı verse iyi? «Sana bir ae dükkân açarız,» demesin mi?

— Ne dükkânı?

— Bildiğin çerçi dükkânı... Fazladan rejilik de var. Herif demiş ki...

«Buraya biriken adamın yanında, Ankara'nın Hergele Meydanı kaç para,» demiş, «Tü-334

tün, cıgara, peynir, pastırma bulundurursun,» demiş. Bunlar derviş olduklarından birbirlerine kazandırırlar-mış... İlerde kahve ocağı bile peydahlanacak.

Bunların hepsini Kötü Süleyman çeviresi... Osman Ağa'n, «Çevirebilir mi?» diye soruyor da, Sarı Sakal ne diyor bakalım? Çevirmesi neymiş? «Süleyman surda dursun, Ümmühan bacımız bile çevirir,» demesin mi? Herifin yüreğini ben ossaat bildim. Benim çolak herif, tuz mağarasının kapısında hükümetin tuzunu çentiklerken, Sarı Sakal da, tenhalarda bizi çentikleyecek...

Kelleci Memet, elindeki küçük baltayı birine vuracakmış gibi kaldırdı:

— Yahu nedir? Bunlar nasıl işler abla? Tüü... Ulan bunlar... Peki, sen bu işleri Yusuf'la hiç mi konuşmadın?

— Konuşmadım. Bu sıralar Yusuf'la böyle işler hiç konuşulmaz Kelleci... Yusuf delirmiş ki, o da bir başka bela... Bana sorarsan oğlan haklı... Geçende çolak deyyusun attığı demir, kafasına geleydi, Yusuf ge-berdi gittiydi. Benim çektiklerimi sen nerden bileceksin? Derdimi kimselere yanamıyorum. Sen bizim ev adamımız olmasan bu laflar sana da edilmez. Ben seni öz oğlumdan ayırmam.

Oğlanın akılları gayetle kötü bir akıllar... Oğlanın akılları bu herifi vurup öldürmek... Yusuf'un elinden böyle bir iş çıktı mı, bizim ocağımız sönüyor hey Kelleci... Neden mi? Herif sana ettiği lafı komşulara, dervişlere de ettiyse, oğlan, babasını benim sebebime vurmuş bilinir. Beni hapis damına at-masalar bile, mal mülk gene Süleyman kötüsünün eline geçer. Herif kendi başına geberirse, aylığını Yusuf'la bana bölüştürecekler... Yusuf rezillendi mi, aylık toptan kesiliyor. Şu kadar para... Üç ayın birinde bir tarla parası... Yusuf'un belinden lüverini alana kadar öldüm öldüm dirildim!

Kelleci Memet'in aklına Osman Ağa'nm lüveri geldi:

— Oğlanın lüverini aldın da, ağamın lüverini neden almadın?

Ümmühan, Kellecfnin sesindeki, ürkekliği hemen anladı, suratını asıp yeşil gözlerini kısarak acele kesti attı:

— Ağanın lüver mü ver taşıdığı yok...

— Nasıl yok? Şart olsun lüveri üzerinde... Fazladan Boğaz'ın kuytusunda taşlara kurşun sıkıyormuş ki, «Bu kurşunlar parasıyla...» demiyormuş...

— Nerden bildin?

— Çoban Deli Göçmen söyledi. Herif öfkelendik[A] çe, dirseğiyle lüverini yoklamakta,.. Yusuf bunu bilmiyorsa, işler kötüye varır haa... Oğlanı göz göre

vurdururuz! Yusuf bilsin ki...

Ümmühan, biraz düşünüp lafı değiştirdi:

— Demek sen, Yusuf'a bir kötülük gelir diye mi korktundu? Aferin Kelleci!

Yusuf da seni öz kardeşinden ayırmaz! Geçenlerde ne dese iyi? «Ben bu eve Kel-

leci'den başka güvey sokmam, bilmiş olun!» dedi. Bugün söz Yusuf'un olsa, kızı

sana verdi gitti. Ben, «Olmaz,» desem de verir... -Kelleci'nin gözlerindeki do-luklamayı görünce elini iki kez kafasına vurdu -: Vay başıma... Vay başıma... Herif durduğu yerde, el kadar kıza sevdalanıp ocağımızı söndürecek, gördün mü Kelleci, bizi kasabalara göçmen edip... kızı Süleyman kötüsüne verip... bunca malı Sarı Sakal dervişlere kaptıracak... «Oh!» diyeceğimiz bir sırada... Kızda eüzü ni-masaydı, seni evimize güvey alırdık... -Örtüsünün ucuyla gözlerini kuruladı -: Yusuf'un yaşı, cankâğı-dmda senden iki yıl büyük görünüyor. Geçenlerde baktık. Yusuf senden iki yıl önce askere gidecek! Yusuf askerdeyken senin gölgende, bize kimse seslenemezdi.

336

Bu Virankale'nin en yiğit kopukları avlumuza bakamaz-lardı... -İyiden iyiye ağlıyor, omuzları sarsılıyordu-: Evimiz yıkıldı Kelleci! Evimiz yıkılıyor da

bir desteğimiz yok... Bu herif bizi, kasaba yerlerinde, ite köpeğe ayaklatacak... Ayaklatacak da bir acıyanımız olmayacak. Hey kurban olduğum Allah! Kara Osman denilen çolak pezevengin canını alsana! Şunun ne rezil olduğunu kendin bilmektesin, bunca dualarıma bakarak hey kurban olduğum...

Ümmühan sesini iyice yükselttiğinden Kelleci çıkıştı :

— Sus kız! Sus dedim... Hele şuna hele... Kız komşular...

— Varsın duysun... Hep duysunlar... Ocağım sönüyor. Bunca emeklerimi herif götürüp kasaba yerinde Sarı Sakal dervişlere yedirecek... Benim kızım Kö[A] tü Süleyman'ın dengi mi? Sana sordum rezil Kelleci... Sana sordum yüreksiz! Kız oğlan kız kısmı, gönlünü birine kaptırdı da, murat alamadı mı, ne olur bakalım? En azından ince öksürük olmaz mı? Kötü Süleyman, gül gibi Cemile'mi, hey kavat Kelleci, sarıp yatınca... Kemiklerini kütürdeterek sarınca... -Birden uzanıp Kelleci'nin kolunu tuttu, acıtarak sıktı, gövdesini dut dalı gibi salladı -: Bütün suçlar senin, rezil Kelleci... Hep suçlar senin...

Kelleci şaşkın şaşkın sordu :

— Neden? Neden benimmiş? Töbe!..

— Senin elbet... Sende şuncacık erkeklik olsa... - Dudaklarını yalayarak duraladı -: Adam şu kötü Deli GÖçmen'e basılır mı? Deli Göçmen'e basılmasaydın, başımıza bu işlerin hiçbiri gelmezdi. Oh ne güzel!.. Bana olduysa, domuz Kelleci, sana da oldu ya! Önceleri bunun niyeti kızı sana vermekti hey avanak!..

— Aman deme!..

337

— Vermekti evet... Benim ağzımı yokladıydı. Kocam olacak şu kavatm kurnazlığına bakmalı... «Cemile gibi güzel bir kız, Kelleci gibi kapı itini kendine denk saymaz. Kız kısmından bir şey umarsan, istemediğine vereceksin,» dediydi besbelli... Deli Göçmen'e basılmanızla gözü açıldı.

Çoban buna gördüklerini anlattığı gün eve geldi ki, kudurmuş ayı da öyle değil... Önce beni sopaya yatıracak oldu. Sonunda üçten dokuza şart etti. Şarttan başka derviş yeminlerine çöktü. Derviş yeminlerinden sonra, istese de kızı sana vermez. Dünyasından ne kadar geçtiğini var anla! «Gecenin içinde avratla bir iş olur,» demiyor da kızı yanımızda yatırıyor. Adam, Deli Çoban'a basılır mı, hey Kelleci?.. Basılmakla ayağına baltayı vurdun. Bu dünyada, Osman Ağa'n ölmedikçe sana Cemile yok... İyi mi avanak Kelleci?

— Yahu abla... Yahu biz... Ulan namussuz Deli Göçmen! Peki ben seni gebertince Deli kavat... Ulan haydi, «Gördün,» diyelim, adam her gördüğünü gider de söyler mi?

— Yabanın gâvur dölü neden söyleyemeyecekmiş? Şu senin bahtının karalığına bak! Şuncacık bahtın olaydı, Deli Göçmen'i hükümet mahpus damına tıkmaz mıydı? Durduğu yerde kuyrukçusunun karnına lüveri sıkan herifin dama atılmaması nasıl bir iş? Lüver, bilmezden patlamışmış... Bilmezden patlayınca hiç mi cezası yok? Bu Kemal Paşa'nın kanunları ne biçim bir kanunlar? Ne iyi, birini çek vur, «Bilmezden patladı,» de, kurtul!.. Silah kısmı bilmezden patlayıp adam ölse ceza verilmez mi gerçekten?..

Ümmühan durup karşılık bekledi. Kelleci bir zaman elindeki baltayı evirip çevirdi, sonra sayıklar gibi karşılık verdi:

— Bilmem!.. -Dilini dudaklarından sert sert geçi-

nyordu -: Cezası olsa Deli Göçmen'e verirlerdi. Yok besbelli...

— Kuyrukçu oğlan geberseymiş de, silah bilmezden patlayınca, kanun ceza vermezmiş... Ne olurdu hey Allah, Deli Çoban'ın kötü lüveri, benim rezil herifin karnında patlayaydı, ne olurdu? - Ümmühan, Kelleci'yi yavaşça sarstı, cilveli bir sesle fısıldadı -: Gene delilen-di senin çakır gözlerin domuz Kelleci!

Bunlar nasıl bir bakmalar rezil?.. Niyetin beni günaha sokmak mı, gündüz gözü, elin elime değmeden?.. Aklındaki nasıl bir gâvurluk senin?..

Yiğitlendin ki, namussuz, Köroğlu kesildin!..

— Hele şu taşı döndür bakalım abla! Hele döndür ki, bakalım, neler olur? Ümmühan altdudağını ısırarak başını iki yana salladı.

Çifte tüfeğinin kendi başına patladığı gün, cumadan sonra rahmetli Osman Ağa'mla beraber kömür yerine gittik, beyim! Yolda suratı hep öyle... Çatkın ki, kapkara... Bizi öne geçirdi. Odunları dünden, kömür yatağına indirmiştik. Odun dedimse, en kalını baldırım gibi... Çoğu meşe... Meşe kömürünün üstüne yoktur. Beyim, meşe kömürü iyi para eder. Bir ucundan başladık odunları doğramaya... Herifin kolu tek olduğundan, doğramayı bir başına hak edemiyor. Çünkü odunları kütüğün üstüne koyup doğrarız. Bir vuruşta ke-silmezse, şu yana kaçar, bu yana kaçar. Bir elinle tutup öbür elindeki baltayla vuracaksın! Osman Ağa doğrarken odunu biz tutuyoruz da, kestikçe ileri sürüyoruz. Çolak herifin doğraması,

«Kolum hamlamasın,» diye... İki doğruyorsa, üç cıgara içiyor. Geri kalan iş, bizim... Vuruyorum baltayı ama, aklım herifin belin-

de... Ceketini çıkarınca kuşağının altında, lüverinin kırmızı kılıfını gördüm. «Bu Ümmühan, bize neden, «Lüveri üstünde değil,» dedi?., diyorum. «Bu karı,

Yusuf oğlana hiç mi acımaz?» diyorum. Herif odun doğramaya durup zorlattıkça bizi öfke sarıyor beyim, şu sebepten sarıyor ki, zorlatması kömür işi tez biterse, bizi kovalayacak... Bizi kovalamasından geçtim, evi kasabaya göçürecek... Akşam yanaştı. Ben iyice yorulmuşum. Osman Ağa'm baltasını bir daha aldı. Bir zaman hışılayarak doğradı. Arada bir suratına alttan yukarı bakıyorum, öfkesi hep o öfke... Şuncacık basıldığı yok... Baltayı tek koluyla kaldırıp «Hıhhh...» diye indiriyor ki, baldır kalınlığı meşeleri uçuruyor. Derken apansız durup baltasını kundurasına dayadı. Ben it oturumun-dayım. Bizi korku birden kaptı beyim, az kaldı ki yüreğimiz yarıla... Herif dev gibi başımıza dikilmiş... Elinde yalın balta... Ümmühan Abla'mın dediği gibi kıza tutkunsa, baltayı boyun kökümüze vurur mu vurur. Suratıma kara gözleriyle bakıyor ki canımı almacasına bakıyor. «Şimdi baltayı vurmasıyla...» diyorum. «Baltayı vurmasıyla...

Boynumuzu meşe fidanı gibi...» diyorum. Dizlerimiz bizi kaldırmaz olmuş beyim, soluğumuz kesilmiş... Derken «Ulan Kelleci,» dedi, «ben seni yiğit bilirdim namussuz!» dedi. «Sabahtan beri uğraşmana baktım da rezil...» dedi. «Ulan adam gibi bir adam nasıl bir alçak olmalı ki... Ekmek yediği kapıya...» dedi. Baktım sesi bir hoş... Say ki bize yalvarıyor. -Kelleci Memet, gazeteci Murat'ın yüzüne bakıp yavaşça sordu -: Durduğu yerde, neden yanıp yakılmaya başladı dersin, beyim? Murat cıgara yakıyordu. Duymazdan geldi. Kelleci, biraz bekledikten sonra, sorusunu kendisi karşıladı:

— Bize acıdı besbelli... Sabahtan beri ölesiye uğraşmamızı beğendi... İyi ya, beğendiyse, acıdıysa, kızı

bize vermeli değil miydi? «Bunların arası, Deli Göç-men'in gördüğü gibiyse... Atalık bende kalsın... Kızı verdim,» demez mi adam?.. Demedi. Oralara hiç yanaşmadı. Ümmühan'a sövdü bir zaman, oğlu Yusuf'a sövdü. Bana «Tühhh,» diye tükürdü. Baktım, Cemile'nin adını ağzına hiç almıyor. «Gidi deyyus!» dedim,

«kıza geldi mi, kıza hiç laf yok... » Korkumuz dağıldı, beyim, bizi yeniden

öfke sardı. Adamı korkunun ardından öfke sarıyor. Neden beyim? - Gene biraz bekledi -: Osman Ağa'm, evi dağıtacağından açtı, «Beni son ömrümde köyümden göçmen ettiniz namussuzlar!» diye bağırdı. Evet, bağırıyor ki, ineksemiş manda

boğaları da öyle değil... Eğriboğaz'ın minare boyu kayalarını gümletiyor.

«Bir sana güvendimdi alçak!» dedi, «Meğer sen de ırz düşmanıymışsın!» dedi. «Hiç seslenmeyeyim,» derken, lafımıza söz geçiremedik beyim, «Şart olsun, bunlar hep Deli Çoban'ın karalamaları...» deyiverdik. «Çoban mı? Ne çobanı?» diye şaştı. Gerçekten şaşmasına bakıp ben de şaştım. «Ne çobanı ulan?» diye sıkıladı. «Bizim Deli Göçmen,» dedim. Şaşkınlığı büsbütün a r t t ı : «Deli Çoban'ın burda işi ne?» diye bağırdı. «Yalan ağa, töbe olsun yalan...» dedim. «Sizi yatırın kovuğunda Ümmühan, eliyle tutmadı mı?..

Seni durduğu yerde neden karalıyor bakalım? Ümmühan ablanın sana ne düşmanlığı var? Altından kızı güç ile almış!» demesin mi? Herifteki yürek bozukluğunu gördün mü beyim, çobanı koruyup bizi Ümmühan'a bulaştıracak... - Elini, suratından geçirip gülümsediğini sakladı -: Hiç seslenmedim. Biraz daha söylendi. Vurmaktan kırmaktan, satıp göçmekten bir laflar... Sonunda, kayaların sivrisindeki güneş kızıllığının kaybolduğunu fark etti. «Kalk ulan! Allah belanızı versin!» dedi. Kalktım. «Tut şu ceketi namussuz!» dedi. Tutup giydirdim. «Sakla şu baltaları, nacağı...» dedi.

Topladım. Arkamdan, «İyice

 ört... Çiy değmesin!» dedi. İyice örttüm. « V e r şu ç i f -teyi...» dedi. Çifteyi daldan aldım. «Buyur ağa!..» diye uzattım. Kundak benden yana da, namlu ondan yana... Aramızda bir adım var yok... Horoz kalkmışmış meğer beyim, tetik kendi başına düştü. Şart olsun beyim, kendi başına... Birden patlamasıyla gözlerimi yumdum. Tüfeğin sesi, Eğriboğaz'ın içini bir zaman sel gümbürtüsü gibi doldurdu, gümbürtü ovaya doğru yuvarlanıp gidince gözümü açtım ki, rahmetli sırtüstü yatıyor. Önce biraz debelendi, karnını kaldırıp indirdi. Baktım, karnının kanı gömleğine vurmuş... Gövdesinin titremesi azar azar katılaştı. Gövdesi katıldı da, tek kolu havaya dikildi kazık gibi... Gözleri açık... Üstdudağı yukarı çekildiğinden dişleri sırıtakalmış... Gözleri bir zaman açık kaldı beyim, kirpikler belli belirsiz oynuyor. Bir zaman sonra, bu oynamalar da kesildi, gözlerindeki can da geçti gitti... -Dizlerinden sarkıttığı ellerine bakarak durgun durgun sordu -: Koca Reis çifte tüfeğinin kendi başına patladığına inanmadı, ne fayda! -İçini çekti -: Koca Reis bize altı yılı vermeseydi kızı aldıktı beyim...

«Bizim bozkırımız imansızdır, adam saklamaz.»

Müdür odasında yarım saatten beri telefonla boğuşan Başgardiyan Ethem Efendi'nin gevrek sesi aralık aralık duyulmaktaydı:

— Aloooo!.. Alo kardaş... Alo, Kuyubaşı... Ulan oğlum ora nere? Kuyubaşı Karakolu mu? Ulan Kuyubaşı Karakolu mu dedin?.. Santıral mı? Hangi santıral?.. Vay başıma, ulan gene mi sensin namussuz Rıza Onbaşı? Beri bak oğlum, hangi Kuyubaşı Karakolu?.. Bağla diyoruz sabahtan beri alçak, beni Kuyubaşı'na bağla, geçmişinden başlarım bak... Konuşan mı var? Kes de beni bağla... «Kesemem,» ne demek ulan oğlum bu şekilde, bilakis... Karşılık vermiyor mu? Yahu manyeto yapmadın ki karşılık vere... Kim, Savcı Bey mi konuşuyor? Aman kardaşım, Savcı Bey bitirince, bana Sait Çavuşu bul... Hangi Sait Çavuş ne demek namussuz? Kuyubaşı karakol komutanını bilemedin mi? Alo... «Alo,» dedim namussuz Rıza Onbaşı... Tüh... Kesti re-

zil... Ulan Şeker Emin, şunun bıyıklarına sövmezsin de...

— Meraklanma Başefendi, sövüyorum ki, ana avrat dümdüz... Bunlara ben candarma bile demem!.. Bunlar nerenin candarması... Mahpus damından göz göre adam kaçmış... Ben bu Rıza Onbaşının yerinde olsam, çoktaaan atlanıp yola kapandımdı! Şart olsun, bunlarda kan yok!.. Bana sorarsan, suç hep bizde... Şuncacık Kelleci'yi kollayamadık!.. Gardiyan arkadaşlara kaçtır söyledim, «Bu oğlanın gözü kaçmakta...» dedim. Ne fayda!.. Arkadaşlar bizi adam hesabına alıyorlar mı? Ben kaç zamanın mahpusanecisiyim, gözü kaçmada olanı bir görmede bilmezsem benim mahpu-saneciliğim nerde kalır!

— Kes ulan çenesi boklu!.. Gözü kaçmada olanı bilirmiş... Mahpus milletinin gözü kaçmakta olacak, ister istemez! Senin çıkasıca gözlerin kaçmakta değil mi, bunca yıldır bilakis?.. Aklın kaçmaktaymıştır ama, yüreksiz olduğundan dizlerin seni götürmemiştir.

— Töbe!.. Biz kaçmayı, şart olsun, aklımıza hiç getirmedik!.. Kaçmak yiğitliğinde kötü Kelleci'den aşağı bir herif miyiz demek biz şimdicik?

— Hiç keser mi? Ulan sen beriden, Rıza alçağ) öteden... Kelleci yakalanmaman... Karanlık da basmalı ki...

— Aman şu telefonu bir daha bük! Aman, Sait Çavuşu vaktiyken bulalım!..

Dediğim gibi... Kelleci'nin akıllarını sen bana soracaksın! Sait Çavuşa de ki: «Bağlardan dolanıp fundayı tutmaya bakmıştır,» demeli.,. İki atlı çıkarsın Kurşunlu'dan yana... İki atlı, Acısu Köprüsü'ne... Ekören'i aşar da, meşeye girerse, gitti gider!..

— Hele rezil... Başıma ordu komutanı kesildin!.. Bunca aklın vardı da, izine basarak, neden kollamadın

it oğlu iti? Bir de, «Gözüm üstünde,» dersin! Gözü üstünde olmak böyle midir? Hüs... Hüs, dedim bilâkis... - Sert sert manyeto yaparak telefonu hırlattı - : Oğlum Rıza Onbaşı!.. Ulan, Allah belanı vere... Aloooo... «Alo,» dedim, pezevenk...

Murat, sinirli sinirli gülerek saatine baktı.

Hatip Hoca, Başgardiyanla Şeker Emin'in konuştuklarını duymamış gibi, gözleri karşı tepede, sordu :

— Kaç beyim?

— Altıyı on yedi geçiyor.

— Bir buçuk saat var, gecenin bastırmasına... Şaşırıp yola düşmediyse geceyi

tutar. Savuşalı dört saat mi oluyor bu hesapça?..

— Bekir Usta'ya bakarsan, dört saat... Saat ikide seslenmişler; bakmış ki, ses vermiyor, «Tayın almaya gitti,» demiş... Ben olsam akıl etmezdim.

— Mahpusaneci olmadığından... Buranın töresi... Mahpus mahpusu aramakta inat

etmeyecek... Aradığın herif bir iki seslenişe, «Buyur,» demedi mi, üstelemeyeceksin! Üstelemek şurada kalsın, bir başka seslenen olursa, «Şimdi buradaydı, ayak yoluna girdi besbelli,» diyerek önüne

gerileceksin!.. Bu benim lafım yürekli mahpuslar için, Şeker Emin gibi rezillere geldi mi...

— Şeker Emin'i anlıyorum. Görevli... Ya Cinci Ne-zir'e ne oluyor?

— Cinci'nin debelenmesi başka yüzden... Kelleci oğlan, herifin tenekeci

makasını alıp gitmiş... «Suçlu düşerim,» diye korkuyor.

Murat, cıgara izmaritini, «Duvarı aşarsa, gece bastırana kadar yakalanmayacak,» diye karşıya fırlattı.

Duvarın arkasındaki arsada, mahpuslara kazdırılan pasif korunma çukurlarının içinde, Müdür'ün ço-347

cuklarıyle candarma başgediklisinin çocukları, deminden beri, mahpus yakalama oyunu oynuyorlardı.

— Alo!.. Alo, kimsin? Ulan sesini alamadım!.. Can-darma mı? Er misin? Nereye gitti yahu, namussuz Rıza Onbaşı böyle bir sırada?.. Geldi mi? Ver şunu! Ver uzatma!.. Ulan Rıza Efendi... Ben Başgardiyan Etem... «Hangi Etem?» ne demek? Çankırı'da kaç Başgardiyan var? Ne sandın ya, Pelvan Etem... Çenenden başlatma... Yahu oğlum, Sait Çavuşu bağla... Savcı mı? Yahu bunlar uzattılar ki tadını kaçırdılar. Benim Sait Çavuşa diyeceğim laf gayet önemli bilakis...

Alo!.. Ben akıl vermeyince Sait Çavuş boşa zorlar. Akıl elbette... Akılsız olsam, senin gibi, yumurtacılık ederdim. Höst! Bilemedin, hiç üstüne vurduramadın! Tabanı yanmış it, senin babandır. Aslına bakarsan, bunun suçu can-darmanm... Ben savcı olsam, önce seni tıkarım mahpus damına... Santıral onbaşılığı maskaralık mı? Sen san-tıral gibi santıral olsan, oturduğun yerde, «Alo,» demenle Kelleci'nin izini bulurdun! Biz hiç mi candarma santıralı görmedik? Bilemedin! Allahıma şükür, korkudan dişlerim birbirine vurmaz benim... Çünkü, Al-lahıma şükür, ben izinliydim bugün... Biz burada olsak, sinek bile uçmazdı, nerede kalmış ki mahpus savuşa... Gardiyanların suçu yok... Suç candarmanın... Kaçan oğlan revir meydancısı... Tayın almaya çıkar, kapları getirir götürür, fazladan bugün

konuşma günü... Cezaevinin nöbetçisi revire girdi sanmış, revir nöbetçisi cezaevine girdi bellemiş... Arada, bu namussuz, yılan gibi köşeyi kıvrılıp pazar kalabalığına karışıyor, bilakis ...Ne dedin? «Bilakis» ne demek mi? Bilakis, bilakis demektir... Senin gibi ayılar, bilakisten ne anlar? Uzatma, bağla Kuyubaşı Karakolunu... Sait Çavuşa diyeceğim şu... Oğlan, Virankaleli... Sevdiği kızı başkasına vermişler... Bana kalırsa, niyeti gidip köyü tüm

ateşe vermek... Bunların toprağından Acısu geçer. Acı-su Köprüsü'nü... Beri bak, alo!.. Ulan namussuz, kestin öyle ya ...Ulan alçak Rıza, alacağın olsun!.. Ulan oğlum... Aloooo!.. Kesti gördün mü Şeker Ağa!..

— Kesmiştir. Biz işi başından yanlış tuttuk Baş-efendi, bu Kelleci alçağını

biz buraya meydancı dikmeli değildik...

— Ulan sabahtan beri... Ulan, «Bu lafı istemem,» dedim. Meydancı diktik de gâvur mu olduk? Mahpus milletini, çekip doğruya getirmenin yolu, çalıştırmak... Hatip Hoca, kesik kesik öksürdü :

— Bu laf Kuyruk Müdür'ün lafı beyim. Boş laf... Adamı adam etmek her çalışmaya

göre değil... Bu dünyada, çalışmayla adam adam olsa, köy yerinde hizmetkâr kalmazdı. Adam olsun diye meydancı dikmiş... El artığıyla geçinmeye her alışan, adam olsa, ne kolay!..

Murat, gene saatine baktı. Dakikalar geçmek bilmiyordu ama, bağlara giden boğaz belli belirsiz mora-rıyordu. «Geceyi beklemek için bağlarda saklanmayı akıl etse bari, bu hayvan!..» Havada hiç esinti yoktu. Un fabrikasının kara dumanı, ince bacanın ucunda, kara bir karanfil gibi belli belirsiz açılıyordu.

— Alo santıral!.. Alo Santıral Rıza, beri bak! Ku-yubaşı'm istedikti oğlum... Kuyubaşı'nı... Kaç saattir. Ulan kavat Rıza, şu temeline tükürdüğüm

Kuyubaşı, top kâküllü avradın olsa, bu yalvarmaya, çoktan ver-dindi oğlum!.. Aloooo!.. Hep mi Savcı Bey konuşmakta?.. Nedir yahu, iddianame mi okuyor, bilakis... Bağla şunu... Bağla yavrum, durum vaziyetimiz bildiğin gibi değil... Gece bastırırsa, ister bağla, ister bağlama... Sait Çavuşa planım var ki, Alamanın savaş planları halt etmiş... Vakit geçmeden bilsin ki, bir şey yapacaksa yapabilsin... Alo, Santıral Rıza... «Alo,» dedim namussuz... Allah belanı vere alçak... Komutan mı ko-

nuşuyor? Hangi komutan? Ulan, sizin komutan buraya geçende gelen herif değil mi? Geleli iki ay olmayan bir herif, bizim toprağımızın girdisini çıktısını nereden biliyor da, bunca konuşuyor? Kes şunu gitsin! Şuncacık erkekliğin varsa, alo dedirmeye bırakmaz kesersin!.. Beri bak Rıza Efendi... «Efendi,» dedim kodoş... Kırk do-kuzluk mu? Ne kırk dokuzlugu?.. Yakalanırsa mı? Ayıp ettin!.. Müjdeyi ver! Kırk dokuzlugu al!.. Ya benim planımla tutulursa... Gene kesti bu rezil... Tüh... Bilakis. ..

— Yeni binbaşı da binmemiş mi Başefendi?

— Binmemiş, Şeker Ağa... Kimse binmemiş... Sen burada boşuna paralanmaktasın...

— Bağları iyi taramışlar mı bağları?.. Karatekin' in oradaki mağaralara bakmışlar mı?

—Ulan aferin Şeker Ağa... İyi dedin... Alo!.. Alo, Bay Rıza... Beri bak deyyus... Bağlara, mağaralara... Neymiş?.. İzi mi?.. İzi mi bulunmuş?..

Murat'la Hatip Hoca bakıştılar.

İçerdeki şakırtıdan, Şeker Emin'in ellerini sevinçle dizlerine vurarak peşrevlendiği anlaşılıyordu.

— İzi mi Başefendi?.. Aman bulunmuş mu gerçekten? Yakalanır öyleyse... Oh! Şu Kelleci rezilini sürüyüp getirsinler... Sonra... ölsem gam değil!

— Sus ulan!.. Sus dedim, hüs... Anlayamadım Rıza Efendi kardaşım... Şu namussuz Şeker Emin'in patırtısından... Hangi Şeker ne demek?.. Bırak... Hüs, dedim rezil Şeker, bak kötü söylerim!.. Nasıl iz? Nerede bulunuyor? Kırda mı? Kırda mı bulunuyor? Alo... «Alo,» dedim namussuz Rıza... Tamam... Demek, köyü doğrulayıp yolu eline almış... Evet canım, yolu dedimse, az biraz açığından... Pabuçları he mi? Çukurda?.. Pabuçlarını çukurda buluyorlar... Anladım, ayağını vurdu, çıkardı attı. Ulan Santıral Rıza, Kuyubaşı'nı ba-350

na bağlamanın tam sırası... Kunduraları bulunduysa, benim planla gidecekler. Bağla bana Kuyubaşı'nı... Sait Çavuşu bul Rıza can... Yok mu? Kim yok? Sait Çavuş atlanıp gitmiş mi? Söylesene rezil, bunca zaman, ağzımda tükürük kalmadı. Ne kırk dokuzlugu? Yağma yok... Gündüz gözü bozkıra vurmuş herif için adama cıgara vermezler. Yakalanır, yakalanır, sen ferah oll Bizim bozkır imansızdır, adam saklamaz.

Gazeteci Murat, Hatip Hoca'ya cıgara paketini uzattı:

— Ne dersiniz, yakalanır mı?

— Tuttuğu yola bakar. Bozkıra vurduysa, Etem Pelvan haklı...

— Benim aklımın ermediği... İlle kaçacaktıysa, neden birkaç ay dişini sıkmadı? Zonguldak çalışma cezaevinden daha kolay kaçardı, kaçtığı daha geç anlaşılacağı için izini kaybettirir, gideceği yere varırdı. Bakarsanız aptal değil...

— öç almanın yeline kapıldı. Kızın koynundan çı- » kıp anasının koynuna giren Yusuf'u aklına getirdikçe dayanamadı, öç almanın yeline kapılan Önce aklını yitirir. Gider baş aşağı, sel suyu gibi, kendini taştan taşa vurarak...

— öcünü kimden arayacak, köye varabilirse? Yusuf'tan mı, Ümmühan'dan mı?

— Allah bilir ama, bana kalırsa, Yusuf'tan... Sana anlattıklarına göre, bu oğlan, aslında Ümmühan'a tutkundu da, farkında değildi.

— Yok canım!..

— öyledir. Adam kısmı, çoğu zaman gerçekten kimi sevdiğini bi'emez. Nerede kalmış Kelleci gibiler... - Kıs kıs güldü -: Virankale'nin yolu, nah şu karşıdaki Ceneviz kilisesi yıkığını kıvrılıp yokuşa saran yol... Düzde bir zaman gider, sonra bozkıra karışır, denize ka-351

tılan ırmak gibi... İlerisi gökle yerin kavuştuğu yere kadar çoraktır göz yaylanınca... İzi bulunduysa telefonlar işlemiştir. Candarmalarla köy bekçileri, çoktan bozkıra girdiler dört yandan... Güven tetikleri açık tüfekler koltuklarının altında... Sürek avı hesabı... Şimdi, çemberin ortasında, yüreği kafes kuşu gibi çırpınarak yürümekte, senin Kelleci Memet...

Kemal Tahir Kelleci Memet

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.